

JÓZSEF ATTILA
ÖSSZES VERSEI
1916–1927

JÓZSEF ATTILA
ÖSSZES VERSEI

1916–1927

KRITIKAI KIADÁS

Közzéteszi
STOLL BÉLA

BALASSI KIADÓ · BUDAPEST

Megjelent a József Attila-emlékévenben
a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma támogatásával
a Nemzeti Kulturális Alapprogram keretében
József Attila születésének 100. évfordulója alkalmából

2., javított és bővített kiadás

© József Attila örökösei, 2005
© Stoll Béla (sajtó alá rendezés), 2005

ISBN 963 506 620 1

ISSN 963 506 619 8 ö

1922 júliusáig

1. Kedves Jocó!

1.ső stófa

De szeretnék gazdag lenni,
Egyszer libasültet enni,
Jó ruhába járni kelni,
S öt forintér kuglert venni.

2. strófa

5 Mig a cukrot szopogatnám
Uj ruhámat mutogatnám
Dicsekednél fünek fának
Mi jó dolga van Attilának.

A PIM JA 120. jelzetű, ceruzairású kéziratáról. A cím alatti *stófa* szó így! A lap rektóján az 1–2. versszak, verzóján József Attila írásával: 3. *strofa* alatta József Jolán írásával:

De erre gondolni sem merek
Boldogságom gyorsan pereg
S mert nincs meg e sok jó dolog
Azért nem vagyok én boldog

Ez alatt a mama írásával: *Vegyél cérmát Mama*. Utána József Attila írásával: $10000000 \times 1000 + 10000000000$ csókol Attila (A csókol o-ja fölött egy áthúzott ékezet.)

Szép Szó 1938. január–február, 125. (A 3. szakasszal együtt. A 6. sorban: Dicsekednék) – ÖM 1952. II, 245, 432. (Mint SZSZ) – ÖM 1955. II, 249, 459. (Mint ÖM 1952.) – PIM Évk. 1959. 178. (Szántó Judit közlése. A kézirat hasonmása és átírása a 3. szakasz nélkül. A 6. sorban itt is: Dicsekednék) – ÖV 1984. 1. sz.

2. A szolnoki hídon

Az érc-oroszlán üstökét csóválva
riadtan reng a halál-szinpadon.
A Halál lesi, tárt karokkal várja,
hogy Úr legyen a sápadt arcokon.

5 Tenyérymi hely s a vigyorgó, kapzsi Vég
orcájába sápad belé arcod.
Alattad a Rém, felül büntető Ég
– gyáva Ember! – Neked üzen harcot.

10 A Hold is kacag a nagy gyávaságon
és a Tisza lassan bugyborékol.
S csak ott tör ki a szó a néma ajkon,
hol már biztos-távol vagy a hídtól.

Szövegforrása a Lovas a temetőben című, 1922 júniusában összeírt, ismeretlen helyen levő füzet Szabolcsi Gábor által készített másolata: PIM JA 144/B/14. A másoló szerint a „cím áthúzva és zárójelbe, új cím nincs”. Keltezése: (1920.) A sor eleji kisbetűk a gépiraton is így!

ÖM 1952. II, 246, 432. – ÖM 1955. II, 250, 459. – ÖV 1984. 2. sz.

3. Homály borult az erdőre...

Homály borult az erdőre,
A csend susog ki belőle.
Denevér száll, szól a kuvik,
Lassan a hold előbuvik.

5 Idő múlik, felhők jönnek,
Egyenesen az erdőnek.
Ott megállnak, némán várnak:
Áldást adnak a határnak.

10 Majd legyőzi őket a hold:
Tolvaj éjbe fénykévét told.
De lassanként sápad fénye:
Futtatja a nap fölénye.

15 Tülköl a gyár, szól a madár:
„Talpon legyen mindenki már!”
Hol van az éj? A múlté lett:
Ujra itt van, él az élet.

Tintaírású kézirat a József Jolánhoz 1921. febr. 20-án írt levélben. (PIM JA 494. Lev. 11. sz.) A 10. sor tollhibáját (*fénykévét*) javítottam.

József Jolán 1940. 195. – ÖM 1952. II, 248, 432. – ÖM 1955. II, 251, 459. – ÖV 1984. 3. sz.

4. Összetört szívem...

Összetört szívem bús kesergője
Csókot kért tőled néma halott!
Szunnyadsz te régen, nem hallsz felőle,
Boldogan virulsz, ahol vagy, ott.

5 Oh! ha leszálnál a magas égből
S lelkem akarnád vídítani,
Könnyem, mely most hull sűrűn szememből
Nem volna tovább mért ontani.

Vagy ragadjál ki, hő szerelmeddel
10 Földi posványosság csápjaibúl,
Várlak epedve, kedvesem! jöjj el!
Szánd meg a könnyem, mely egyre hull.

Összetört szívem bús kesergője
Csókot kér tőled, néma halott!
15 Nem szeretsz már te, nem hallsz felőle,
Nem kellesz nékem, oh! átkozott!

k₁ helyesírási eltérései: 2 *tőled*, [...] *halott*, 3 *felőle* 10 *csápjaibul*, 14 *halott*.

Szövegforrások:

k₁ PIM JA 116. Tintával írt tisztázat. A vers alatt: *Budapest, 1921. márc. 28. Józsefy Ugyanezen a lapon van a következő szám alatt közölt vers is.*

k₂ MTAK Ms 6179/3. Tintával írt tisztázat. Ugyanezen a lapon, előtte *A halálról* (9). E kiadás főszövege.

ÖM 1952. II, 249, 432. – ÖM 1955. II, 252, 460. (A 15. sorban: *felőlem*,) – ÖV 1984. 4. sz.

5. A szív s a szem

A szív érez, a szem kutat,
Szép lány szerelméhez utat.
A szív dobog, a szív sóhajt
Ha a lány távol nincsen,
5 A szem ellesi az óhajt:
– Mit kívánsz édes kincsem?

Ha eltűnik a szerelem
A szív kérdi: – Mi lesz velem?
Önző szív! magára gondol
10 S csakhamar életre kel
S nem gyötrődik semmi gondtól,
Hisz gond nélkül válik el.

A szem, ha nincs vis-a-vis-ja
Rejtett kincsét előhívja,
15 S mosogatja gyötört lényét,
De ez már mit sem segít,
Vissza nem kapja a fényét
Ha elsírta könnyeit.

Szövegforrása a PIM JA 116. jelzetű, tintairású kézirata. A vers alatt: *Budapest, 1921. márc. 29.*
Józsefy Ugyanezen a lapon van az Összetört szívem... című, előző szám alatt közölt vers is.

ÖM 1952. II, 250, 432. – ÖM 1955. II, 253, 460. – ÖV 1984. 5. sz.

6. Csókolj, csókolj...

Csókolj, csókolj utóljára,
Fehér karoddal ölelj át,
'sz elmegyek már nemsokára
S szerelmed életem ára,
5 Csókolj, csókolj és ölelj hát.

Már nem csókol! Nincs, nincs sehol
Én eljöttem, – ő – maradott.
Hűtlen-e már? Jaj! mást csókol!
Érzem, más ki néki bókol,
10 Más visz néki szép virágot.

Úgy kinlódom! Nappal, éjjel
Csak mindig reá gondolok:
Vaj' kit csókol most ő kéjjel,
Szembe szállva reményemmel,
15 Hisz tőle oly távol vagyok!

Itt van a boldog pillanat:
Hozzá, haza repülhetek!
Oly lassan halad a vonat,
Oly gyorsan tűnik le a nap!
20 Viszontlátom-e őt? Egek?!

Hála Isten! Honn vagyok már!
Szívem pattanásig feszül
S azt dobogja: Tán nem is vár!
Csönd fogad, az óra is áll
25 S szemembe egy porszem repül.

Csókolok egy hideg kezet,
Zokogástól reszket vállam:
Azt hittem: hűtlen, rászedett,
Pedig csak engem szeretett
30 S szive repedt meg utánam.

Szövegforrása a PIM JA 87. jelzetű, tintairású kézírata. A vers alatt: *Budapest. Józsefy Utána A halálról* című vers (9). A 23. sor tollhibáját (*S az*) javítottam.

ÖM 1952. II, 254, 433. – ÖM 1955. II, 257, 460. (A 20. sorban hibásan: *Viszontlátom-e*) – ÖV 1984. 6. sz.

7. Hozzá!

Arany hajad, mint a nap sugára
Vet fénykévét ruhácskád fodrára.
Reng ruhádban a karcsú termeted:
Rózsaszálon a gyémánt permeteg.

5 Szemed a mély tenger csillogása,
Égen földön nincs, nem akad mása.
Ha engem látsz lecsukod csendesen,
Sugaráért od'adnám életem!

10 Lelked nyájas holdsugár az éjben,
Ringatózik mély tenger ölében.
Oh! előlem felhők takarják el!
S ha várok rá... eltűnik – a nap kel.

Szived? Oh! a szíved nem találom
Ez az én bús, szomorú halálom.
15 Széttörnélek! – de kezemen bilincs:
Meghalok érted, mert szíved az nincs.

Szövegforrása a PIM JA 141. jelzetű, tintaírási kézírata. A vers alatt: *Makó, 1921. ápr. 10. Józsefy*
A 9. sor végi vessző kettőspontból javítva. Ugyanezen a lapon van az *Amióta...* című vers is (8).

ÖM 1952. II, 251, 433. – ÖM 1955. II, 254, 460. – ÖV 1984. 7. sz.

8. Amióta...

Amióta megláttalak,
Szebben süt a nap le rám
És azóta százszor szebben
Dalol a kis csalogány.

5 Csak a piros ajkad néma
S mosoly rajta nem fakad,
Saját magam árnya vagyok,
Hisz csókolnom nem szabad.

10 Amióta megláttalak
Illatosabb a mező
És azóta tövis nélkül
Áll, a büszke rózsató.
Csak a lelked lett fagyosabb,
Csak a szíved lett büszke
15 S szerelmentől lobbant lángra
A kétség'ésés üszke.

Amióta megláttalak
Örök tavasz ég virul
És azóta kis madarat
20 Kis leány nem tart rabul.
Csak te tartasz foglyul engem
S csak a szívem csupa seb;
A neveddel ajkaimon
Halok meg! – úgy édesebb.

Szövegforrása a PIM JA 141. jelzetű, tintairású kézírata. A vers alatt: *Makó, 1921. ápr. 11. Józsefy Alatta (!) a Hozzá!* című vers. (Lásd az előző számon.)

ÖM 1952. II, 252, 433. – ÖM 1955. II, 255, 460. (A 15. sorban hibásan: *a szerelmentől*) – ÖV 1984. 8. sz.

9. A halálról

- Vas öltönyben előttem áll
A szomorú, néma halál.
Hideg csókja
Nem izgatja
5 Sóhajtó kebelem.
- Dörrenés s nem él az élet,
Futó ábránd, a múlté lett.
Nem marasztja
Már eladta
10 Hevitő szerelem.
- Előttem áll s torkon ragad!
– Életmentő hát nem akad?!
Tovább nem vár
S én? – megyek már
15 Siratva életem.

Helyesírási eltérések: **1** k₁ *Vasöltönyben* k₂ *Vas-öltönyben* [...] k₂ *áll*, **6** k₁ *élet!* **7** k₁ *ábránd* – **8** k₁₋₂ *marasztja*, **10** k₁₋₂ *Hevitő* **11** k₁ *ragad*; **12** k₁₋₂ *akad?* – **13** k₂ *vár*,

Szövegforrások:

k₁ a Makai család tulajdonában. Xeroxmásolata: Int. Arch. Szeged. Tintával írt tisztázat. A vers alatt: <Józsefy> *Makó*, 1921. ápr. 11. este 9, *Józsefy*

k₂ PIM JA 87. Tintával írt tisztázat. A vers alatt: *Makó*, 1921. ápr. 11. *Józsefy* Ugyanezen a lapon, a vers fölött a *Csókolj, csókolj...* (6) szövege olvasható.

k₃ MTAK Ms 6179/3. Tintával írt tisztázat. Ugyanezen a lapon, alatta, az *Összetört szívem...* (4) szövege. E kiadás főszövege.

ÖM 1952. II, 253, 433. (k₂ alapján.) – ÖM 1955. II, 256, 460. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 9. sz. (Mint ÖM 1952.)

10. Szeretném, ha vadalmafa lennék!

- Szeretném, ha vadalmafa lennék!
Terebélyes vadalmafa;
S hogy testemből jóllakhatna
Minden éhező kis gyermek
5 Árnyaimmal betakarva.
- Szeretném, ha vadalmafa lennék
S minden egyes árva gyermek,
Ha keserű könnye pereg,
Felkeresné s könnyeivel
10 Öntözné meg a tövemmet.
- Szeretném, ha vadalmafa lennék,
Mi ha majd egykor kiszárad
És a tél apó kiváogat,
Lángjaival felszárítná
15 Könnyeit a bús árváknak.
- S ha csakugyan vadalmafa lennék,
Volna öröm a földön és
Sehol semmi bú, szenvedés
S a mosolygó fejeket nem
20 Bántaná az elköltözés.

Szövegforrása a PIM JA 284. jelzetű kézírata. Tintával írt tisztázat. A vers alatt: *József Makó, 1921. ápr. 12.* Hasonmása: Szabolcsi, FÉ [25.] mell. Ugyanezen a lapon, fölötte a *Jelen, Mult, Jövő* (11) olvasható.

ÖM 1952. II, 247, 433. – ÖM 1955. II, 258, 460. – ÖV 1984. 10. sz.

11. Jelen, Mult, Jövő

Az elmultba szemem tétován tekint
Egy percre csak! Üldözi a jelen,
Nem pihenhet régi emlékeken
Unos untalan visszatér megint.

5 A jelen, oh! a jelen mindig bántott
Amerre én, mindig arra haladt
Tövisekkel hinté bé az utamat
S elvett tőlem reményt, boldogságot.

10 Nem veheté el, bár kinzott nagyon
– Történik minden, ahogy irva vagyok –
Nem veheté el, nem, a jövőt tőlem.

Tövises uton segít a jövőndő;
Jövőben dicsóül meg a szenvedő;
Jövő mutatja, az utat előttem!

Szövegforrása a PIM JA 284. jelzetű kézírata. Tintával írt tisztázat. A vers alatt: *Makó, 1921. ápr. 15. Józsefy Ugyanezen a lapon, alatta, a Szeretném, ha vadalmaja lennék!* című vers olvasható. (Lásd az előző szám alatt.)

József Jolán 1940. 139. – ÖM 1952. II, 353, 453. (A 7. sorban kimaradt a névelő.) – ÖM 1955. II, 259, 460. – ÖV 1984. 11. sz.

12. Aratásban

A búzát vágja sok szilaj legény
– Marokszedő leány halad nyomukba –
A síma réz-orcájok kipirulva.
És villog a nap kaszájok hegyén.

5 A rengő búza hódoló remény.
Tikkadtan fekszik lábaikhoz hullva;
Mint fáradt gyermek, anyjára borulva.
És ihatnék a kutya is, szegény.

10 Egy szomjazó legény hús fához lából,
Jó hosszút kortyant öblös kulacsából
És visszaindul, várja a dolog.

A nap forró haragja újraéled,
A homlokokról izzadság csorog,
De gyűl a keresztetekbe-rakott élet.

Szövegforrása a Lovas a temetőben című elveszett füzet (1922. jún.) Szabolcsi Gábor által készített másolata: PIM JA 144/B/12.

MÉ 1941. 120. (Radnóti Miklós közlése.) – ÖM 1952. I, 17, 360. – ÖM 1955. I, 20, 366. (A 6. sorban hibásan: lábaíhoz) – ÖV 1984. 32. sz.

13. Munkáshalál

A gép elkapta. Messze fröccsent vére,
Fehéren hullott földre a feje.
(A férgek közt lesz immár a helye)
S letették kinn az udvar hús kövére.

5 Örök lett munkás két kezének éje.
Írígyn nézte sok bus halvány arc,
Az ő kezökben ég tovább a harc:
A sok gyerekcsáj vár a kis kenyérre.

10 Megáll egy percre a dolog zaja,
Elszáll egy ember könnyes sóhaja,
Két éhes gyermek ágyán felriad.

A gép megindul újra zakatolva
S megy minden, mintha mi se történt volna:
A földön még elég ember marad.

Szövegforrása a Lovas a temetőben című elveszett füzet (1922. jún.) Szabolcsi Gábor által készített másolata: PIM JA 144/B/15. A cím mellett a másoló megjegyzése: „Cím áthúzva, zárójelbe téve, új nincs.”

MÉ 1941. 121. (Radnóti Miklós közlése.) – ÖM 1952. I, 27, 363. (A kezdőszavakat téve meg címek.) – ÖM 1955. I, 27, 368. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 37. sz.

14. Bolyongok

Hol van az a kis ház, hol kevesen járnak?
És ahol szeretnek, és csak reám várnak,
És csak reám várnak.

5 Merrefelé menjek? Balra-e vagy jobbra?
Fönn csillagok vannak fölnézek azokra,
Fénylő csillagokra.

Merre nincs csillagfény – arra fogok menni,
Ott fognak igazán engemet szeretni.
Igazán szeretni.

Szövegforrása a PIM JA 735. jelzetű kézírata. Tintával írt tisztázat. A 4. sor első fele tévedésből így: *Merrefelé menjek menjek?* A kézirat a József Jolánnak 1921. szept. 24-én írt levélhez van mellékelve. (Lev. 14. sz.) A lapon még a következő négy vers olvasható: *Akkor* (18), *Ülünk egymás mellett* (15), *Egyedül* (16) és *Mámor* (17).

ÖM 1955. II, 260, 460. – ÖV 1984. 12. sz.

15. Ülünk egymás mellett

Ülünk egymás mellett a padon.
Ülünk egymás mellett némán, hallgatagon.
Ő nem szól hozzám, és én se szólok néki.
– Mért kell a csüggedtnek búsan – mégis élni? –
5 Nem szólok hozzá, bár tudom, hogy szerelme,
Hallgatok mellette, bár tudom, a lelke,
A lelke-szerelme csupán értem ég,
S azt is tudom, hogy meg fog siratni még.

Szövegforrása ugyanaz a kézirat, mint a *Bolyongok* (14) című versé. A 2. sor tollhibáját (néman,) javítottam.

ÖM 1955. II, 261, 461. – ÖV 1984. 13. sz.

16. Egyedül

Egyedül fogok én állni a világon.
Egyedül, egyedül, nem lesz soha párom.

Nem lesz soha párom, aki vigasztaljon,
Aki szenvedésben csókot csókra adjon.

5 Csókot csókra adjon s aki hű, nem álnok,
Aki büszke arra, hogy mellette állok.

Aki míg én alszom örködik könnyezve,
És, ha ébren vagyok, kacagó a kedve.

10 Aki szeret engem, aki meghal értem
S még akkor is szeret örök-visszatérten.

S nem fog borulni le rám senkise sirva,
Ha majd távozom az örök-néma sirba.

Szövegforrásáról lásd a *Bolyongok* (14) jegyzetét.

ÖM 1955. II, 262, 461. – ÖV 1984. 14. sz.

17. Mámor

Szeretném felverni lelkem dalával
A szomorúk szívét, a világot.
Most megbocsátok annak is,
Aki bántott.

5 Szeretném a keblemre ölelni az
Életért küzdő, fájó rabot.
Szeretném feltámasztani,
Aki halott.

10 Szeretném, hogyha lassabban forogna
És végre megállna a nagy kerék.
De a legjobban szeretném,
Ha szeretnék.

15 És szeretnék alkotni csodásat és
Ezer gyönyörűt, szépet meg nagyot
S aztán meghalni: Mert én a
Mámor vagyok.

Szövegforrása az a kézirat, amely a József Jolánnak 1921. szept. 24-én írt levélhez volt mellékelve; lásd a *Bolyongok* (14) jegyzetét. A költő a 15. sor központozását módosította. (Előbb így: *meghalni, mert*) A levél utóírata: *A „Mámor” című költeményben, az utolsó sorban lévő „Mámor” szót helyettesítsétek valami mással. Birálatot is kérek!*

ÖM 1955. II, 263, 461. – ÖV 1984. 15. sz.

18. Akkor

És akkor zuhogott, csattogott, villámlott
S akkor kerültem messze szobámat
És akkor örvöngtem, szidtam a világot
S akkor tiport legjobban a Bánat.

- 5 S akkor imádkoztam, követeltem, kértem
És akkor sírtam szívből igazán
S akkor bánó szívvel meggyóntam, megtértem,
Mert akkor halt meg egy lány, egy leány.

Helyesírási eltérések: **3** k₂ k₄ *örvöngtem*, **4** k₁(1) *bánat*. **6** k₄ *szívből* **7** g *megtértem* – **8** k₁(1) *lány*,
egy k₁(2) *lány*. *Egy*

Szövegforrások:

k₁ PIM JA 735. Tintával írt tisztázat. A cím helyén: *Még nincs címe*. A költő a 4. és 8. sorban módosította a helyesírást. A kéziratról lásd a *Bolyongók* (14) jegyzetét.

k₂ PIM JA 558. (Babits Rezsőtől.) Ceruzával írt tisztázat. Ugyane lapon a *Bolyongás a kertben* (23) és *Az örök elmulás* (24) is.

k₃ A Lovas a temetőben című, 1922 júniusában összeírt, elveszett füzetben. E kiadás főszövege.

k₄ JAM 78.1.3. (Kiss Károlytól.)

g PIM JA 973. (Espersit Máriától.) A cím alatt két áthúzott sor:

*<És akkor örül..., csattogott, villámlott
És akkor örvöngtem, szidtam a vil>*

A gépirat 1923 májusában készült, tintával írt keltezése tehát utólagos: *Makó, 1921 végén vagy 22 elején*. Az i betűkön nincs hosszú ékezet.

ÖM 1952. II, 257, 433. (k₃ Szabolcsi Gábor által készített gépiratos másolata, PIM JA 144/B/10 alapján.) – ÖM 1955. II, 264, 461. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 16. sz. (k₄ alapján.)

19. Végtelen óta...

Végtelen óta folynak a percek,
Végtelen óta folynak a könnyek –
Harsog a tenger, árad a tenger
És jaj! utánok még többen jönnek.

5 Ezer forrás sír végeszakadlan
És jaj, az anyja úgy szereti!
Harsog a tenger, árad a tenger,
Fáradt a lelkem, ölelgeti.

10 Folynak a könnyek, folynak a percek,
Nem tudni: Hová? Merre? Mivégre?
Harsog a tenger, árad a tenger –
Eltűnik egyszer a Semmiségbe.

Szövegforrása a PIM JA 285. jelzetű, tintával írt tisztázata. A lapon van még a *Keresek Valakit* (20), a *Tengerhez* (21) és a *Sóhaj* (22) című vers, valamint a *300 spártai sírverse* című műfordítás is. Ez utóbbi alatt: *Birálatot kérek! Nyugattól még nem jött válasz?* A kézirat talán az 1921. okt. 23-i levél melléklete volt. (Lev. 15. sz.)

A kéziraton három apró, a költő által elvégzett javítás látható: a 10. sor *Hová?* szavának *H*-ja *M*-ből van javítva; a 11. sor végén előbb vessző volt; a 12. sor *Semmiségbe* szava előbb kisbetűvel volt kezdve.

ÖM 1952. II, 354, 453. – ÖM 1955. II, 280, 462. – ÖV 1984. 17. sz.

20. Keresek Valakit

Tele vágyakkal zokog a lelkem,
Szerető szívre sohase leltem,
Zokog a lelkem.

5 Keresek Valakit s nem tudom, ki az?
A percek robognak, tűnik a Tavasz
S nem tudom, ki az.

Csüggedő szívvel loholok egyre,
Keresek Valakit a Végtelenbe,
Loholok egyre.

10 Könnyim csorognak – majd kiapadnak:
Vágyak magukkal messzebb ragadnak –
Majd kiapadnak!

15 Búsan magamnak akkor megállok,
Szemem csukódik, semmitse látok –
Akkor megállok.

Lelkem elröppen a Végtelenbe,
Tovább nem vágyom arra az egyre,
A Végtelenbe.

A kézirat szövegváltozatai:

11 *Ha vágyak magokkal messzebb ragadnak,*
17 *Nem vágyom tovább arra az egyre,*

Helyesírási eltérések: **2 k** *soha se* **4 k** *Valakit – nem* **8 SZK** *valakit k* *Valakit* **10 k** *kiapadnak,* **12 k** *kiapadnak.* **13 k** *megállok –* **14 k** *semmit se* **16 k** *Végtelenbe,* (A V v-ből javítva.) **18 k** *A végtelenbe.*

Szövegforrások:

k PIM JA 285. Lásd a *Végtelen óta...* (19) jegyzetét.

Szépség koldusa (1922. dec.) 10. Főszöveggént ezt közlöm. A verzállal írt címben és a 8. sorban a *Valakit* szót a kéziratnak és a 4. sornak megfelelően nagybetűvel kezdtem.

ÖM 1952. I, 47, 366. – ÖM 1955. I, 9, 363. – ÖV 1984. 18. sz.

21. Tengerhez

Rengő csoda Tenger!
Fonjad körül bánó dalokkal
Élet után vágyó lelkemet.
Tépd ki szívem kérges rejtekéből
5 Tompa dalok árnyékéletét.
Mert gyáva az ember.
Nem mérkőzik titkos hatalmaddal: –
Ha rám borul a sötét – eltemet.
Pártos harcon elsorvaszt, elől;
10 S csak fenyeget, de nem jó a Vég.

Szövegforrása a PIM JA 285. jelzetű kézírata. Lásd a *Végtelen óta...* (19) jegyzetét.

ÖM 1952. II, 355, 453. – ÖM 1955. II, 281, 462. – ÖV 1984. 19. sz.

22. Sóhaj

Ha könny csorog,
Ha kebel sír,
Ha jaj hallik,
Ha ég dörren,
5 Föld kerekén,
Akármerre:
Az én könnyem
Az én keblem,
Az én jajom
10 Büntetésem:
Föld kerekén
Akármerre
Járok, mindig
Csorg a könnyem,
15 Sír a keblem,
Jajom hallik,
Az ég dörren
– Átkozott fej
Az én fejem –
20 Átkozott fej
Te fölötted.

Szövegforrása a PIM JA 285. jelzetű kézírata. Lásd a *Végtelen óta...* (19) jegyzetét. A szövegben két apró, a költő által elvégzett javítás látható: az 5. sor két szava előbb egybe volt írva; a 11. sor végén egy áthúzott vessző van.

József Jolán 1940. 130. – ÖM 1952. II, 356, 453. (A 14. sor hibásan: *csorg könnyem,*) – ÖM 1955. II, 282, 462. (A 14. sor hibásan erre javítva: *csorog könnyem,*) – ÖV 1984. 20. sz.

23. Vágymagam a Hold alatt

Be jó az éjben bátoran menni,
Be jó az éjben egyedül lenni;
Bús tavaszi éjjel
S borúsán járnai szerte-széjjel.

5 Ha a Hold szunnyad, szellő se rebben,
Virágok nyitnak elfeledetten,
Tüzes, tüskés rózsák,
Ölelik a Föld takaróját.

10 Elhaló hárfák titkos zenéje
(Ez éj a lelkem örökös éje)
Hús tavaszi éjjel
Sirat Valakit bús szeszéllyel.

15 Messze vidéken – ismerős tájon
Éjjel bolyongok. – Senki se szánjon!
Hisz ez az én kertem
S bünhödnöm kell, mert nagyot mertem.

20 Belépni mertem, szétnézni benne:
Kóborgó Vágyam ha nyugtot lelne!
Szelíd, csöndes éjjel.
S bolyongok benne szerte-széjjel.

Szövegváltozatok:

Cím	k ₁	<i>Bolyongás a kertben</i>
4	k ₂	<i>S borusan bolyongni szerte-széjjel.</i>
16	k ₁ k ₂ (1)	<i>S azért kell bünhödnöm, mert mertem;</i>
18	k ₁₋₂	<i>Fenséges Szépség ha ott benn lenne!</i>

Egyéb eltérések: **2** k₁₋₂ *lenni*, **4** k₁₋₂ *S borusan* **5** k₁₋₂ *szunnyad s szellő se rebben* **6** k₂ *nyitnak, elfeledtetten*. **7** k₁ *Tüzes-tüskés* **10** k₁ – (*Ez [...] éje*) – **13** k₁ *vidéken*, **15** k₁ *kertem*, **16** k₂ *mertem*. **17** k₁ *benne*, **19** k₁₋₂ *Szelid*, k₁ *éjjel* **20** k₂(1) *S bolyongok* k₂(2) *Bolyongok*

Szövegforrások:

k₁ PIM JA 558. (Babits Rezső tulajdonából.) Ceruzával írt tisztázat. A kéziratról lásd az *Akkor* (18) k₂-höz írt jegyzetét.

k₂ JAM 77.5.1. (Espersit Mária tulajdonából.) Ceruzával írt tisztázat. Címe nincs. A költő a 16. és 20. sort módosította. Az 1. és 4. sorban egy-egy betűt (*bátoran*; *S*) piros ceruzával idegen kéz áthúzott. Keltezése: 1921. nov. 26.

k₃ A Lovas a temetőben című, 1922 júniusában összeírt, elveszett ismeretlen helyen levő füzetben. Szabolcsi Gábor által készített másolata: PIM JA 144/B/14. A cím mellett a másoló megjegyzése: „Cím áthúzva és zárójelbe, új nincs.” E kiadás főszövege.

ÖM 1952. II, 255, 433. (Az 1. sorban átvéve k₂ nem-autográf javítását: *bátran*.) – ÖM 1955. II, 265, 461. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 21. sz.

24. Az örök elmulás

A földön semmi nem örök...
A fákon árnyak nőnek este,
A félhomály is nyöszörög.

5 Eloszlik a Gond barna teste,
(A zsíros földbe rothadunk)
S ki egykor óhajunkat leste

– Ó, puszta szív, borus agyunk! –
Már könnyező szem, búcsut intett.
Mi mindent, mindent elhagyunk

10 És minden, minden elhagy minket,
A szó, kísértés, döllyf s a vér
És visszasírjuk könnyeinket,

Mely már az Óceánba ér.
És csak hiába, nem jó vissza,
15 De jön helyette téli Dér,

Ki sóhajunkat is fölissza.
Már aztán csendesek vagyunk –
A téli álom dermedt, tiszta,

20 De senkit nem csókolhatunk.
Virágot hullat el a bodza
S majd egy csomóba rothadunk.

S rég hallgat a hős méla kobza.
A vágyam még ma dübörög
És holnap vesztemet okozza.

25 A földön semmi nem örök:
A hernyó hull és a madár is
S az évszázad föl nem hörög.

k₁ szövegváltozatai:

14 *De csak hiába, nem jó vissza,*

15 (1) *De jön helyette téli Dér,*

 (2) *És jön helyette téli Dér,*

27 *S az évezred föl nem hörög.*

k₁ helyesírási eltérései: **1 Földön 4 teste 5 földbe' 17 vagyunk, 25 Földön [...]** örök.

Szövegforrások:

k₁ PIM JA 558. (Babits Rezső tulajdonából.) Ceruzával írt tisztázat. Lásd az *Akkor* című versnél (18) a k₂-re vonatkozó jegyzetet. A költő a 15. sor szövegét módosította.

k₂ A Lovas a temetőben című, 1922 júniusában összeírt, elveszett füzetben. Szabolcsi Gábor által készített másolata: PIM JA 144/B/10. A cím mellett a másoló megjegyzése: „Zárójelbe téve és áthúzza a cím.” E kiadás főszövege.

ÖM 1952. II, 256, 434. – ÖM 1955. II, 266, 461. – ÖV 1984. 22. sz.

25. Ajándék

A szívem hoztam el, csinálj vele
Amit akarsz. És nem tudok mást tenni
És nem fáj nékem semmi, semmi, semmi,
Csak a karom, mert nem öleltelek.

5 Oly fényes az még, mint uj lakkcipő
És lábad biggyedt vonalára szabták.
De ruganyos, mint fürge gummilabdák
És mint a spongya, mely tengerbe nő.

10 Két fájó karral nyujtom mostan néked
És fáradt, barna szóval arra kérlek
– Ha eltiporsz is füvet, harmatost –

Ha elszakadt a lakktopánka egyszer
S ki megfoltozza, nem terem oly Mester:
Az uccasárba akkor se taposd.

SZH szövegváltozatai:

Cím Az én ajándékom
12 Ha elkopott a lakktopánka egyszer

SZH egyéb eltérései: 1 *el. Csinálj* 2 *Én* (Sh.?) 3 *nekem* 6 *lábod biggyedt* [...] *szabták*, 7 *gummi-*
lapdák 8 *spongya mely tengerbe* 10 *fáradt* [...] *kérlek*: 11 *Ha* [...] *harmatost*, 13 *mester*, 14 *utca-*
sárba

Szövegforrások:

Szegedi Híradó 1922. nov. 9.

g PIM JA 990. (Espersit Máriától.) Kettéhajtott ív első levelének verzóján. A rektón a *Proletárok!* (88), a második íven a *Fohászodó ének* (48b) és a *Lázadó Krisztus* (130). A gépirat 1923 májusában készült; a vers alatti, tintával írt keltezés utólagos: *Makó, 1921*. E kiadás főszerzője.

ÖM 1952. I, 41, 366. (SZH alapján.) – ÖM 1955. I, 48, 373. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 23. sz.

26. A gyerekszemű élet-tavon

- Eveztem én az élet kék taván.
(Remegtem éles alkonyatkor egyszer,
Mivelhogy nincsen semmi kabbalám
- 5 S de furcsa állat a magános ember,
Szeretne látni büszke partokat
S kilépni egyre soha-soha nem mer,
- Csak messziről tár kapzsi karokat)
A víz pihent s gondoltam nagy kevélyet
(Avar királyfi volt a gondolat):
- 10 Pihen alattam a tajtékos élet,
Egy vén öreg a parton gödröt ás:
(Gyerekszem volt, de mélye feketéllett)
- Riassza fel hát könnytelen csapás!
Az ingó lécen bátoran megálltam
15 S elém bukkant a vízi-óriás.
- Ajkát tartotta. Remegett az állam:
Ha csókolom, a vérem nem hevül.
(A partok égtek rőtszakállú lángban.)
- Aztán eltűnt, otthagya egyedül.
20 S én még sokáig megkövülve vártam
S úgy vert valami itt bennem, belül.

Szövegforrása a Lovas a temetőben című, elveszett füzet Szabolcsi Gábor által készített másolata:
PIM JA 144/B/9.

ÖM 1952. II, 258, 434. (A 19. sorban hibásan: *otthagytam*) – ÖM 1955. II, 267, 461. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 30. sz.

27. Lélekszirteken

A lelkem életért zugó tavában
Rimek lapulnak, mint a zátonyok.
Szerelmem üz, hogy rajta csolnakázzam
És szívemen el is barangolok.

5 De csolnakom a habja elragadta,
Sodorja éles zátonyok között.
(A tájat erre bánat-népség lakja
S én bánatom is ide költözött.)

10 Fáradt nyugvással csak hagyom rohanni
S zokogva várok, hátha partot ér;
Még könnyem is van nékem; ó van anyyi,

Hogy vezekeljek minden álmamér' –
És öntöm is sűrűn, bőséggel, híven,
Mig tördelődik szirteken a szívem.

Szövegváltozatok:

10 k *S zokogva várok, hátha partra ér.*

11 k *Mert könnyem is van nékem; ó van anyyi,*

Más eltérések: 1 LA *zúgó* 2 LA *Rímek* 3 k LA *üz*, 4 k LA *szívemen* 5 LA *elragadja*, (Sh.) 7 LA *lakja* 8 LA *költözött*. 9 SZH *rohanni*, k LA *rohanni* 10 LA *ér* 11 SZH *ó van anny*. (Sh.) LA *ó van anyyi* 12 k *álmamér'*. LA *álmomér' –*. 13 k *sűrűn*, LA *sűrűn*, k LA *híven*, 14 LA *Míg* k LA *szívem*.

Szövegforrások:

k A Lovas a temetőben című, elveszett füzet (1922. jún.) Szabolcsi Gábor által készített másolata: PIM JA 144/B/12.

Lírai antológia szegedi költők verseiből. Összeállította Keck J. G. Szeged 1922. [nov.] 34.

Szegedi Híradó 1922. dec. 10. E kiadás alapszövege. A kézirat alapján a 9. sor végéről elhagytam a vesszőt, a 11. sor sajtóhibáját javítottam, és az i-ű-ü betűkről mindenütt hiányzó hosszú ékezeteket pótoltam.

ÖM 1952. I, 64, 367. – ÖM 1955. I, 39, 371. – ÖV 1984. 33. sz.

28. Nem tudunk élni

Bennem betöltetlen szomorúság tátong
S gízgazzal benőve minden istenoltár.
Hajh, vágyak anyja, de mostoha voltál.

5 Eltévedtem járván erdő-rengetegen.
A félelem sikong zirrenő haraszttal
S vén adós erdő nem űz, nem marasztal.

A fák sudarára szállt az Est, az álnok
És torkom szorongatja valami titok:
Ajkat én miért csak sóhajra nyitok?

10 Magyar vagyok én is, (rivallnak a kányák)
Ilyen vagyok én és sose leszünk mások.
Jaj, jaj, nem tudunk élni, nyavalyások.

Helyesírási eltérések: **1** k Szomorúság **2** k S gíz-gazzal **3** k be **4** k erdő-rengetegen **6** k adós-
-erdő **7** k álnok, **10** k is (rivallnak a kányák), **12** k nyavalyások!

Szövegforrások:

k A Lovas a temetőben című, elveszett füzet (1922. jún.) Szabolcsi Gábor által készített másolata:
PIM JA 144/B/12.

Szépség koldusa (1922. dec.) 23. E kiadás főszövege.

ÖM 1952. I, 24, 362. – ÖM 1955. I, 32, 369. – ÖV 1984. 34. sz.

29. Útrakészség

Ha elmegyek, ha szólítanak,
Utánam minden ittmarad.
Össze leszek már én törve,
Csóktalanul meggyötörve.
5 S utánam minden ittmarad.

Mennyi lány és mennyi ajándék!
Mennyi bűn és mennyi szándék!
De a bűnös, én nem vagyok,
De a gyáva – én az vagyok.
10 Mennyi bűn és mennyi szándék!

Én soha, soha nem nyugodtam,
Mindig, mindig csak futottam.
De miért is? – nem is tudom;
Szilaj Bánat az én hugom,
15 Jaj, a hugommal futottam.

A szerelemmel leszámolok,
Az étellel elszámolok.
Nincsen semmim s kire hagyjam,
Nincs szeretőm, mit tagadjam.
20 Az étellel is számolok.

De csak az bánt most, ha szerettem,
Hogy balog volt minden tettem.
Néha bányú képpel álltam,
Hogy szavakra nem találtam,
25 Hogy balog volt minden tettem.

Jaj, nem kísért az arany hangja,
Se fényes cím nagy harangja.
S ez a sorsunk – picit ember
Nagyot merni soha nem mer,
30 Csak törődik s nincs haragja.

Szerettem én is a rózsákat,
Még jobban a parti fákat.
Lesz még virág, csókos rózsza,
Sóhajt fa is le a tóra
35 S nem szeretem már a fákat.

Az én részem, a száz aranyom
Nem az enyém, mind itt hagyom.
Össze leszek már én törve,
Csóktalanul meggyötörve.
40 – Élet, Élet, Terád hagyom!

Szövegforrása a Lovas a temetőben című, elveszett füzet (1922. jún.) Szabolcsi Gábor által készített másolata: PIM JA 144/B/13. A 2. sor *ittmarad* szavát aláhúzta, s a sor mellé írta: „sic!” A 26. sor géphibáját (aranya) javítottam.

ÖM 1952. II, 259, 434. (A 28. sorban kimaradt a névelő.) – ÖM 1955. II, 268, 462. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 35. sz.

30. Egyszerű vers

Mikor már minden sötét és felszakad körülünk lilán az ég, akkor szeretném látni a szemedet.

Mikor látlak, csak a szemedet nézem és szeretném megcsókolni kezedet merészen.

Szeretném megcsókolni s mikor ott vagyok Melletted, tudom, hogy nem fogom megcsókolni a kezedet.

Szövegforrása a Lovas a temetőben című, elveszett füzet (1922. jún.) Szabolcsi Gábor által készített másolata: PIM JA 144/B/15. A cím előbb ez volt: *Prózavers*. A másoló szerint ez át van húzva, s fölé ceruzával írva az új. A másolaton – föltehetőleg az eredeti füzetben is – a szöveg ebben a formában olvasható:

*Mikor már minden sötét és felszakad
körülünk lilán az ég, akkor szeretném
látni a szemedet.
Mikor látlak, csak a szemedet nézem
és szeretném megcsókolni kezedet merészen.
Szeretném megcsókolni s mikor ott vagyok
Melletted, tudom, hogy nem fogom meg-
csókolni a kezedet.*

A kiadók ennek megfelelően nyolcsoros versként közölték. Valószínű azonban, hogy a verset a költő három hosszú sorból állónak szánta, s a füzetben (amely eszerint kihalakú lehetett) csak így fért el a szöveg.

MÉ 1941. 124. (Radnóti Miklós közlése.) – ÖM 1952. I, 44, 366. – ÖM 1955. I, 50, 374. – ÖV 1984. 38. sz.

31. Lovas a temetőben

Ha jó a sápadt ifjú-Éjjel,
Kit csókkal vár a Nap leánya,
Kitárul két temetőkapu
S belovagol búsan-frissen
5 Az álmok kapitánya.

Bukott vezér, könnyet is hullat
Bús daccal bolyong szerte-széjjel
Lova már nyihog, gödröt kapar,
Riadtan várja. – Sok a sir
10 S fut a Holddal az Éjjel.

Uj hant előtt sóhajtva áll meg,
De kemény marka vasba szorul.
És megy és jár sok sir között
– Még a Hajnal is kacagja –
15 Részegedve, botorul.

Lovára borul. Visszaüget,
Bucsut int minden hulla-rögnek.
S az eliramló lovas után
Álomtemetőből vissza
20 A vágyak dübörögnek.

Szövegforrása a Lovas a temetőben című, elveszett füzet (1922. jún.) Szabolcsi Gábor által készített másolata: PIM JA 144/B/16.

ÖM 1952. II, 266, 434. – ÖM 1955. II, 175, 462. – ÖV 1984. 39. sz.

32. Nem! Nem! Soha!

Szép kincses Kolozsvár, Mátyás büszkesége
Nem lehet, nem, soha! Oláhország éke!
Nem teremhet Bánát a rácnak kenyeret!
Magyar szél fog fújni a Kárpátok felett!

5 Ha eljő az idő – a sírok nyílnak fel,
Ha eljő az idő – a magyar talpra kel,
Ha eljő az idő – erős lesz a karunk
Várjatok, Testvérek, ott leszünk, nem adunk!

10 Majd nemes haraggal rohanunk előre,
Vérkeresztet festünk majd a határkőre
És mindent letiprunk! – Az lesz a viadal!! –
Szembeszállunk mi a poklok kapuival!

15 Bömbölve rohanunk majd, mint a tengerár,
Egy csepp vérig küzdünk s áll a magyar határ
Teljes egészében, mint nem is oly régen
És csillagunk ismét tündöklük az égen.

20 A lobogónk lobog, villámlik a kardunk,
Fut a gaz előlünk – hisz magyarok vagyunk!
Felhatol az égig haragos szózatunk:
Hazánkat akarjuk! vagy érte meghalunk.

Nem lesz kisebb Hazánk, nem, egy arasszal sem,
Úgy fogsz tündökölni, mint régen, fényesen,
Magyar rónán, hegyen egy kiáltás zúg át:
Nem engedjük soha! soha Árpád honát!

Szövegforrása a Lovas a temetőben című, elveszett füzet (1922. jún.) Szabolcsi Gábor által készített másolata: PIM JA 144/B/16. A cím mellett a másoló megjegyzése: „Cím áthúзва, új nincs.”

Szörényi László, 2000. (Folyóirat.) 1989. november, 60.

33. Falak

Kopár szobám – kopárabb négy fala
Csupaszon, fázón mered az égnek.
Talán a kékes magasba vágynak,
Hol nem fú szél és csillagok égne.

5 Őriznek engem, óvnak, szeretnek –
Kétoldalt egy-egy, hátul egy s elől.
– Ha meghalok, gondolom magamban,
E négy fal akkor rögtön összedől.

10 Föltámad akkor Anyjok a Szélvész,
Föltámad akkor Apjok a Vihar
S tetemem lassan betakargatják
A leomló falak poraival.

Szövegváltozatok:

4 LA *Hol nem fú a szél és a csillagok égne.*

12 k *A leomlott falak poraival.*

Egyéb eltérések: 1 k g *szobám kopárabb* LA *szobám*, 2 k *Égne*. 4 g *égnek?* 5 k g *szeretnek*. 6 g *Két oldalt k elől. g elől.* – 7 g *Ha meghalok – gondolom magamban – LA magamban.* (Sh.) 8 g *akkor <összedől.> rögtön összedől. k összedől.* 9 k *anyjok – a szélvész, g anyjok* LA *Anyjuk* 10 k *apjok – a vihar g apjok* LA *apjuk a vihar*

Szövegforrások:

k JAM 78.1.5. (Kiss Károly tulajdonából.) Tintával írt tisztázat.

g JAM 68 2.1. (Raffai János tulajdonából.) A 8. sorban egy azonnali javítás, géppel.

Lírai antológia szegedi költők verseiből. Összeállította Keck J. G. Szeged 1922. [nov.] 35.

Szépség koldusa (1922. dec.) 6. E kiadás főszerzője.

ÖM 1952. I, 35, 365. – ÖM 1955. I, 40, 372. – ÖV 1984. 43. sz.

34. A vergődő diák

Előtte sívár halom mered,
Két szemében a szíve remeg.
– Szegény diák.

5 Illatos és csókos az éjjel,
Piros szirmok szállanak széjjel
Rózsatövön.

Nagyon szeretne kisuhanni,
Mámoros csókban együttthalni
Valakivel.

10 Hanyatt feküdni uccakövön
S úgy várni, ha már nincs más öröm,
Naptalanul.

Száguldani egy örök éjen
S az éji széllal friss fehéren
15 Titkolózni.

Vágyva vár kint az Élet-asszony
Egy új sebet, hogy fölfakasszon
Ifjú ajkon.

20 De hiába, ő nem csókolhat,
A diák nem megy, int a Holnap.
(Elhal a Vágy.)

S előtte sívár halom mered,
Két szeméből a bánat ered.
– Szegény diák.

A kézirat helyesírási eltérései: **1 sivar 2 szive 3 diák! 8 együtt halni 14 friss-fehéren 15 Titkolódnizni. 16 Élet-asszony, 17 uj sebet 18 Ifju 20 megy, – 24 diák!**

Szövegforrások:

k JAM 78.1.1. (Kiss Károly tulajdonából.) Tintával írt tisztázat.

Szépség koldusa (1922. dec.) 7. E kiadás főszövege.

ÖM 1952. I, 45, 366. – ÖM 1955. I, 51, 374. – ÖV 1984. 41. sz.

35. Nézem a lámpát

Nézem a lámpám. Villamos lámpa.
Fűti egy titkos, rejtett erő.
Tompá árnyékból csillogó élet lesz,
Ahogy belőle fény tör elő.

5 Nézzétek, milyen megfoghatatlan,
Csupa titok, csupa hatalom
S mégis, fényével akkor pompázhat csak,
Mikor én, az Ember, akarom!

10 Midőn lefekszem s oltom a lámpát,
Váratlanul azon akadok:
Mi lenne, hogyha többé föl nem gyulna
S örökre sötétbe maradok!

A kézirat szövegváltozata:

4 *Ahogy lényéből fény tör elő.*

A kézirat helyesírási eltérései: **5 megfoghatatlan! 8 akarom. 9 lámpát 11 – Mi [...].fel**

Szövegforrások:

k JAM 78.1.2. (Kiss Károly tulajdonából.) Tintával írt tisztázat.

Szépség koldusa (1922. dec.) 8. E kiadás főszövege.

ÖM 1952. I, 45, 366. – ÖM 1955. I, 51, 374. – ÖV 1984. 42. sz.

36. Várakozás

Alszik a vár, elhagyatott. Kong a terem, fojt a magány.
Porbelepett ó-aranyos oszlopi közt lóg a falán
Sok fekete, ódon, öreg hősi vezér, ősi alak
Képe s a vár elhagyatott. Állnak az ősz, néma falak.

5 Kincs, arany és drága ezüst. Szellemeké mind e halom
(Szívem e vár.) s alvad a bor, ízzik a Vágy ravatalon.
Mennyezetes, szép nyoszolya, rajt' a selyem csókra terül.
Őrzi merev isteni nő, friss mosolya is merevül.

10 Nesztelenül dús, puha, lágy szőnyegek is fekszenek ott,
Mint a mezőn elfeledett, hóbefedett, árva halott.
Udvaron egy mélyvizü kút, rátüz a Nap, habja vakít
S alszik a vár, elhagyatott, mint a halott. Vár valakit.

Szövegforrása: Szépség koldusa (1922. dec.) 9. Egy-egy magánhangzó hosszúságának jelölését a következő helyeken megváltoztattuk: **8** *isteni* **11** *mélyvizü* **12** *mínt*

ÖM 1952. I, 46, 366. – ÖM 1955. I, 52, 374. – ÖV 1984. 79. sz.

37. Csend

Riasztó, mint a fölmorajló tenger
És mint a végtelen hó épp olyan.
Álarca mélyén bús Halál rohan –
Jaj, üstökömbe kap s én gyáva Ember

- 5 Remegve ejtem lelkemet elébe.
A szívem hallgatom – kopog-e még?
És megunom ez egyhangú zenét,
Pedig de jó, ha ver és nincsen vége.
- 10 Úgy érzem, mintha ingoványon járnék
És jaj süpped alattam a talaj,
De bennem még ellentállás szaval,
De fületem betömte. – Ó, mi vár még
Reám, ki immár néma, hangtalan.
– Fejem lehajtva megadom magam.

Szövegforrása: Szépség koldusa (1922. dec.) 11.

ÖM 1952. I, 48, 366. – ÖM 1955. I, 53, 374. – ÖV 1984. 80. sz.

38. Napszonett

A vén diványon hentereg a Nap,
Magával hozta erdők illatát
S kinek örömből semmi sem maradt,
Vidultan nézem én kopott diák.

5 Hogy nyújtózik, milyen kacér, hamis!
Aranyhajával elborítja arcom,
Lágy csókja éri rezgő ajkam is,
Ölébe békén árva főmet hajtom.

– Ó Nap, a csókod új életre kelt,
10 Ha símogat selyem hajad, még élek;
Rossz idegem új ösztönökre lelt.

Maradj örökre – éjszaka lesz, félek,
Az éjnek oly riasztó árnya van
S ó jaj, nem gyűjthatom föl önmagam!

A kézirat szövegváltozata:

3 *S kinek örömből semmi nem maradt,*

Helyesírási eltérések: 1 SZK *diványon* k *diványon* 5 k *nyujtózik*, [...] *hamis*, 10 SZK *simogat selyem hajad* k *símogat selyem hajad*, 11 k *uj* 12 k *félek* 14 k *gyujthatom*

Szövegforrások:

k a Makai család tulajdonában. Xeroxmásolata: Int. Arch. Szeged. Tintával írt tisztázat egy füzetlapon, együtt a *Koldus* (87) szövegével.

Szépség koldusa (1922. dec.) 12. E kiadás alapszövege. Az 1. és 10. sorban a magánhangzó-hosszúságot a kézirat szerint jelöltem; a 10. sorban a *hajad* után vesszőt tettem. Utánközlése: Színház és Társaság (Szeged) 1924. júl. 28.

ÖM 1952. I, 14, 359. – ÖM 1955. I, 17, 365. – ÖV 1984. 71. sz.

39. Bús magyar éneke

Száll az ének a mezőnek, esti szellő hollószárnyán,
Valami kis kopott ember énekelget búsán, árván
Bolondságról, szerelemről, kora őszről, illó nyárról
S körülötte elterülő néma magyar pusztaságról.

5 Fáj neki a teste, lelke, szíve tája, szemegödre,
Nem is tudja, feltámad-e, elpihenne mindörökre.

Titokzatos messzeségben istent keres magyar hangja,
Régi honát, testvéreit – mást se tehet – siratgatja.
Piros kedve pillangó volt, sárba fulladt ott Erdélyben,
10 Zöld reménye foszlányai meghaltak a Felvidéken.

Fáj neki a teste, lelke, szíve tája, szemegödre,
Nem is tudja, feltámad-e, elpihenne mindörökre.

Nincsen csak egy citerája, húrjai az égig érnek,
Rajt' pengeti balladáit véres könnynek, könnyes vérnek.
15 Mámor esték elszállottak, ott fagytak a Karsztok alján
S ismeretlen menyasszonya tört lilium, olyan halvány.

Fáj neki a teste, lelke, szíve tája, szemegödre,
Nem is tudja, feltámad-e, elpihenne mindörökre.

Nem nézi a délibábot, túl van az már a határon
20 S elkerüli zárt szemét az incselkedő pajkos álom.
Holt vitézek sírtájára hullat dalt és nefelejcsbet
S fohászcodik: Uram, Hazám el egészen ne felejtset:

Fáj neki a teste, lelke, szíve tája, szemegödre
S hazáján, ha segíthetne, élne mégis mindörökre.

Szövegforrása: Szépség koldusa (1922. dec.) 14. Néhány szó helyesírását megváltoztattam, illetőleg sajtóhibáját kijavítottam. A Szépség koldusában ezek így olvashatók: **6 elpihenne 12 tudja 18 tudja 20 incselkedő 21 sírtájára 23 szíve**

ÖM 1952. I, 50, 366. – ÖM 1955. I, 55, 374. – ÖV 1984. 81. sz.

40. Szerelmes keserű hazafiság

Engem nem hívnak Párisok, Velencék,
Hol mint szökőkút, gyöngyöz életár,
Reám Hazám tarolt mezője vár –
Ó, csak tarolt ne volna! én is mennék!

5 Talán, talán úgy én is ott lehetnék.
De itt aszott a tépdesett határ
S hiába hullatom könnyüm le, már
Nem sercen fű és nem libegnek lepkék,

10 Mert Istenúr hogy szántsza, bérre vár
És semmim sincsen, amivel fizetnék,
És hitem összedől, mint kártyavár:

Jaj, Sorsunk elvesztette bús lelencét!
És szívem sincs, odadtam régen már
Egy szőke lánynak e fakult szelencét.

Szövegforrása: Szépség koldusa (1922. dec.) 31.

ÖM 1952. I, 51, 366. – ÖM 1955. I, 56, 374. (A 13. sorban hibásan: *odaadtam*) – ÖV 1984. 83. sz.

41. Várlak

Egyre várlak. Harmatos a gyep,
Nagy fák is várnak büszke terebélyel.
Rideg vagyok és reszketeg is néha,
Egyedül olyan borzongós az éjjel.
5 Ha jönnél, elsimulna köröttünk a rét
És csend volna. Nagy csend.
De hallanánk titkos éjjeli zenét,
A szívünk muzsikálna ajkainkon
És beolvadnánk lassan, pirosan,
10 Illatos oltáron égve
A végtelenségbe.

Szövegváltozat:

7 SZH *De hallanánk titokzatos zenét,*

Helyesírási eltérések: 3 SZH *reszketek* (Sh.?) 4 SZK *oly* (Sh.) SZH *olyan* 6 SZH *volna, nagy csend,*
8 SZH *szivünk*

Szövegforások:

Szegedi Híradó 1922. nov. 19.

Szépség koldusa (1922. dec.) 22. E kiadás alapszövege. A 4. sor sajtóhibáját javítottam. Utánközlése: Színház és Társaság (Szeged) 1924. aug. 18.

ÖM 1952. I, 42, 366. (SZH alapján.) – ÖM 1955. I, 47, 373. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 78. sz.

42. Juhász Gyulához

Bátyám, ki bortól mámoros éneket
Zengsz húrodon, Te, nézd a magyar hazát,
Csitítsd el Anna-kérő szíved
S öntsd az erőd a reménytelenbe.

5 Hangod legyen az őszi vihar sötét
Zúgása, melyben tompa a jajgatás,
De a harangszó messze hangzik
S tornya fehérlik az éjszakában,

10 Ha sujt a villám s retten a gyöngé szív.
És ösztökéld a tétova honfiút:
Üzend, hogy nincsen Isten, Ember,
Csak magyarok letiport hazája.

15 És hogyha kell, ó, csak könyörögj nekik,
Hogy dolgozó nép karja erős marad
És vagdald föl meleg nagy szíved
S oszd ki közöttük az éheseknek.

Csak így lehet célt érni magyarral el,
Szidj, kérj, dörögj és hozd a reményt nekünk,
Mert hogyha nem remél a költő,
20 Más ki remélne az új hazában.

Szövegforrása: Szépség koldusa (1922. dec.) 24. Utánközlése: Színház és Társaság (Szeged) 1924. márc. 31. A 8. sor végén a pontot (mint az ÖM) vesszőre javítottam.

ÖM 1952. I, 23, 362. – ÖM 1955. I, 31, 369. – ÖV 1984. 84. sz.

43. Távol, zongora mellett

A hangok ömlenek a zongorából,
Mint illatos teából száll a gőz.
Lassan simítja arcomat a mámor
És bennem most száz élet kergetőz.

5 Mártának hangja jut eszembe mostan,
Oly bársonyos volt s ez nem az övé.
Szegény, talizmánt tőle nem is hoztam.
Szemem mered a zongora fölé.

10 A csókos ajka itt remeg előttem,
Ó, jaj, hogy tőle messze elvetődtem,
Ó jaj, emléke mért olyan erős?!

Hová kell mennem? Nem enyhít a Távol.
És hangok ömlenek a zongorából,
Mint illatos teából száll a gőz.

Helyesírási eltérések: **Cím** SZT SZK *Távol* **2** SZT *gőz*, **3** SZT SZK *simítja* (Sh.) **7** SZT *hoztam* (Sh.) **10** SZK *Ó* **11** SZT SZK *erős?* SZT *Ó jaj* [...] *erős?* (Sh.) **12** SZT SZK *enyhit* SZT *Távol*

Szövegforrások:

k Kiss Ferenc tulajdona. (Gebe Mártától.) Tintával írt tisztázat. A cím fölött: *Vers Mártuskának*.
Keltezése: *Budapest, 1922. ápr. 11.* Hasonmása: Kiss Ferenc 1993. 7. sztl. I. E kiadás főszovege.

Színház és Társaság (Szeged) 1922. november, 10.

Szépség koldusa (Szeged, 1922. dec.) 18.

ÖM 1952. I, 7, 357. (SZK alapján.) – ÖM 1955. I, 7, 363. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 24. sz.
(Mint ÖM 1952.)

44. Erőének

Derekamban tizenhétéves izmok ringatóznak
És szemem meg nem csorbul a horizontnak az élén.
Én vállamra veszem a Tavaszt
S a szívemnek hozom el.
5 Bírom vonszolni Időtlenségem igáját
És térdeim nehezebb súlyú sóhaj alatt is
Meg nem rogyadoznak.
Én magamban rejtem a tűzokádót,
De ajkaim keserű rimeknek a bánatát facsarják.
10 Talpam alatt gúlák világa porladozik szét
És a végtelen Nap ideszédült lelke
Égbebillenő fejem koszorúzza.
Összeszorított öklömről a sebek lecsöpögnek
S én még tudok is alázattal borulni
15 Anyám begyepesedett koporsójára.

Szövegforrása: Szépség koldusa (1922. dec.) 13. A 12. sor sajtóhibáját (Égbebillenő) javítottam.

ÖM 1952. I, 49, 366. (A 14. sor első szava hibásan: és) – ÖM 1955. I, 54, 374. (Mint ÖM 1952.) –
ÖV 1984. 25. sz.

45. Álomban enyém vagy

A boldogságunk némán meghúzódott
És mi is hallgattunk a titkolódzó csöndben.
Kályhánk lángja is örömmel lobogott
S ajkunkat a szerelem szárazra perzselte.
5 A komoly falióra se mormogott
S meghökkentek akkor a büszke, fehér falak...
Álomban mindig egészen enyém vagy.
S hiszem fönn is néha, hogy megcsókoltalak.

Szövegforrása a Lovas a temetőben című, elveszett füzet (1922. jún.) Szabolcsi Gábor által készített másolata: PIM JA 144/B/10. A cím alatt ajánlás: *M.[ártá]nak*. Mellette a másoló megjegyzése: „ez áthúzva, cím marad”.

ÖM 1952. I, 43, 366. – ÖM 1955. I, 49, 373. – ÖV 1984. 31. sz.

46. Nagy ajándékok tora

Ökölnyi nagy rubinkövet adok,
Akaszd nyakadba s nézd hogyan ragyog
Szived fölött, a melled közepén,
Csodáld, hogy izzik, mint parázs, a fény.

5 Szememből földre koszorút szövök,
Mint istennőhöz, hozzád úgy jövök.
Utad selyemmel, rímekkel verem,
De rajt' ne járj, mert ott sohaj terem.

10 Ha szomjazol hát asszubort adok,
De pár sötétlő könnyet benn hagyok
S ha érzed, hogy az íze keserű,
Azért csak idd, nincs édesebb nedű.

15 Ha tested fázik, lelkem rád adom,
Két vállad bársonnyal betakarom.
És reszkető agyam, ha éhezel –
Szükségbe nálam soha nem leszel.

20 S ha fáradt tested megpihenni vágy,
Nyugodj karomba – nincs puhább faágy
S mert kell majd egyszer mégis oltalom,
Fogadd, fogadd el – kérlek – a karom.

Fogadd el, vélük bármit is tehetsz,
Azért hozzám kegyetlen nem lehetsz.
Ha nem jönnél is, mind Tiéd marad,
Nem kéri vissza gyöngé pillanat.

Helyesírási változatok: 3 SZK *Szíved* 4 SZK *ízzik*, 6 SZK *jövök*, 7 SZK *Útad* 8 SZK *sóhaj* 11 SZK *keserű* –, 13 SZK *Rád* 15 SZK *éhezel* –, 18 SZK *karomba*, – 19 SZK *oltalom*: 20 SZK *el, kérlek*,

Szövegforrások:

k Kiss Ferenc tulajdona. (Gebe Mártától.) (Vö. 47. sz.) A cím fölött: *Versek Mártuskának*. Hasonmása: Kiss Ferenc 1993. 14–15. sztl. I. E kiadás főszövege.

Szépség koldusa (1922. dec.) 17.

ÖM 1952. I, 9, 357. (SZK alapján.) – ÖM 1955. I, 11, 364. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 27. sz. (Mint ÖM 1952.)

47. Köntösök

Remegni kell a vérsötét
Gyökérző Bánat köntösét
S tisztelni kell, ki hordja Ember
És ebfoggal nem tépi szét.

5 Csalán s tövisből jól szövött
És nem libeg a test fölött:
Tapad, szorul, ölel, fujt és mar:
Az Emberrel szint' összenőtt.

10 És néha egyszerű, poros
És néha meg rózsás piros
És néha szemszinű meg barna,
De mindig egyformán szoros.

15 És néha pókhálós, avas
És néha súlyos mint a vas
És néha meg arany-szegélyű
S csillog, mint messzi kék havas.

20 Remegni kell a vérsötét
Gyökérző Bánat köntösét
S tisztelni kell, ki hordja Ember
És ebfoggal nem tépi szét.

Ki fölvette azon marad
És benne jár és nem szabad.
Elhordja egész életén át,
Míg teljesen szét nem szakad.

SZK eltérései: **2 Gyökérző** (Sh.) **5 jólszövött** **6 fölött**, **7 fújt és mar**, **8 emberrel** **9 egyszerű**, **10 rózsás-piros** **11 szemszinű**, **12 mindig** **14 súlyos**, **15 aranyszegélyű** **16 S csillog mint messzi** (Sh.) **17 Rettegni** (Sh.) **vérsötét**, (Sh.) **21 fölvette**, **24 Mig**

Szövegforrások:

k Kiss Ferenc tulajdona. (Gebe Mártától.) Tintával írt tisztázat egy kettéhajtott ív első levelének verzóján és második levelének rektóján. Az első levélen fenn ez olvasható: *Versek Mártuskának*. Alatta a *Nagy ajándékok tora*, melyet az előző szám alatt közlünk. A *Köntösök* szövege alatt keltezés: *Makó, 1922. máj. 17.* E kiadás főszövege.

Szépség koldusa (1922. dec.) 16.

ÖM 1952. I, 8, 357. (SZK alapján.) – ÖM 1955. I, 10, 364. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 28. sz. (Mint ÖM 1952.)

48a. Istentelen fohászkodás

A szívem ócska istenes remek
Szelence s rajta nem fogott a rozsdá.
Nytott tenyéren nyujtom a magosba,
Hajnalt s a bibor ércén megremeg.

5 – Isten, ha vagy – és Benned hinni kell
Kifosztott, bátran is bus jó-magamnak –,
Ha vagy és vélem még terveid is vannak:
Ó, add, a csókját ifjan érjem el.

10 Akkor Nevedről többé nem beszélnék;
Csak öklöm ütné kétkedők hadát. –
De szóm ha fel nem hántja agyad kérgét

Marokkal cibálom napos haját
S ő bűg majd mint a süllyedő naszád
Bús kürtje távol barna part felé még.

Szövegváltozatok:

- 4 k₂ *S a hajnalbibor ércén megremeg.*
5 k₁(1) *– Isten, ha vagy – és Benned hinnem kell*
6 k₂ *Kifosztott, földrevert bus jómagamnak! –.*
13 k₂ *S ő majd sikolt, mint süllyedő naszád*
14 k₂ *Bús kürtje távol barna part felé.*

Egyéb eltérések: 3 k₂ *magosba* 5 k₂ *kell*, 7 k₂ *vannak* 8 k₂ – Ó, 9 k₂ *beszélnék*, 10 k₂ *hadát*, 11 k₂ *szóm*,

Szövegforrások:

k₁ Gebe Mártától a budapesti volt József Attila Gimnáziumba került, majd onnan eltűnt. Tintával írt tisztázatot. A költő az 5. sorban kisebb szövegmódosítást tett. A cím fölött: *Vers Mártuskának*. Kelte-zése: *Makón, 1922. jun. 10.* E kiadás főszövege.

k₂ A Lovas a temetőben című, elveszett füzet (1922. jún.) Szabolcsi Gábor által készített másolata: PIM JA 144/B/15.

48b. Fohászokodó ének

A szívem ócska, istenes, remek
Szelence s rajta nem fogott a rozsdá.
Nytított tenyéren nyujtom a magosba
S a hajnalbíbor ércén megre meg.

5 – Isten, ha vagy – és benned hinni kell
Kifosztott, földrevert bús jómagamnak –
Ha vagy és vélem terveid is vannak,
Ó add, a csókját ifjan érjem el.

10 Akkor nem szólnék többé nagy nevedről,
Csak öklöm ütné kétkedők hadát.
S ha nem teszed meg, bárha szeretetből,

Marokkal összecíbalom haját,
Ugyhogy sikolt, mint sülyyedő naszád
Bús kürtje távol barna part felé.

Szövegváltozat:

13 g₁ *S ő majd sikolt, mint sülyyedő naszád*

Egyéb eltérések: 5 g_{1,2} *Isten*, 6 g₂ *földre vert* g₁ *jómagamnak*. – 8 g₂ *Ó*, g_{1,2} *el!* 9 g₁ *szólnék k nevedről* g_{1,2} *Nevedről*, 10 g₂ *hadát* 12 g₁ *haját* 13 g₂ *Ugy hogy*

Szövegforrások:

g₁ PIM JA 990. (Espersit Máriától.) Az i-u-ü mind rövid. Keltezése tintával: *Makó, 1922*. A vers legépelése 1923 májusában történhetett.

g₂ PIM JA 147/17. A költő a hosszú ékezeteket tintával pótolta. A gépirat egy tervezett kötet összeállításakor, 1924 nyarán készült.

k A legutolsó harcos című, 1924 októberében összeírt füzet (JAM) 17. sztl. lapján. A lap alján: *Nyugat*. E kiadás alapszövege. A 9. sor végére vesszőt tettem, a 10. sor tollhibáját (öklöm) javítottam.

MÉ 1941. 132. (Radnóti Miklós közlése a kézirat Szabolcsi Gábor által készített gépiratos másolata, PIM JA 144/B/15. alapján.) – ÖM 1952. I, 10, 357. (Mint MÉ.) – ÖM 1955. I, 12, 364. (Mint MÉ.) – ÖV 1984. 36. sz.

49. Tavaszi ének

Éneklek a tavaszt, a fényt,
Bimbózó ifjú zöld reményt,
Szerelmes szívem sóhaját
S csitítgatom szegényt,
5 Nekem nyilik minden berek
– A vérem játékos gyerek –
S a Nap elém hajol
És rám kacag, milyen ravasz
– Ó pompa, szín, ó dús Tavasz! –
10 Csak Márta nincs sehol.

Havas telekre zsenge fű,
A szellő nádi hegedű,
Rügyeznek ifjú lányszivek,
Az arcokon derű!
15 Csikó nyerít szerelmi vészt
S a torkom fölkiáltni kész:
– Vén Földünk hogy forog!
S a kék ég is milyen magas,
Ó pompa, szín, ó dús Tavasz!
20 – Reá ha gondolok.

Itt ékes, hímes szőnyegek,
Ott északon a bús hegyek,
Hol nem gondolnék rá soha –
De arra nem megyek...
25 – Rikolts, dalolj szegény torok:
– Ihaj, a Földünk hogy forog!
Ihaj szerelmi láz!
Míg jó a Tél, ki béhavaz
– Ó, pompa, szín, ó dús Tavasz! –
30 S a halál citeráz.

Helyesírási eltérések: **1** k₂ *Tavaszt*, **2** k₂ *ifju* **8** k₂ *ravasz!* **9** k₁ *Ó<*, > k₂ *Ó*, [...] *ó, dús Tavasz!* **10** k₂ – *Csak* **13** k₂ *ifju* **14** k₂ *derű*, **16** k₂ *készit* **19** k₂ *Ó*, **23** k₂ *soha*, **25** k₂ *dalolj*, [...] *torok!* **29** k₂ *Ó*, **30** k₂ – *S*

Szövegforrások:

k₁ JAM 78.33.1. (Gebe Mártától.) Fényképe: PIM JA 1070. Tintával írt tisztázata. A cím fölött: *Versek Mártának!* Keltezése: *Mezőhegyes, 1922. jun. 18.* E kiadás főszövege.

k₂ A Lovas a temetőben című, elveszett füzet (1922. jún.) Szabolcsi Gábor által készített másolata: PIM JA 144/B/17.

Híd 1941. ápr. 8. (k₂ gépiratos másolata, PIM JA 144/A/7. alapján.) – MÉ 1941. 122. (Radnóti Miklós közlése k₂ gépiratos másolata, PIM JA 144/B/17. alapján.) – ÖM 1952. I, 11, 358. – ÖM 1955. I, 15, 365. – ÖV 1984. 40. sz.

50. [Arany kalásztól ...]

Arany kalásztól duzzadt rónaságon
– Úgy véltem – visz keresztül az utam,
Madár trilláz gyümölcstől terhes ágon
S majd megpihenek egy kis faluban.

5 Hogy utra keltem pirkadott a hajnal,
Homály karolta félig át a tájt.
Az Ég szeméből hullt a könnyü halkkal
S fölöttem őszi varju-horda szállt.

10 Nincsen kalász a síró pusztaságon
S madár helyett a szárazlombu fákon
Sötét Gond rakja barna fészkeket.

A földje is oly bús, szivós, makacs,
Virágszál rajta sehol nem virit,
Csak itt-ott egy-egy vérszinű pipacs.

Szövegforrások:

k₁ A Lovas a temetőben című, elveszett füzet (1922. jún.) Szabolcsi Gábor által készített másolata: PIM JA 144/B/9. Címe: *Prologus*. A cím mellett a másoló megjegyzése: „áthúzza és zárójelben.” A szövegben egy helyesírási eltérés: **10 szárazlombú** (Egyébként mindenben egyezik k₂ szövegével.)
k₂ JAM 78.1.4. (Kiss Károly tulajdonából.) Tintával írt tisztázat. E kiadás főszövege.

MÉ 1941. 119. (Radnóti Miklós közlése k₁ gépiratos másolata alapján.) – ÖM 1952. I, 32, 364. (Mint MÉ.) – ÖM 1955. I, 36, 371. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 29. sz.

51. Nyári délután a szobában

Fuldoklik már a széternyedt szoba.
A polituros asztal és a székek
Vén arca kéksötét homályba réved.
Vár rám a lépcső villogó foga.

5 De lenn a fürdő-strandon, a Dunán,
Piroscsíkos, vizes trikók feszülnek. –
Jó ára van a könnyü túllnek,
A friss szél futkos fodrai után.

10 Nem volna rossz az ódon Óbudába,
Ingujjba lenni, vagy nemis ruhába.
Kis korcsmában a sört isszák. – Talán

Ha én is innék, habzana a szám.
Száradt a számpadlása és a nyelvem.
Jaj, inni kell, de akkor föl kell kelnem.

Szövegforrása: Szépség koldusa (1922. dec.) 19. A 2. sor végéről a vesszőt, a 11. sor végéről a pontot elhagytam.

ÖM 1952. I, 15, 359. – ÖM 1955. I, 18, 366. – ÖV 1984. 82. sz.

52. Csókkérés tavasszal

Márta, hajad,
Bronz-ajakad
Kéris lázad a vágyam
Illatozó
5 Vészt okozó
Csókba lehelni be lágyan.
Megremegő,
Hű szerető
Karbon ölelni igézve,
10 Édes ölön,
Rózsatövön
Szép szemeket megidézve.
Retten a lomb,
Zöldel a domb –
15 Arra szaladnánk ketten,
Reppen a szél,
Csókra beszél,
Dalra kel önfeledetten,
Véle dalol
20 Itt valahol
Szív-körülöttem a vérem:
Csend, Kicsi, csend!
Így, ez a rend –
Most csak a csózkod kérem.

Helyesírási eltérések: **1** SZK *Márta hajad* k₁₋₂ SZH *Márta, hajad*, **2** k₁ *Bronz ajakad* **3** SZH *vágyam*, **14** k₁ SZH *domb*, **16** SZK *szél* k₁₋₂ SZH *szél*, **17** SZH *beszél* **18** k₁₋₂ *önfeledetten*. **19** SZK *dalol*, k₁ *dalol* k₂ *dalol*<,> SZH *Vele dalol* **20** k₂ SZK *valahol*, k₁ SZH *valahol* **22** k₁ – *Csend*, k₂ *Kicsi, csend*: SZH *kicsi, csend*, **23** SZK *Igy, ez e* (Sh.) k₁ *Így ez a rend*: k₂ *Igy, ez a SZH Igy, ez a rend*, **24** k₁ – *Most*

Szövegforrások:

k₁ PIM JA 508. (Gebe Márta tulajdonából.) Tintával írt tisztázat. Kelte: *Makó, 1922. jun. 23.* Hasonmása: Szántó J. 1958. 84.

k₂ fényképe: PIM JA 1013. Az eredeti kézirat ismeretlen helyen van. Hasonmása megjelent a *Képes Újság* 1972. febr. 19-i számában. A vers egy kottalapra van letisztázva. Címe fölött egy más kéz által írt (a verssel kapcsolatba nem hozható) dallam látható. A költő a margóra a vers ütemképletét írta. Az első szakasz sorai egy vonalban kezdődnek, a szakaszok meg vannak számozva. A szöveg után ajánlás: *Laci barátomnak*.

Szegedi Híradó 1922. nov. 26. Címe a téli közlés miatt: *Csók-kérés*. A sorok egy vonalban kezdődnek. Az i és ü betűkön sehol sincs hosszú ékezet.

Szépség koldusa (1922. dec.) 20. E kiadás alapszövege. A kéziratok alapján javítottam az 1., 16., 19. és 20. sor központozását és a 23. sor sajtóhibáját. Utánközlése: *Színház és Társaság* (Szeged) 1924. jan. 7. (Címe itt is: *Csókkérés*.)

ÖM 1952. I, 12, 358. – ÖM 1955. I, 16, 365. – ÖV 1984. 44. sz.

Kiszombor 1922. július–augusztus

53. Keserű nekifoházkodás

Gyere Úristen, nézd meg, itt vagyok,
Tudom előtted el nem sáppadok.

Azt, amit adtál – megvan épen – vedd el
Sz csak hitegettem magam a Neveddel.

5 Te oly erős vagy, gondolsz egyet s van,
De nékem kínos a bizonytalan.

Vagy nemis adtál, én véltem bolondul,
Hogy számon élet – szőlő mustja csordul.

10 Ne haragudj hát, Isten, nem hiszek,
De nyakamban száz kétséget viszek.

Szeress nagyon, hogyan, tudod Te jól azt,
Mint Nap havat, amit magába olvaszt.

Vagy üss agyon hát, csak törődj velem
S én nem kérdem, hogy nincs-e kegyelem.

15 Odaadom a vérem is, ha kéred.
– Mily furcsa az, hogy Néked nincs is véred.

Te jól tudsz engem, sorsom is tudod,
De vedd el tőlem a talentumod.

20 Ó szörnyü Isten, látogass meg engem!
Jóságod ugyis mindhiába lestem.

Tudom, előtted el nem sáppadok,
Gyere Úristen, nézz meg, itt vagyok.

Szövegváltozatok:

1 k(1)

Gyere Úristen, nézd még itt vagyok –

10 k

A sor után két, zárójelbe tett és áthúzgált szakasz:

*Ahogy teremtettél, olyan vagyok csak,
Hogy nem tudok hódolni a nagyoknak.*

*Tudod, szavam hogy könyörögne most –
Jaj, féreg-ember! rajta hát, taposd!*

19–20 k

*Vagy mért faragtál énbőlőlem Embert,
Kit Bölcseséged gyávasággal megvert?!*

Helyesírási eltérések: 1 g *Uristen*, k *Úristen*, 3 k *el!* 4 k 'sz 5 k *vagy* – 7 k *nem is adtál* – 8 g *élet-szöllő* (A kötőjel vesszőből javítva.) k *élet* – *szöllő* 11 k g *hogyan* (Mindkét forrásban így!) 15 k *Oda adom [...]* *kéred* 20 k A *Bölcseséged B*-je *b*-ből javítva. 21 k *sáppadok* – 22 g *Uristen*, k *Úristen*, [...] *vagyok!*

Szövegforrások:

k *Versek* 1922. július augusztus, szeptember. (JAM) 3–4. A költő az 1. sor szövegét módosította, hacsak nem th. javítása a *még* ékezetének kihúzása. Közölve: *Szabad Nép* 1947. ápr. 6.

g PIM JA 974. (Espersit Mária tulajdonából.) A gépirat 1923 májusában készült, s a vers utáni, tintával írt keltezés utólagos: *Kiszombor, 1922. jul.* A költő a cím *Keserű* és a 6. sor *kínos* szavában az ékezetet tintával tette ki. E kiadás alapszövege. Részben a kézirat alapján az 1. és 22. sor *Uristen* szavát *Ú*-val írtam; a 8. sorban az *élet* és *szöllő* szavak közé kötőjel helyett gondolatjelet, 11. sor *hogyan* szava után vesszőt tettem.

ÖM 1952. I, 34, 364. (k Szabolcsi Gábor által készített gépiratos másolata, PIM JA 144/B/1. alapján.) – ÖM 1955. I, 37, 371. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 45. sz.

54. Szerelem ez?

Örjögök, Rád ha néznek,
Szeretne ütni két kemény ököl,
Hogy útalom ízét a sárga méznek,
Agyamban, hogy csak arcod tündököl,
5 Hogy megvetem szelét az élet-vésznek
S haraggal bámulok az égre föl
S ha sírni kéne könnyeim is késnek
S belőlem minden jóérzést kiöl.
Szerelem ez? vagy, haj nem is tudom csak,
10 Csak azt tudom, hogy megbolondulok,
Bronzajkaim, mint gyáva koldusok,
Csókmozzsáért könyörgenek – agyoncsap,
Érzem, szaladj, rohanj kezem elől!
Ihaj! ha egyszer öklöm öldököl,
15 Ideráncigállak, nézd kevélyen, büszkén
Hogy zúz sebet e gyáva két ököl
S csókolj bolondul holtak füstös üszkén.
Akarom kezeimbe sodorni hajad,
Akarom megízelti telér ajakad,
20 De mondd nekem, ki eddig nem is hittem,
Karodban él az ifju Életisten!

Szövegváltozat:

1 k Szerelem ez?

örjögök, Rád ha néznek,

Egyéb eltérések: 1 SZK *Örjögök Rád*, k *Az örjögök* első betűje *Ö*-ből javítva. 4 k *Agyamban* 5 k *Élet-vésznek* 6 k *föl*, 7 k *sírni* 8 k *jó érzést kiöl* – 9 k *vagy – haj*, 11 k *Bronz ajkaim*, [...] *koldusok* 12 k *könyörgenek, agyon csap*, 13 SZK *elő!* k *elől* – 14 k *öldököl* 15 k *büszkén*, 16 k *ököl*, 17 k *üszkén*, 19 k *megízelti* 21 k – *Karodban* SZK *ifjú* k *ifju Életisten*.

Szövegforrások:

k *Versek* 1922. július augusztus, szeptember. (JAM) 5–6. Címe nincs; a *Szerelem ez?* szavak az 1. sor részei, bekezdéssel és külön sorba írva. (A szótagszám is így pontos.)

Szépség koldusa (1922. dec.) 30. E kiadás alapszövege. Az 1. sor központozását, a 13. és 21. sorban az ékezetet a kézirat alapján javítottam.

ÖM 1952. I, 54, 366. – ÖM 1955. I, 59, 374. (A 19. sorban hibásan: *megízelti*) – ÖV 1984. 87. sz. (A 4. sorban hibásan: *hol*)

55. Pogányos hitvallás magyarul

Hol vagy erős pogány sereg,
Hős Vata, bálványos berek?
Hol alszol bátor Bocskay?
Kossuth dicső csapatjai?!

5 A bős magyar vér nem buzog?
Mint gyáva, hitvány koldusok
Könyörgünk már az életér'?
Hadúr öszvérként mendegél?

10 Ó nem, ilyet ne higgyetek –
Hadúr itt van közöttetek,
Hadúr a roppant Őspogány
Üget sötétpej vadlován.

15 Szegődjünk hát nyomába mi
A gyávaságot irtani,
Álljuk helyünket emberül –
Ki küzd megél, más elmerül.

20 Megáll Isten meg a világ,
Gyönyörrel bámul ily csudát,
Hogy vasököllel ha akar,
Szabad s egész lesz a magyar.

Szövegváltozat:

14 (1) ... *bűnös* ... *kiirtani*,

Más eltérések: 1 A *Hol l*-je *g*-ből javítva; a sor végi vessző kérdőjelből javítva. 3 A sor végi kérdőjel vesszőből javítva. 11 a <*po*> *roppant* 15 *Álljük* (Így; th.)

Szövegforrása a Versek 1922. július augusztus, szeptember című füzet (JAM) 6–7. lapján. A 14. sor korábbi változatát csak részben tudtam elolvasni.

ÖM 1952. II, 263, 434. – ÖM 1955. II, 272, 462. (A 17. sor második fele hibásan: *megáll* a világ; az 5. sorban hibásan: *vén*) – ÖV 1984. 52. sz.

56. Névnapi dícséret

Rózsás ajkaidon mámoros élet él,
munkás két kezeden nyílik a friss tavasz,
hajlós-szál derekad – nincs fakadóbb virág!
Hús és drága zafir szemed.

5 Nem dícsérhetem én termetedet sehogy.
Oly mű nincs sehol, ó, mely vele érne fel –
márványkőben a vér: kő, nem igaz, nem él.
Benned vér dübörög, piros.

10 Istentől ragadott bronzkoszorú hajad,
arcod lent a pokol dús tüze érlelé,
dombor kebled, ime, fénylik, akár a gyöngy.
Krisztust vesztene el bokád!

15 Te vagy Máriaként asszonyok asszonya!
Nem méltó tereád senki se, jól tudom.
Ám én azt akarom, hullva borulj elém,
mondván: El ne veszíts! Szeress!

Szövegváltozatok:

11 k₁₋₃ NY g₁₋₃ NÉ

Élő kebled a szép, gyöngye japáni nipp,

15 k₁₋₃ NY g₁₋₃ NÉ

Ám büszkén akarom, hullva borulj elém,

Más eltérések: 1 NÉ *él* (Sh.) 2 k₁ *tavas* 3 k₁ *virág* k₂ NY g₁ *virág*, g₂ *virág*. 4 NY g₂ k₃ NÉ *zafir* 5 k₁₋₂ NY g₁ *sehogy*, g₂ k₃ *sehogy*: NÉ g₃ *sehogy*; 6 NY – *Oly* g₃ *oly* k₂ *fel*<, →: NÉ g₃ *fel!* – 7 g₃ *Márványkőben* k₁₋₂ NY g₁ *vér* – k₁₋₂ NY g₁₋₂ *él*, k₃ NÉ g₃ *él* – 8 g₃ *benned* 9 g₂ *bronzkoszoru* 10 g₁ *Orcád* k₁₋₂ NY g₁ *Pokol* 11 g₁ *szép* 12 k₁₋₃ NY g₁ NÉ g₃ *bokád*. 13 k₂ *máriaként* 14 k₁₋₃ NY g₁₋₂ NÉ *Tereád* k₂ *se* k₁₋₃ NY g₁₋₃ NÉ *tudom*, 15 g₃ *ám* 16 k₁₋₂ NY NÉ *veszítés*, g₁₋₃ k₃ *veszítés*, k₁₋₃ NY g₂₋₃ NÉ *szeress!* g₁ *szeress*.

Szövegforrások:

k₁ Versek 1922. július augusztus, szeptember. (JAM) 8–9. A sorok egy vonalban kezdődnek.

k₂ PIM JA 48. Hasonmása: ÖM 1952. I, 16. l. után. A sorok egy vonalban kezdődnek. A költő a Nyugatnak küldte el a *Kukorica-föld* (79) és a *Részeg a síneken* (78) című versekkel együtt, feltehetőleg 1922 őszén, a következő bevezető sorokkal:

Tisztelt Szerkesztőség,

kérem, szíveskedjék az itt küldött verseket közölni és ha van idejük, úgy tudósítani az értékükről, illetve az eredményről, amit hálásan köszönök.

Őszinte üdvözlettel

JózsefAttila

fg. VII. o. t. Makó

Nyugat 1923. ápr. 16. 585. A sorok egy vonalban kezdődnek.

g₁ JAM 77.9.1. (Espersit Máriától.) A sorok egy vonalban kezdődnek. Az í-ú-ü betűkön nincs pótolva a hosszú ékezet. Keltezése: *Kiszombor, 1923. jul.* Alatta: *Megjelent a „Nyugat” XVI. évf. 8. számában 1923. ápr. 16-án.* A gépirat 1922 májusában készülhetett.

g₂ PIM JA 150/62. A költő az í-ú-ü betűkre az ékezetet tintával tette ki. A gépirat egy tervezett kötet összeállításakor, 1924 nyarán készült.

k₃ A legutolsó harcos (JAM) című, 1924 októberében összeírt füzet 7. sztl. lapján. A lap alján: *Nyugat, 1923. IV. 16.*

Nem én kiáltok (1924. dec.) 13.

A fenti forrásokban mindegyik sor nagybetűvel kezdődik.

g₃ PIM JA 21/33. Az í-ú-ü betűk hosszú ékezete nincs pótolva. A gépirat a tervezett Tiszta szívvel kötet összeállításakor, 1934 nyarán készült.

Medvetánc (1934. dec.) 12. E kiadás főszövege.

ÖM 1952. I, 18, 360. – ÖM 1955. I, 21, 366. – ÖV 1984. 46. sz.

57. Leánykérő ének

Friss, daloló szerelemmel elődbe
Vonszolom ifju szivem s kacagok –
Öltsd a karomba, hej, öltsd a karod,
S hagyd a kezed a kezemben örökre.

5 Érzed-e énekemet? Beköszönne
Most a szivedbe, ha úgy akarod!
Duzzad az ér meg a vér kavarog
S nem harapok ajakadba – megölné.

10 Jajj, ez a csókom előlne, tudom,
Ámde ha engeded én megöllelek.
Zeng a szivemben a forradalom!

Nézd e kemény kezeket, meg e mellett!
Nászt dalolok Teneked szilajon.
– Jajj, ha fülednek e dal sose kellett.

Szövegforrása a Versek 1922. július augusztus, szeptember című füzet (JAM) 9–10. lapján.

MÉ 1941. 115. (Radnóti Miklós közlése a kézirat Szabolcsi Gábor által készített gépiratos másolata, PIM JA 144/B/2. alapján.) – ÖM 1952. II, 270, 435. (Mint MÉ) – ÖM 1955. II, 279, 462. (Mint MÉ.) – ÖV 1984. 53. sz.

58. A füst

Keményderékú gyárbörtön dús füstje
Nagy kedvvel száll a piszkos égre föl.
Szemében százzsám szikra tündököl
S haját borítja sóhajok ezüstje.

5 Szelíden símul barna bús ököltre
S a szívből ellop könnyet, bánatot,
Kilop a szívből könnyet, bánatot,
De ha akarná, csípne, marna, ölne.

10 Ráomlik a gyár szürke gyászfalára,
Fátyolt terít az izzadt munkásvállra
S amíg a sok gép zúgva zakatol,

Sötéten, büszkén, lázadó imával,
Jó bátorsággal egyre följebb szárnyal,
A vaksüket Istenhez; valahol.

Szövegváltozatok:

- 7 k(1) *Ellop a szívből könnyet, bánatot,*
13 k *Nagy bátorsággal egyre följebb szárnyal –*
14 k *A vaksüket Istenhez; valahol.*
SZK *A [!] Istenhez; valahol.*

Egyéb eltérések: 1 SZK *Keményderékú k Keményderékú 2 k föl, 3 k tündököl, 4 k Haját 5 SZK Szelíden k Szelíden k ököltre, 6 k A 8 k akarná 9 SZK gyászfalára k gyászfalára, 11 SZK zakatol k zakatol, 12 SZK imával k imával, 14 SZK A Istenhez; (A vaksüket szót kiemelték a szedésből, de a névelőt nem javították.)*

Szövegforrások:

k Versegek 1922. július augusztus, szeptember. (JAM) 12.

Szépség köldusa (1922. dec.) 26. E kiadás alapszövege. A 9. és a 11–12. sor végén a hiányzó versszót pótoltam; az 1. és az 5. sorban a hosszúságot, valamint az utolsó sor szövegét a kézirat szerinti adom.

ÖM 1952. I, 53, 366. – ÖM 1955. I, 58, 374. – ÖV 1984. 86. sz.

59. Csöndes estéli zsoltár

Ó, Uram, nem bírom rimbe kovácsolni dicsőségedet.
Egyszerű ajakkal mondom zsoltáromat.
De ha nem akarsz, ne hallgasd meg szavam.

Tudom, hogy zöldel a fű, de nem értem minek zöldel, meg kinek zöldel.

5 Érzem, hogy szeretek, de nem tudom, kinek a száját fogja megé-
getni a szám.

Hallom, hogy fú a szél, de nem tudom, minek fú, mikor én szomorú vagyok.

De ne figyelmezz szavamra, ha nem tetszik Neked.

Csak egyszerűen, primitíven szeretném most Neked elmondani,
hogy én is vagyok és itt vagyok és csodállak, de nem értelek.

Mert Neked nincs szükséged a mi csudálásunkra, meg zsoltárolásunkra.

10 Mert sértik füledet talán a zajos és örökös könyörgések.

Mert mást se tudunk, csak könyörögni, meg alázkodni, meg kérni.

Egyszerű rabszolgád vagyok, akit odaajándékozhat az Pokolnak is.

Határtalan a birodalmad és hatalmas vagy meg erős, meg örök.

Ó, Uram, ajándékozz meg csekélyke magammal engem.

15 De ha nem akarsz, ne hallgasd meg szavam.

Szövegváltozat:

14 k₂(1) Ó, Uram, ajándékozz meg csekély magammal engem.

Egyéb eltérések: 1 k₁₋₂ Ó SZK *rimbe* k₁₋₂ *rimbe* SZK *dicsőségedet* (Sh.) k₁₋₂ *dicsőségedet*. 2 SZK *Egyszerű* k₁₋₂ *Egyszerű* k₂ *aj<k>akkal* 4 k₁₋₂ *zöldel meg* 6 k₁₋₂ *tudom* 8 k₁ *primitíven* [...] *énis* 9 k₁ E sort a költő a margóra írta, (*Kimaradt véletlenül egy sor*) megjegyzéssel; k₁₋₂ *csudálásunkra* k₁ *zsoltárolásunkra* 11 SZK A *csak* szó hiányzik, sh. k₁₋₂ *tudunk csak könyörögni meg alázkodni* 12 SZK *Egyszerű* k₁₋₂ *Egyszerű* 13 k₁ *erős<, >* k₂ *erős* 14 k₁ Ó Uram k₂ Ó 15 k₁ *De<, >* k₂ *akarod<, >*

Szövegforrások:

k₁ PIM JA 1/1. Tintával írt tisztázat, a 13–15. sorban kisebb javításokkal. Hasonmása: Kat. [1.] mell. Ugyane lapon olvasható az *Éhség* (63), az *Idill* (65) és a *Szeged alatt* (66) szövege is. Feltehetőleg a József Etelkának 1922. aug. 17-én írt levélhez volt mellékelve. (Lev. 20. sz.)

k₂ Versek 1922. július augusztus, szeptember. (JAM) 10–11.

Szépség koldusa (1922. dec.) 42. E kiadás alapszövege. Az 1. sor végéről hiányzó pontot és a 11. sorban hiányzó *csak* szót a kéziratok alapján pótoltam; az 1., 2. és 12. sorban egy-egy magánhangzó hosszúságát ugyancsak a kéziratok alapján megváltoztattam.

ÖM 1952. I, 60, 367. (A 15. sor nem külön szakaszként.) – ÖM 1955. I, 25, 368. (Mint ÖM 1952. Az 1–2. szakasz hibás beosztással; a 10. sor első szava hibásan: *Meg*) – ÖV 1984. 49. sz.

60. Holttest az uccán

Már félig készen, büszkén állt a fal,
Mikor leszédült. – Orvosért hamar!
Szegény fiú, erős volt s fiatal.

5 Fehéren, törten ott feküdt a holt,
Beszéltek hozzá – ajka mit se szólt.
Ki volt az anyja? Jaj, ki volt, ki volt!!

Körötte rajzott bámész uccanép,
Mesélték hogy' volt, máris szerteszt
S nem fogta senki malteros kezét.

10 Ijedt-kerek nagy szeme kimeredt,
Lehetett látni benn a kék eget,
Amint a Nap sütött a holt felett.

Eszébe tán csak kedvese jutott,
Vagy édes apja s tán az is halott,
15 Vagy akiről soha nem is tudott.

Leszédült vagy leugrott – jaj szegény,
Erős vidám – és most halott legény
És senki nem sikolt: Fiam, enyém!

20 És majd a hullát fel is boncolják.
Nem ide való. Részeg volt? – Nohát.
S ha huga van, azt eltoloncolják.

Szövegváltozat:

5 k(1) *Beszéltek hozzá – ajka néma volt.*

Más eltérés: 10 k(1) *Ijedt, kerek*

Szövegforrása a *Versek* 1922. július augusztus, szeptember című füzet (JAM) 13–14. lapján. A költő az 5. sor szövegét és a 10. sor központozását módosította.

Híd 1941. ápr. 8. (A kézirat Szabolcsi Gábor által készített másolata, PIM JA 144/B/2. alapján. Az 5. sorban hibásan: *szót se*) – Szabad Nép 1947. ápr. 6. (Scheiber Sándor közlése a kéziratról.) – ÖM 1952. I, 28, 363. (Mint a Híd.) – ÖM 1955. I, 28, 368. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 54. sz. (A gépiratos másolat és a SZN közlése alapján.)

61. Hajnali vers kedvesemnek

A csendes hajnali égről szeliden száll szét a Holdsugára; mintha valami eltévedt, kósza lélek küldené sóhaját ismeretlen utja felé.

A rózsásujjú Hajnal istenasszony előbbre lépeget, amerre csak feltűnik csudálatos nagyszerűsége, daloló kedvvel a madarak köszöntik.

Ám Holdsugára a színek e fönséges fakadásában is némán, halaványan ballag, mint éjjeli munkás, ki az átvirrasztott éjszaka után otthona felé ügyekezik, szertettei körébe.

Az istenes Napfény viruló orcája boldog mosolylyal üdvözli Holdsugára szőke fürteit; épen most lépett ki hajnali fürdőjéből, mert aranyos alakját még fátyol fődí. – Ime, fátylát ledobja és pajkos örömmel futkároz a mennyei pázsiton meg Földanyánk életre-ébredt virágos kertjében.

Most összeölelkeznek: Napfény meg Holdsugára. Szerelmük boldogsága itt motoz nyugtalan szívem körül – mily furcsa, hogy e két égi vándor az élet ébredésén így egymásra talált!

De nézd csak – Holdsugára ajka még vértelenebb lett, Napfény meg felölti kápráztató öltözékét, még egyszer megcsókolják egymást és búcsút intenek, mert utaik elválnak:

Sorsuk akarta így.

Napfény az aranyló nyárfák dús lombján keresztül a diadalmas élet hozsannáját szűri, Holdsugára pedig sápadt homlokkal keresi útját, mely néki rendeltett.

Friss hajnali csók után istenhozzádot mondanak, mert ösvényük elágazik.

De ugye kedvesem, mi soha el nem hagyjuk egymást.

Szövegforrása a Versek 1922. július augusztus, szeptember című füzet (JAM) 15–17. lapján.

ÖM 1952. II, 268, 435. (A 2. sorban hibásan: madarar, a 3.-ban: ügyekeszik) – ÖM 1955. II, 277, 462. (A 2. sor hibája kijavítva.) – ÖV 1984. 55. sz.

62. Fiatal életek indulója

Apáink mindig robotoltak,
Hogy lenne enni kevés kenyérünk,
Bús kedvvel, daccal, de dologban voltak,
Az isten se törődött velünk.

5 De fölnőttünk már valahára,
Kik nem tudjuk, mi az vígan élni,
És mostan vashittel, jó bátorsággal
Sorsunk akarjuk fölcserélni.

10 Tudjuk, apánkkal gyávák voltunk,
Nem volt jogunk se, csak igazságunk.
Most nincs, ki megállat az élet-úton,
De, ha akad, nyakára hágunk.

15 Mi vagyunk az Élet fiai,
A küzdelemre fölKent daliák,
Megmozdulunk, hejh, összeroppan akkor
Alattunk ez a régi világ!

Helyesírási eltérések: **3** LA *kedvel*, [...] *voltak* **6** k LA *tudjuk* LA *vigan* **10** k *igazságunk*, **12** k *De ha akad* **14** k *daliák* – **15** k *hejh!* s LA *hej*,

Szövegforrások:

k *Verse*k 1922. július augusztus, szeptember. (JAM) 18–19.

Lírai antológia szegedi költők műveiből. Összeállította Keck J. G. Szeged 1922. [nov.] 33.

Szépség koldusa (1922. dec.) 27. E kiadás főszo

ÖM 1952. I, 29, 363. – ÖM 1955. I, 38, 371. – ÖV 1984. 72. sz.

63. Éhség

A gép megállt. Elfáradt por kering
fölötte, mint az őszi köd meg pára,
s rászáll az emberek hajlott nyakára,
kik esznek most. Átizzadt szennyes ing

5 hűl a vállukra. Fal, fal egyre mind.
Kenyér s uborka az ebédjük mára
s mind úgy eszik, ne vesszen csöpp se kárba
s hogy jól harap s hozzáharap megint.

10 Már nem törődnek semmit az idővel.
A harapások majdnem összeesnek,
de jól megrágnak minden falatot.

Egészséges, még jó paraszttüdővel
szívják, rágják a port, szénaszagot
s csak esznek, esznek, nem beszélnek, esznek.

Szövegváltozatok:

1	k ₁₋₃ SZK	<i>A gép megállt. Dus porfelleg kering</i>
4	k ₁₋₃ SZK	<i>Kik esznek most és izzadt-szennyes ing</i>
5	k ₁₋₃ SZK	<i>Borítja válluk. S fal, fal egyre mind:</i>
9	k ₁₋₃ SZK	<i>Most nem törődnek semmit az idővel.</i>
13	k ₁₋₃ SZK
NSZ	<i>Magukba színak port, szénaszagot
nyelik, rágják a port, szénaszagot</i>

Más eltérések: 1 k₁ A Dus u-ja fölött egy áthúzott ékezet. SZK Dús 2 SZK NSZ köd, meg pára k₃ pára 3 k₂ Rászáll 4 k₁(1) izzadt, szennyes NSZ Átizzadt, 5 NSZ hűl k₃ mind – SZK mind. – 7 k₁₋₃ eszik: k₂ SZK kárba. 8 k₁₋₃ SZK hozzá-harap 9 k₁(1) idővel. 12 k₂₋₃ SZK még-jó k₁ k₃ paraszt-tüdővel 13 k₁₋₂ szénaszag<, > 14 k₁₋₃ SZK S csak esznek, esznek. Nem beszélnek. Esznek.

Szövegforrások:

- k₁ Versek 1922. július augusztus, szeptember. (JAM) 20.
k₂ PIM JA 1/1. (Lásd az 59. sz. vers jegyzetét.)
k₃ PIM JA 930. (Galamb Ödöntől.) Tintával írt tisztázat.
Szépség koldusa (1922. dec.) 29.
Az eddig felsorolt forrásokban a sorok nagybetűvel kezdődnek.
Népszava 1934. szept. 30
Medvetánc (1934. dec.) 8. E kiadás főszövege.

ÖM 1952. I, 26, 362. – ÖM 1955. I. 26. 368. – ÖV 1984. 50. sz.

64. Prédikáció

Nagy hitvallás a nem-akarás –
Tán próféta vagyok én.
De jöhet azért akárki más.

5 Ha akarnánk, hát ne akarjunk
(Tán próféta vagyok én)
Minden gögöt földbe takarjunk.

A férget el miért tapossam –
(Tán próféta vagyok én)
Úgyis elpusztul hamarossan.

10 Legyen már ez a hitvallásunk
(Tán próféta vagyok én)
S a szeretet lesz áldomásunk.

Az Isten szava most újra szól
(Tán próféta vagyok én)
15 Minket hí, emberek, valahol.

A szív jól van csinálva itt benn
(Tán próféta vagyok én)
Éljünk! éljünk ebben a hitben.

Gög, akarás sokakat vitt el
20 (Tán próféta vagyok én)
S minek a fegyver, küzdjünk hittel.

A hit a lélek állomása
(Tán próféta vagyok én)
S ez a szeretet hitvallása.

25 A háború s minden borzalom
(Tán próféta vagyok én)
Feküdjék végre ravatalon.

Majd így fogunk nagy nyugtot lelni
(Tán próféta vagyok én)
30 S egymást boldogan megölelni.

- Ápoljuk hát a szeretetet
(Tán próféta vagyok én)
E dús növényt, mit Isten vetett.
- 35 A szeretet az örök élet
(Tán próféta vagyok én)
Az akarás mar, kínoz, éget.
- Sorsok voltak az akarások
(Tán próféta vagyok én)
De elpusztultak, jöttek mások.
- 40 S károg fölöttünk Sorsunk, varjunk
(Tán próféta vagyok én)
Éljünk, csak éljünk. Ne akarjunk.

A kézirat javítás előtti sorai:

- 4** *Ha akarunk hát ne akarjunk,*
36 *Az akarás meg kínoz, éget.*
42 *Ó éljünk, éljünk. Ne akarjunk.*

A 2. sor végi pont vesszőből javítva.

Szövegforrása a Versek 1922. július augusztus, szeptember című füzet (JAM) 21–23. lapján. A költő a 4. sort azonnal, a 36. és a 42. sort később módosította. A 36. sor *mar* szava után a módosításkor elmaradt vesszőt pótoltam.

ÖM 1952. II, 261, 434. (A 22. sorban hibásan: áldomása) – ÖM 1955. II, 270, 462. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 56. sz.

65. Perc

Dalol a madársereg,
Hogy az erdő zeng belé,
Maszatos parasztgyerek
Inal a folyó felé.

5 A nap is süt melegen,
Tüzesíti a leget,
Nem is látni az egen
Pici keskeny felleget.

10 A parasztgyerek hevül,
A folyóparton ledül,
Homokon gurul tovább,

Kavicsot fog, jó lapost,
A folyóba dobja most
S füttyörészve áll odább.

Szövegváltozatok:

Cím k_{1-2} *Idill.*

6 $k_1(1)$ *Tüzesíti az eget,*

Más változatok: 1 SZK *madár sereg*, k_1 *madársereg*, k_2 *madár-sereg* 3 k_2 *paraszt-gyerek* 5 k_{1-2} *A Nap* 6 k_2 *leget* 7 k_{1-2} *Nemis* 9 k_2 *A paraszt-gyerek hevül* 11 SZK *tovább* k_{1-2} *tovább*, 12 k_{1-2} *fog*

Szövegforrások:

k_1 PIM JA 1/1. Lásd a *Csendes estéli zsoltár* (59) jegyzetét. A 6. sort a költő módosította.

k_2 Verseks 1922. július augusztus, szeptember. (JAM) 24.

Szépség koldusa (1922. dec.) 35. E kiadás alapszövege. Az 1. sor *madársereg* szavát egybeírtam; a 11. sor végére vesszőt tettem.

ÖM 1952. I, 20, 361. – ÖM 1955. I, 24, 368. (Az utolsó sorban hibásan: füttyörészve) – ÖV 1984. 51. sz.

66. Szeged alatt

Fogadja Espersit János dr szeretettel.

Tiszánk, ifjú folyónk, e nyári estén
Halkan susogja régi bánatunk.
A Nap bucsúzik, tört örömrre festvén
A messzit; és az Éjfa rámborúl.

5 Reám borúl s arcom simítja lágyan
Hús lombja, rajta nem terem virág,
De béborítja csöndbe síri ágyam,
Ha majd lefekszem, énis – bús diák.

10 Öreg borús vers kél borongva bennem,
Rokon hang zendül vissza rá szívemben
– Mért is kell búmat rimbe önteni?

Lelkemen most halk remegés fut át:
Szeretném szépen felköszönteni
Magányos, árva, bús Juhász Gyulát.

Változatok: 1 k₁₋₃ SZH *folyónk* SZK *a nyári* (Sh.) 3 k₁₋₃ *bucsúzik* SZK *búcsúzik*. *Tört* 4 k₁₋₃ *éjfa rámborul*. SZH SZK *rám borul*. 5 k₁₋₃ SZK *borul* SZK *lágyan*, (Sh.) 6 SZK *Hús* 7 SZK *siri* 8 SZH *lefekszem* SZH SZK *én is* – 9 k₁ *Öreg*<,> k₂ SZK *Öreg*, k₁₋₃ *borus* 10 SZK *szívemben*. k₁ k₃ *szívemben*. 11 k₁ – *Mértis* Előbb: – *Mért is* SZK *rimbe* 12 SZK egyes példányaiban: *Lelkemben* (Sh.)

Szövegforrások:

k₁ PIM JA 1/1. Lásd a *Csendes estéli zsoltár* (58) jegyzetét. Ajánlás nélkül.

k₂ 1951-ben a szegedi Somogyi-könyvtárban volt (Kat. 934. sz.), majd elveszett, feltehetőleg ellopták. Újabban Kiss Ferenc gyűjtőnél bukkant föl. Hasonmása: *Tiszatáj* 1962. 12. sz. A cím fölött. *Juhász Gyula Bátyámnak nagy szeretettel*. Keltezése: 1922. aug. 14. A Juhász Gyulához 1922. aug. 18-án írt levélhez (Lev. 21. sz.) volt mellékelve.

k₃ *Versek* 1922. július augusztus, szeptember. (JAM) 25. A cím alatt: *Juhász Gyula bátyámnak nagy szeretettel*.

k₄ PIM JA 959. (Espersit Máriától.) Tintával írt tisztázat. Keltezése: 1922. E kiadás főszövege.

Szegedi Híradó 1922. nov. 5. A 8. és 14. sor *bús* és a 11. sor *búmat* szavának kivételével az i-u-ü mind rövid.

Szépség koldusa (1922. dec.) 28. A cím alatti ajánlás mint k₄-ben.

ÖM 1952. I, 22, 361. (SZH alapján.) – ÖM 1955. I, 29, 369. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 58. sz. (SZK alapján.)

67. Rövid óda a kelő Naphoz

Ó, örökszép Nap, Te erős, hatalmas
Antik istenség, örökifju Élet!
Fellobog most dús ereimben orcád,
Zendül a vérem.

5 Fölkelő Nap! nem borulok elődbe,
Rég-pogányosan dalolok Neked most
Ég-felé tartott tenyerekkel, arccal
Állok előtted.

10 Öseink, ó ládd, Neked áldozának,
Mért hagyod hát el megesett Hazámat?
Adj erőt e bús magyarokba, Élet!
Élni meg élni!

15 Ősapámnak bús fia lettem én is,
Rám örökségnek csak a Név maradt már –
S én köszöntlek: ím kiiszom Nevedre
Friss-vizü kancsóm.

Szövegváltozat:

15 k₁(1) *S' felköszöntlek: ím kiiszom Nevedre*

Helyesírási eltérések: 1 SZK Ó [...] *te erős, hatalmas*, 5 SZK *Nap*, 6 SZK *Rég-pogányosan* [...] *most*, 7 SZK *Ég-felé* 9 k₁ *ó*, [...] *áldozának* – k₂ *áldozának* SZK *áldozának*, 10 SZK *Hazámat!* 13 SZK *én is*. 14 SZK *már*, 16 SZK *Friss-vízü*

Szövegforrások:

k₁ *Verseks 1922. július augusztus, szeptember. (JAM) 26–27.*

k₂ PIM JA 113. Tintával írt tisztázat. E kiadás alapszövege. A 9. sor végére vesszőt tettem. *Szépség koldusa* (1922. dec.) 36.

ÖM 1952. I, 63, 367. – ÖM 1955. I, 66, 374. – ÖV 1984. 57. sz. (SZK alapján.)

68. Gyöngysor

Szonett, te drágakő, te antik
Gyöngysor, reá akasztlak im,
Hüsen pihenj le vállain,
De fujsd nyakát, ha dús brigantik

5 Orzó szavára hangja hallik
S nagy átkot mondj, ha bántja kín,
Órködj okossan álmain
S tüzelj, ha könnyü könnye zajlik.

10 De meg ne mondd, hogy érte sírok,
Szavadnak akkor úgyse hisz,
Hogy verseket csak néki írok

S utam az örülésbe visz.
Csak éjfelen, ha fénye csillog,
Csókold haját helyettem is.

SZK helyesírási eltérései: **2** *Reá akasztlak im*, **3** *Hüsen* **7** *okosan* **8** *könnyű* **10** – *Szavadnak* [...] *hisz*, – **12** *S utam*

Szövegforrások:

k *Verseik* 1922. július augusztus, szeptember. (JAM) 28. E kiadás főszövege.

Szépség koldusa (1922. dec.) 31.

ÖM 1952. I, 55, 366. (SZK alapján.) – ÖM 1955. I, 60, 374. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 88. sz. (Mint ÖM 1952.)

69. A Szent Jobb ünnepén

Keresztények, ti hajtsatok fejet –
A mai nap az örökéltü Szent Jobb
Malasztja száll s a hívő lelkeket
Megedzi. Zengjen zsoltárunk – ott fent jobb

5 Lesz élni majd, ha bús fejünk felett
Az Úr hatalmával vigyáz a Szent Jobb –
Oh áldjuk, áldjuk százszor e kezet
S emelkedjünk fel Krisztushoz, ki lent volt.

10 De ti, pogány ősöknek vérei
Nagy daccal, mégse szálljatok Neki –
E kéz apáinkat halomra ölte

S Hadúr e népet akkortól veri,
Mikor hitének gyáva lett örökre,
Mikor e kéz erős hitünk kiölte.

Szövegforrása: Versek 1922. július augusztus, szeptember. (JAM) 29. A 10. sor *Neki* szavának *N* betűjét a költő *n*-ből javította.

ÖM 1952. I, 30, 363. (A füzet Szabolcsi Gábor által készített gépiratos másolata, PIM JA 144/B/5. alapján.) – ÖM 1955. I, 30, 369. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 59. sz. (Mint ÖM 1952.)

70. Ugy-e, pajtás!

Ugy-e pajtás mulatunk ma,
Pár litert a holnapunkra!
Üsse kő, a bor ha drága –
Diák mulat itt magába!

5 Igyunk azért, igyunk pajtás,
Itt a kancsó – egy jó hajtás!

Volna nékem bánatom is,
Csicsitgatom, altatom is.
Nincs rendbe a szíve tája –
10 Legény felejt itt bujába.

Igyunk azért, igyunk pajtás,
Itt a kancsó – egy jó hajtás!

Ne gondoljunk bánatunkra,
Azért jöttünk, vigadjunk ma!
15 Hej! az a lány, az se bánja,
Ki iszik itt bánatába.

Igyunk azért, igyunk pajtás,
Itt a kancsó – egy jó hajtás!

Korcsmárosné! szóljon szép szót,
20 Hadd feledjem, ami rég volt!
Nincs anyám, ki szedjen ránkba –
Árva búsul itt magába.

Csak még egyet igyunk pajtás!
Üres kancsó – csak sohajtás.

Szövegforrása: Versek 1922. július augusztus, szeptember (JAM) 30–31. A cím a tartalomjegyzékben: *Ugye pajtás!* A költő néhány apró javítást tett: **1** Előbb: *ma* – **9** *szíve*<*m*> **10** *A bujába u-ja* fölött egy áthúzott ékezet. **23** *pajtás*<,>!

MÉ 1941. 116. (Radnóti Miklós közlése a kézirat Szabolcsi Gábor által készített gépiratos másolata, PIM JA 144/B/6. alapján. A 8. sorban hibásan: *Csiritgatom*.) – ÖM 1952. I, 66, 367. (Mint MÉ.) – ÖM 1955. I, 35, 371. (Mint MÉ; a 9. sorban hibásan: *rendben*) – ÖV 1984. 60. sz. (Mint MÉ.)

71. Ének magamhoz

Szeretni kell a csalfa ködeget,
Szeretni kell száz csillag enyhe képét,
Fölnézvén a sziv könnyebben feled
És föltalálja tán az örök békét.

5 Csókolni kell az élet-mart sebet,
Csudálni kell a lányszem tiszta kékét,
Dalolni kell a bánatok felett,
S nem kérdni, hogy vén Földünk meddig ég még.

10 Tisztelni kell az öregek kezét,
Simogatni az ifjuság fejét
És bátor hittel élni, ölni, csalni.

Halotti torban folylyon drága bor –
Nem szabad sirni soha semmikor
S ha halni kell hát vígan menjünk halni.

Eltérések: **1** SZK *köd-eket*, **2** k <r>*enyhe* (Th. azonnali javítása.) **3** SZK *szív* k *sziv* (Az *i* fölött előbb vessző volt; ezt a költő pontra javította.) **6** SZK *képét*, (Sh.) **7** SZK *felett* **10** SZK *ifjuság* **12** SZK *follyon drága bor*, **13** SZK *sírni soha*, **14** SZK *kell*,

Szövegforrások:

k Versek 1922. július augusztus, szeptember. (JAM) 32. E kiadás főszövege.

Szépség koldusa (1922. dec.) 25.

ÖM 1952. I, 52, 366. (SZK alapján.) – ÖM 1955. I, 57, 374. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 85. sz. (Mint ÖM 1952.)

72. Ősapám

Fakó köntösben, hószin ménlován,
Álomban, éjjel, itt jár Ősapám,
Ruhája egyszerű, dísz nem visel,
De nagy szemében őserő tüzel.

5 Dús hosszú fürtje barna mint a föld,
Vasmarka kérges, nagy tusákra tört,
Süvegje mellett karvalyszárnya száll,
Előtte messze száz vitéz halál.

Rézarca, mint a gondos est, nyugodt,
10 – Kacagni tán soha nemis tudott –
Nyakán feszülnek holló-vérerek,
Tömbmelle vulkán tengerek felett.

Leszáll lovárul – tán Hadúr maga! –
Bronzajka mozdul s nem hallik szava,
15 Rám néz, szemembe, kezét fog velem,
Bús apa bús fiával, csendesen.

Helyesírási eltérések: **Cím** k *Ősapám* 1 SZK *hószin SZT ménlován* 2 SZT *Ősapám*, 3 SZK *dísz k dísz* (Az *i* fölött előbb vessző volt; a költő pontra javította.) 5 SZK *hosszú SZT barna*, 6 SZT *tört.* 9 k *nyugodt*<,> SZT *est nyugodt.* 10 SZT *Kacagni SZT SZK nem is* 11 SZK *feszülnek* 14 SZT *szava.* 15 SZT *velem.*

Szövegforrások:

k *Versek* 1922. július augusztus, szeptember. (JAM) 33–34. E kiadás főszovege.

Színház és Társaság (Szeged) 1922. nov. Az *i-u-ü* betűkön sehol sincs hosszú ékezet.

Szépség koldusa (1922. dec.) 38. A cím alatt ajánlás: *Sz. Szigethy Vilmosnak*

ÖM 1952. I, 57, 366. (SZK alapján.) – ÖM 1955. I, 8, 363. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 63. sz. (Mint ÖM 1952.)

73. Hymnus a Borhoz

Bor, te dús örömelixir,
Bor, te táltos rőt pogány,
Csók az Élet ajakán,
Kedveseknek várva vitt hír.

5 Vérem forrjon véled össze,
Bor, te férfikor teje,
Mindeneknek elseje,
Torkom érced hadd fürössze.

10 Bor, te ékes ünnep gyolcsa,
Május hímes köntöse,
Víg tüzek vig kürtöse,
Őserők tűz-istenkorcsa.

15 Bor, ma téged megrabollak,
Mellem érted döng s tüzell,
Bor, téged vasárnappollak.

Bor, oh égjünk, égjünk együtt el!

SZK szövegváltozata:

9 *Bor, te ünnep ékes gyolcsa,*

SZK más eltérései: 1 *örömelixir* 4 *Kedvesemnek* (Sh.?) 8 *had* 10 *himes* 11 *Víg tüzek vig* 14 *Tüzel,*
16 *ó*

Szövegforrások:

k *Versek* 1922. július augusztus, szeptember. (JAM) 34–35. E kiadás főszövege.

Szépség koldusa (1922. dec.) 37.

ÖM 1952. I, 56, 366. (SZK alapján.) – ÖM 1955. I, 61, 374. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 26. sz.
(Mint ÖM 1952.)

74. Hymnus az Élethez

Pharaó, Élet, örök Nagyúr!
Egy rabszolgád fohászkodik hozzád –
Bocsáss, ha szava átokba fül.

5 Örök piramis-bábelt rakunk,
Csókokkal tapasztjuk, aggyal vakoljuk,
S dús italod vérünk, mámorunk.

Jaj, érte csak én káromollak,
Bús proletárod – ó nyomorult Élet!
Mások vigan vasárnapolnak.

10 De nem bánom, vig vigan fusson,
Én erős karral kicsikarom tőled
Csakazértis az ősi jussom.

15 Élet, Élet, nyögve kívánlak
És öblös mellel hymnusodat zengem,
Futottam már, de most kívárlak.

Jöttem hozzád – most még bilinccsel:
Ó, hogyha néha riadok is tőled –
Nagyuram, Élet ne taszíts el!

Szövegforrása a Versek 1922. július augusztus, szeptember című füzet (JAM) 36–37. lapján. A költő a 6. sor *S* kötőszava után két szót külön-külön törölt. (A második törölt szót nem tudtam elol-vasni.) Az ily módon szótagszámhibássá vált sort nem javította. A törölt *dús* szót ezért – jobb híján – beiktattam a főszövegbe.

ÖM 1952. II, 265, 434. (A kézirat Szabolcsi Gábor által készített gépiratos másolata, PIM JA 144/B/6. alapján.) – ÖM 1955. II, 274, 462. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 61. sz. (A 9. sorban hibásan: vasárnapoznak)

75. Baál

Vén Baál, te kapzsi, gyáva, rút gyászisten,
Fösvény aranykorcs, véres dalbakó!
Nem látsz elődbe csúszni szolgálhatben,
Könnypocsolyában – még szűztiszta hó
5 A lelkem – hát imádjon béres-hadja
Pénzedre szomjas embereknek,
Én nem leszek soha vértrónod rabja,
Legyen bár torlasz álomfellegeknek!
Nagy a hatalmad? hát én megvetem,
10 Nem áldozom föl néked életem,
Hiába görnyedsz ott bután, henyén,
Papod soha nem leszek, nem én!
Tömjénezzzen neked a nyomorúság,
Énbennem ég a bátor háborúság,
15 Daloló uri göggel előllek,
Te arany, buta Baál be gyűlöllek!
Dübörögve ha zúg az erő a szivemben,
Akkor sunyi két szemed észrevesz engem,
Fölemelt fejemet, korbács a kezemben,
20 Akkor, akkor, végnapodat nyomorult, buta Baál,
Nagy-erős örömmel, ihajjal zengem!
Száz éhes kis papod papolhat –
Tőled s tőlük – soha én nem félek,
Vén Baál, de akkor megrabollak!
25 (Aludj, aludj, nagy álmod aludj,
Koldúsból szökkent árva lélek!)

Szövegváltozat:

7 (1) *Én nem leszek soha a trónod rabja,*

Szövegforrása a *Versek 1922. július augusztus, szeptember* című füzet (JAM) 38–39. lapján. A költő a 7. sort módosította. További (azonnali) javítások: 13 *Az a* névelő beszúrva. 20 *A végnapodat* beszúrva.

ÖM 1952. II, 264, 434. (A kézirat Szabolcsi Gábor által készített gépiratos másolata, PIM JA 144/B/7. alapján.) – ÖM 1955. II, 273, 462. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 62. sz. (Mint ÖM 1952.)

76. A jámbor tehén

A csorda megjött. Vén, rokkant kapukba
piros leányzók állnak illetve.
Várják az egyetlen tehenet.
Friss széna barnul már a jászolukba.

5 Hozza adóját, sok zsíros tejet.
Dús tőgye duzzadt, nagy szemére zúgva
bögölyhad-köd telepszik. Lába durva.
Fődísze rossz kolomp korcs szarv helyett.

Bögvé megáll szokott-kopott helyén.
10 Most megfejik – a gyér fűből bő tej lett
s tejét nyugodtan adja el szegény.

Lustán csámcsog jó-régi jászla mellett.
Öreg jámbor bolond, de jó tehén –
tavaly is, most is drága borjat ellett.

Szövegváltozatok:

- 4 k SZK PH *Már van friss széna ott a jászolukba.*
5 PH *Hozza kamatját, a zsíros tejet.*
10–11 PH *Most megfejik, friss fűből habos tej lett.*
Nyugodt és nyálás és boldog szegény.
12 PH *Lustán csámcsog megvasalt jászla mellett –*

Egyéb eltérések: 1 SZK *Vén rokkant kapukba*, 2 SZK *állanak (Sh.) k SZK illetve*, 5 k *zsíros tejet*, 6 k *Dus [...] duzzadt. Nagy k PH zúgva* 7 k SZK *Bögölyhad, köd PH bögölyhad, köd* 8 k *Fő dísze PH Fődísze k PH kolomp*, 9 k SZK *szokott kopott helyén*, PH *szokott, kopott* 10 SZK *megfejik*, 11 M *le k el SZK el*, 12 k *mellett: SZK mellett –* 13 SZK *Öreg*, PH *öreg, jámbor, SZK tehén; PH tehén*, 14 k *is most*

Szövegforrások:

k *Versek 1922. július augusztus, szeptember. (JAM) 40. A sorok nagybetűvel kezdődnek.*
Szépség koldusa (1922. dec.) 34. A sorok nagybetűvel kezdődnek.
A Pesti Hírlap Vasárnapja 1932. jún. 26. A vers alatt: „1921.”
Medvetánc (1934. dec.) 7. E kiadás alapszövege. A 11. sorban a le igekötőt a kézirat és SZK alapján el-re változtattam.

ÖM 1952. I, 21, 361. – ÖM 1955. I, 22, 367. – ÖV 1984. 89. sz.

77. Parasztanyóka

Vén ráncos arca majdnem fekete,
Kiszította régen már a nap heve,
Fogatlan szája bús sohajüreg,
Oly csöndes néni és olyan öreg.
5 Fonnyadt karjával multakat ölel,
Halálra vár s az tán sosem jön el.
Egyformán csöndes, zajt sosem okoz,
Sovány kezével lassan elmotoz,
Szentképet s egy fényképet nézeget –
10 Öreg korát dus bánat ülte meg.
Sokszor kibámul a kis ablakon,
Elrévedez egy álomalakon.
Gyér ősz haj szárad csontos csöpp fején,
Öreg királynő bú-trón tetején.
15 S úgy elfárad míg a templomba ér,
De elmegy hogyha nyár van, hogyha tél,
Letérdel ott a bús hideg kövön
S ha van öröm, úgy néki ez öröm.
Lakán is ott borong ez a ború,
20 Falán sok szentkép, néma koszorú.
Macskája vén, már régen nem dorombol
S az öreg anyó olyan szomorú,
Tán elesett szép-szál fiára gondol.

Szövegváltozat:

14 k(1) *Mint vén királynő bú-trón tetején.*

Más eltérések: 1 SZK *Vén*, 2 k A költő a *nap* szót előbb nagybetűvel kezdte, majd az *N* első szarát áthúzta. 3 SZK *sóhajüreg*, 10 SZK *dús* 11 SZK *ablakon*. 15 SZK *S* úgy 16 k *De* <!> SZK *elmegy*, 18 SZK *úgy* 21 SZK *doromból*. (Sh.)

Szövegforrások:

k Verseks 1922. július augusztus, szeptember. (JAM) 41–42. E kiadás főszovege.

Szépség koldusa (1922. dec.) 44. A 22–23. sor hiányzik. A költő a 22. sort (csak ezt) több példányba beírta, így a Gebe Mihálynak ajánlottba (JAM), a Kesztnér Zoltánnak ajánlottba (Péter László tulajdona), itt a beírt sor végén vessző, alatta ez áll: (*Hibaigazítás!*) *József Attila* (lásd a SZK hasonló kiadását), valamint a Baruch Ilonkának ajánlott példányba. (Péter László, Élet és Irodalom 1960. dec. 9.)

ÖM 1952. I, 61, 367. (SZK alapján.) – ÖM 1955. I, 64, 374. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 91. sz. (Az utolsó sor nélkül.)

78. Részeg a síneken

Egy részeg ember fekszik a síneken,
A bal kezében tartja a butykosát
És hortyog. Alszik hajnali hívesen.
Az Éj az úton most üget el tovább.

5 Kúszált haját már ékesítette sok
Giz-gaz-szeméttel lágyan az éji szél,
Most hint az Ég rá isteni harmatot
S meg nem mozog, csak melle zihál, hisz él.

10 Jobb ökle mint a talpfa olyan kemény,
Úgy alszik mint rég anyja meleg ölén.
Ruhája rongyos. Még fiatal; legény.

A Nap se kél, az ég hamuszínre tört.
Egy részeg ember fekszik a síneken
És messziről, lassan, dübörög a föld.

Helyesírási eltérések: **1** SZK *síneken*, **2** SZK *tartja butykosát* (Sh.) **3** k_2 *Alszik*, **4** k_1 *éj* **5** k_1 k_3 *Kúszált SZK ékesítette* **7** k_1 SZK *ég* k_1 k_3 *harmatot*. k_4 *harmatot*<.> **9** SZK *Jobbökle mint talpfa* (Sh.) k_1 *talpfa*, **10** k_1 *Ugy* k_1 SZK *alszik, mint rég, k₂ ölén*<.>. **12** $k_{3,4}$ *A hamuszínre u-ja fölött a német helyesírásból ismert félkör*. **14** $k_{1,2}$ SZK *messziről lassan*

Szövegforrások:

k_1 JAM 79.14.1.2. (József Etelkától.) Tintával írt tisztázat. A következő sorok alkotnak egy-egy szakaszt: 1, 2–3, 4–7, 8, 9–13, 14. Feltehető, hogy a költő 1922. aug. 17-én küldte el a *Kukoricaföld* c. verssel együtt Etelka nővérének. (Lev. 20. sz.)

k_2 Versek 1922. július augusztus, szeptember. (JAM) 43.

k_3 PIM JA 48. Lásd az 56. sz. vers k_2 -vel jelzett kéziratát.

k_4 OSZK An. 11.220. (Rózsa Imrétől.) Tintával írt tisztázat. Hasonmása: ÖV 1984. I, 64. l. utáni 1. mell. E kiadás főszövege.

Szépség koldusa (1922. dec.) 45.

ÖM 1952. I, 25, 362. (k_3 alapján.) – ÖM 1955. I, 33, 370. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 48. sz. (SZK alapján.)

79. Kukorica-föld

A kukorica-földön ülök, várok,
Tán arra, hogy a varju mikor károg
És mikor kell zengő cínnel tovaüzni.

5 A hús Alkony beborit csöndes kéekkel,
Én Rád gondolok nagy gyönyörűséggel
S szeretném a karom derekadra fűzni.

A Nap lement. Oly egyedül maradtam,
A Föld is kezd kihúlni már alattam.
A néma út fölött már a bagoly huhog.

10 A Nap lement. És én még várok, várok.
Terád várok. Nem jössz? És sirdogálok:
Szívemre a bánat halk csöppekben csurog.

Helyesírási eltérések: **Cím** k₁ k₃ SZK *Kukoricaföld* 1 k₁ SZK *kukoricaföldön* SZK *ülök*, 2 k₃ *arra* SZK *varjú* k₃ *károg*<,> 3 k₃ SZK *cinnel* SZK *tovaüzni*. 4 k₁ *alkony* k_{2,3} Az *Alkony A*-ja *a*-ból javítva. k₁ SZK *beborít* 5 k₁ *rád* SZK *gyönyörűséggel* 7 k₁ SZK *egyedül* 8 k₁ *föld* k₁ k₃ SZK *kihúlni* k₂ *alattam*<,>. 11 SZK *sirdogálok*:

Szövegforrások:

k₁ JAM 79.14.1.1. (József Etelkától.) Tintával írt tisztázat. Lásd a 78. sz. versnél k₁ jegyzetét.

k₂ PIM JA 48. Tintával írt tisztázat. Lásd az 56. sz. versnél k₂ jegyzetét. E kiadás főszövege.

k₃ Versek 1922. július augusztus, szeptember. (JAM) 44.

Szépség koldusa (1922. dec.) 43. A cím alatt ajánlás: *Osvát Ernőnek*

ÖM 1952. I, 19, 360. (SZK alapján.) – ÖM 1955. I, 23, 367. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 47. sz. (Mint ÖM 1952.)

Makó, Budapest, Szeged 1922. szeptember–1923. május

80. A bánat

A bánat szürke, néma póstás,
Sovány az arca, szeme kék,
Keskeny válláról táská lóg le,
Köntöse ócska meg setét.

- 5 Mellében olcsó tik-tak lüktet,
Az uccán félénken suhan,
Odasimúl a házfalakhoz
És eltűnik a kapuban.

Aztán kopogtat. Levelet hoz.

Helyesírási és más eltérések: **Cím** k₁₋₂ *A Bánat...* **1** k₁₋₂ SZH *A Bánat* SZK *szürke* k₁ SZK *postás*, **3** SZH *válláról* SZK *le* **4** SZH SZK *ócska*, **6** k₁₋₂ SZH SZK *uccán* **7** SZH *Odasimul* SZK *Odasimul* SZH *házfal-aljhoz* (Sh.) **8** SZK *eltűnik*

Szövegforrások:

k₁ *Versek* 1922. július augusztus, szeptember. (JAM) [45.]

k₂ PIM JA 557. (2. Saitos-füzet) 1. Tintával írt tisztázat.

Szegedi Híradó 1922. nov. 5.

Szépség koldusa (1922. dec.) 33.

Magyarország 1923. okt. 5. E kiadás főszövege.

ÖM 1952. I, 33, 364. – ÖM 1955. I, 41, 372. – ÖV 1984. 66. sz. (SZK alapján.)

81. Kép a tükörben

Hogyan volt, azt már nem tudom.
De mégis csak megláttam egyszer,
Bámultam rája nagy szemekkel.
Már régen volt, csak ezt tudom.

- 5 Néztem égve.
Arca, alakja tüztükörbe,
Szemembe rögződött örökre
S szívemre hajlott tündökölve.
Már régen volt. Nemis tudom.

A 8. sor korábbi szövege a két kéziraton:

S valahogy a szívemre is lejött a képe.

Más eltérések: **1** k₂ *tudom<,>*. **6** g *tüztükörbe*,

Szövegforrások:

k₁ Versek 1922. július augusztus, szeptember. (JAM) [46.] A vers alatt a költőnek a módosításra vonatkozó megjegyzése: *1923. III. 5én <...történt a> kijavítottam.*

k₂ PIM JA 557. (2. Saitos-füzet) 3. Tintával írt tisztázat. A költő a 8. sort ceruzával módosította. Kiadásunk főszövege.

g PIM JA 984. (Espersit Mária tulajdonából.) 1923 májusában készült, s géppel írt keltezése utólagos: *Makón, 1922. okt.*

ÖM 1952. I, 90, 376. (k₁ Szabolcsi Gábor által készített gépiratos másolata. PIM JA 144/B/7. alapján.) – ÖM 1955. I, 92, 383. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 64. sz.

82. Boros keserűség

- Öblös mellel szeptemberbe
Vad dalokra fenekedve,
Nekikeserülve most,
Rajt' igyunk egy huzamost!
5 Égjen a bor fene kedve
S forrjon át a dús erekbe,
Hát igyunk egy huzamost!
- Egyik kortyra jó a másik,
Ifju fogam úgyse vásik
10 S fejem úgyis szürke lesz,
A bánattól szürke lesz.
Hejh, én láttam a bokáit!
Hajh, de bor a bátorság itt
S nagy-sanyaru ünnep ez.
- 15 Bor, cselédem így veszünk el,
Egymást égetjük tüzünkkel,
Hajh! de virul az a lány!
Hejh! de szép is az a lány!
S élni úgyis keserűn kell,
20 Ha veszni kell, hadd vesszünk el,
Csak viruljon az a lány!

Szövegváltozat:

19 MRÚ *S élni mégis keserűn kell* –

Más eltérések: 3 k_2 *most* – 4 k_1 *Rajt* MRÚ *Rajt'*, $k_{1,2}$ *huzamost*, 5 MRÚ *kedve*, 6 MRÚ *Forrjon* k_1 *erekbe*<, > – k_2 *erekbe* – 8 MRÚ *jó* (Sh.) *a másik* – 9 SZK *Ifjú* $k_{1,2}$ *Ifju* MRÚ *vásik*, 10 MRÚ *Fejem* SZK *úgyis* $k_{1,2}$ *úgyis* 11 $k_2(1)$ *lesz*. (2) *lesz* – 12 MRÚ *bokáit*, 14 SZK *S nagy-sanyarú* k_1 *S nagy sanyaru* k_2 *S nagy-sanyaru* MRÚ *S nagy – sanyaru* (Sh.) 15 MRÚ *cselédem*, 17 k_2 MRÚ *Hajh*, 18 k_2 MRÚ *Hejh*, 19 k_2 *kell* – 20 SZK *veszünk* (Sh.) $k_{1,2}$ MRÚ *vesszünk*

Szövegforrások:

k_1 Versek 1922. július augusztus, szeptember. (JAM) [47–48.]

k_2 PIM JA 557. (2. Saitos-füzet) 5, 7. Tintával írt tisztázatot.

Szépség koldusa (1922. dec.) 40. E kiadás alapszövege. A 9–10. és 14. sor *u*-jait a kéziratok szerint ékeztetem; a 20. sor sajtóhibáját javítottam.

Makói Reggeli Újság 1923. jan. 14. Az *i-u-ü* mind rövid.

ÖM 1952. I, 31, 363. (MRÚ alapján.) – ÖM 1955. I, 34, 370. (Mint ÖM 152.) – ÖV 1984. 67. sz.

83. Aratás előtt

A bús biborkirályfi, naplemente
Búcsúcsókjától ég a dús kalász.
Néhány vidám tücsök már dúdorász
S úgy ing a földön csendes este enyhe,

5 Mint vén öreg huszáron lóg a mente,
Kit nem ölel a nyárestéli láz.
De itt a búza s rozs méhébe száz
Apróság vár a fényre, napra, csendbe.

10 És várnak egyre mind a virradatra,
Mikor az égből napsugár pereg.
A duzzadt tábla jó, acélos fajta
S hajnalba jönnek barna emberek,
A válluk széles, nagy kasza van rajta...
...Szellő fuvall, a tábla megremeg.

Szövegváltozatok:

- 2 k₁₋₂ *Bolond csókjától ég a dús kalász.*
3 k₁₋₂ LA *Néhány vidám tücsök dalt dúdorász*

Egyéb eltérések: (k₃ kiadásainak hosszúságbeli eltéréseit nem közöljük.) 1 g *bús*<,> LA *bíborkirályfi*, k₁₋₃ LA *Naplemente* (KN *Naplemente*, sh.) g *bús*<,> 2 k₂ *kalász*, 3 LA *Néhány* [...] *dudorász* 4 LA *S úgy* k₁₋₃ LA *Földön* 5 k₃ *vén*, [...] *mente*; (NSZ *mente*,) LA *mente*. (Sh.) 6 NSZ *Nyárestéji* (Sh.) LA *láz*, (Sh.) 7 *H és* (Sh.) NSZ *méhében* (Sh.) 8 k₁₋₂ g(1) *napra* 9 NSZ *egyre*, (Sh.) 10 k₃ *égből* 11 k₁ LA k₃ *jó* (KN *jó*,) 12 NSZ *S hajnalban* (Sh.) 14 k₁₋₃ LA *Szellő*

Szövegforrások:

- k₁ Versek 1922. július augusztus, szeptember. (JAM) [49.]
k₂ PIM JA 563. Tintával írt tisztázata. A cím fölött: *Ezt a kéziratot meleg köszöntéssel küldöm a Réti Ödönnek*. Kelte: *Makó*, 922. A Réti Ödönnek 1922. okt. 14-én írt levélhez mellékelve. (Lev. 25. sz.)
Lírai antológia szegedi költők verseiből. Összeállította Keck J. G. Szeged 1922. [nov.] 36.
k₃ Ismeretlen helyen, *Réti Ödönnek* ajánlva. Közlései: Kelet Népe 1941. jan. 1. (Kelte: *Makó*, 1923.); Híd 1941. ápr. 8.; Népszava 1943. dec. 8. (Nádass József közlése. A kézirat József Jolán tulajdonában volt. Az ajánlás csak itt van közölve.) A szakaszbeosztás: 1–8, 9–10, 11–13, 14. sor. (A Hídban az utolsó sor előtt nincs köz.)
g PIM JA 150/10. A költő tintával pótolta a hosszú ékezeteket, s a 8. sorban a *napra* után vesszőt tett. A gépirat egy tervezett kötet összeállításakor, 1924 nyarán készült. E kiadás főszövege.
MÉ 1941. 118. (Radnóti Miklós közlése k₁ Szabolcsi Gábor által készített gépiratos másolata, PIM JA 144/B/7. alapján.) – ÖM 1952. I, 16, 359. – ÖM 1955. I, 19, 366. – ÖV 1984. 65. sz.

84. Spleen

Halál, terítsd rám köntösöd, hisz fázom,
Gonosz szélvész s vihar dúl bennem és süvölt,
A vágy-sakálsereg az égre fölívölt
S bus esten meztelen bőrig megázom.

5 Sáros hideg föld huzza, szíjja lábom,
A bátorságom is bizony inakba tört.
S rekedt torkom ha még keserves dalra hörg,
Ne hidd hogy élet-ének zeng a számon.

10 Mert jaj, bizony kék minden tagom s reszket,
Szemem homályos, célt, utat tévesztek
És fázom – nézd Halál, hí mostoha fiad.

Szeretne köpenyedbe burkolózni,
Már úgyse tudna vígan lobogózni,
Szegény, a lelke fázik s az élettől riad.

Eltérések: **Cím** k <Pap a> *Spleen*. **4** SZK *S* **bús** **5** SZK *húzza, szíjja* **7** k *hörg* SZK *hörg*, **8** SZK *hidd*, **9** k *reszket* SZK *reszket*, **10** SZK *tért*, (Sh.?) *utat* **13** SZK *úgy se*

Szövegforrások:

k *Versek 1922. július augusztus, szeptember.* (JAM) [50.] E kiadás alapszövege. A 7. és 9. sor végére vesszőt tettem.

Szépség koldusa (1922. dec.) 39.

ÖM 1952. I, 58, 366. (SZK alapján.) – ÖM 1955. I, 62, 374. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 90. sz. (Mint ÖM 1952.)

85. Pap a templomban

Fejem forró, de büszke templom,
Nagy orgonája bűgva zeng,
Sötét vér hull a kőre lent
Sötét oltárról régi tempón.

5 Tömjének kába füstje leng
És nyöszörögve és sohajtón
Egy lélek sír a templomajtón
Bus éneket, istentelent.

10 Egy örült festő rég-időbe
Arcképet festett – haja szőke –
Oltárképül a csonttemplomnak.

Előtte ott áll a Halál.
Nagy csönd lesz. És a vén, komor pap
Halkan, csudásan prédikál.

Szövegváltozatok:

3 k₁(1) *Meleg vér hull a kőre lent,*

13 k₂(1) *Csönd lesz. Aztán a vén, komor pap*

Más eltérések: 4 k₁ SZK *oltárról*, 6 SZK *sóhajtón*, 8 SZK *Bús* 14 SZK *Halkan* (Sh.)

Szövegforrások:

k₁ Versek 1922. július augusztus, szeptember. (JAM) [51.] A költő a 3. sort módosította.

k₂ PIM JA 557. (2. Saitos-füzet) 9. Tintával írt tisztázatot. A költő a 13. sort módosította. E kiadás főszövege.

Szépség koldusa (1922. dec.) 41.

ÖM 1952. I, 59, 367. (SZK alapján.) – ÖM 1955. I, 63, 374. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 68. sz. (Mint ÖM 1952.)

86. Tél

Valami nagy-nagy tüzet kéne rakni,
Hogy melegednének az emberek.

Ráhányi mindent, ami antik, ócska,
Csorbát, töröttet s ami új meg ép,
5 Gyerekjátékot – ó boldog fogócska! –
S rászórni szórva mindent, ami szép.
Dalolna forró láng az égig róla
S kezén fogná mindenki földiét.

Valami nagy-nagy tüzet kéne rakni,
10 Hisz zúzmarás a város, a berek,
Fagyos kamrák kilincset fölszaggatni
És rakni, adjon sok-sok meleget.

Azt a tüzet, ó jaj, meg kéne rakni,
Hogy fölengednének az emberek!

Szövegváltozat:

3 k₁(1) *Ráhányi mindent, ami régi, ócska,*

Helyesírási eltérések: 1 k₂ *rakni* 3 k₂ *ócska* 4 SZK *új*, MRÚ *uj* 5 SZK *Gyermekjátékok*, – MRÚ *fogócska!* 6 SZK *szórva*, k₁ MRÚ *mindent* 10 SZK PN *zuzmarás* k₁₋₂ *zúzmarás* k₁ *berek*. SZK *be-*
rek... 11 PN *kamarák* (Sh.) k₁₋₂ MRÚ SZK *kamrák* 12 k₂ MRÚ *rakni* – MRÚ *sok sok* k₁₋₂ MRÚ *me-*
leget! 13 MRÚ *tüzet ó jaj, megkéne* 14 SZK *felengednének* MRÚ *fölmelegednének* (Sh.) k₁₋₂ MRÚ
emberek.

Szövegforrások:

k₁ *Versek* 1922. július augusztus, szeptember (JAM) [52.] A költő a 3. sort módosította.

k₂ PIM JA 557. (2. Saitos-füzet) 13. Tintával írt tisztázatot.

Makói Reggeli Újság 1922. nov. 12.

Szépség koldusa (1922. dec.) 32.

Pesti Napló 1924. jan. 22. E kiadás alapszövege. A 10. sor ékezését és a 11. sor sajtóhibáját ja-
vítottam.

A Szépség koldusa egyik példányának (PIM JA 904.) ajánlása így szól:

Günczler Rózsikának, kicsi, szomorú húgomnak ezt a régi-régi gyerekkönyvet. –

Valami nagy-nagy tüzet kéne rakni,

Hogy fölengednének az emberek! – Rakom már, rakom, kicsi húgom.

Szeged, 1924. dec.

József Attila

ÖM 1952. I, 37, 365. – ÖM 1955. I, 44, 373. – ÖV 1984. 69. sz. (SZK alapján.)

87. Koldus

Örökre látlak szépség-verte szemmel
– Ó bús szemem, ki szépeket szeretsz! –
Rád bámul hű szemem vak értelemmel,
Mindig Reád és bárhová mehetsz,
5 Mindig találkozol bolond szememmel,
A kapzsi koldus új nyomort szerez:
Szegényház óvná olcsó irgalomtul,
Mégis kiáll az útra s újra koldul.

Szövegváltozatok:

Cím $k_1(1)$ *Koldus*
(2) *Szépség koldusa*
6 $k_1(1) k_2$ *Mint kapzsi koldus új nyomort szerez:*

Egyéb eltérések: Cím k_3 *Koldús 1 SZH szépség verte 4 k₂ Reád, k₃ reád k₁ mehetsz 5 k_{1,3} SZH szememmel: k₃ Az 5–6. sor között egy sornyi üres hely. 6 k₃ A 6–7. sor között egy sornyi üres hely. 7 SZH irgalombul, (Sh.) 8 SZK kiál (Sh.) az utra k_{1,3} SZH kiáll k_{1,2} útra k₃ utra k₁ k₃ újra*

Szövegforrások:

k_1 PIM JA 557. (2. Saitos-füzet) 15. Tintával írt tisztázat. A költő a címet és a 6. sort módosította.

k_2 JAM 79.13.1.2. Tintával írt tisztázat a Juhász Gyulához Makón, 1922. október végén írt levélben.

k_3 a Makai család tulajdonában. Xeroxmásolata: Int. Arch. Szeged. Tintával írt tisztázat egy füzetlapon, együtt a *Napszonett* (38) szövegével.

Szegedi Híradó 1922. nov. 12. Az u-ü betűkön nincs hosszú ékezet.

Szépség koldusa (1922. dec.) 15. E kiadás alapszövege. Az utolsó sorban a *kiál* szót javítottam, s az *utra u-jára* ékezetet tettem.

ÖM 1952. I, 40, 366. – ÖM 1955. I, 46, 373. – ÖV 1984. 70. sz.

88. Proletárok!

Ma nektek tornyozó akaratból ekhózok öblös meg forró szivemmel
Mert valaki belém kovácsolta a végtelen
Szeretet meg el-nem-csüggedés zengő acélját
És a neki-fohászokodások és a neki-keserülések
5 Tajtos csöppjeit is belém injekciózta,
Valaki, aki Krisztus üreges sebére nem rettegéssel gondolt –
Szent hallelujával lelkezte csókját
Az Emberisten fonnyadt ajakára,
Valaki, aki most
10 Pásztorok istenes kurjantásával
Közétek lendül belőlem,

Testvéreim!

Szövegváltozatok:

Cím k (1) *Testvérek, ott lenn!*

(2) *Testvérek! (Balra zárva; a sor után nincs köz.)*

1 k *ma nektek tornyozó akaratot ekhózok*

öblös meg forró szivemmel, (Így, két sorban.)

7 g *Szent <ihajjal> hallelujával lelkezte csókját (Azonnali javítás.)*

7–12 k *hanem szent ihajjal falazta száját az*

Istenember fonnyadt ajkára,

valaki, aki most

pásztorok istenes kurjantásával közétek

lendül belőlem,

Testvéreim!

Más eltérések: 2 k *belémkovácsolta* 3 k *elnemcsüggedés* 4 k *nekifohászokodások és a nekikeserülések* 5 k *beléminjekciózta*, 6 k Két sorban: [...] *sebére* | *nem* [...] A *Krisztus* szó után egy áthúzott, olvashatatlan szó. *gondolt*, 7 A *Szent* után egy törölt, olvashatatlan szó.

Szövegforrások:

k PIM JA 557. (2. Saitos-füzet) 17. Tintával írt tisztázat. A költő a címet ceruzával módosította. Mindegyik sor kisbetűvel kezdődik.

g PIM JA 990. (Espersit Máriától. Lásd a 25. sz. vers gépiratának jegyzetét.) Tintával írt keltezése: *Makó, 1922. nov.* E kiadás főszevege.

It 1949. 342. (Szabolcsi Gábor közlése.) – Kardos László, 1950. 387. (It alapján.) – ÖM 1952. I, 69, 369. (Kardos közlése alapján.) – ÖM 1955. I, 71, 376. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 73. sz.

89. Ó zordon Szépség...

Versemmel hogyha megelégszel
– Kínáltam úgyis már elégszer –
Fogadd el: véres, könnyes ékszer.

Ó zordon Szépség, trónusodhoz jöttem,
Bus koldusod, ki elfáradt szegény.
Vér-rózsák nyiltak lábom vak helyén,
De trónusodhoz mégis elvetődtem.

5 Ó zordon Szépség, mosolyogsz fölöttem
S hallgatva ülsz a dús Élet hegyén.
Egy ájult lelket hoztam. Az enyém
És fölajánlom Néked összetörten.

10 Örökkön verte mákonyos varázsod,
Most oly hideg, mint néma mosolygásod.
S várna reá száz büszke viadal.

Ó hívd életre ápoló szavakkal,
Illesd meg homlokát meleg ajakkal!
Ó Szépség, nézz rá: olyan fiatal.

Helyesírási eltérések: 1 SZK Ó, k SZH Ó SZH Szépség 2 SZK Bús k Bus [...] *elfáradt*<,> 5 SZH Szépség 8 SZH *néked* 10 SZH *mosolygásod* 11 SZK viadal. (Sh.) 13 SZH *Illezd* (Sh.) 14 k SZH Szépség

Szövegforrások:

k PIM JA 557. (2. Saitos-füzet) 19. Tintával írt tisztázat, cím és mottó nélkül.

Szegedi Híradó 1922. nov. 12. Címmel, a mottó nélkül. Az i és u betűkön nincs hosszú ékezet.

Szépség koldusa (1922. dec.) 5. A kötet cím nélküli bevezető verse. E kiadás alapszövege. A címet SZH alapján pótoltam; az 1. sorban az Ó utáni vesszőt elhagytam; a 2. sor *Bús* szavát rövid *u*-val írtam.

A költő a Gebe Mártának ajánlott példányba a mottót tintával írta be. (A *Kínáltam* szót rövid *i*-vel.) Fölötte ajánlás: *Mártának Karácsonyra*. Keltezése: *Makó, 1922*.

A mottó Abaffy László szerint még tavasszal keletkezett, s eredetileg így szólt:

*Szívemmel hogyha megelégszel
kínálom úgyis még elégszer,
fogadd el egyszer
véres könnyes ékszer.*

(Saitos 1964. 102.)

ÖM 1952. I, 39, 365. – ÖM 1955. I, 45, 373. – ÖV 1984. 74. sz.

90. Üdvözlés

Ma újfent üdvözöl szivem
A szomorúság enyhiben.

Ma száll szerelmem bronz hajadra,
Mint holdsugár pajkos patakra.

5 Ma bús torokbul hull a szó,
Mint holt fölött a puskaszó.

Ma nem fogynék ki én a csókbul:
Galamb szemelne friss kacsókbul.

10 Ma ím elődbe térdelek,
Szerelmesen köszöntelek.

De férfiságom harcra int,
Csitítom, föl pattan megint.

S oly bús szivem, hogy még megöllek.
Nem ma, ne félj, ma üdvözöllek.

Szövegváltozatok:

4 k₁(1) *Mint napsugár pajkos patakra.*

SZH *Mint holdsugár szomjas patakra.*

13 k₁(1) *Nem tudom, egyszer még megöllek.*

Egyéb eltérések: 1 k₂ *ujfent* SZK *szívem* 2 k₂ *szomorúság* 3 k₁ *száll* <száll> (Azonnal javított th.) SZK SZH *bronzhajadra*, 7 SZH *csókbul* (Sh.) 8 SZK SZH *szerelme* (Sh.) A SZK Gebe Mihálynak ajánlott példányában (JAM) a költő a sajtóhibát tollal kijavította. 13 SZK *szívem*, k₁ *szívem* k₂ SZH *szívem*, SZH *meg öllek*. (Sh.) 14 k₂ *félj*;

Szövegforrások:

k₁ PIM JA 557. (2. Saitos-füzet) 21. Tintával írt tisztázat, cím nélkül. A költő a 4. és 13. sor szövegét módosította. E kiadás főszövege. A 13. sor *szívem* szava után vesszőt tettem.

k₂ PIM JA 105. (Gebe Mártától.) Ceruzával írt tisztázat. Keltezése: 1922. XI. 9.

Szépség koldusa (1922. dec.) 46. Utánközlése a SZK szedésének felhasználásával: Színház és Társaság (Szeged) 1924. ápr. 14.

Szegedi Híradó 1922. dec. 24. Az i-u-ü mind rövid.

ÖM 1952. I, 38, 365. (SZK alapján. Az 5. sorban hibásan: *dús*) – ÖM 1955. I, 43, 372. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 75. sz. (SZK alapján.)

91. Őszi alkonyat

Kedves tanáromnak, Tettamanti Bélának

Az ősztói barna alkonyat
Halkan piheg a pelyhező havon.

Vállamra érzem szép, meleg nyakad
És messzi csókod itt az ajkamon.

5 Hideg vonyít, agyonmart arcomat
Forró öledbe mégse hajthatom.

Be messze vagy még! Bús az alkonyat,
Lágy hópihékbé hull a bánatom.

Szövegváltozat:

6 k₁₋₂ *Forró öledre mégse hajthatom*

Szövegforrások:

k₁ Kiss Ferenc tulajdonában. (Gebe Mártától.) Tintával írt tisztázatot, a cím és a Tettamantinak szóló ajánlás nélkül. A szöveg fölött: *Vers Mártának*. Keltezése: 1922. <október.> november. A 7. sor első szavát a költő T betűvel kezdte, de azonnal javította. Hasonmása: Kiss Ferenc 1993. 12.

k₂ PIM JA 557. (2. Saitos-füzet) 23. Tintával írt tisztázatot, az ajánlás nélkül.

Szépség koldusa (1922. dec.) 33. E kiadás főszövege.

ÖM 1952. I, 36, 365. (A 6. sor k₁ alapján.) – ÖM 1955. I, 42, 372. (Mint ÖM 1952. A 2. sorban hibásan: piheg) – ÖV 1984. 76. sz.

92. Bús énekhívás

Lelkem, részeg szavak örök-mogorva csőzse,
A pince ajtaját nyisd fel komor legény!
Ma bús vagyok nagyon – és, jaj, felejteném
Kegyetlen bánatom, mely ifjuságom őzse.

5 Lelkem, komor legény, ma ölni kell a bornak –
Pogány erős legyen: a súlyos alkohol
Csókolja szét agyam, ki verseket kohol
A szőke lány felől, míg sejtjei bomolnak.

10 S eredj a lányhoz el – ó csókold meg helyettem
Szép ajkát, szép nyakát, durúzsolj önfeledten
Bódító dalokat: s amíg te énekelsz,

Alkoholos szavak ködös pincéje torkán
Vad orgiát csapunk, dalolva mint az orkán,
Bús szívem, én s a víg delírium tremens.

Helyesírási eltérések: 1 SZK *Lelkem* 2 k₂ föl 3 k₂ és A gondolatjel utólag beszúrva a *nagyon* és az *és* szavak közé. 4 SZK *ifjuságom* 6 SZK *alkohol*. (Sh.) 8 SZK *míg* 9 SZK *ó*, 10 k₂ *durúzsulj* (Th.)

Szövegforrások:

k₁ PIM JA 556. (1. Saitos-füzet) 3. Tintával írt tisztázat. E kiadás főszövege.

k₂ PIM JA 557. (2. Saitos-füzet) 25. Tintával írt tisztázat.

Szépség koldusa (1922. dec.) 47.

ÖM 1952. I, 62, 367. – ÖM 1955. I, 65, 374. – ÖV 1984. 77. sz.

93. Versek végére

Ó jajgató, bús hangok, a könyvetek megírtam
És most, hogy már reátok hajtom a fedelet,
Nem is tudom elhinni, hogy annyit összesírtam,
Hogy bennem annyi édes, részeg bú erjedett.

5 Ritka mosolyom dalba kiönteni nem bírtam,
Csak könny zuhant szememből, ó sirtam eleget!
Egy csúfos hang belülről űzött, hogy így megírjam
S higgyem, a víg Öröm hogy egész elfeledett.

10 De íme, bánatom már rímekbe van megölve
És sajnálom, hogy nincsen, ki szívemmel pörölne:
Ó gyertek vissza régi, enyhítő bánatok!

Én gyöngé legény verset vérrel nem áztatok.
De kotorász mellemben Magányom éles körme
S már sírok, mert egy szőke fejet nem láthatok.

Szövegforrása: Szépség koldusa (1922. dec.) 48. A kötet befejező verse. A 2. sor végére vesszőt tettem, és a következő szavakat javítottam: **6 sirtam 7 belülről 9 íme**,

ÖM 1952. I, 65, 367. – ÖM 1955. I, 67, 375. – ÖV 1984. 92. sz.

94. Istenjárás

Az Úristen minket nagyon szeret,
Minket mindennap látogat.
Nehéz, kegyetlen-nehéz a lába
S egy-két magyar szív néha megszakad.

5 Istenjárás van, csöndesek legyünk.
Valaki bús dalokat dalol.
Tudom kicsoda – Ő az, énekel,
Csak énekelget bennünk valahol.

10 Hangja úgy bűg, mint a nagy harangé,
Szeme vak, mindent eltipor.
– Úristen szeress, de eredj innen,
Vendégre nem vár víg halotti tor.

15 Az Úristen minket nagyon szeret,
Minket mindennap látogat.
Nehéz, kegyetlen nehéz a lába
S egy-két magyar szív néha megszakad.

Szövegváltozatok:

- 3 k₁(1) *Nehéz, kegyetlen-súlyos a lába*
11 k₁(1) k₂(1) „*Úristen, szeress, csak eredj már,*
15 k₁(1) *Nehéz, kegyetlen-súlyos a lába*

Más eltérések: 1 k₁ *Urísten* 2 k_{1,2} *látogat*, 4 k₁ *magyar-szív* 5 k₁ *Isten-járás* [...] *legyünk*: k₂ *van*: 6 k₁ *dalol*, 7 k_{1,2} *kicsoda*: 8 k₂ *énekelget <búsan>* 9 k₂ *harangé* 11 k_{1,2} „*Úristen*, k₂ *szeress!* 12 k₁ *tor.*” k₂ Az idézőjel nincs bezárva. 14 k_{1,2} *látogat*, 15 k₁ *kegyetlen-nehéz*

Szövegforrások:

k₁ PIM JA 556. (1. Saitos-füzet) 5, 7. Tintával írt tisztázat. A költő a 3., 11. és 15. sor szövegét módosította.

k₂ PIM JA 557. (2. Saitos-füzet) 27, 29. Tintával írt tisztázat. A költő a 11. sor szövegét módosította.

g PIM JA 993. (Espersit Mária tulajdonából.) Keltezése: *Makón, 1923. jan.* E kiadás alapszövege. Az í-ú betűk mindenütt hiányzó hosszú ékezetét a kéziratok alapján pótoltam.

ItK 1961. 723. (Szabolcsi Miklós közlése k₁ alapján.) – ÖM 1967. IV, 153, 295. (Mint ItK 1961.) – ÖV 1984. 94. sz.

95. [Téged siratlak...]

Téged siratlak, büszke sirató.
Az Isten sem néz többé immár hátra
És hull a rokkant, tömzsi kis tanyákra,
Ó Ady, a magyar Ugarra hull a hó.

- 5 Az Isten sem néz többé immár hátra
S én nem tudok kiáltni: hejh! hahó!
Pedig kiálnék s jaj, csak elfuló
Keserves hörgés – az torkomra háгна.
- 10 Én nem tudok kiáltni: hejh! hahó!
Pedig nagy vétket én sosem vétettem:
Fekszem hanyatt a Pusztán megdermedten
S fagyott, fehér szivemre hull a hó.

Szövegforrása a 2. Saitos-füzet (PIM JA 557.) 29. lapjára tintával írt tisztázatot. A költő utóbb az egész verset tintaceruzával áthúzta.

ItK 1961. 732. (Szabolcsi Miklós közlése.) – ÖM 1967. IV, 154, 296. (Két hibával: 7 kiáltanék 9 kiáltani) – ÖV 1984. 95. sz.

96. Szerelmes kiszólás

Kegyetlen bánat marja meg szívét,
Mosolygó, mély szemét apassza, törje,
Dús bronzhaját a vágy cibálja szét,
Lelkét sorvasztó forróság gyötörje,
5 Ajkát a kín harapja össze, még
Imás, kulcsolt kezét is ejtse ölbé!
Magányos éj gázolja át eszét
És jajgató szerelmi örületben
Az én nevem sikítsa vad beszéd:
10 Ó, hívjon akkor, hívjon engem, engem!

Szövegváltozatok:

9 k₁(1) k₂(1) *Az én nevem tombolja vad beszéd,*
k₁(2) *Az én nevem sikoltsa vad beszéd,*
Mindkét kéziratban a véglegesre javítva.

Más eltérések: 1 CS *szívét*, k₁₋₂ *szívét*, 2 CS *törje* (Sh.) k₁₋₂ g₁₋₂ *törje*, 3 k₁₋₂ g₁ *bronz haját* k₂ *szét* 6 k₂ *Imás<, >* 9 k₁₋₂ g₁₋₂ *beszéd*, 10 k₁ *Óh* k₂ *Óh, hívjon akkor, hívjon (!)* k₁₋₂ g₁ *engem*.

Szövegforrások:

k₁ PIM JA 557. (2. Saitos-füzet) 31. Tintával írt tisztázat. A költő a 9. sor szövegét kétszeresen módosította.

k₂ PIM JA 556. (1. Saitos-füzet) 7. Tintával írt tisztázat. A költő a 9. sor szövegét ceruzával módosította.

Csönd 1923. február, 24. Közölte Péter László, 1952. 4. E kiadás alapszövege. Az 1. sor *szívét* szavát rövid *i*-vel írtam; a 2. sor végére vesszőt tettem.

g₁ JAM 77.24.1. (Espersit Máriától.) Az *i*-u betűkön sehol sincs hosszú ékezet. A vers alatt tintával: *Mgj: Csönd I. évf. 2. 923 febr.* A vers előtt a *Tanulmányfej* (97a), utána a *Vers a szemedről* (98a) szövege. A gépirat 1923 májusában készülhetett.

g₂ PIM JA 982. (Espersit Máriától.) Az *i*-u betűkön sehol sincs hosszú ékezet. A gépirat kb. 1923 májusában készült, a vers alatti, géppel írt keltezés tehát utólagos: <Sze> *Makó, 1922. dec. végén*.

ÖM 1952. I, 82, 373. – ÖM 1955. I, 70, 376. – ÖV 1984. 96. sz.

97a. Tanulmány-fej

Nagy szürkeségbe szédült át a reggel,
A korcsma terme sáppadt, búskomor.
Dus polcain a sűrű alkohol,
Sok alkohol áll színes üvegekkel.

5 Egy férfi benn ül s nagy, vörös kezekkel
Flaskót dédelget s dűnnyög vagy danol.
Föld-szín bajszán leperg a drága bor;
Szederjes arc; se vén, se ifju ember.

10 Zsiros haján rossz bőrsüvegje rogygan,
Nyakán csuf ér dagad meg egyre jobban;
Agyán pihennek elfáradt borok.

Ködlepte, síkos szem-sikátorában,
Véres kövén a Mámor tántorog.
Csak ül. S az arcán bárgyu lomhaság van.

Helyesírási eltérések: **Cím** EH k_3 *Tanulmányfej* 2 EH *sápadt*, 3 k_2 g_3 EH k_3 *Dús* EH *sűrű* g_2 *Az a névelő hiányzik*; gh. 4 g_3 *színes* $k_{2,3}$ g_1 g_3 EH *üvegekkel*. 5 g_1 g_3 EH k_3 *ül* 6 k_1 *vagy <dal> danol*. (Azonnali javítás.) 7 $k_{2,3}$ EH *Földszín* $g_{1,3}$ *Földszín* 8 k_2 $g_{1,2}$ *vén* 9 k_2 *Zsiros* k_1 *A rogygan utáni vessző pontosvesszőből javítva*. 10 $k_{2,3}$ $g_{1,3}$ EH *jobban*. 12 $k_{2,3}$ $g_{1,3}$ EH *szemsikátorában*, 13 k_1 *kövén*, g_3 k_3 *mámor* 14 g_1 g_3 EH k_3 *ül*. k_2 *bárgyú*

Szövegforrások:

k_1 PIM JA 556. (1. Saitos-füzet) 9. Tintával írt tisztázat. A 97a. sz. főszövege.

k_2 PIM JA 557. (2. Saitos-füzet) 33. Tintával írt tisztázat. A 8. sor magasságában az átellenes lapon ceruzával: *Tófenék arc*

MFÚ 1922. dec. 25. Ezt a szövegforrást nem láttam. Lehetséges, hogy a hírlapnak ebből a számból nem maradt fenn példány, s az ÖM szerkesztői a makói gépiratokon olvasható megjegyzés alapján vették fel ezt a megjelenési adatot.

g_1 JAM 77.21.1. (Espersit Máriától.) A költő az i-ú-ü betűkre az ékezetet tintával tette ki. A vers alatt: *Makó, 1922. nov. végén. Mgj.: Makói Friss Ujság 1922. karácsonyi számában*. A gépirat 1923 májusában készülhetett. Hasonmása: ÖV 1984. I, 64. 1. utáni 2. mell.

g_2 JAM 77.24.1. (Espersit Máriától.) Az i-u-ü mind rövid. A vers alatt: *Mgj.: Makói Friss Ujs. 22. karácsony*. Ugyanezen a lapon a *Szerelmes kiszólás* (96) és a *Vers a szemedről* (98a) szövege is olvasható. Ez a gépirat is 1923 májusában készülhetett.

g_3 PIM JA 150/76. A költő az i-ú-ü betűk ékezetét tintával pótolta. A gépirat egy tervezett kötet összeállításakor, 1924 nyarán készült.

Az Est Hármaskönyve 1924. 171.

k_3 A legutolsó harcos (JAM) 107. sztl. lapján. A lap alján: *Az Est hármaskönyve. 1924.*

97b. Tanulmányfej

Mély szürkeségbe szédült át a reggel.
A kocsmá terme sápadt, búskomor.
Dús polcain a sűrű alkohol
fondorkodik nagy, tarka üvegekkel.

5 Benn férfi ül s nehéz, vörös kezekkel
flaskót dédelget s dűnnyög, vagy danol;
földszín bajszán leperg a drága bor;
tört száraz tófenék az arc, de ember.

10 Zsíros haján rossz bőrsüvegje rogygan,
nyakán csúf ér dagad meg egyre jobban,
agyán pihennek elfáradt borok.

Ködlepte, síkos szemsikátorában,
véres kövön a mámor tántorog.
Csak ül. S alakján bárgyú lomhaság van.

Szövegváltozat:

13 NÉ *Véres kövön a mámor tántorog.*

Egyéb eltérések: 2 NÉ FÚ *kocsmá* NÉ *sápadt*, 5 NÉ *ül* 6 NÉ *dűnnyög* 7 FÚ *bor*. 8 NÉ FÚ *Tört*, NÉ *arc*; de: FÚ de: 10 FÚ *meg* hiányzik; sh. 12 FÚ *szemsikátorban* (Sh.)

Szövegforrások:

Nem én kiáltok (1924. dec.) 39. Mindegyik sor nagybetűvel kezdődik. Utánközlése: Kecskeméti Lapok 1925. márc. 7.

Friss Újság Vasárnapja 1932. szept. 25. A 3. sor *Dús* és a 10. sor *csúf* szavának kivételével mindegyik i-u-ü rövid.

Medvetánc (1934. dec.) 10. A 97b. sz. főszövege.

ÖM 1952. I, 67, 368. – ÖM 1955. I, 68, 375. – ÖV 1984. 93. sz.

98a. Vers a szemedről [I.]

Nagy, mély szemed reám ragyog sötéten
S lelkemben halkan fúvoláz a Vágy.
Mint ifju pásztor künn a messzi réten,
Subáján fekvé méléz fényes égen
5 S kezében búsan sirdogál a nád.

Nagy, mély szemed reám ragyog sötéten
S szívemre szállnak mámoros ködök.
A csók piroslik ajkadon ma nékem
És túl a csókon, át a mindenségen,
10 Ma minden oly szép és csudás, örök!

Nagy, mély szemed reám ragyog sötéten
S a vér agyamban zúgva dübörög.

Szövegváltozat:

5 k(1) *S ajkánál búsan sirdogál a nád.*

Egyéb eltérések: 1 g₁ Végig nagybetűvel. 2 k g₁₋₂ *halkal* PN g₂ *fúvoláz* k *fúvoláz* 3 PN *ifjú* k MRÚ g₂ *ifju* 5 k MRÚ g₁ g₂(1) *S kezébe* PN *sírdogál* k *sirdogál* 7 PN *S szívemre* k *S szívemre* 9 k *csókon*, <túl>át (Azonnali javítás.) 10 k MRÚ *csudás-örök*. g₁₋₂ *csudás – örök*. 12 g₂ *zugva*

98b. Vers a szemedről [II.]

Nagy, mély szemed reám ragyog sötéten
S lelkemben halkal fúvoláz a vágy.
Mint ifju pásztor künn a messzi réten
Subáján fekvé méléz fényes égen
5 S kezében búsan sirdogál a nád.

Nagy, mély szemed reám ragyog sötéten
S már elmaradtak tőlem a rögök.
Miféle gonosz vigyorog elébem?
Forró csöppekben gurulnak az égen
10 S arcomra hullnak a csillagkörök.

Nagy, mély szemed reám ragyog sötéten
S a vér agyamban zúgva dübörög.

A gépirat helyesírási eltérése: 3 *réten*,

98c. A szemed

Nagy, mély szemed reámragyog sötéten
S lelkemben halkal fuvoláz a vágy.
Mint ifju pásztor künn a messzi réten
Subáján fekvé mélláz fényes égen
5 S kezében búsan sírdogál a nád.

Nagy, mély szemed reámragyog sötéten
S már fenyves szívem zöldje nem örök.
Galambok álma, minek jössz elébem?
Forró csöppekben gurulnak az égen
10 S arcomba hullnak a csillagkörök.

Nagy, mély szemed reámragyog sötéten
S a vér agyamban zúgva dübörög.

98a. Vers a szemedről [I.] szövegforrásai:

k PIM JA 556. (1. Saitos-füzet) 11. Tintaceruzával írt tisztázat, cím nélkül. A költő az 5. és 12. sor szövegét módosította. Keltezése: *Budapest, 22. dec. 28.*

Makói Reggeli Újság 1923. ápr. 1. Csak a 9. sor *túl* szavának *ú*-ján van hosszú ékezet.

g₁ JAM 77.24.1. (Espersit Máriától.) A költő az í-ú betűkön nem pótolta a hosszú ékezetet. Keltezése: *Budapest, 1922. dec. 28.* (Az évszám utolsó számjegye 3-ból javítva.) A vers előtt a *Tanulmányfej* (97a) és a *Szerelmes kiszólás* (96). A gépirat 1923 májusában készülhetett.

g₂ JAM 77.8.1. (Espersit Máriától.) A költő tintával az 5. sor szövegét módosította, az 5. és 9. sorban az ú betűkre ékezetet tett. Keltezése: *Bpst. 1922. dec. 29.* A gépirat 1923 májusában készülhetett. Pesti Napló 1923. júl. 20. A 98a. sz. alapszövege. A 2., 3., 5. és 7. sorban a kézirat szerint ékezek.

98b. Vers a szemedről [II.] szövegforrásai:

g PIM JA 150/89. A költő az ú betűkre az ékezetet tintával tette ki. A gépirat egy tervezett kötet összeállításakor, 1924 nyarán készült.

k A legutolsó harcos (JAM) 8. sztl. lapján. A lap alján: *Pesti Napló, 1923.* – *Makói Reggeli h.* A 98b. sz. főszövege.

98c. A szemed szövegforrása: Nem én kiáltok (1924. dec.) 14. A 6. sorban a *reám ragyog* szavakat az 1. és 11. sor analógiájára egybeírtam; az 5. sorban a *sírdogál í*-jét a kéziratok szerint *i*-vel írtam.

Magyarok 1946. 695. (Scheiber Sándor közlése talán g₁ alapján. Vö. Péter László, It 1954. 352.) – ÖM 1952. I, 68, 368. – ÖM 1955. I, 69, 375. – ÖV 1984. 97. sz.

99. Szerelmes vers

Hegyes fogakkal mard az ajkam,
Nagy, nyíló rózsát csókolj rajtam,
Szörnyű gyönyört a nagy vágyaknak.
Harapj, harapj, vagy én haraplak.

5 Ha nem gyötörsz, én meggyötörlek,
Csak szép játék vagy, összetörlek,
Fényét veszem nagy, szép szemednek.
– Ó nem tudom. Nagyon szeretlek.

10 Úgy kéne sírni s zúg a vérem,
Hiába minden álszemérem,
Hiába minden. Ölbe kaplak:
Harapj, harapj, vagy én haraplak!

Szövegváltozatok:

- 7 SZSZ *Fényét veszem nagy mély szemednek,*
k₁(1) *És itthagylak, hogy meg se vetlek*
8 SZSZ *Jaj, nem birom. Nagyon szeretlek.*
9 k₁(1) *Jaj sírni kéne s zúg a vérem,*

Egyéb eltérések: 1 SZSZ *mar* (Sh.) 2 k₁ *Nagy* 4 g₂ *Harapj, harapj* 5 k₁₋₂ g₁₋₂ *gyötörsz* k₁ *meggyötörlek* 6 k₁ *összetörlek* 7 k₁ *nagy* 8 k₁(1) *Ó nem tudom, nagyon* 11 g₁ *minden*, (A vessző pontból javítva.) g₂(1) *minden, ölbe* (Géppel azonnal a véglegesre javítva.) 12 k₁ g₁₋₂ *haraplak*.

Szövegforrások:

Szép Szó 1938. április, 235. A kiadótól származó címe: Vers. A szöveg után: „1921 körül, Hont Ferenc közlése.” Hont Ferenc 1977-ben úgy tájékoztatott, hogy a SZSZ az ő emlékezetből leírt szövegét közölte. Ezért a hosszúság-rövidség, valamint a központozás eltéréseit nem regisztráltam.

k₁ PIM JA 556. (1. Saitos-füzet) 13. Tintával írt tisztázat, cím nélkül. A költő a 7. és 9. sor szövegét, valamint a 8. sor központozását a főszöveggel egyezőre javította.

k₂ PIM JA 557. (2. Saitos-füzet) 35. Tintával írt tisztázat.

k₃ PIM JA 6. (Hajdú László szavalókönyvének 64., kitéptet lapján.) Tintával írt tisztázat. E kiadás főszövege.

g₁ PIM JA 993. (Espersit Mária tulajdonából.) A költő a 2. sor *nyíló* szavának í-jére az ékezetet tintával tette ki. (Máshol nem pótolta az írógépen hiányzó hosszú ékezetet.) Tintával keltezve: *Budapest, 1923. jan. 1.*

g₂ JAM 77.28.1. (Espersit Mária tulajdonából.) Keltezése géppel: *Budapest, 922. jan. elején.* (Elírás 923. helyett.) A gépirat valószínűleg 1923 májusában készült. Az i-u-ü mind rövid.

Németh Andor, 1938. 136. („Hegyes fogakkal...” címen, a Szép Szó alapján.) – ÖM 1952, I, 78, 371. – ÖM 1955. I, 76, 376. – ÖV 1984. 98. sz.

100a. Önarckép [I.]

1923. január 5.

Dacos, vad erdő sűrű nagy hajam.
Már meggyötörte asszonyujj viharja.
Csókbaglyok lelke néha megzavarja.
Alatta zug a gondolatfolyam.

5 Milyen mély medrű, nem tudom, de mély.
Hullákat hord és mind magába mossa.
Nagy homlokom a Vaskapu-szorossa,
Hol rég utat vágott a szenvedély.

Zordon partján, – hol szépen szökne hid,
10 Melyen portyázni vad-csókú tatár megy –
Öröksibongó, vijjogó madárhegy:
Sötét Gond rakja barna fészkeit.

Szivemben Vágyhegylánc, jaj-kráteres.
Még forró, füledt nyár vonaglik völgyén,
15 S dermedt, havas csucsán vadúl üvöltvén
Egy örült lélek máglyákat keres.

CS helyesírási eltérései: 1 *sűrű* 2 *asszony-ujj* 3 *Csók-baglyok* 4 *zúg a gondolat-folyam.* 5 *medrű*, 8 *útat [...]* *Szenvedély.* 9 *partján* – [...] *híd*, 11 *Örök-zsibongó*, 13 *Szívembe Vágy-hegylánc, jaj-kráteres;* 14 *völgyén.* 15 *csúcsán vadul*

Szövegforrások:

Csönd (Szeged) 1923. január, 14.

g₁ JAM 77.19.1. (Espersit Mária tulajdonából.) A vers alatt: *Szeged*. A költő az 1., 10. és 15. sorban egy-egy hosszú ékezetet tintával pótolta. A gépirat 1923 májusában keletkezhetett. A 100a. sz. főszövege.

100b. Önarckép [II.]

1923. jan.

Dacos, vad erdő sűrű nagy hajam.
Már meggyötörte asszonyujj viharja,
Forró száj baglya néha megzavarja.
Alatta zúg a gondolatfolyam.

5 Milyen mély medrü, nem tudom, de mély.
Hitek szirtjét bús iszapjába mossa,
Nagy homlokom a Vaskapu-szorossa,
Hol rég utat vágott a szenvedély.

10 Zord partján – csókhid szépen szökne itt,
Melyen portyázni víg asszony-tatár megy –
Örök-zsibongó, vijjogó madárhegy:
Sötét gond rakja barna fészkeit.

Szivemben vágyhegylánc, jaj-kráteres;
Még forró, fülleddt nyár vonaglik völgyén
15 S dermedt, havas csucsán „Ember”-t üvöltvén
Egy örült lélek máglyákat keres!

Szövegforrása a PIM JA 150/66. jelzetű gépirata. A költő a 6. sor *bús* és a 10. sor *víg* szavában egy-egy hosszú ékezetet tintával pótolta. A gépirat egy tervezett kötet összeállításakor, 1924 nyarán készült. A 100b. sz. alapszövege. A hiányzó hosszú ékezetet az 1. sor *sűrű* és a 4. sor *zug* szavában pótoltam.

Németh Andor, 1938. 195. (A 14. sorban hibásan: fülleddt *vágy*) – ÖM 1952. I, 74, 369. – ÖM 1955. I, 79, 378. – ÖV 1984. 99. sz.

101a. Egy asszony s egy leány [I.]

Két tulsó part közt cirógatta annyit
S csókolja most is nagy szivem a Bor.
Mint szép, meleg nap sugara, mikor
Fáradt folyón sötéten átaranylik.

5 A lány: Ős, termő, naphajú mező,
Az Élet vár szent méhében magokra
S úgy szól szava, mint hallgatag habokra
Ha lágyan símul esti evező.

10 Az asszony: Város, bűnös elveszés,
Rejtelmes és meleg homály, hol bongva
Búg este-órát vágyak titka, tornya
S forró polippá ájul át a kéz.

15 Rossz vágy járatja el velem bolondját:
Két Asszony s egy se; s fáj bus agyvelőm.
Sűrű olaj fájhat, jaj, így, midőn
Hengerben lassan, lassan, összenyomják.

Szövegváltozatok:

- 13 k (1) *Rossz vágy járatja én velem bolondját*
(2) *Rossz vágy járatja jaj velem bolondját*
14 k *Két asszony s egy se s fáj az agyvelőm.*
15 k (1) *Sűrű olajnak fáj így, hogy ha ércz*
k (2) g(1) *Sűrű olajnak fájhat így midőn*

Más eltérések: 15 g így, 16 k lassan összenyomják

Szövegforrások:

k PIM JA 556. (1. Saitos-füzet) 43. Az utolsó szakasz fogalmazványa. Közölte Szabolcsi Miklós, ItK 1961. 730.

g PIM JA 978. (Espersit Máriától.) A 15. sor módosítása, a 9. és 15. sorban az *ű* betűk hosszú ékezetének pótlása tintával. A gépirat 1923 májusa körül készült; tintával írt keltezése utólagos: *Szeged, 1923. jan. elején*. E kiadás alapszövege. Az 5. sor *termő* szava után vesszőt, az 5., 7–8. és 15. sor *i-u* betűire hosszú ékezetet tettem, részben a következő szám alatt közölt változat, részben a kézirat alapján.

ÖV 1984. 100. sz.

101b. Egy asszony s egy leány [II.]

Ó messzi, messzi két szép Asszonyok!
Egy asszony s egy leány szivembe verten.
Mig értük tornáz ifju, büszke lelkem,
Vágyam közöttük gyáván kóborog.

5 És jaj a Végzet átkozott-konok,
Duhaj mámort csihol sötét szememben
S dús, ölelő-nagy ágyu véreremben
Értük lihegnek megváltó borok.

10 A lány: Ős, termő, naphajú mező,
Az Élet vár szent méhében magokra
S úgy szól szava, mint hallgatag habokra
Ha lágyan símul esti evező.

15 Az asszony: Város, bűnös elveszés,
Rejtelmes és meleg homály, hol bongva
Búg esteórát vágyak titka, tornya
S forró polippá ájul át a kéz.

Két tulsó part. Közöttük égte annyit
S csókolja most is nagy szivem a Bor.
Mint szép, tűnő nap bánata mikor
20 Fáradt folyón sötéten átaranylik.

Szövegváltozatok:

- 4 k₂(1) *Vágyam közöttük sírva kóborog.*
18 k₂(1) *S nagy szívem úgy csókolja most: a Bor,*
19 k₂ *Mint szép, haló nap bánata, mikor*

Egyéb eltérések: 1 k₂ *Asszonyok*, 9 k₂ *ős*, 10 k₂ *magokra*. 13 g *Az: asszony: (Gh.) k₂ Az asszony: város, (A kettőspont v-ből javítva.)* 15 k₂ *tornya*, 16 k₂ *polyppá* 18 k₂ *szívem:*

Szövegforrások:

k₁ PIM JA 556. (1. Saitos-füzet) 1. Az 1–2. szakasz vázlattörődékei. (A 8. sor rendes írással, a többi gyorsírással. Az utóbbiakat László János közlése után adjuk, ItK 1962. 740–741.) Szövegük:

Ó jöjjetek ti megváltó borok

*

*... szürke és konok
s ... a siralmas asszonyok.*

*

*Fehérek lesznek mind a mámorok,
s a vágy felettük sírva kóborog.
Ha végsőt rúgok, az se nagy dolog
Azért a vén föld csak tovább forog.*

k₂ PIM JA 557. (2. Saitos-füzet) 49. Ceruzával írt tisztázat. A költő a 4. és 18. sor szövegét módosította.

g PIM JA 992. (Espersit Mária tulajdonából.) A lap verzóján: *Ember is; magyar is; magam is* (115). A gépirat 1923 májusában készülhetett. E kiadás alapszövege. A kézirat alapján javítottam a 13. sor gépelési hibáját, és pótoltam az í-ú-ű betűkről mindenütt hiányzó hosszú ékezetet.

ItK 1961. 733. (Szabolcsi Miklós közlése k₂ alapján.) – ÖM 1967. IV, 154, 296. (Mint ItK 1961.) – ÖV 1984. 109. sz.

102. [Kis Asszonyom...]

Kis Asszonyom ne sirj, nagy Egy vagyunk mi ketten,
A végtelenbe megmaradsz velem

Az Ének én vagyok s én rólad énekeltem

Szövegforrása az 1. Saitos-füzet (PIM JA 556.) 15. lapján olvasható, tintaceruzával írt töredék.

ItK 1961. 724. (Szabolcsi Miklós közlése.) – ÖM 1967. IV, 163, 300. – ÖV 1984. 106. sz.

Az 1. Saitos-füzet 10. lapján a töredék további vázlatai olvashatók. László János megfejtése (ItK 1961. 742.) szerint közöljük:

*Kis asszonyom... karomban... egy... vagyunk mi ketten
A végtelenbe szállunk... megmaradsz velem
Az ének én vagyok, én rólad énekeltem.*

*Kis asszonyom, ne sirj, mert feléd köszönt, sír a lelkem
Óh, boldog istenem, csak szép... te emeld fel, apaszd el már könnyét*

*S én bőven rája szórom dús kincseid özönjét
Teli marokkal, ha a föld is forog már... leszórom (?) úgy, hogy a föld is forog
Boldog istenem, apaszd el már a könnyét
S lázadni fogok...*

Oldalt talán ugyane vers egy versszakának fogalmazványa:

*...Kinyilik rám, én szerelmem
néhány szerelem lepereg
ki őrzője fölé
megörülnek néki... emberek.*

103a. Komor búcsúzás

Gőgössen, egymagamba jöttem.
Nagy úr vagyok. Nem is köszöntem.

Láttam két nagy szemet, bogárázót,
A szép leányhoz szóltam pár szót.

5 Tán szóltam néki. Meg se bántam.
Aztán ha bántam. Magam bántam.

Nincs tartozásom. Mind adó volt,
Mivel az Élet szűken hódolt.

10 Szűken fizet a Messiásnak.
S panasz se kell, azt adja másnak.

Hogy panaszkodtam néha mégis:
Hát szennyes néha még az ég is.

Átélttem majd tizennyolc évet,
Tudom mit ér az emberélet.

15 Nem tarthat mások akaratja,
Én elmegyek, ha kedvem tartja.

Jó volna tán egy asszonyt vinnem.
Csak szólnom kell. S megyek már innen.

Szövegváltozatok:

- 2 g₂ *Menyő módra. Nem is köszöntem.*
3 k(1) *Láttam két szép szemet, bogárázót:*
4 g₂ *A szép leánynak szóltam pár szót.*
8 g₂ *Mivel a világ szűken hódolt.*
9 g₂ *Szűken fizet az igazságnak.*
11 k(1) *Hogy volt panaszom néha mégis:*
13–14 g₂ *Átélttem épp tizennyolc évet*
S láttam, mit ér az emberélet.

Egyéb eltérések: **Cím** MRÚ **BUCSUZÁS** k CS g₂ *búcsúzás* 2 MRÚ *ur* k CS *úr* g₁ *Nagyur vagyok.* **Nemis** 3 k g₁₋₂ CS *bogárázót:* 6 k *Aztán,* 7 k g₁₋₂ CS *tartozásom:* 8 MRÚ *hódolt* (Sh.) k g₁₋₂ CS *hódolt.* 9 g₁ *A Messiásnak M-je m-ből javítva.* 10 k g₁ CS *kell. Azt* 11 CS *Ha* (Sh.?) 12 g₂ *is!* 13–14 CS *évet.* *Tudom,* 15 k CS *akaratja:* 17 k CS *Asszonyt* CS *vinnem,*

103b. Igaz, őszinte búcsú

Bús fejetekbe üzve jöttem.
Menykövek cívódtak fölöttem.

Láttam két nagy szemet, bogárzót;
A szép leánynak szoltam pár szót.

5 Tán szoltam néki. Meg sem bántam.
Én soha semmit meg nem bántam.

Nincs tartozásom: Mind adó volt,
Mellyel a világ szűken hódolt.

10 Abból se maradt semmi másnap.
S panasz se kell, azt adja másnak!

Hogy panaszkodtam néha mégis?
Hát szennyes néha még az ég is!

Átélttem már tizenhét év
S láttam, mit ér az emberélet.

15 Nem tarthat mások akaratja,
Én elmegyek, ha kedvem tartja.

Szeretsz? Ne menjek?... Vérre lestél,
Ó, kínban gyönyörködő testvér!

A kézirat szövegváltozatai

- Cím** *Komor búcsúzás*
- 1** *Szűk fejetekbe tártan jöttem.*
- 6** *Aztán ha bántam. Magam bántam.*
- 8** *Mivel a világ szűken hódolt.*
- 9** *De ki fizet a kitért háznak?*
- 17–18** *Szeretsz? Ne menjek? Én útállak!*
Ó, kínban gyönyörködő állat!

Más eltérései: **3** bogárzót. **5** se

103a. Komor búcsúzás szövegforrásai:

k PIM JA 557. (2. Saitos-füzet) 39, 41. Tintával írt tisztázat. A költő a 3. és 11. sor szövegét módosította; a címet később, tintaceruzával írta a vers fölé.

g₁ JAM 77.18.1. (Espersit Mária tulajdonából.) A költő az írógépen hiányzó ékezeteket nem pótolta. Géppel írt keltezése: *Szeged, 1923. jan. 8.* A gépirat 1923 májusában készülhetett.

Csönd (Szeged) 1923. január, 14.

Makói Reggeli Újság 1923. ápr. 1. E kiadás alapszövege. A címben és a 2. sorban az ú betűkről hiányzó ékezetet pótoltam; a 8. sor végére pontot tettem.

g₂ PIM JA 147/28. A 8. és 9. sorban egy-egy ü-re tintával van ráírva az ékezet. A gépirat egy tervezett kötet összeállításakor, 1924 nyarán készült.

ÖV 1984. 101. sz.

103b. Igaz, őszinte búcsú szövegforrásai:

k A legutolsó harcos (JAM) 111–112. sztl. lapján.

Nem én kiáltok (1924. dec.) 106. E kiadás főszövege. Ugyanarról a szedéstről készült utánnomása: Színház és Társaság (Szeged) 1924. dec. 29. A vers alatt: „A most megjelent Nem én kiáltok című kötetből.”

ÖM 1952, I, 77, 370. (A 6. sorban hibásan: *És*) – ÖM 1955, I, 82, 379. – ÖV 1984. 240. sz.

104. Tovább én nem birom

Istenem, adj két megvakult szemet,
Imás ajkat, ki térden emleget,
Lelket, ki tudja, tenni birsz csodát
S agyat, ki nálam sokkal ostobább.

5 Ó, rettentő Isten, nagy vagy, ha vagy,
Gyötrött testemmel bár pokolnak adj,
De másikat küldj – méltó-nagy kinom,
De, ó Uram, tovább én nem birom.

10 Küldj másikat, kinek meleg szavát
Bölcsön susogják boldog, szép anyák,
Kéért a föld fáklyás öröme gyúl
S kinél hitványabb még a pénzes úr.

15 Ki nem gyűlölné pénzéhségüket,
Ki nem bánna, hogy minden szív süket,
Kit meg nem indit asszony és nyomor.
S mosolygó arca ne legyen komor.

20 Ó, válts föl, Isten, végre engemet
S a pénz miatt ájult nagy lelkemet,
Szédült időd forró lehelletét,
Hideg halálsohajtás fujja szét!

Szövegváltozatok:

- Cím** k₁₋₂ g₁ *Megsemmisülés vágya*
10 k₁₋₂ g₁ *Bölcsön susognák boldog, szép anyák,*
18 k₁₋₂ g₁ *S Asszony miatt ájult nagy lelkemet*

Más eltérések: **Cím** k₂ *Vágya* **3** k₂ g₁ *tudja* – k₁ *bírsz* k₂ *csodát* – g₁ *csodát*, **4** k₂ *ostobább!* **5** k₁₋₂ g₁ *Ó k₂ ha vagy!* **6** k₁(1) *S gyötrött* k₂ g₁ *Pokolnak* **7** k₁ *küldj*, **8** k₃ *ó*, **11** k₁₋₂ g₁ *Föld* k₁ *gyúl*, k₂ *gyúl* – g₁ *gyúl* – **12** k₁₋₂ *úr!* g₁ *ur!* **13** k₂ *gyűlölné* (Th.) **15** k₁ *indít* k₁₋₂ g₁ *Asszony és Nyomor.* k₃ *nyomor*, **16** g₁ *komor!* **17** g₁ *Ó k₁ engem!* (Th.) k₂ g₁ *engemet!* **18** k₁ *S Asszony <miatt> miatt* (Th. azonali javítása.) k₂ g₁ *S asszony* **19** k₁ *Időd* (Az I i-ből javítva.) k₂ *Időd* **20** g₂ *halálsóhajítás* k₁₋₂ g₁ *halálsóhajítás fujja szét.*

Szövegforrások:

k₁ PIM JA 557. (2. Saitos-füzet) 37, 39. Tintával írt tisztázat. A költő a 6., 18. és 19. sorban kisebb módosításokat tett; a címet utólag, ceruzával írta föl.

k₂ PIM JA 6. Hajdú László szavalókönyvének kitépott 61. lapján. A cím alatt: *Irta és ideírta: József Attila*

g₁ PIM JA 983. (Espersit Mária tulajdonából.) Keltezése: *Szeged, 1923. jan. 9.* Az í-ú-ü betűk ékezte nincs pótolva. A gépirat 1923 májusában készülhetett.

k₃ Ismeretlen helyen. Szövegét Scheiber Sándor adta ki a Budapest című folyóirat 1946. októberi számában. Szerinte a kézirat Márer György tulajdonában volt. Egyetlen vessző kivételével (a 8. sorban) betű szerint egyezik g₂ szövegével. A magánhangzók hosszúságának eltéréseit nem vettem figyelembe.

g₂ PIM JA 150/82. A gépirat egy tervezett kötet összeállításakor, 1924 nyarán készült. E kiadás alapszövege. Az í-ú-ü betűk mindenütt hiányzó hosszú ékezetét a kéziratok alapján pótoltam, a 20. sorban a *halálsóhajítás* szót rövid o-val írtam.

ÖM 1952. I, 80, 372. – ÖM 1955. I, 77, 377. (A 6. sor *bár* szava kimaradt.) – ÖV 1984. 102. sz.

105. Ad sidera...

Anyám, ki már a messzi végtelen vagy
S nem gyötrődöl, hogy nincs kenyér megint,
Nem sáppadsz el, ha szűkös este int,
Hogy kis rikkancs fiad vérébe jajgat.

5 Anyám, ki már a néma végtelen vagy
S borús szemed fiadra nem tekint,
Ó meg ne lásd az ólom-öklü Kínt –
Miatta zúg e tört, betegre vert agy.

10 Anyám, falatkenyért sem ér az élet!
De nagy hitem van s szép jövőnek élek:
Ne ordítson pénzért gyerektorok

S tudjon zokogni anyja temetésén.
S ne rúgjon még az Ember szenvedésén
A Pénz.

Helyesírási eltérések: **1** k_{1-2} *Végtelen* k_1 *vagy*, **3** $k_1(1)$ *S nem* k_{1-2} *Este* **4** k_{1-2} *rikkancs-fiad* **5** k_{1-2} *Végtelen* **7** k_2 *lásd* (Th.) k_1 *Kínt!* k_2 *Kínt<, >!* **8** k_{1-2} *betegre-vert* **9** k_{1-2} *falat-kenyért* [...] *élet*, **11** k_{1-2} A sor után nincs köz. **12** k_{1-2} A sor után köz van.

Szövegforrások:

k_1 PIM JA 556. (1. Saitos-füzet) 19. Ceruzával írt tisztázatot, a 3. sorban apró javítás. A füzetben a vers 9–12. sorának gyorsírással írt szövege is megvan. (ItK 1961. 742.)

k_2 PIM JA 557. (2. Saitos-füzet) 45. Tintával írt tisztázatot. Keltezése: 23. I. 19.

g PIM JA 985. (Espersit Mária tulajdonából.) Géppel írt keltezése: *Makón, 1923. <má>febr.* A gépirat 1923 májusában készülhetett. E kiadás alapszövege. Az í-ú-ü betűkön mindenütt hiányzó hosszú ékezetet a kéziratok alapján pótoltam; a 3. sor géphibáját (*esteint*) javítottam.

Magyarok 1946. 696. (Scheiber Sándor közlése a gépirat alapján.) – ÖM 1952. I, 83, 373. (Scheiber közlése alapján.) – ÖM 1955. I, 84, 380. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 103. sz.

106a. A bátrak [I.]

Ki gyáván várja a Halált,
Magába zárja azt a föld,
Midőn a száj lilára vált
S két szeme rémületre tört.

5 Annak nem nyitja a Titok
Bordó, nehéz, nagy függönyét.
Csak aki bátran állított
Elébe s büszkén tépi szét.

10 Ó, nagy, ki bátran odaállt,
Hol búg a néma Sejtelem
S szolgáját hívja: a Halált,
Alázattal ki megjelen.

15 A fej, ki így szól: Bomlok, ám
A gondolat-rög is kihull,
Annak szüz, ifju homlokán
Az Élet-árok elsimul.

20 Bátor lelkén a Béke szép,
Fehér, meleg nagyasszonya
Csókolja semmiségbe szét
Minden baját: a Nirvana.

S ezer liliom illata
Libeg hűlő-meleg szivén.
Ó szent, ki bátran át, oda
Ifjú lélekkel halni mén!

k₁ szövegváltozatai:

7–8 *Csak aki büszkén állított
Elébe s bátran tépi szét.*

9 (1) *Ó nagy, ki bátran lép oda,*

13 *Az agy, ki így szól: Bomlok; ám*

16 *Az Élet ránca felsimul*

17 *Gyötört lelkét a Béke szép,*

21–22 (2) *Minden liliom illata
Hűlő-meleg szivén libeg.*

24 (1) *Ifjuságában / Ifjú lélekkel halni mén!*

 (2) *Ifjú lélekkel halni megy!*

106b. A bátrak [II.]

Ki gyáván várja a halált,
magába zárja azt a föld,
midőn a száj lilára vált
s két szeme réműletre tört.

5 Annak nem nyitja a titok
bordó, nehéz, nagy függönyét –
csak aki bátran állított
elébe s büszkén tépi szét.

10 Óh, nagy, ki bátran odaállt,
hol bűg a néma sejtelem
s szolgáját hívja, a halált,
alázattal ki megjelen.

15 Minden liliom illata
hűlő, meleg szivén libeg.
Óh, szent, ki bátran, át, oda,
ifjú lélekkel halni megy!

106a. A bátrak [I.] helyesírási eltérései: **1** k₁ *Halált* **3** k₁ *száj* <halott> *lilára* **5** k₁ *A Titok T-je t-ből* javítva. **9** k₁ g **Ó** **10** k₁ *A bűg* olvashatatlan szóból javítva. **11** k₁ *hívja* g *hívja*, **13** k₁ *Az így szól* szavak olvashatatlan szövegből javítva. **14** k₁ *A gondolat rög is kihull* g *A gondolatrög is kihull*. **16** g *élet-árok* **22** k₁ *hűlő-meleg* **23** k₁ **Ó** [...] *át* g *oda*, **24** k₁(1) *A költő a ferde vonallal az alternatív lehetőséget jelezte. Ezután a mén! szót tintával megy!-re javította, majd ceruzával áthúzta az Ifjuságában szót.*

106b. A bátrak [II.] helyesírási eltérései: **1** g₁ *Halált*, **5** g₁ *Titok* **6** g₁₋₂ E k NÉ *függönyét*, **7** g₃ *ki* (Gh.) g₁₋₂ E k NÉ *aki* **9** g₁ k NÉ **Ó** E g₂ **Ó**, **10** g₁ g₃ *bug* E g₂ k NÉ *bűg* g₂ *A költő a Bűg és a néma* szavakat áthúzta. **11** NÉ *hívja* **14** g₁ *Hűlő-meleg* k NÉ *Hűlő*, **15** g₁ NÉ **Ó** E g₂ k **Ó**, g₁ *ki*, g₁₋₂ E k *bátran át*, **20** E k NÉ *Ifjú*

106a. A bátrak [I.] szövegforrásai:

k₁ PIM JA 556. (1. Saitos-füzet) 21. Javított fogalmazvány. Kelte: 23. I. 23. A költő a 4–5. szakaszt utóbb áthúzta.

k₂ PIM JA 6. (Hajdú László szavalókönyvének kitépett 62. lapján.) Hasonmása: Szántó J. 1958. 70. Tintával írt tisztázatot, valószínűleg 1923 januárjából. A cím alatt: *Irtá és ideirta: József Attila*. A 106a. sz. főszövege.

g PIM JA 980/2. (Espersit Máriától.) Az i-u-ü mind rövid. Kelte tintával: *Makón, 1923. márc. 16.* Kettéhajtott ív második levelén. Az 1. levélen *A sírás nekem nem kenyerem...* (110) kezdetű vers.

106b. A bátrak [II.] szövegforrásai:

g₁ PIM JA 980/1. (Espersit Mária tulajdonából.) A 14. sor *Hűlő-meleg* szavában az *ű* ékezetet tintával, egyébként az i-u-ü mind rövid. Tintával írt keltezése: *Makón, 1923. márc. 16.*

Az *Est* 1924. márc. 5.

g₂ PIM JA 150/1. A 9. és 15. sor *Ó* és a 10. sor *bűg* szavában az ékezet tintával, egyébként az i-u-ü mind rövid. A gépirat egy tervezett kötet összeállítása során, 1924 nyarán készült.

k JAM 92.7.1. Kitépett lap A legutolsó harcos című füzetből. (1924. okt.) A hasonmás kiadásban nincs benne. A lap alján: *Az Est, 1924.*

Nem én kiáltok (1924. dec.) 41.

Valamennyi eddigi forrásban a sorok nagybetűvel kezdődnek.

g₃ PIM JA 147/1. Az i-u-ü mind rövid. A lap verzójára a költő tollpróbaként a vers címét és első két sorát írta. A gépirat a tervezett Tiszta szívvel kötet összeállításakor, 1934 nyarán készült. E kiadás alapszövege. A 10–11., 14. és 16. sorban egy-egy i-u-ü betűre a kézirat alapján hosszú ékezetet tettem; a 7. sor gépelési hibáját javítottam.

ÖM 1952. I, 79, 371. – ÖM 1955. I, 78, 377. – ÖV 1984. 104. sz.

107. Petőfi tüze

Falvát megőrült népe lerombolá,
Házunk az nincs, fél fal, ha mi megmaradt,
Gonosz Tél van s e kis családnak
Tüze, Petőfi – az Eszme: hol van?

*

- 5 Petőfi Sándor, Tégedet *ünnepel*
A jajgató nép s a süket Elnyomás,
 De nagy lelked *tüzét*, az Eszmét,
 Cifra, hideg lobogás takarja.
- 10 Ó, ünnepelvén, mélyre temetnek el!
Petőfi Sándor, ámde azért nyugodj:
 Az Eszme ég az elnyomottak
 Büszke szívében örök dalodra.
- 15 És égni fog, mert nagy hitem ójja meg:
Világszabadság! – így köszönök, Vezér,
 S örömtelen tizennyolc évem
 Szent lobogója elődbe hajlik.

Szövegváltozatok:

- 3 k₁(1) *Gonosz Tél van s e kis családnak*
 (2) *Gonosz Tél jár s e kis családnak*

Egyéb eltérések: 2 k₂ *fal* 4 k₂ *Petőfi*, k₁ *Eszme*, k₂ *Eszme* – 6 k₁ *Nép* 7 k₂ *Eszmét* 9 k_{1,2} *ünnepelvén*
10 k_{1,2} *nyugodj*, 12 k₁ *szívében* 14 k₂ *köszönök vezér*

Szövegforrások:

k₁ PIM JA 556. (1. Saitos-füzet) 23. Ceruzával írt tisztázat. Az 1. szakasz mottószerűen, jobboldalt; sorai egy vonalban kezdődnek. A cím utólag, tintával. A füzetben a vers gyorsírással írt fogalmazványa is megvan. László János közlése (ItK 1961. 741.) után a 3. kötetben, a vers jegyzetében adjuk.

k₂ PIM JA 557. (2. Saitos-füzet) 47. Az 1. szakasz ugyanúgy, mint k₁-ben. A sorok egy vonalban kezdődnek.

k₃ PIM JA 6. (Hajdú László szavalókönyvéből.) A cím alatt: *Irta és ideírta: József Attila*. Hasonló: It 1949. 161.; Szántó J. 1958. 92.; FÉ 31. mell. E kiadás főszövege.

ÖM 1952. I, 73, 369. – ÖM 1955. I, 75, 376. – ÖV 1984. 105. sz.

108. Eggyölelődés vágya

Hiába gyúl ki nagy szemedbe máglya,
Csókos kin ajkamat hiába rágja
S ölelni vágyás: többet akarok.

5 Husodba forróság lohol lihegve,
Ruhád letépve szállna mély egekbe
S aztán? mi van még? – Többet akarok!

Mint csecsemő, kit gonosz, céda anyja
Kemencére vetett, mely összemarja,
Vágyban vonagló szép szivem olyan.

10 Ó úgy szeretnék eggyé lenni véled!
Hogy folyna eggyé vérem és a véred,
Mint szélvész ültén két fáradt folyam.

Egy lelkünk lenne, mely nyugodtan lengne
15 És semmisülne át a végtelenbe
S betelt egy-test, mely többé nem akar.

Két bús álomvirág, mely egynek nyilhat.
Mint eggyé lesz a szellő és az illat,
Ha már sunyít a romboló Vihar.

Szövegváltozatok:

Cím	g ₁ k(1)	Vers
7–8	g ₁₋₂ k(1)	<i>Jaj úgy sikít a vágy agyamba' zordul, Mint villa tányéron ha megcsikordul;</i>
9	g ₁ k(1)	<i>És úgy szoritja két fájó szemem!</i>
	g ₂	<i>És megszorítja két fájó szemem!</i>
11	g ₁ k(1)	<i>Hogy eggyé folyna vérem és a véred,</i>
12	g ₁ k(1)	<i>Kik most gyötörnek zúgva, éhesen.</i>
	g ₂	<i>Melyek gyötörnek zúgva, éhesen.</i>
16	g ₁ (1) k(1)	<i>Két oly álomvirág, mely egynek nyilhat.</i>
	k(2)	<i>Két szép álomvirág, mely egynek nyilhat.</i>
	k(3)	<i>Tintával a véglegesre javítva.</i>

Egyéb eltérések: **1** k *máglya* g₁ *szemedbe'* g₁₋₂ *máglya*, **2** g₁ *rágja*, **3** g₂ *S ölelni-vágyás*: **4** g₁ *Hu-sodba'* **5** g₁ *egekbe*. **6** g₁₋₂ k(1) *még? Többet* **7** g₂ *Jaj, ugy* g₂ k(1) *agyamba* **8** g₂ *megcsikordul* **9** k(1) *úgy szoritja* **10** g₁₋₂ *Ó*, g₂ *véled*, k *véled*<, >! **13** g₁₋₂ *Az Egy* szó nincs kiemelve. **14** g₁ k(1) *Végtelenbe* **16** k *nyilhat*<, >. **18** g₂ *vihar*.

Szövegforrások:

g₁ PIM JA 150/88. A cím és az í-ú betűk ékezte tintával. A 16. sor tintával módosítva.

g₂ PIM JA 986. (Espersit Mária tulajdonából.) Cím nélkül. Az í-ú betűk ékezte tintával. Keltezése géppel: *Makón, 1923. jan. végén*. A gépirat 1923 májusában készült.

k PIM JA 556. (1. Saitos-füzet) 17. Tintaceruzával írt tisztázat. A költő a 16. sor szövegét előbb tintaceruzával, majd tintával, a cím, a 6–9., 11–12. és 14. sor szövegét tintával módosította. E kiadás alapszövege. Az 1. sor végére vesszőt tettem.

MÉ 1941. 125. (Radnóti Miklós közlése g₁ alapján.) – ÖM 1952. I, 97, 379. (Mint MÉ 1941.) – ÖM 1955. I, 97, 385. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 107. sz.

109. Távoli ének

Ajkam hiába is haraptad,
Lehámlik róla már a bőr.
S emlékemen se csókol ajkad,
Csak úgy piroslik messziről.

5 Csak úgy piroslik messziről, mint
Lámpás sötét mezőbe lenn,
Hol már nincsen nap és idő sincs,
Fölötte néma végtelen.

10 S a lámpás zárt üvegje koppan,
Rászáll néhány szép éjbogár,
Rászáll, futos, lehull halottan:
A lángra mind halott-sovár.

15 S a lámpás ég piros színében,
Fölötte hűvös szél suhan,
A Távol száll a véren, éren
És szívem megremeg busan.

20 Ajkad nekem csak úgy piroslik,
Mint messzi vágy fájó szíven.
Tört színe nem vakít, nem oszlik,
Csak ring a bánat mélyiben.

Változatok: 2 k *bőr*, 7–8 k *g*₁ *sincs* S fölötte 11 k *g*₁ *halottan*, 14 *g*₁ *suhan*. 15 k *éren*,

Szövegforrások:

k PIM JA 557. (1. Saitos-füzet) 43. Tintával írt tisztázat.

*g*₁ PIM JA 150/77. Az i-u-ü mind rövid.

*g*₂ JAM 77.17.1. (Espersit Máriától.) Az í-ü betűk ékezte tintával. Keltezése géppel: *Makón, 1923. jan. végén*. E kiadás alapszövege. A 4–5. és 17. sor *ugy* szavát a kézirat alapján *ú*-val írtam.

MÉ 1941. 127. (Radnóti Miklós közlése *g*₁ alapján.) – ÖM 1952. I, 81, 373. – ÖM 1955. I, 83, 380. – ÖV 1984. 108. sz.

110. Ady Endre helyett mondom

A sírás nekem nem kenyerem.
Az Úr megverte kushadt fajtám –
Most nekilátok s én verem.

5 Talán az Ima sáppad ajkán,
Ha az Üvöltés ott terem.

S ha föl nem üvölt hulla-fajtám,
Addig verem, mig szétverem.

Helyesírási eltérések: 1 k *kenyerem*, 2 k *fajtám*: 3 k *neki látok* 6 k *hulla-fajtám*:

Szövegforrások:

k PIM JA 557. (2. Saitos-füzet) 53. Tintaceruzával írt tisztázat. Keltezése: 23. II. 17.

g PIM JA 980. (Espersit Máriától.) Kettéhajtott ív első levelén. A második levélen *A bátrak* (106a) szövege. A gépirat 1923 májusában készült, s tintával írt keltezése utólagos: *Makón, 1923. jan. 20.* E kiadás alapszövege. Az 1. sor *sírás* és a 2. sor *Úr* szavában a hosszú ékezetet a kézirat alapján pótoltam.

A vers címe *E[!]szomorodott szózat* vagy *Ady Endre h.[elyett] mondom* lehetett; lásd a 3. kötetünk 104. lapján közölt címjegyzék 45. tételét. Az utóbbit tettem meg címnek.

ItK 1961. 734. (Szabolcsi Miklós közlése a kézirat alapján.) – ÖM 1967. IV, 163, 300. (Mint ItK 1961. A töredékek között.) – ÖV 1984. 112. sz.

111. Éjjel

Halkan hörög végsőt a lámpa
S a nagy halál apácalánya,
Sötét királylány jó szobámba.

5 Hideg szemét szemembe oltja,
Csöndet simít bús homlokomra,
Nem érzi, gödre mily goromba.

Nem kérdi, szürke-é a vágyam,
Nem nézi, mily kopott az ágyam,
Csak átölel a csöndbe lágyan.

10 Pompát csókol szűz gondolatra
És megcsókolja, bármi gyatra.
Rokkant gyereklelkem ringatja.

15 Sötét haja szobámra bomlik
S miken komorság-köd borong itt,
Most megszépülnek ócska holmik.

És én kibontanám a vérem,
Ha hívna atyjához fehéren:
Várlak, fiacskám, régen, régen.

20 Hiába várom, hangja nincsen,
Mely ama palotába intsen,
Hol rég csüggök titok-kilincsen.

Egy eszelős öreg motyog csak,
Az esső s mindenütt kopogtat:
Halottak vagytok, csúf halottak.

Szövegváltozat:

13 k₁ g₁ *Bársonyhaja szobámra bomlik*

Egyéb eltérések: **2** k₁ g₁ *Halál* k₁ g₁ *NÉ apáca-lánya*, **3** k₁ g₁ *Sötét-királylyány* **5** NÉ *símit* (Sh.) **10** k₁ *szüz* **11** k₁ g₁ *gyatra*: **12** g₁ *gyerek-lelkem* **14** NÉ *komorság, köd* **17** k₁ *hívna* g₁ *atyjához*, **19** k₁ g₁ *várom*: **20** k₁ g₁ *Palotába* **23** k₁ *Esső* [...] *kopogtatt*: (Th.)

Szövegforrások:

k₁ PIM JA 1074. (Rudolf Péternétől.) A költő a József Jolánhoz 1923. jan. 27-e után írt levélbe írta be, *A Kozmosz éneke* (137/a) 2. részével együtt. Kiadta Rozsics István, Új Tükör 1982. ápr. 11.

g₁ JAM 77.1.1. (Espersit Mária tulajdonából.) A költő az í-ú-ű betűk hosszú ékezetét nem pótolta. A hátlapon a Koroknay Józsefnek 1923. febr. 10-én írt levél olvasható. (Lev. 27. sz.)

g₂ PIM JA 150/22. A költő az 5. sor *bús* szavának kivételével az írógépen hiányzó hosszú ékezeteket nem pótolta. A gépirat egy tervezett kötet összeállításakor, 1924 nyarán készült.

k₂ A legutolsó harcos c. füzet (JAM) 33–34. sztl. lapján. A lap alján: *Nyugat*. E kiadás főszövege. Nem én kiáltok (1924. dec.) 67–68.

ÖM 1952. I, 181, 409. – ÖM 1955. I, 85, 380. (Két hibával: **11 s 23** *essős*) – ÖV 1984. 110. sz.

112a. Ének 1923-ban

- Minek magunkat lassan ölni?
Nem jobb egyszerre megdögölni?
Mint rokkant lábbal tántorogva
Vizes, vak szemmel csillagokra,
5 Rossz, messzi csillagokra nézni
S régi dicsőségünk idézni,
Idézni mind, mi ősi, ódon,
Hogy hátha mégis csak megszánna
Az Úristen valami módon.
- 10 Minek magunkat lassan ölni?
Jobb lesz egyszerre megdögölni:
Beteg hullánk ha széjjeloszlik,
Nyomán egészség nyíl, fakad,
Hoz majd acélos magvakat
15 S meleg cipót, mely békén foszlik
Életretermett ifju Másnak.
- Magyar, köszönj az Elmulásnak!
Nincs mit kereskedj már e tájon
(Világ balekje s tán – mazúrja)
20 Akad legény, ki ide álljon
S ásóját vigan földbe szúrja.
- Mit nyöszörögsz? Nem akarsz halni?
Hisz életünk már úgyis talmi
S nemis nagyon kell már akarni:
25 Határozott az Élet nélküled:
Kipusztulunk s kiméri a határt,
Agyadban bár égő hodályba zárt
Riadt baromként bög a Réműlet.

A 25. sor módosítás előtti szövege:

Határoz majd az Élet nélküled:

Szövegforrása a 2. Saitos-füzet (PIM JA 557.) 51. lapján. Tintával írt tisztázat A címet a költő utólag, ceruzával írta fel, s a 25. sor szövegét módosította. Keltezése: 923. II. 15. Ugyanez a szöveg be van írva gyorsírással az 1. Saitos-füzet (PIM JA 556.) 9. lapjára is. (ItK 1961. 742.)

112b. Magyarok

- Minek magunkat lassan ölni?
Nem jobb egyszerre megdögölni?
Mint rokkant lábbal tántorogva,
Vizes, vak szemmel csillagokba,
5 Rossz, messzi csillagokba nézni
S régi dicsőséget idézni,
Idézni mind, mi ősi, ódon,
Hogy hátha mégiscsak megszánna
Az Úristen valami módon.
- 10 Minek magunkat lassan ölni?
Gonoszság helyett búza nől ki
Az égről földbe hullt szivünkön;
De igaz, nótás, füttyös másnak.
Magyar, köszönj az elmulásnak,
15 Nincs mit kereskedj már e tájon,
Akad legény, ki ideálljon
S ásóját vígan földbeszúrja!
- Mit nyöszörögsz? nem akarsz halni?
Hisz életünk ügyiscsak talmi
20 S nem is nagyon kell már akarni,
Akaródik ez nélküled,
Agyadban bár égő hodályba zárt
Riadt baromként bög a rémület.

Szövegváltozatok:

Cím	k	Ének 1923-ban
	g	Ének 1924-ben
11	g k(1)	Gonoszság helyett búza kel ki
12	g	Az égből földbe hullt szivünkön,
20	g k	A sor után még egy sor: A tisztátalant megeszi a szenny,

Egyéb eltérések: **Cím** g A 4-es 3-asból javítva. **2** g k *megdögölni*, **8** g *mégis csak* **11** k A *nől a kel* fölé van írva, de az utóbbi nincs áthúzva. **12** k *szivünkön*, **13** g *másnak!* k *másnak*, **17** g *földbe szurja!* k *földbe szúrja!* **19** k *ügyiscsak* **20** k *S nemis*

Szövegforrások:

g PIM JA 150/23. A hosszú ékezet csak a 11. sor *búza* és a 17. sor *vígan* szavában van pótolva. A gépirat 1924 nyarán, egy tervezett kötethez készült.

k A legutolsó harcos című, 1924 októberében összeírt füzet (JAM) 55–56. sztl. lapján.

NÉ (1924. dec.) 61. Két részből álló vers I. részeként. (II. rész: 233. sz.) E kiadás főszövege.

ÖM 1952. I, 75, 370. – ÖM 1955. I, 80, 378. (A 12. sorban hibásan: földre) – ÖV 1984. 111. sz.

113. Asszonyvárás asszonyszobor mellett

Asszonyra várok, aki vággyal telve
Most szép, forró kezével
Hajamba túrna s nagyon megölelne.

5 Asszony. S villogna bőre a homályba,
Mint ez a szoborasszony,
Kire félénken hull a holdvilága.

Asszony, kinek oly megadó az ajka,
Mint ez a szoborasszony,
Ki szép kötestét félénk holdnak adja.

10 Nem is tudom: ki. Szent és messi asszony.
Egy áldott száj, ki számra
Mohó polipként s forrón rátapadjon.

Súlyos parfümjé fojtogatva szállna
És megremegne szívem,
15 Mint szellőtől meging dús, déli pálma.

S ha megkérném, a szobor mellé állna –
Ó, forró, szép szobor, kin
A holdvilág is tüzes csókká válna!

Szobor, egy élő asszony állna melléd!...
20 Szobor, hideg s én mégis
Megcsókolom most fényes, büszke mellét.

Szövegváltozatok:

Cím k₁₋₂ g₁₋₂ *Asszony-várás holdfényes szobor mellett*
17 k₁ *Ó szép, forró Szobor, kin*
g₁(1) *Ó szép, f* (Géppel azonnal a véglegesre javítva.)

Más eltérések: **Cím** k₂ g₁₋₂ *Asszonyvárás 2* g₁ *szép 3* k₂ *turna 4* k₁ *homályba 5* k₁ *szobor-asszony* g₁ *szobor-asszony, 8* k₁ g₁ *szobor-asszony, 10* k₁ *tudom ki: g₁ k₂ Nemis g₁ tudom, ki – szent* k₁₋₂ g₁₋₂ *asszony, 13* k₁ *A parfümjé első betűje tintával f-ből javítva. Th. javítása. 15* g₂ *dus, 16* k₁ *megkérném [...]* állna, g₁ *állna: 17* k₁ *A Szobor S betűje s-ből javítva. g₁ Ó [...]* Szobor, **19** k₁(1) *asszony* k₁(2) g₁ *Asszony* k₂ *melléd!*

Szövegforrások:

k₁ PIM JA 557. (2. Saitos-füzet) 11. Tintaceruzával írt tisztázat. A 17. és 19. sorban a költő apró javításokat tett. Keltezése: 23. II. 19. *Makó*. A vers gyorsírásos vázlatát az 1. Saitos-füzetbe (PIM JA 556.) írta be a költő. László János szerint (ItK 1961. 743.) csak az utolsó sor változata olvasható:

Megcsókolom holdfényes, büszke mellét.

g₁ JAM 77.20.1. (Espersit Mária tulajdonából.) A 17. sorban géppel írt módosítás. Csak a 14. sorban van az *í* hosszú ékezeze pótolva. A gépirat egy tervezett kötet összeállításakor, 1924 nyarán készült; tintával írt keltezése utólagos: *Makó, 1923. febr. 19.*

k₂ A legutolsó harcoss című, 1924 októberében összeírt füzet (JAM) 109–110. sztl. lapjain. A vers alatt: *Nyugat*

Nem én kiáltok (1924. dec.) 21–22. E kiadás főszövege.

ÖM 1952. I, 84, 373. – ÖM 1955. I, 86, 380. – ÖV 1984. 113. sz.

114. Sacrilegium

Mint vad, részeg legény, kit mámorában
templomba visznek ördögös borok
s kurjongatván a Szűzhöz ott galádan,
felé ölelni vágyva kujtorog,

5 hogy megreteg a Gyermekek is karában,
midőn a szeme véresen forog –
hogy távol vagy, ilyennek látom vágyam,
így motyog feléd és így tántorog.

10 Madonna-lélek, ó, azért ne vess meg,
hisz engemet, halálra, már keresnek
a bánatok, mint bűz tömeg, ha lát
szentségtörést, vad bosszuért kiált.
Tudom, hogy engem durván megköveznek.
Csak te megadd a Szűz bocsánatát.

Szövegváltozatok:

2 k₁₋₂ NY g₁₋₂ NÉ
7-8 k₁₋₂ NY g₁₋₂ NÉ

Templomba visznek sátános borok
A súlyos távoltól őrlítve vágyam,
Én Asszonyom, feléd úgy tántorog.

Egyéb eltérések: **Cím** g₁ **SACRILÉGIUM 2 M ördögös** k₁ **borok**, **4** k₁₋₂ NY g₁ NÉ **ölelni-vágyva** **5** NÉ **gyermek M karjában**, k₁₋₂ NY g₁₋₂ NÉ **karában**, **6** k₁ NY g₁ **forog**: g₂ **forog**, **7** NÉ **vágyam** **8** NY g₂ k₂ NÉ **asszonyom**, NY k₂ **ugy** **9** k₁ NY g₁₋₂ NÉ **ó** k₁ NY g₁ **meg!** **11** k₂ NY g₁₋₂ **tömeg** **12** NÉ **Szent-ségtörést: vad bosszúért** **14** k₁₋₂ NY g₁₋₂ NÉ – **Csak** k₁ NY g₁ **Te** k₁₋₂ g₁₋₂ NY NÉ **bocsánatát!** (g₁-ben pontból javítva.)

Szövegforrások:

k PIM JA 110. (Gebe Mártától.) Tintával írt tisztázat. Keltezése: *Makón, 1923. II. 23.*

Nyugat 1923. ápr. 16. 586.

g₁ JAM 77.15.1. (Espersit Mária tulajdonából.) Csak a 7. sorban van az í-ú ékezte tintával pótolva. Keltezése tintával: *Makó, 1923. febr. 29.* Alatta: *Megjelent a „Nyugat” XVI. évf. 8. számában 1923. ápr. 16-án.* A gépirat 1923 májusában keletkezhetett.

g₂ PIM JA 150/72. Csak a 7. sorban van az ú ékezte tintával pótolva. A gépirat egy tervezett kötet összeállításakor, 1924 nyarán készült.

k₂ A legutolsó harcos című, 1924 októberében összeírt füzet (JAM) 23. sztl. lapján. A lap alján: *Nyugat, 1923. IV. 16.*

Nem én kiáltok (1924. dec.) 29.

Az eddig felsorolt forrásokban mindegyik sor nagybetűvel kezdődik.

Medvetánc (1934. dec.) 14. E kiadás alapszövege. A 2. sor *ördögös* szavában javítottam az ékezetet; az 5. sor *karjában* szavát a többi forrás alapján így írtam: *karában*.

Az 1. Saitos-füzet (PIM JA 556.) 12. lapján a vers gyorsírásos fogalmazványa olvasható, előbb a 3. szakaszé, majd az egész versé. Az eltérések László János szerint (ItK 1961. 743.) a következők: **6** *Midőn az ittas sunyin topog* **10** *Hisz engem már halálra is keresnek* **9–11** A szakasz korábbi fogalmazványa:

Hisz engem úgyis halálra keresnek
A bánatok... s lépésem kémlelik távol űzte... a vágyam
...tántorog a föld...
...s ordítóván elédbe...

ÖM 1952. I, 85, 373. – ÖM 1955. I, 87, 380. (A 12. sorban hibásan: vagy) – ÖV 1984. 114. sz.

115. Mert Ismeretlenünknek tetszik

Nagy szívemből a keserűség torka
Haló tüdőbetegként fölhörög –
No, valaki itt szép rakásra hordta
A szenvedést. S ez élet? és örök?

5 Igen, csak menni s üreges sebünket
Kitátva hagyni, lepje csak a por
S istent keresni: Nagy Bírót, ki büntet
S bús keresőt ki anyaként apol

10 S az égre fölhörögni, nem találván,
És szitkozódni – hátha észre vesz
S tovább loholni elrugottan, árván,
Mert Ismeretlenünknek tetszik ez!

15 Bajnok-futók roppant örült arénán,
Hol mindenkép csak vesztes lehetünk
S Cézárunkhoz még esdekelnünk bénán,
Mert intésétől függ az életünk!

20 Éhessen bögni és amit ha bántott,
Nem bántott így a mammon ökle sem,
Rossz mellünk verve sírni miatyánkot,
Amíg mosolyg az Úr csak csendesén.

Ó, szörnyü Úr, kit ember sose látott,
Nem görnyedek már több litániát,
Robbanjon össze százezer világod,
Nem lesz itt úgyse boldogabb világ!

Szövegváltozatok:

Cím	k ₁	<i>Ember is, magyar is, magam is</i>
	g ₁ K	<i>Ember is; magyar is; magam is</i>
2	k ₂ (1)	<i>Haló tüdőbetegként fölrohög:</i>
5	k ₁	<i>Igen csak futni s üreges sebünket</i>
15	k ₂	<i>S még esdekelni Cézárunkhoz bénán</i>

Egyéb eltérések: **1** k₁ g₁ *szivemből* k₂ *szivemből* k₁₋₂ g₁ *keserőség* **2** k₁ k₂(2) g₁ K *fölhörög*: **3** k₁ *Valaki* (A V v-ből javítva.) k₂ *No Valaki* **4** k₁₋₂ A *szenvedést s ez élet* g₁ A *szenvedést s K A szenvedést* – s **7** k₁₋₂ g₁ K S *Istent* k₁ *nagy* k₁₋₂ *Bíró*t, *ki büntet*, **8** k₂ *Bús* K *ápol.* (Sh.) **9** K *felhörögni*, k₂ *fölhörögni* g₁ *nemtalálván* (Gh.) **12** k₂ A sor utolsó szava a kézirat sérült volta miatt nem látszik. **13** k₁ g₁ K *roppant*, k₂ *arénán* **16** k₂ A *Mert intésétől* olvashatatlan szövegre ráírva; a sor végi jel nem látszik. **17** K *Éhesen* k₁ *amit*, **18** k₁₋₂ K *így* k₁₋₂ g₁ K *Mammon* k₁ g₁ K *sem*: **19** k₁ *sírni miatyánkot* k₂ *sirni Miatyánkot* **20** k₂ A *csendesen* olvashatatlan szóra ráírva. **21** k₁ – *Ó* k₂ g₁ K *Ó* k₁ A *sohse* azonnal ebből javítva: *soha* k₁₋₂ g₁ K *sohse* **22** k₁₋₂ g₁ *litániát*: k₂ A sor olvashatatlan szövegre ráírva. **24** k₁₋₂ *ügyse* k₂ A sor végi jel nem látszik.

Szövegforrások:

k₁ PIM JA 557. (2. Saitos-füzet) 52. Tintával írt tisztázat. Keltezése: *Makón, 1923. II. 23*

k₂ OSZK Analekta 11.971. Cím nélküli ceruzakézirat. A 2. sorban egy ceruzával (azonnal?) végrehajtott szövegmódosítás, a 15–16., 20. és 22. sorban tintával írt javítás, melyet csak a 15. sorban tudtam elolvasni. Egy olyan füzetlapon, mint az 1. Saitos-füzet. A lap másik oldalán A *szelmes szonettje* (137/b) cím nélküli ceruzakézirata.

g₁ PIM JA 992., verzó. (Espersit Máriától.) A lap rektóján az *Egy asszony s egy leány* (101/b) gépirata. – A címben csak azért vannak pontosvesszők, mert a végig verzállal írt cím írásakor a költő a tabulátort tévedésből lenyomva tartotta. A Kékmadár szövegét egy ilyen gépirat alapján szedték ki. k₁-ben és a 3. kötet 103. lapján közölt címjegyzék 29. tételében a címben vesszők vannak. (Lásd még a 120. sz. verset is.) Az írógépen hiányzó hosszú ékezet csak az 1. (kétszer) és a 18. sorban van pótolva. Keltezése: *Makón, 1923. febr. 23.* A gépirat talán 1923 májusában készült.

Kékmadár 1923. máj. 25. Hosszú ékezet csak az 1. sor *keserőség* és a 18. sor *így* szavában van.

g₂ PIM JA 148/10. A gépirat egy tervezett kötet összeállításakor, 1924 nyarán készült. E kiadás alapszövege. A verzállal írt cím második szavát (mint Kardos László) a 12. sor alapján nagy kezdőbetűvel írtam; az i-u-ü betűkről hiányzó hosszú ékezetet a kéziratok alapján tettem ki.

Kardos László, 1950. 373. – ÖM 1952. I, 130, 392. – ÖM 1955. I, 121, 394. – ÖV 1984. 115. sz. (A Kékmadár alapján.)

116. Hűség

Mint holt leánynak örült szeretője,
ki este, hogyha gyúlnak csillagok
és fényük búsan, szomorún lobog,
mint gyertyák, melyek, hol a szemfedője

5 a holt leánynak sápadtan fehérlik,
búskomoran, hallgatva állanak;
mint jegenyék, ha már leszáll a nap,
sötét csucsukra hintve égi fényit,

10 haldoklóként, ki utolsót lehel még,
melyben szép lelke rejtve szétoson –
ki este surran álmos utsoron,
hóna alatt biborló, hímes kelmék,

15 s belopózván félénk, nyikorgó ajtón,
halkan könyez csöndes, fehér szobán;
holtan hallgat csöndes, fehér leány
s künn ifju vágyak sírnak fel sohajtón.

20 Búját a borzalom, miként nagy, éji
bagoly a szárcsát, úgy rebbenti meg,
de megcsókolja forrón hóhideg
ajkát a holtnak, aztán elmetéli

nyakát, fehér nyakát s vörös selyembe
burkolva szép fejét, szökik haza
s habár a hús a csontokon laza
s már foszladoz, csak örzi, örzi egyre.

25 Ugy örzi lelkem is te képedet
a távoltól megóva, itt, szivemben.
De az nem oszlik: mintázó teremben,
ahol a szobrász sírva ténfereg,

30 tört szobrokat szórván az éjbe szét –
ott hallgat emléked halotti maszolja
s előtte, ami szóra nem fakasztja,
a szerelem pirosuló mécsse ég.

Szövegváltozatok:

- 26** k₁ *A Távoltól megóva bús szivemben*
27 k₁₋₂ g₁₋₂ MFÚ NY NÉ *De az nem oszlik: Bánatműteremben,*
g₃ k₃ *De az nem oszlik: Komor műteremben,*
29 k₁(1) *Halott maszkként (Abbahagyott kísérlet.)*
(2) *S tört szobrokat szór szét az éjbe rég,*
30 k₁(1) *Ott fekszik (?) emléked halotti maszka*

Egyéb eltérések: **2** MFÚ g₁₋₂ NY *este* – k₂ NÉ *gyúlnak* g₁ MFÚ g₃ NY k₃ *gyulnak* **3** k₂₋₃ NY g₃ NÉ *búsan, szomorún* g₁ *busan, szomorun* g₂ *busan* MFÚ *búsan, szomorúan* (Sh.) **5** NÉ *hold* (A kötet végi hibajegyzékben kijavított sh.) k₂₋₃ g₃ *sáppadtan* **6** k₂ g₁ MFÚ NY NÉ *Búskomoran,* g₃ k₃ *Buskomoran,* k₂ g₁ MFÚ *állanak* g₂ *állanak,* **7** k₂ g₁ MFÚ (*Mint* g₁ NÉ *Nap* k₂ NY *Nap,* **8** NÉ *csúcsukra* g₁ g₃ *fényit* **10** k₂ *szétoson*) g₁ MFÚ *szétoson*) – **11** k₂ g₃ NÉ *utsoron,* MFÚ k₃ *útsoron* g₁ NY *utsoron* **12** MFÚ g₁ NY g₃ k₃ – *Hóna* NÉ *bíborló* k₂₋₃ g₁ MFÚ NY g₃ k₃ *bíborló,* k₂₋₃ g₁ MFÚ NÉ *hímes* NY g₃ *hímes* k₂₋₃ g₂ NY NÉ *kelmék* g₁ g₃ *kelmék* – **13** k₂ g₁ *félélnk-nyikorgó* **14** g₂ *Halkkan* (Gh.) g₂ *csöndes* k₂ g₁₋₃ MFÚ NY *szobán.* k₃ *szobán,* **16** k₂ g₁ NÉ *sírnak* MFÚ NY k₃ *sírnak* g₃ *sírnak föl sóhajtón.* **17** k₂₋₃ g₁ g₃ MFÚ NY NÉ *Búját* k₂₋₃ g₁₋₃ MFÚ NY *nagy* **18** k₂₋₃ NÉ *úgy* g₁ MFÚ NY g₃ *ugy* k₂₋₃ g₁ g₃ MFÚ NY NÉ *meg.* **22** g₂ *fejét* **23** k₂₋₃ g₁ MFÚ NY g₃ NÉ *hús* **24** k₂₋₃ MFÚ NY *foszladoz:* g₂ *örzi, örzi* (Gh.) **25** g₂ *örzi* (Gh.) g₁ NY k₃ *Te* k₁₋₂ MFÚ *Te képedet* **26** k₂ g₁₋₂ MFÚ *Távoltól* k₂ g₁ *megóva* g₂ NY *itt* **27** k₁ *Bánat műteremben* **28** g₁ NY g₃ *sírva* k₁₋₃ MFÚ NÉ *sírva* k₁ *ténfereg* **29** k₂₋₃ MFÚ g₁₋₃ NY *szét,* **30** g₂ *maszkja,*

Szövegforrások:

k₁ PIM JA 556. (1. Saitos-füzet) 45. A két utolsó szakasz tintaceruzával írt fogalmazványa.

k₂ PIM JA 66. (Gebe Mártától.) Tintával írt tisztázat.

g₁ JAM 77.22.1. (Espersit Máriától.) Az í-ú-ü betűk ékezetét a költő tintával pótolta. Keltezése tintával: *Makó, 1923. febr. 29.* 1923-ban nem volt febr. 29., minthogy nem szökőév. A költő tévedését az magyarázza, hogy a gépirat 1923 májusában készült, a keltezés tehát utólagos. (Péter László észrevétele.)

Makói Friss Újság 1923. jún. 3.

g₂ fényképe: PIM JA 1030. (Az eredeti gépirat Szállási Árpádé.) Az i-u-ü mind rövid.

Nyugat 1924. március, 445.

g₃ PIM JA 147/23. Az í-ú-ü betűk ékezte tintával pótolva. A gépirat egy tervezett kötet összeállításakor, 1924 nyarán készült.

k₃ A legutolsó harcos című, 1924 októberében összeírt füzet (JAM) 25–26. sztl. lapján. A 26. lap alján: *Nyugat, 1924. márc. 16.*

Nem én kiáltok (1924. dec.) 30–31.

A felsorolt forrásokban mindegyik sor nagybetűvel kezdődik.

g₄ PIM JA 21/22. A gépirat a tervezett Tiszta szívvel kötet összeállításakor, 1934 nyarán készült. Kiadásunk alapszövege. Az í-ú-ü betűkről mindenütt hiányzó hosszú ékezetet – ahol kellett – a többi forrás alapján pótoltam.

A vers címe korábban *Őrült szerelem* volt, lásd a 3. kötet 104. lapján közölt címjegyzék 27. tételét.

ÖM 1952. I, 86, 374. (NÉ alapján. A 14. sorban hibásan: *könnyez*) – ÖM 1955. I, 88, 381. (Mint ÖM 1952, a 3. sorban egy újabb hibával: *s*) – ÖV 1984. 116. sz. (NÉ alapján.)

117. [Szép, ártatlan, fehér galambot öltem ...]

Szép, ártatlan, fehér galambot öltem:
Szivem, fogadd el ifjúságomat.

Rongyos, fakult hitem vadul sikálja
De szűzre mossa ismét a harag.

Szövegforrása az 1. Saitos-füzet (PIM JA 556) 52. lapján levő, tintával írt töredék. Az 1. sor előbb így:

Pihés, ártatlan, fehér galambot öltem:

ItK 1961. 729. (Szabolcsi Miklós közlése. Az 1. sorban a korábbi változattal; a 2. sorban hibásan: fogadd *be*) – ÖM 1967. IV, 163, 300. (Mint ItK 1961.) – ÖV 1984. 118. sz.

118. Lányszépség dicsérete

(Espersit Cacának)

I.

Valaki másnak kéne mostan jönni,
Ki nálam mégis szebben tud köszönni,
Ki nem dadog, látván szépségedet:
Bátor, bolondos, lelkes nagy-gyerek.

5 Ki így köszönné: „Szépség, bárhová lépsz,
Neked lobog fel mindenütt a lángész
S mint ó remekművet, mely isteni,
Úgy megcsudál az alkotó zseni.

15 Ki trónusán a Nemlátottat várja,
Hódol neked művészek büszke álma,
Pedig halkán szólsz s mégis általa
Ledől a közöny Jerichó-fala!...”

15 Igen, tán így, de szebben, lelkesebben,
Mint tűzimádónak vak rengetegben
Áldó hozsánna zengne ajkirúl,
Ha körülötte az erdő kigyúl.

20 S én nem birom, bocsáss meg szép Valóság!
Csak lelkem tép még egy utolsó rózsát
S mint bánatkertész kis örömvizét,
Szirmát elődbe halkán hinti szét.

II.

Mint vércsevágy a röpke vadgalambot,
Ugy üzöm a félénk szépséget én.
Mert búfelhős lelkem sötét egén
Valaki szeme fényeket zuhantott

25 S hallgatva várja most a méltó hangot,
Tudom, ki áldva csügg dicséretén.
S én szétmarcangolom, ha meglelém,
Mint vércsevágy a röpke vadgalambot.

30 S mely szárnyát fáradtan vonszolja, földön,
Mint ázott és beteg madár vergődöm,
Nem tudván méltón szólni szépségednek.

S várom remegve, mosolyogjon kedved,
Mert jó, ha vergődésem mulat:
Csak vergődés a méltó hódolat.

Szövegváltozatok:

- 5** g₁ k₃(1) *Ki így köszönne – „Szépség, bárhová mész*
20 g₁₋₂ k₃ g₃(1) *Szirmát elődbe szórva hinti szét.*
g₃(2) *Szirmát elődbe szórva halkan szét.*
22 k₁ k₂(1) *Ugy űzöm a riadt szépséget én.*
28 k₂ *Mint vércse-vágy a röpke vadgalambot.*
A röpke alá írva: hulló de egyik sincs áthúzva.
33 k₁ *De jó ha vergődésem mulat:*

Egyéb eltérések: **Cím** CS **LEÁNYSZÉPSÉG DICSEÉRETE** g₁₋₄ k₃₋₄ *Lányszépség* k₃₋₄ *dicsérete* **1** g₄
Az egész sor verzállal. **3** g₅ *szépségedet.* **5** k₃ *köszönne – [...]* lépsz **6** k₃ *föl* g₅ *A fel* hiányzik. (Gh.)
lángész, **7** CS *remekművet,* k₃ *remekművet,* **8** k₃ *A megcsudál u-ja o-ból* javítva. g₁₋₃ k₃ g₅ *zseni!* **9** k₃
A Nemlátottat N-je n-ből javítva. **12** CS *Az idézőjel* hiányzik. (Sh.) g₁₋₄ k₃ *Jerichó-fala!...* **13** CS
igy k₃ *így* g₃(1) *igy, de* g₃(2) g₄₋₅ *igy. De* k₃ *lelkesebben.* **15** CS *ajkirul,* k₃ *ajkirúl,* **16** CS *kigyul.* k₃
kigyúl. g₃(1) *kigyul.* g₃(2) g₅ *kigyul!* **17** g₂₋₃ *A meg* szó ó-ból van tintával javítva. (Gh. javítása?) **19** k₃
bánat kertész kiss öröm vizét, g₁₋₄ *kiss* **21** k₂ *vércse vágy* k₁ k₄ g₂₋₃ *vércse-vágy* k₁ *vadgalambot* **22** CS
Úgy k₂ k₁ k₃₋₄ *Ugy* k₂ *én,* **23** k₁ *bú felhős* k₂ k₄ *bú-felhős* **28** g₂₋₃ k₂ k₄ *vércse-vágy* **30** k₂ *vergődöm*
(Th.) **31** CS *méltán* (Sh.) k₂ k₄ g₂₋₄ *méltón* **32** k₂ *remegve:* k₁₋₂ *kedved*

Szövegforrások:

k₁ PIM JA 556. (1. Saitos-füzet) 52, 56. A II. rész tintával írt fogalmazványtöredékei. Az 52. lapon a 23–24., majd a 21–22. sor; az 56. lapon a 32. sor utolsó szava és a 33–34. sor.

k₂ Uo. 54. A vers II. részének cím és ajánlás nélküli, tintával írt tisztázata. A 22. és 28. sor szövegét a költő módosította. Keltezése: *Makó. 1923. III. 1.* A keltezés g₅ kivételével valamennyi alább felsorolt kéz- és gépiraton ugyanaz.

g₁ JAM 77.11.1. (Espersit Máriától.) A vers I. része. A cím alatt ajánlás: *Espersit Cacának.* (Az ajánlás g₅ kivételével valamennyi alább felsorolt szövegforrásban megvan.) Az í-ű-ü betűk hosszú ékezte nincs pótolva.

k₃ PIM JA 972. (Espersit Máriától.) Az I. rész tintával írt tisztázata. Az 5. sor szövegét a költő módosította.

k₄ PIM JA 997. A Szépség koldusa egyik példányának 2. lapján. A vers előtt: *Ajánlás helyett. Espersit Cacának.* Ezután a cím, majd a vers II. része.

g₂ PIM JA 148/1. A 17. sor tintával javítva; a 22. sor *űzöm* és a 23. sor *bűfelhős* szavában az ú-ű ékezte tintával. A II. rész előtt: *(Ajánlás helyett)*

g₃ JAM 77.13.1. g₂ indigós másolata. Ugyanazok a tintával írt javítások láthatók rajta, mint g₂-n, de rajtuk kívül a 13. és 16. sor központozását, valamint a 20. sor szövegét is módosította a költő.

g₄ JAM 77.12.1. A 14. sor *tűzimádónak*, a 22. sor *űzöm* és a 23. sor *bűfelhős* szavában az ú-ű ékezte tintával.

g₅ Kiss Ferenc tulajdonában. (Móricz Virágtól, akihez József Jolántól került.) Ajánlás és keltezés nélkül. A 22. sor *űzöm* és a 23. sor *bűfelhős* szavában az *ú-ű* ékezte tintával. Ezt a szöveget Róna Judit volt szíves számomra lemásolni.

Csönd (Szeged) 1923. március, 40. E kiadás alapszövege. Javítottam (mint az ÖM) a cím *Leányszépség* és a 31. sor *méltán* szavát; pótoltam a 12. sor végéről hiányzó idézőjelet; a címben, a 7., 13., 15., 16. és 22. sorban a rövidséget-hosszúságot a kéziratok szerint jelöltem.

Kelet Népe 1942. máj 1. (g₅ alapján.) – It 1949. 341. (Szabolcsi Gábor közlése egy akkor Espersit Cacánál volt, közelebről meghatározhatatlan kéziratról. Sok hibával: hiányzik a 3. szakasz, a 16. sorban *erdő* helyett *erő* áll stb.) – ÖM 1952. I, 87, 375. – ÖM 1955. I, 89, 382. – ÖV 1984. 117. sz.

119. A betűk sivatagában

A gót s latin betűk sivatagában,
Fáradt diák, virágot keresek.
Oly szürke vagyok multban és a mában
S szeretnék élni én is keveset!
5 Tavasz van, rajtam bágyadt barnaság van,
Az utakon vidám szerelmesek
S amíg viaskodom a Bánat-ölyvvel,
Az út, a fák, a rét – és minden zöldel.

Az ó betűkre friss könnyűket ejtek,
10 Nem hat reám vitéz lovagkora
És jaj nekem, hogy mindent elfelejtek,
Ha nevet alabástrom fogsora,
Mert bennem is lassan, szépen megerjedt
S kiforrt a szerelem részeg bora;
15 De ajkaimra gyöngyei se jutnak
S én nem lehetek társa mámoruknak.

Igy lassan vérzem el a tűnt ígéken
És nem csókolhatom meg a kezét.
Fejem sokszor töröm sok semmiségen
20 S áhítom közben lépteit neszt.
És úgy szeretem, mint szerettek régen:
Hektor szerette így Andromachét.
Erösszívú volt Andromaché férje,
Én gyöngye szívem párját hát ne kérje.

25 Szeretném bátran becsukni egyszer
A kopott könyvek ócska födelét
És csókolózni illatozó esttel,
Mikor reám vár és reá a rét.
De jaj, vigyáz rám sok szigorú mester,
30 Csak vágyam kóborolhat szerteszét,
Mig én magam süket betűkben élek,
Mint Cháron hídjáról leszédült lélek.

Ismeretlen (valószínűleg Kesztnér Zoltán tulajdonában volt) szövegforrásának gépiratos másolata:
PIM JA 144/A/11. Az í-ú-ű betűk mindenütt hiányzó hosszú ékezetét hozzávetőleg pótoltam.

MÉ 1941. 129. – ÖM 1952. I, 92, 376. – ÖM 1955. I, 14, 365. – ÖV 1984. 126. sz.

120. Templom, hulla, rózsza

Komoly, komor, magányos, bús templomkert vagyok,
Hol asszonykéz hiányán magasra nőtt a dudva,
A fojtó keserűség, de szűzi illatot
Ont közte sok dus szépség, virág, elrejtve, dugva.
5 Komoly, komor, magányos, bús templomkert vagyok.

Egy rongyos, béna koldus hever a kerti zúgba,
Életvágyam hullája, kit a könnyörtelen
Pogány népség hagyott, hogy pusztuljon éhen hullva.
Most véres-rőt avart szór vad-lombos szerelem:
10 Egy rongyos, béna koldus hever a kerti zúgba.

Templom szivem, de senki nem törődik velem,
Aranybálványt tömjénez, Igazságként, eretnek,
Fáradt harangozója pedig a kötelen
Feszül, riadt agyam, ha Szabadságot temetnek.
15 Templom szivem, de senki nem törődik velem.

Csak néhány régi hívem, ki kalapot emel meg,
Ha fehér papja, lelkem, ígét mormol maga
S köré poklos, rongyos, de szűz vágyak seregelenek
S álom-ímájuk lebben s harsan zsoltár szava.
20 Csak néhány régi hívem, ki kalapot emel meg.

A zsoltár, hullaszag s a virágok illata
Az Igazság felé száll (Nem holdaz ragyogósdit:
Komor szentélyt hiában az Úr nem állata)
A végtelenbe száll és nagy egybe csókolódik
25 A zsoltár, hullaszag s a virágok illata.

Szövegváltozatok:

- 1 k (1) *Komoly, komor, magányos, nagy templomkert vagyok*
2 k *Hol asszonykéz hiányán halomba nőtt a dudva*
3 k (1) *A keserűség, de buja illatot*
8 k *Pogány népség hagyott, hogy dögöljön éhen hullva*
11 k *Nem járnak templomokba s nem törődnek [!]*
Azonnal erre javítva:
k (1) *Komor templom és senki nem törődik velem*
(2) *A templom bús és senki nem törődik velem*
g₁ g₂(1) *Templom szivem és senki nem törődik velem.*
15 k *A templom bús és senki nem törődik velem.*
g₁ g₂(1) *Templom szivem és senki nem törődik velem.*
18 k *S köréje rom (Csak ennyi.)*
21 k *A zsol (Azonnal áthúzva.)*
Szép zsoldár, hullaszag s a virágok illata
24 k (1) *A messziségbe száll és nagy egybe csókolódik*
Alatta:
A végtelenbe száll (Egyik sincs áthúzva.)

Egyéb eltérések: **Cím** g₁₋₂ **TEMPLOM**; **HULLA**; **RÓZSA** 1 g₁₋₂ *bus k bús [...]* *vagyok* 4 g₁ *A dus d-* je tintával *b-ből* javítva. (Gh. javítása.) k *virág* g₁₋₂ *A virág utáni vessző tintával.* 5 g₁₋₂ *bus k bús* 6 g₁₋₂ *zugba k zúgba* 9 k(1) *S most k avart <hi> szór vad, lombos* 10 g₁₋₂ *zugba. k zúgba.* 12 k *tömjénez igazságként eretnek* g₁ g₂(1) *tömjénez Igazságként* 14 k *szabadságot* 20 g₂ *hivem, g₁ hívem, k hívem <mind meg>* (Azonnal törölve.) 21 g₁ *hullaszag,* 22 k *(nem holdaz ragyogósdit* 23 g₁₋₂ *Ur k hiába az Úr* g₂ *A hiában rá van gépelve az az Úr* szavakra; gh. azonnali javítása.

Szövegforrások:

k PIM JA 556. (1. Saitos-füzet) 55. Cím nélkül. A költő a verset tintával kezdte írni, s eljutott a 12. sor *Aranybálványt* szaváig. Ezután tintaceruzával módosította a 11. sort, és folytatta a verset a 18. sorig. Majd tintával átírta a tintaceruzás részeket, befejezte a verset, és módosította az 1. és 3. sor szövegét. Az egész vers egy gótbetűs német szövegre van ráírva; a tintaceruzás részek esetleges változatai olvashatatlanok.

g₁ PIM JA 977/1. (Espersit Máriától.) Az í-ú betűk ékezte, a 4. sor javítása tintával. Keltezése géppel: *Makó, 1923. március 10. reggel 3 óra.*

g₂ PIM JA 977/2. (Espersit Máriától.) Az í-ú betűk ékezte, a 11. és 15. sor szövegének, valamint a 4. és 12. sor központozásának módosítása tintával. Keltezése mint g₁-en. E kiadás alapszövege. A címet a 3. kötet 104. lapján közölt címjegyzék 32. tétele alapján vesszőkkel írtam; lásd még a 115. sz. vers g₁-gyel jelzett gépiratának jegyzetét. A kézirat alapján az 1., 5–6., 10. és 23. sorban egy-egy *u* betűre hosszú ékezetet tettem.

Az 1. Saitos-füzet (PIM JA 556) 51. lapján az 1. sor két változata olvasható:

Ős templomkert vagyok
Komoly, komor, bus paplak, ős templomkert vagyok

ItK 1961. 728. (Szabolcsi Miklós közlése a kézirat alapján, több hibával.) – ÖM 1967. IV, 155, 297. (A kézirat alapján. A 22. sorban hibásan: *hordoz ragyogósdí*) – ÖV 1984. 119. sz. (A cím hibásan pontosvesszőkkel.)

121. [Versem komor...]

Versem komor, félelmes bajtárs,
A jaj-mezőn, ha nagy a zajgás,
Lábai vígadozva jönnek,
Mint Noé végén vízözönnek.

5 Súlyátul görnyed gyáva szív:
Sarkát keményen odanyomja,
Kegyelmet pallósára hív
S botor fülekhez nincs pardonja.

Ilyen legénnyel bizakodván
10 Győztesen állok minden tornán,
A senkiket hadakba lássam:
Megvédjük egymást én s bajtársam.

Bátor. De félek egytül én:
Ha szálló pihe napsugárban,
15 Csak, versem nagy szemed tüzén.
Meg kell tagadni bús bajtársam.

Szövegváltozatok:

- 2 k₁(1) *Halálmezőn hol nincs már zajgás*
A *Halál* olvashatatlan szóból javítva.
(2) *A jajmezőn hol nagy a zajgás*
- 5 k₁₋₂ *Súlyátul döng a gyáva szív*
- 6 k₁ *Inát erősen vágja, nyomja,*
k₂(1) *Inát keményen vágja, nyomja*
(2) *Inát keményen odanyomja,*
- 7 k₁ *Kegyelmet pallosával ír:*
- 8 k₁(1) *<...> fülekhez nincs pardonja*
(2) *Botor fülekhez nincs pardonja*
- 9 k₁ *Ilyen legényekben (?) bizakodván*
- 11 k₁ *A senkiket seregbe lássam*
- 14 k₁₋₂ *Ha versem nagy szemed tüzén*
- 15 k₁ k₂(1) *Szálló pehely a napsugárban.*
k₂(2) *Csak szálló pihe napsugárban.*
- 16 k₁ *De meg (Csak ennyi.)*
k₂(1) *Meg is tagadom – sohse lássam.*
(2) *S meg kell tagadnom bús bajtársam.*

Egyéb eltérések: **1** k₁ *bajtárs* **2** g *zajgás* k₂ *zajgás*, **3** k₁ *vígadozva jönnek* **4** k₁ *Mint Noe <Miként> végén vízözönnek* **5** k₁ *A szív azonnal mell-ből javítva.* k₂ *Súlyátul* k_{1,2} *szív*; **9** k₁ *Ilyen <fülekben> (Azonnali törlés.)* **10** k₁ *tornán* **12** k₁ *bajtársam* **15** g *szemedrüzen* (Gh.)

Szövegforrások:

k₁ PIM JA 556. (1. Saitos-füzet) 56. Fogalmazvány, mely az utolsó három sor változatával kezdődik:

*E vers is nagy szemed előtt
Szálló pehely a napsugárban.*

De mehtagadom, sohse láttam.

Ezután az 1–12. sor (mindez tintaceruzával), majd tintával a 13–16. sor. (Az utolsó sorból csak ennyi: *De meg*) A 2. és 8. sor szövegét a költő tintával módosította. A sorvégi írásjelek a legtöbb helyen még hiányoznak. A sorok egy vonalban kezdődnek, szakaszbeosztás még nincs.

k₂ Uo. 25. Tintával írt tisztázat. A szakaszok között itt sincs köz. A 6. és 15–16. sor szövegét a költő módosította. Keltezése: *Makón, 1923. III. 11*

A kézirat szövegekben a 14–15. sorok rendje még fordított.

g PIM JA 968. (Espersit Máriától.) Keltezése ugyanaz. E kiadás alapszövege. Az í-ú-ü betűk mindenütt hiányzó hosszú ékezetét a kéziratok alapján pótoltam; a 2. sor végére vesszőt tettem; a 15. sor géphibáját javítottam.

ItK 1961. 725. (Szabolcsi Miklós közlése k₂ alapján.) – ÖM 1967. IV, 155, 296. (Mint ItK 1961.) – ÖV 1984. 120. sz.

122. Tavaszi labdajáték

- Piros labdámat föl-fölhajigálom,
Most néked játszom, néked egyedül.
Által a halk, mosolyos violákon,
Szépséged kastélyablakán belül,
5 Ó nézd a labdát, álom-égbe szállón
Nem napsugáron, szemeden hevül
Szép fénye, mint eső után a márvány
Szűz tóruul visszacsillan a szivárvány.
- Ó nézd a labdát, hogy suhan zuhanva,
10 Mily fürgén szökken mindig újra fel!
Hajolj ki, hogy mosolyvirágid hamva
Libbenjen véle égi utra el,
Ne vess, ne vess, hogy száll s hull víg iramba,
Mig suhanása halkan énekel,
15 Ne vess s ne tudd, hogy majd szétszaggatom már
Gyötört szivem virágos ablakodnál.
- Nem kérem, hogy virágid fõmre fonjad,
Csak mosolyogj ó, csak tovább ne menj,
Mert nagy, bús kedvem szürke verssé fonnyad:
20 Angyal nekül mit érhet még a menny?!
- Mert istene leszel bár bánatomnak,
Borba vetem sebekre mart szivem:
Ragadja vad folyója tépett labdám,
Mig sírok, játékot s szemet siratván.

Szövegváltozatok:

- 2 g₁₋₃ k Csak néked játszom, néked egyedül.
7-8 g₁₋₃ k Szép fénye, mint eső után ha járván,
A tóruul visszacsillan szűz szivárvány.
10 g₁(1) Mily fürgén szökken mindig újra el!
12 g₁(1) Libbenjen véle égi utra fel,
18 g₁(1) Csak mosolyogj, ó és tovább ne menj,
20 g₁₋₂ g₃(1) Angyal nekül mit ér az ég s a menny?
g₃(2) k Angyal nekül mit ér az égi menny?
22 g₁(1) g₂(1) Borba vetem szivem keservesen:
g₂(2) Borba vetem szegény, gyötört szivem

Egyéb eltérések: **2** g₃ *egyedül*. (A pont tintával vesszőből javítva.) **3** g₁ *violákon* **5** g₂ *labdát* – g₃ Az *álm-égbe* kötőjele géppel azonnal *é*-ből javítva. **6** MFÚ *hevül*, (Sh.) g₁₋₃ k *hevül* **7** g₂ *fényél*, (Gh.) g₁ *járván* **8** g₁ A *tóru* *r*-je *b*-ből javítva. **9** g₁ *Ó nézd*, **13** MFÚ *Ne vess* (Sh.) g₁₋₃ k₂ *Ne vess*, g₃ *szálls* (Gh.) MFÚ *víg* g₁ g₃ k *víg* **15** MFÚ *Ne vess*, (Sh.) g₁₋₃ k *Ne vess* **17** k *fómre* (Th.) **18** MFÚ *mosolyg* (Sh.) g₁ k *mosolyg*, g₂₋₃ *mosolyog* **19** MFÚ *nagy buskedvem* (Sh.) g₁₋₃ k *nagy*, *bus kedvem* k *versse* (Th.) MFÚ *versé* (Sh.) g₁₋₃ *verssé* **20** g₃(1) *nekül* **22** g₃ A *sebekre k*-ja *s*-ből javítva. Gh. javítása. **24** MFÚ *sírok*, g₁ g₃ k *sírok*.

Szövegforrások:

g₁ PIM JA 981. (Espersit Máriától.) Cím nélkül. A 10., 12., 18. és 22. sor szövegének módosítása, a 13. és 24. sorban az *í* hosszú ékezte tintával. Keltezése géppel: *Makón, 1923. márc. 12.*

g₂ PIM JA 989. (Espersit Máriától.) A 22. sor szövegét a költő tintával módosította. A hosszú ékezeteket nem pótolta. Keltezése mint g₁-en. Ugyanezen a lapon a vers előtt az *Útrahívás* (123).

g₃ a Makai család tulajdonában. Xeroxmásolata: Int. Arch. Szeged. A g₁-ével azonos keltezést idegen kéz áthúzta. A 20. és 22. sor szövegének módosítása, a 13., 20. és 24. sorban a hosszúság jelölése, a 2. sor központozásának és a 22. sor géphibájának javítása tintával. Ugyanezen a lapon a vers előtt az *Útrahívás* szövege.

k PIM JA 996/1. Tintával írt tiszta az Espersit Máriának 1923. márc. 17-én elküldött levél mellékletként. Keltezése mint g₁-en. Ugyanitt az *Útrahívás* is.

Makói Friss Újság 1923. máj. 31. E kiadás alapszövege. A 6., 13., 15. és 19. sorban a központozást és egy sajtóhibát, a 13. és 24. sorban az ékezetést a többi forrás alapján javítottam.

Az 1. Saitos-füzet (PIM JA 556) 53. lapján tintaírású háromsornyi fogalmazvány olvasható:

*Piros labdámat föl-fölhajigáлом
<Ha mosolyos, halk virágid> közül
Figyeld játékom s engem egyedül*

Az 1. sor *labdámat* szava ebből javítva: *lábdámt* [!] A szöveg közvetlenül folytatódik az *Útrahívás* (123) fogalmazványával.

MÉ 1941. 143. (Radnóti Miklós közlése g₃ alapján.) – ÖM 1952. I, 91, 376. (Két hibával: **4** *kristályablakán* **22** *sebesre*) – ÖM 1955. I, 93, 383. (Mint ÖM 1952. Két újabb hibával: **3** *mosolygós* **20** *nékül*) – ÖV 1984. 121. sz.

123. Útrahívás

Képedet halk ritmusok ősi habján
hadd viszem csak, szép, kicsi lány, magammal.
Ismeretlen, messzi vizek hulláma,
halld, idemormol.

5 Libbenő, lány árnyad az ár locsolja –
csolnakom ring, szállna az útra máris!
Ó, hiszen vár engem a messzi szépség
szűz kikötője!

10 Jöjj velem hát, – szebb legyen égi partja
s büszke várát nagy szemed enyhe fényén
símogatván, tégye barátságosabbá
ifjui kellem!

15 Jöjj, utunkon majd gyönyörű szivárvány
színű álmom fárosza gyúl, ha este
fölsuhanván vágyim, utánad úsznak
s csillog ezüstjük!

20 Jöjj velem, mert nélküled is megyek már!
Eh, mit is vársz – jössz-e, vagy elragadlak –
akarásom nem töröm össze lányos
ostobaságon!

Szövegváltozatok:

1	k ₁ (1)	<i>Lelkedet szüz verseim iktusán</i>
	g ₁ (1)	<i>Lelkedet szép ritmusok ősi habján</i>
	k ₁ (2) g ₁ (2) k ₂ (1)	<i>Lelkedet szüz ritmusok ősi habján</i>
	k ₂ (2) k ₃₋₄ g ₂₋₅ NY MFÚ SZT NÉ	<i>Lelkedet halk ritmusok ősi habján</i>
2	k ₁ (1)	<i>Hadd viszem most, szép kicsi lány magammal</i>
5	k ₁	<i>Csolnakom kész, útra rohan (Abbahagyott, át nem húzott kísérlet. Alatta:)</i>
	k ₂₋₄ g ₁₋₅ NY MFÚ SZT NÉ	<i>Csolnakom vár, szállna az útra már is</i>
6	k ₁ (1)	<i>Libbenő, szép szívem az ár locsolja,</i>
	k ₁ (2)	<i>Libben is szép szívem a hab nógatja</i>
		<i>Libbenő szép szívem a hab nógatja</i>
		Az 5–6. sor utóbb felcserélve.
	g ₁ k ₂	<i>Csolnakom vár – szállna az utra máris:</i>
7	k ₁ g ₁ k ₂ (1)	<i>Engemet hí engem a messzi szépség</i>
9	k ₁ (1)	<i>Jöjj velem, hogy szebb legyen égi partja</i>
10	k ₁ (1)	<i>Büszke várát szép szemed enyhe fénye</i>
11	k ₁	<i>Hadd símítsa (Abbahagyva, azonnal erre javítva:)</i>
	k ₁ (1)	<i>Símogassa s tégye barátságosabbá</i>
14	k ₁	<i>Színü álmom fárosza gyúl ki este</i>
15	k ₁ (1)	<i>Fölsuhannak vágyim utánad úsznak</i>
16	k ₁	<i>Mind (Abbahagyott, át nem húzott kísérlet. Alatta:)</i>
		<i>S csillog aranyjuk.</i>
	k ₂	<i>S csillog ar (Azonnal a véglegesre javítva.)</i>
18	k ₁ (1)	<i>Eh de balga (Azonnal erre javítva:)</i>
	k ₁ (2) k ₂ (1) g ₁	<i>Eh de mit vársz? jössz-e vagy elragadlak</i>
19	k ₁	<i>Akarásom nem törik össze lányos</i>

Egyéb eltérések: **Cím** k₃ *Utrahívás*. g₂₋₃ **UTRAHIVÁS** MFÚ g₅ *Utrahívás* g₄ SZT **ÚTRAHIVÁS** 1 k₂ *Lelkedet* (Th.) 2 k₁₋₂ g₁(1) MFÚ *csak kicsi lány* (k₁-ben *lány*-ból javítva.) g₁(2) g₂₋₃ k₃ NY *szép kicsi lány*, SZT A *csak hiányzik*. (Sh.) SZT *szép kicsi lány* k₁ SZT *magammal* g₄ k₄ *csak szép, kicsi lány* NÉ g₅ *csak szép, kicsi lány* g₁₋₃ k₂₋₃ *magammal*, NY MFÚ *magammal*: 3 k₁ NY *Ismeretlen* k₁ SZT *hulláma* 4 k₁₋₃ g₁₋₃ NY MFÚ *ide mormol*. 5 g₁ NY MFÚ SZT g₄₋₅ k₄ NÉ *Libbenő* SZT *szivem* SZT NÉ *locsolja* – g₅ *locsolja*, – 6 k₂ *Csolnakom*<,> *vár*, g₄ – *Csolnakom* g₃₋₄ k₄ NY MFÚ SZT NÉ *ring* – k₂ *utra* (Az u fölött áthúzott ékezet.) g₂ MFÚ g₄ *utra* g₁(1) g₄ *máris*. g₁(2) k₂₋₃ g₂ *máris*: g₃ NY k₄ g₅ *máris*, MFÚ *máris* – SZT NÉ *már is*, g₄ *máris* 7 g₁ *hi* k₂(1) *hí*, k₂₋₃ g₂ SZT **Ó** g₅ **Óh**, g₁₋₂ k₂₋₃ MFÚ NY *Szépség* g₃ *Szépség s* 8 k₃ g₂ MFÚ g₄ SZT *Szüz* k₁ *kikötője* g₁₋₂ k₂₋₃ g₅ *kikötője*. 9 MFÚ SZT *Jöjj* k₁ *velem, hát* (A központozás javítatlan maradt.) g₁₋₃ k₂₋₄ NY SZT NÉ g₅ *hát*, MFÚ *hát* – g₄ *hát*: g₃ *partja*, 10 k₁(1) *Büszke* k₁(2) *S Büszke* (A B javítatlan maradt.) 11 k₁ *Simogatván* g₁ *Simogatván* g₅ *simogatván* NY *barátosságosabbá* (Sh.) MFÚ *barátságosabbá* (Sh.) 12 SZT *Ifjúi* k₁₋₄ g₁₋₅ NY MFÚ SZT NÉ *kellem*. 13 MFÚ SZT *Jöjj*, NY *Jöjj* (Sh.) k₁ k₄ NÉ *gyönyörű*, k₂ *gyönyörű*<,> 14 NY *Színü* SZT *Színü* MFÚ *fárosz* (Sh.) g₂ MFÚ *gyul*, 15 g₃ NY *Fölsuhanván*, k₁₋₃ g₁₋₅ NY MFÚ SZT *vágyim* MFÚ SZT *úsznak* 16 g₁₋₅ k₂₋₄ NY MFÚ SZT NÉ *ezüstjük*. 17 MFÚ SZT *Jöjj* g₄ *Jöjj* <,> SZT *nélküled* k₂ Előbb: *nélküled, megyek* (Azonnal javított th.) g₁(1) *már*. 18 g₁ *Eh*, k₁₋₃ g₂₋₃ *vársz?* MFÚ *vársz*, SZT *vársz*: k₁₋₃ g₂₋₃ NY NÉ *jössz-e* MFÚ *jössze*, (Sh.) SZT *jössz-e* – k₁ SZT *elragadlak* k₂₋₃ g₂ *elragadlak*, g₁ g₃₋₅ NY MFÚ k₄ NÉ *elragadlak*: 20 k₁ *Ostobaságon* k₂ g₁ *Ostobaságon*.

Szövegforrások:

k₁ PIM JA 556. (1. Saitos-füzet) 53. Cím nélküli, tintával írt fogalmazvány, szövegmódosításokkal. A központozás még hiányos. Az 1. és 4. szakaszban a sorok egy vonalban kezdődnek. Az 5–6. sor fordított sorrendben. A szöveg a *Tavaszi labdajáték* (122) három sorával kezdődik.

g₁ PIM JA 989. (Espersit Máriától.) A sorok egy vonalban kezdődnek. Az í-ú-ű betűk ékezte nincs pótolva. Az 1. sor módosítása részben géppel, részben tintával; a 2., 6. és 17. sorban a központozás módosítása tintával. Keltezése géppel: *Makó, 1923. márc. 13.* Ugyanezen a lapon van a *Tavaszi labdajáték* (122) gépirata is.

k₂ PIM JA 557. (2. Saitos-füzet) 30. Tintával írt tisztaát. Az 1. és 17. sorban tintával, a 7. és 18. sorban tintaceruzával írt szövegmódosítások. A sorok egy vonalban kezdődnek. Keltezése: *Makó, 1923. Márc. 14. éjjel.* (A 4-es számjegy 3-asból javítva.)

k₃ PIM JA 996/1. Tintával írt tisztaát az Espersit Máriának 1923. márc. 17-én feladott levél mellékleteként. Keltezése: *Makón, 1923. márc. 14. hajnalán.* (A levélben van a *Tavaszi labdajáték* szövege is.)

g₂ a Makai család tulajdonában. Xeroxmásolata: Int. Arch. Szeged. Az í és ú betűk ékezte tintával. Keltezése mint k₃-n. Ugyanezen a lapon van a *Tavaszi labdajáték* szövege is. Lásd a kéziratához írt jegyzetet az előző sz. alatt.

Nyugat 1923. ápr. 16. 586.

g₃ PIM JA 991. (Espersit Máriától.) Az í-ú-ű betűk hosszú ékezte nincs pótolva. Keltezése géppel: *Makón, 1923. márc. 14.* Alatta tintával: *Megjelent a „Nyugat” XVI. évf. 8. számában 1923. ápr. 16-án.* Kettéhajtott ív első levelén; a második levelen a *Kalózkapitány indulója* (124). A gépirat 1923 májusában készülhetett.

Makói Friss Újság 1923. máj. 13.

Színház és Társaság (Szeged) 1924. júl. 14.

g₄ PIM JA 150/84. Az í-ú-ű betűk ékezte tintával. A gépirat egy tervezett kötet összeállításakor, 1924 nyarán készült.

k₄ A *legutolsó harcos* című, 1924 októberében összeírt füzet (JAM) 12. sztl. lapján. A lap alján: *Nyugat, 1923. IV. 16. – Makói Friss Ú. – Színház és Társaság. –*

Nem én kiáltok (1924 dec.) 12.

Az eddig felsorolt forrásokban a sorok nagybetűvel kezdődnek.

g₅ PIM JA 21/50. Az í-ú-ű betűk hosszú ékezte nincs pótolva. A gépirat a tervezett Tiszta szívvel kötet összeállításakor, 1934 nyarán készült.

Medvetánc (1934 dec.) 13. E kiadás főszövege.

ÖM 1952. I, 95, 378. – ÖM 1955. I, 95, 384. – ÖV 1984. 122. sz.

124. Kalózkapitány indulója

A keserűség száll bús éji órán
Magányos forró szívre úgy, amint
Vezérgályám vérszínű lobogóján
Sötét, nagy varju súlyos szárnya ing.

5 Rózsát fogok: mert elszárad kezembe,
Asszonyt viszek: csókomtul összeég.
Varjas lobogóm soha nem veszem be,
Kinek nem tetszik, jöjjön, tépje szét!

10 Hahó, vulkánmód zúg a tintatenger,
Hahó, szent itt ki evoét kiált!
Hahó, a hullám fergetegesén ver,
De nem bántja a tengerek fiát.

15 Örömkalmáros, rossz polgári bárkán
Nyafogjanak csak utált untalant:
Árbócaim dühödt bőrák cibáltán
Ujjongok, mint a tenger itt alatt.

20 Részeg s komor legényim el se hullnak,
Örökkön élek, mint a Biblia.
Nyugalmas, nagy kikötőjén a Multnak
Nem állnának meg: mind lelkem fia.

De míg a poklozó csatán vesződöm,
Nehánya jajdul, sírva rajtam is.
Bocsánatot kegyel feléje gőgöm:
Szerencsétlen, de könnye nem hamis.

25 S ha sír az asszony, akit elragadtam,
Miként ó isten földi kedvesét,
Mint vihar bűg gyöngyös csigába halkán,
Susogok néki szép tündérmesét.

30 S hahó! prédák után rohanni aztán!
Szép síp a vész, ha süllyed az öröm.
Meddig? – szükölhet száz vízi kuvasz – tán
Rudam ha unva magam eltöröm.

A 31. sor javítás előtti szövege a gépiraton:

Meddig? – ugathat száz vízi kuvasz – tán

Szövegforrások:

k PIM JA 556. (1. Saitos-füzet) 13. Gyorsírásos vázlat. A sorok rendje: 5–24., 1., 3–4., 25–26.

A többi nincs meg. László János olvasata szerint (ItK 1961. 743.) adjuk:

*A keserűség száll éjjeli órán,
Vezér.....nagy.....lobogóján,
Nagy barna.....súlyos szárnya ing,*

*Rózsát fogok, mert elszárad kezemben,
Asszonyt viszek: szívemet osszák. (?)
Veres <sötét> lobogóm soha nem veszem be,
Halálhajóm fusson vizekre még*

*Hahó, vulkán, messze zúg a tinta, a tenger
Hahó, köszönt itt, ki emberért [merrét?] kiált,
Hahó, a hullám fergetegesén ver,
De nem bántja a tengerek fiát.*

*<Kis öröm kalmáros, rossz polgári bárkán
lebegjenek, nyögjenek, hadd sirjanak> csak utált untalant
<Az én> Vitorlátamat dühödöt bórák cibálták.
Ujjongok, mint a tenger itt alatt.*

*Részeg s komor <és nem> menyeim (?) el se hullanak
Örökké élek, mint a...
Engedelmes, nagy alkotója.
Nagy élmények ezek: mind lelkem... fia*

*Hajóhidamról itt csapottan vetődöm,
Néhányuk jajdul sírva rajtam is,
Azért vigaszt lehet feléje.....
Szerencsétlen, de lelke nem hamis.*

*Ha.....az asszony, akit elragadtam,
Mint.....isten földi kedvesét.*

g PIM JA 991. (Espersit Mária tulajdonából.) A 31. sor szövegét a költő tintával módosította. Keltetése géppel: *Makón, 1923. márc. 15.* E kiadás alapszövege. A 10. sor géphibáját (*sznt*) és a 27. sor géphibáját (*gyönygyös*) javítottam; az í-ú-ü betűkről mindenütt hiányzó hosszú ékezetet hozzávetőleg pótoltam.

ÖV 1984. 123. sz.

125a. Mintha szerelmes béka

Mint ha szerelmes béka, dus, fülledt nyári réten
Lassan, pihegve mászna szép, szüzi tó fele,
Mohón reszketve ajkam úgy kúszik selymesében
Mély-ilatú hajadnak, fehér válladra le.

5 Ó, nagy szemed ne gyujtsd ki, a büszke napnak fénye
Zavarná most a szívem, ki rőt vágyam tüzén
Magagyujtotta máglyán ma lelkesen elégne,
Őrjöngő tűzimádó módján szédült legény.

10 Ó hadd öllek által, mint ritka aranyércet
Olvasztók forrósága, ó Asszonyom, gyere!
Vakult szemeknek gyujtott nagy lelket kába Végzet,
Én látó Asszonyom, hát égj el Te is velem!

Szövegváltozatok:

4	k ₁	<i>Mély-illatos hajadnak, forró válladra le –</i>
	k ₂ (1)	<i>Mély-illatos hajadnak, fehér válladra le.</i>
6	k ₁	<i>Zavarná most szívemet, ki rőt vágyam tüzén</i>
7	k ₁ (1)	<i>Elégne maga rakta nagy máglya ...jében</i>
8	k ₁ k ₂ (1)	<i>Őrjöngő tűzimádó e mámoros legény.</i>
9	k ₁	<i>Ó hadd öllek által mint súlyos aranyércet</i>
	k ₂ (1)	<i>És hadd öllek által, mint súlyos aranyércet</i>
		<i>A ritka szó a súlyos fölé írva, de egyik sincs áthúzva.</i>
10	k ₁ k ₂ (1)	<i>Olvasztók forrósága, én Asszonyom, gyere!</i>
11	k ₁ (1)	<i>Vakult szemeknek gyujtott gonoszodón a Végzet</i>
12	k ₁ k ₂ (1)	<i>Ó látó, forró Asszony, égj el te is velem.</i>

Egyéb eltérések: **1** k₁ k₂(1) *Mintha* **2** k₁ *szüzi tó felé* **5** k₁ *Ó* [...] *ki*: **7** k₁(2) *Maga gyujtotta* [...] *elégne* **10** k₁ *Asszonyom gyere* **12** k₂(1) *velem!*

Szövegforrások:

k₁ PIM JA 556. (1. Saitos-füzet) 48. Tintaceruzával írt fogalmazvány, cím nélkül. A 7. és 11. sor szövegét a költő módosította.

k₂ PIM JA 557. (2. Saitos-füzet) 14. Ceruzával írt, cím nélküli fogalmazvány. A 4., 8., 10. és 12. sor szövegét a költő módosította. Keltezése: *Bpest., 1923. márc. 25.* E kiadás főszövege. A címet a füzet 12. lapján levő címjegyzék (42. tétel) alapján adom. (Lásd a 3. kötet 104. lapján.)

125b. Ezerfárosznyi végzet

- Mintha szerelmes béka
Dús, füledt nyári réten
Lassan, pihegve mászna
Szép, szűzi tó fele,
- 5 Mohón reszketve ajkam
Ugy kúszik selymesében
Mélyillatú hajadnak
Fehér válladra le.
- 10 A szemed ne emeld föl,
Életberántó fénye
Zavarná most a szívem,
Ki rőt vágyam tüzén,
- 15 Magagyujtotta máglyán
Ma lelkesen elégne:
Őrjöngő tűzimádó
Módján szédült legény.
- 20 Ó, hadd öllek által,
Mint ritka aranyércet
Olvasztók forrósága,
Te, csókok ércere!
- Vakult szemeknek ég itt
Ezerfárosznyi végzet,
Én éber toronyőröm
Kábulj te is bele!

Szövegváltozatok:

Cím	g	<i>Szerelmes vers</i>
	k	<i>Hadd öllek által</i>
9	g k	<i>Ó, szemed ne emeld föl,</i>
10	g	<i>A büszke napnak fénye</i>
21	g(1)	<i>Kábult szemeknek gyujtott</i> (Géppel azonnal átütve.)
21–24	g k	<i>Rómát itt vak szemeknek</i> <i>Gyujtott föl balga végzet,</i> <i>Én éber asszony-Néróm,</i> <i>Pusztulj te is bele!</i>

Más eltérések: 4 g szüzi 6 g Úgy 7 g k Mély illatú g hajadnak, 13 NÉ Magagyújtotta g k Magagyujtotta 14 g elégne;

Szövegforrások:

g PIM JA 150/74. Az í-ú-ű betűk ékezeete tintával. A gépirat egy tervezett kötet összeállításakor, 1924 nyarán készült.

k A legutolsó harcos című, 1924 októberében összeírt füzet (JAM) 19–20. sztl. lapján. A 20. lap alján: *Estlapok*

Nem én kiáltok (1924. dec.) 23–24. E kiadás alapszövege. A 13. sorban a *Magagyújtotta ú-ját* a kéz- és gépirat alapján röviden írtam.

ÖM 1952. I, 96, 379. – ÖM 1955. I, 96, 385. – ÖV 1984. 192. sz.

126. [Ha nem veszik észben...]

Ha nem veszik észben
A fárosz csak égjen:
Nem hallgatnak? dalolj szivem
Akkor süketségben!

5 Békességnek jöttem
S már gyilkot kötöttem:
Kain kell itt Ábel helyett
S Krisztus – elgyötörten.

10 Ki lelkét odadja
S ámul szépre, nagyra,
Itt kereszttel dorongolják
Hátulról azt agyba.

15 Elvész, itt ki békélt,
Jaj, szomorú vég ért:
Bűn a harc és harcolnom kell
Itt a békességért.

20 Bajtárs csak a testvér
S hullt hitem elestén
Egyedül, bús Igazságként,
Állok a holttestnél.

25 S én szent esküvésem
Szóljon hát egészen:
Vagy ölelő békesség már,
Vagy temető léssen.
Órültházba visznek,
Vagy szivekkel hisznek
Vagy meg ólmot olvasszanak
Keresztelő viznek.

30 Lelkem: Krisztus arca,
Ránca: Béke harca –
Nem jöhettem félelbermód
Jajgató kudarcra.

35 S fárosz lángja lebben,
 Meg se látva szebben,
 Dalolni, ha nemis vészik
 Nyomorú fülekben!

Szövegváltozatok:

- 3 k₁(1–2) *Ha nem hallgat senki, lelkem,*
 (3) *Nem hallgatnak? Dalolj lelkem*
- 4 k₁(1) *Dalolj csak kevélyen (?)*
 (2) *Csak dalolj az éjben*
 (3) *Akkor süketségben*
- 5–6 k₁ *Békességnek jöttem s már kardot kötöttem*
- 9–10 k₁ *Ki szívét od'adja s ámul szépre, nagyra*
- 9 k₂(1) *Ki szívét odadja*
- 11 k₁(1–2) *Keresztrel dorongolják itt*
- 13–14 k₁ *Jaj, szomorú vég ért (Azonnal módosítva:)*
Elvesz, itt ki békélt, Jaj, szomorú vég ért
- 17–18 k₁(1) *Hol vagy hitem, testvér, jaj talán elestél,*
 (2) *Hol vagy hitem, testvér, jaj bizony elestél,*
 (3) *A véglegesre javítva.*
- 19 k₁(1–2) *Egyedül, mint ... igazság*
 (3) *Egyedül, bús igazságként*
- 21–22 k₁(1–2) *Én szent esküvésem szóljon hát egészen*
 (3) *S Én szent esküvésem szóljon hát egészen*
- 21 k₂(1) *Én szent esküvésem*
- 29–32 k₁ *Nincs meg.*
 k₂ *Utólag beszúrva.*

Egyéb eltérések: 1 k₁ *égjen* 9 k₁ *Az od'adja* ebből javítva: *odaadja* 11 k₁ *Keresztrel* (A sor javítása után a *K* javítatlan maradt.) 12 k₁ *agyba* 14 k₁ *A Jaj* kezdőbetűje a sor módosítása után javítatlan maradt. 16 k₁ *békességért* 17 k₁ *testvér*, 21 k₁ *S Én* (Az *É* javítatlan maradt.) 28 k₁ *víznek*. 32 k₂ *A Jajgató* olvashatatlan szóból javítva. 34 k₁ *szebben*

Szövegforrások:

k₁ PIM JA 556. (1. Saitos-füzet) 42. Javított fogalmazvány. A szakaszok 1–2. sora egy sor. Keltezése: *Bpest., 1923. III. 26.*

k₂ PIM JA 967. (Espersit Máriától.) Javított tisztázat az 1. Saitos-füzetből kitépelt lapon. Keltezése mint k₁-en. E kiadás főszövege.

ItK 1961. 730. (Szabolcsi Miklós közlése k₁ alapján. A 11. és 18. sor hibás.) – ÖM 1967. IV, 157, 298. (k₁ alapján. A 27. sorban hibásan: *olvasztanak*) – ÖV 1984. 125. sz.

127. Elköszönő szelíd szavak

- Már elhagyom tizennyolc évetem,
Már elhagyom e kis vidéki várost
S a születésnap kurta korcsmájában
Mint búcsuzó cigány a faluvégen
5 Még egy nótát is muzsikálok már most,
Hogy elhagyom tizennyolc évetem.
- Utas fiúnak szép, komoly anyám,
Az iskola is ad talán pogácsát.
Hisz tudja, majd a legjobb fia voltam,
10 Csak szőke szeretőm, a Líra rosszá
Bódított; és hogy mámorából váltsák,
Nincsen szebb csók – ugye, komoly anyám?
- A félnék és komolykodó fiú
Szép temetőben, a szívemben porlad:
15 (Az élő harcos hős, de vén, komor bölcs)
A Gyermeket rossz, céda cimborái,
Korán vitték az emberek a bornak.
S a keserűség elvitt, jó fiú.
- Uj és paraszti fütyként indulok
20 S ünnepnapoknak színes templomormán
Talán az első versek napsugára,
Talán az első egyetlen leányszem
(Mindegy) a legszebb és örök ragyog rám,
Ki uj, paraszti fütyként indulok.
- 25 Van itt még néhány jó, idős komám,
Ölelő csöndje néhány öreg háznak:
Szeretlek, mint az álmodó a méhest.
Ó itt a nyugalom zenél fülünkben
Ha esténként békák harmónikáznak.
30 Nagyon szeretlek néhány jó komám.

S már elhagyom tizennyolc évemet,
E kis vidéki várost elhagyom már.
Mert menni *kell* és én már meg se kérdem,
Hogy többet ér-e a rideg Öröklét,
35 Az egész világ kicsi városomnál.
Csak elhagyom tizennyolc évemet.

Helyesírási és más eltérések: 4 k A kifejejtett sor ceruzával beszúrva; a költő a vers szövege után is leírta, a névelő nélkül. MFÚ *cigány faluvégén* 5 k *most* MFÚ *most*, 12 MFÚ *ugye-e* (Sh.) 14 MFÚ *porlad*; 15 MFÚ *vén* 17 MFÚ *bornak*, 21 MFÚ *napsugára* 22 MFÚ *első* 25 MFÚ *jó* 26 MFÚ *ház-nak*; 28 MFÚ *Ó*, k *fülünkben* MFÚ *fülünkben*, 32 MFÚ *már*, 33 A *kell* szó a kéziratban aláhúzva, az újságban ritkítva. k *kérdem* MFÚ *kérdem*,

Szövegforrások:

k JAM 78.4.1–2. (Cserépfalvi Imrétől.) Tintával írt tisztázat. E kiadás alapszövege. Az 5., 28. és 33. sor végére vesszőt tettem.

MFÚ 1923. máj. 27. A cím *szelíd* és a 10. sor *Líra* szavát kivéve az i-u-ü mind rövid.

ÖM 1952. I, 108, 383. (Az újság alapján. A címben hibásan: *Elköszöntő*, a 3. sorban hibásan: *kocsmájában*.) – ÖM 1955. I, 111, 392. (A cím hibája kijavítva.) – ÖV 1984. 127. sz.

128. Költőszerelem teremtő estje

Az erdőben elülnek már a varjak
És lelkemben a sötét gondok is.
Szűz Hold csókolgat száz rügyező gallyat
S ujult szerelmet fehér arcod is.
5 Most minden: erdő, rét s az ég is hallgat.

S hallgatnak most a büszke dalok is.
De vége lesz e csoda végtelennek,
A Nap, a küzdelem kikél s hamis
Gondok, varjak szőlőkre, szivre kelnek,
10 A Hold lehull és véle álмам is.

A hajsza jön, a hajsza krajcáros, bús
S az estét várom: új holdat teremtsék.
Isten vagyok s a leghitványabb koldús!

Szövegváltozatok:

3 k(1) *Feljön a Hold ... hallgat*

7 k(1) *De vége lesz e csodás végtelennek,*

Szövegforrása az 1. Saitos-füzet (PIM JA 556.) 8. lapján olvasható, cím nélküli, ceruzával írt tisztázat. A 3. és 7. sor szövegét a költő módosította. Keltezése: IV. 26. A módosítás előtti szöveget a 3. sorban csak részben tudtam elolvasni. A 2. sor végén a pontot, a 11. sor *bús* szavában az ékezetet pótoltam.

A címet a 3. kötetünk 104. lapján közölt címjegyzék (39. tétel) alapján adom.

ItK 1961. 726. (Szabolcsi Miklós közlése.) – ÖM 1967. IV, 158, 298. – ÖV 1984. 128. sz.

129a. A legutolsó harcos [I.]

Valami forró nyári éjszakán
Gyárfüst ölelt át lomha földszagot
S a legnagyobb lélek szökkent belém:
Az Ucca és a Föld fia vagyok!

5 S még soha olyan csodaliliom!
A szívem illatos, piros virág
S mohón szijja boldog, boldogtalan
Világlengő szeretet-illatát.

Világszabadság-zengő Messiás
10 Szemét, szavát nem fogja semmisem,
Börtön, kaszánya, templom – sz Krisztus is
Liliomszive kelyhiben pihen.

Ha én sirok – a Krisztus vére hull,
Ha káromkodok minden trón remeg,
15 Ha nevetek az Isten is örül
És mámorosak akkor a szelek.

– Világszabadság, Világszerelem!
Világbékesség! lavinás igék
Szentháromságát zuhantom ma le,
20 Május-fülekbe ezt zugatni szét:

Ember, ne csüggedj, sorsod teljesül!
Minden forrás végül tengerbe ér
S mint Krisztus asztalánál egykoron,
Mindenkinek lesz egyaránt kenyér! –

25 S milljó fohással felfohászokodom:
Szívbeli Krisztus, tégy még egy csodát –
Kaszárnyát, börtönt romboljanak el
A lelkes, forró igelavinák!

Könnypára, vérgőz ne marja szemünk,
30 S a legutolsó harcos én legyek –
Nekem mennem kell, ha szülém sikolt
S az Igazság megy, hogyha én megyek!

35 Mert egyszer forró nyári éjszakán
Gyárfüst ölelt át lomha földszagot
S a legnagyobb lélek szökkent belém:
Az Ucca és a Föld fia vagyok!

Szövegforrása a JAM 77.45.1. jelzetű fényképe. Az eredeti gépirat a múzeumi katalógus szerint Balog Tünde, a költő osztálytársának, Balog Józsefnek leánya tulajdonában volt. A cím utólag, tintával. A 13. sor *vére* szava olvashatatlan szóból, a 17–18. sor felkiáltójelei vesszőből vannak tintával javítva. Keltezése tintával: 1923. ápr. 27. Szövegét Péter László közölte: It 1954. 349–350.

129b. A legutolsó harcos [II.]

Valami forró nyári éjszakán
Gyárfüst ölelt át lomha földszagot
S a legnagyobb lélek szökkent belém:
Az Ucca és a Föld fia vagyok.

5 Ma hat földrészre nyílik bimbaja:
Szép szívem óriás piros virág,
Hát szijja mohón boldog-boldogtalan
Világbelengő szeretet-szagát.

10 Világszabadság-zengő énekes
Szemét, szavát nem fogja semmisem,
Börtön, kaszárnya, templom – Krisztus is
Kinyílt, nagy szive kelyhiben pihen.

15 Ha tán sirok – a Krisztus vére hull,
Ha káromkodok, minden trón remeg,
Ha nevetek, az Isten is örül
S tavaszba szöknek akkor a telek!

- Világszabadság! Világszerelem!
 Világbékesség! – lavinás igék
 Szentháromságát zúditom ma le,
 20 Bizó fülekbe hogy zugassa szét:
- Ember, ne csüggedj, sorsod lesz a hit,
 Végül minden forrás tengerbe ér
 S mint Jézus asztalánál egykoron,
 Mindenkinék jut egyaránt kenyér!
- 25 S ezer fohással fölfohászkodom –
 Szívbeli Krisztus, tégy még egy csodát,
 Kaszárnját, börtönt romboljanak el
 A lelkes, forró igelavinák.
- 30 Könnypára, vérgőz ne marja szemünk
 S a legutolsó harcos én legyek.
 Nekem mennem kell, ha szülém sikolt
 S világ indul meg, hogyha én megyek.
- 35 A lelkesedés zengő süvegét
 Égig hajtják a görnyedt napok,
 Ha az igazság emberré fogad.
 Az Ucca és a Föld fia vagyok!

A Népszava szövegváltozatai:

- 5–8 *Szép szívem óriás, piros virág,
 Bimbója hat földrészre nyíl, ma hát
 Szíjja mohón boldog-boldogtalan
 Világlengő szeretet-illatát.*
- 9 *Világszabadság-zengő Messiás*

Más eltérései: **4 Utca** **10 semmi sem**, **12 Kinyílt** **18 Világbékesség!** **19 zuditom ma le** **20 fülekbe**,
 [...] **szét**. **21 hit**. **30 legyek**: **35 Igazság** **36 Utca**

Szövegforrások:

Népszava 1924. máj. 18. Utánközlései: Bér munkás (New York) 1924. jún 14.; Új Előre (New York) 1924. júl 20.; Új Előre Naptár 1926. 27.

g PIM JA 150/4. A 19. sor *zúditom* szavában az *ú* ékezte tintával. A gépirat egy tervezett kötet összeállításakor, 1924 nyarán készült. E kiadás főszövege.

Az egyik, 1923 májusában összeállított címjegyzéken ez a verscím olvasható: *Az utolsó harcos*. (Lásd 3. kötetünk 104. lapján a 41. tételt.) A JAM-ban a leltárkönyv szerint megvolt *Az utolsó harcos* gépirata, de elveszett.

ÖV 1984. 129. sz.

129c. A legutolsó harcos [III.]

Valami forró, nyári éjszakán
Gyárfüst ölelt át lomha földszagot
S a legnagyobb lélek szökkent belém:
Az ucca és a föld fia vagyok.

5 Ma hat földrészre nyílik bimbaja –
Szép szívem óriás, piros virág
És villamos hullámok lengetik
Világbelengő, kitarult szagát.

Börtön, kaszárnya, templom nem elég,
10 Hogy a hegyekről ledobja szavam
És minden ige fölöttem lebeg
És minden más szándék szándéktalan.

Ha én sírok, a világ vére hull,
Ha káromkodok, minden trón remeg,
15 Ha nevetek, az Isten is örül
S tavaszba szöknek akkor a telek!

Hitem a sors lesz: Szívbéli Urunk
Akar csodátlan, új, legszebb csodát –
Kaszárnyát, börtönt elrombolnak az
20 Arcunkról ömlő, lelkes lavinák.

Minden jövendő tűz is bennem ég,
Hogy az utolsó harcos én legyek.
A simogatás az én lobogóm
S minden megindul, hogyha én megyek!

25 A lelkesedés zengő süvegét
Égig hajítják a görnyedt napok,
Ha szívetekben a tükör leszek:
Az ucca és a föld fia vagyok.

A kézirat szövegváltozatai:

- 13** *Ha tán sirok, a világ vére hull,*
15 *Ha nevetek, a mindenség örül*
23–24 *Nekem még mennem kell – szülém sikolt –
S mi marad veszteg, hogyha én megyek?*

Egyéb eltérések: **1** k *forró* **9** k *elég* **16** k *telek*. **20** k *ömlő* **21** NSZ *él*, (Sh.?) k *ég*, **22** k *legyek*: **26** k *hajítják* **28** k *vagyok!*

Szövegforrások:

k A legutolsó harcos című, 1924 októberében összeírt füzet (JAM) 113–114. sztl. lapján. A vers alatt: *Népszava, 1924. márc.*

Nem én kiáltok (1924. dec.) 51–52. E kiadás alapszövege. A 21. sor feltételezhető sajtóhibáját a kézirat alapján javítottam. Utánközlése: Harcos énekek. Bp. 1926. 39.

ÖM 1952. I, 159, 401. – ÖM 1955. I, 98, 386. – ÖV 1984. 233. sz.

130. Lázadó Krisztus

„ – Ó, Uramisten, ne légy te a Jóság!
Ne légy más, mint az Igazságos Ur.
Több kalászt adj, de azért el ne vedd a
Rózsát.

5 Vagy ne maradj vén Kozmosz-palotádba,
Gyere ki, nézd meg, szolgál mit csinál.
Ronggyá nem mosná élet-subád ember
Átka.

10 S neked könnyü vón a tövist letörni!
Tanulhatnál még tőlem is, Uram –
Én töröm s nem lesz vacsorám, csak: föld – egy
Ölnyi.

15 A telked azért mégis tisztitom csak
És már csak nagy, sajjó gerinc vagyok,
Sokat görnyedtem. Ne kívánd, hogy eztán
Rontsak.

Szövegváltozatok:

- 3** k₁ *Több kalászt de el ne vedd azért a* (Az adj tollban maradt.)
7 k₁ *Nem mossa ronggyá Élet-subád ember*
9 k₁(1) *Neked könnyü vón minden gazt letöni* (Th.)
13 k₁(1) *S a földed azért mégis tisztitom csak*
14 k₁ g₁₋₄ K *És már egy nagy, sajjó gerinc vagyok,*

Egyéb eltérések: **1** k₁ *O Uramisten ne légy Te* (beszúrva: a) *jóság* g₁ „Ó g₂₋₄ K „ – Ó k₁₋₃ g₁₋₄ K NSZ *Te* k₄ *Jóság!*<”> **2** k₁ k₃ *igazságos* k₁ *Az Úr úr-ból* javítva. g₁ NSZ *Úr!* **5** k₁ *Kozmosz palotádba* K *Kozmosz-palotádban*, NSZ *kozmosz-palotádba*, k₃ *Kozmoszpalotádba*, **6** k₁ *S gyere ki, nézde* (Th.) *meg, Szolgad* (Th.) *mit csinál* g₃₋₄ K NSZ *meg* – g₁ *csinál* – g₂₋₄ K NSZ k₂ *csinál?* **7** g₁₋₄ *Élet-subád* k₃ NSZ *életsabád* **9** k₁(2) *Neked [...]* *letöni* (A th. javítatlan maradt.) g₁₋₄ K NSZ k₂₋₃ *S Neked* k₄ *A neked* n-je *N-ből* javítva. g₄ K *könnyü* g₁ *vón*, (Gh.) g₁ NSZ *letörni*, g₂₋₄ K k₂₋₃ *letörni*. k₄ *letörni!* [!] **10** k₁ *Uram* **11** k₁ g₁₋₂ *vacsorám* g₁ NSZ *csak* g₂₋₄ K k₁₋₂ *csak* – k₁₋₂ g₁₋₄ K NSZ *föld:* **13** k₁ g₁ *S a* k₃ *ezért* (Th.?) g₃₋₄ K k₂₋₃ *csak*. NSZ *csak*, **14** g₄ K *nagy* k₁ g₁₋₄ K NSZ *vagyok* – **15** k₁ g₁₋₄ K *görnyedtem, ne* k₁ *kívánd, g₄ kívánd*<d>

- Azért ameddig csak birom, csinálom,
 Bár kezemen csalánmart hólyag ül.
 S ha vihar jönne, mint a korhadó fa,
 20 Állom.
- De add kölcsönbe legalább subádat,
 Téged nem ér el átok és eső,
 Szép úrkastélyod van és nagyon gyors a
 Lábad.
- 25 Ugysem fizetsz meg munkámért eléggé:
 Testemnek ágyam is hideg, a Föld
 S aranyszavad átváltozott rossz, kongó
 Érccé.
- S munkámban, Uram, érek annyit, mint Te
 30 Nagy passziódban. És a lelkem is
 Részed lesz nemsokára s a legszebb fényt
 Hintve:
- A szemed lesz, hogy mindent láss meg itten.
 Bizony mondom, még nincsen is szemed,
 35 Most nem látsz. Lennél immár igazságos,
 Isten!...”

- 17 k₁(1) *Azért, ameddig birom, csak csinálom*
 18 k₁(1) *Bár rossz kezemen sajtó hólyag ül*
 (2) *Bár két kezemen sajtó hólyag ül*
 19 k₁ g₁(1) *S ha vihar jönne, mint korhadó fa,*
 (k₁-ben th.: korhad)
 21 k₁(1) *És add kölcsönbe legalább subádat*
 23 k₁(1) *Kastélyod van és nagyon gyors a*
 (2) *Szép kastélyod van és nagyon gyors a*
 31 k₁(1) *Részed lesz egykor, s a legszebb fényt*
 33 k₁ *A szemed lesz, hogy mindent lásson itten*
 35 k₁ *Mert nem látsz – lennél immár igazságos,*
 (A látsz utólag beszúrva.)

17 k₁ NSZ *Azért*, k₁ *csinálom* 18 g₁ *Bár <két>* (Azonnali javítás.) g₁₋₃ *csalán-mart* g₁ *ül*; k₂ NSZ *ül* 20
 k₁ *állom* 21 k₁ *subádat* K *subádat*: 22 k₁ g₂₋₃ *eső* – g₁ *eső*: k₃ g₄ *eső*. 23 g₁₋₄ K NSZ *úr-kastélyod* k₂
urkastélyod 25 k₁ g₁₋₃ *Ugy sem* k₁ *eléggé* g₁ g₄ K k₃ k₅ *eléggé* – g₂ *eléggé*. 26 g₂ *Föld*. k₄ *Föld* <-> 27
 k₁ *S arany-szavad* [...] *rossz* 30 k₁ g₁₋₄ *passziódban* és K *passziódban*; és 32 k₁ *Hintve* g₃ *Hintve*; 33
 k₁₋₂ *itén* k₃ *itén*, 34 k₁ *szemed* 35 g₄ *látsz*, *Lennél* (Gh.) NSZ *igazságos* 36 k₁ g₁₋₄ K NSZ *Isten!*”

40 Fáradt baromként reszket lelke, teste,
Félmunkát végző társak röhögik
S feszül, mert tudja, reá korábban jön
Este.

Nagy, roskadt lelke igéket emel még
S kilógatja fakult, sápadt szívét,
Mint akasztott ember szederjes, szürke
Nyelvét.

39 k₁ Feszül, tudja hogy rá korábban jó az

41 k₁ De rokkant lelke igéket emel még,

37 k₁ teste 38 k₁ g₁ k₄(1) Fél-munkát 39 k₂ k₅ S feszül, k₁ g₁ g₃₋₄ K NSZ k₅ tudja – k₁ A korábban á-
jának ékezte tollban maradt. 40 k₁ Este 42 k₅ sápadt k₁ szívét 43 k₁ A szürke olvashatlan szóból
javítva.

Szövegforrások:

k₁ PIM JA 556. (1. Saitos-füzet) 43., 41. Cím nélküli, ceruzával írt fogalmazvány. Sok tollhibával, központozása hiányos. Az utolsó szakasz helyhiány miatt az első fölé került; alatta keltezés: *IV. 29.*

g₁ PIM JA 148/2. A 19. sor szövegét a költő tintaceruzával módosította.

g₂ fényképe: JAM 77.45.1. Eredetije 1955-ben Tettamanti Béla tulajdonában volt. Kelte tintával: *Makó, 1923. ápr. 29.* Az i-u-ü mind rövid.

g₃ PIM JA 990. (Espersit Máriától.) Keltezése mint g₂-n. Kettéhajtott ív második levelének verzőján. Lásd az *Ajándék* (23) jegyzetét.

g₄ Politikatörténeti Intézet Archívuma 614. fond 1/1924–4736. 32. fólió. A *Lázadó Krisztus* periratai között mint bünjel. A bal felső sarokban idegen kéz ceruzairásával: „cicero ritka”. Az 5. sor végére ugyanez a kéz egy *n* betűt írt, s a 7. sor *Élet-subád* szavának *É*-jét *é*-re változtatta. A költő tintával pótolta a 9. sorban az *ű* hosszú ékezetét. A Kékmadár nyomdai gépirata.

Kékmadár 1923. október, 81. Csak a 9. sorban van hosszú ékezet.

Népszava 1924. júl. 11. Cím nélkül, a költő ellen a vers miatt indított sajtóperről szóló tudósításba (Kortársak... 48–50) illetve. Utánközlése: Bémunkás (New York) 1924. aug. 2.

k₂ A legutolsó harcos című, 1924 októberében összeírt füzet (JAM) 9–11. sztl. lapján, A vers után: *X. Kékmadár, 1923. okt. – Népszava, 1924. júl. 11.*

k₃ xeroxmásolata: PIM JA 597. Ugyanott Magyar László 1964. febr. 25-i levele, amely szerint a másolatot a Los Angelesben élő Taussig Lajos készítette apjának, Tardos-Taussig Árminnak emlékkönyvéből. A vers előtt ezek a bevezető sorok állnak: *A művész kitárt ajtaju szeretetet épít a város közepén, mert mélységes virágaival tudja, hogy eljön az, akit a törvény bebörtönöz, mert fölszakított mellén mutatja a menyboltozat lángoló sebeit; aki új transparenszeket csókol a reménytelen homlokba, a Lázadó Krisztus.* A vers után: *Sok szeretettel. Szeged, 1924. dec. 10. Szerda, ebédnap. József Attila. Megjelent: 1923. okt. Kékmadár. 1924. júl. 11. Népszava. Az elitélésemet követő napon.*

k₄ Kiss Ferenc tulajdonában. A NÉ egyik példányába beírva. Az 1., 9., 26. és 38. sorban a költő apróbb javításokat tett. A szöveg után: *8 hónap: 1924. júl. 10.* Hasonmása: Kiss Ferenc 1993. 20–22. sztl. l. E kiadás főszövege.

k₅ Szalay József gyűjteményében volt, 1938-ban aukción kelt el. (Aukció, 58. Péter László közlése.) A kézirat 2002-ben ismét aukcióra került. (A Központi Antikvárium 86. aukciója. 2002. november 22-én. 72. tétel.) A katalógus közli a 21–44. sor hasonmását, és két variánst a vers első feléből. Az egyik eléggé valószínűtlen (a 3. sorban *vedd* helyett *oldd*), a másik az ÖV szövegéhez képest variáns: a 14. sorban a *nagy* helyett *csak*, amiből megállapítható, hogy a szöveg az 1924 végén leírt változatok közé tartozik. A szöveg után: *Makó, 1923. Kékmadár 1923. okt. Népszava 1924. júl. 11.* A vevő ismeretlen, a kéziratot nem láttam.

Bálint György, 1940. 133. – ÖM 1952. I, 117, 385. (g₁ alapján.) – ÖM 1955. I, 99, 387. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 130. sz. (K alapján.)

131a. [Istentelen bú sarkvidékén...]

Istentelen bú sarkvidékén
Bús Ember, bús Magyar
Boruljatok csak össze békén
Fagyó utast úgy szörnyű medve
5 Halálra marna már
A fájdalmak friss-éhü kedve.
S fájásotok csak egy nagy fájás.
Két szülőért búsabb
De egy a temetőbe járás.
10 Szent lihegéstek köddé fagy már
S nincs állat szánandóbb
Szerelmes, télbe-vert kuvasznál.
Csodálkozó, bús szemetekben
Kigyúl még a
15 Szebben mindennél s hidegbben.
A bánatok nagy jéghegyéről
Visszaragyog, de ti
Mefagyhattok az észak-fénytől.
Szivem kunyhó, szeretet ég benn
20 Elfértek ketten is
Meleg sirásu békességben
Testvérek, egy vagytok ti ketten,
Bus Ember, bús Magyar,
Boruljatok csak össze bennem.

Szövegforrása az 1. Saitos-füzet (PIM JA 556.) 6. lapján levő, tintaceruzával írt, nehezen olvasható, néhol olvashatatlan fogalmazvány. A javított sorok korábbi szövege:

- 1 *Istentelen bú sarkvidéken*
5 *Ugyis halálra marna már*
8 *Két gyermekért ...*
12–13 *Emberséges, (?) szabad nagy (?) ...*
Csodálkozó, bús szemeteknek
15 *Mindennél szebben s hidegbben*
24 *Boruljatok hát össze bennem.*

ItK 1961. 726. (Szabolcsi Miklós közlése.) – ÖM 1967. IV, 156, 297. (Hibái: 4 Fagya 6 A fájdalomnak 7 S fájástok) – ÖV 1984. 131. sz.

131b. [Boruljatok csak össze bennem...]

Boruljatok csak össze bennem
Bús Ember, bús Magyar
Mert Egy vagytok ti mindaketten.

5 Istentelen bú sarkvidékén
Bús Ember, bús Magyar
Boruljatok csak össze békén.

A fájdalmak nagy, éhes kedve
Ugyis megmar miként
Vesztett fókát nagy, szörnyü medve.

10 S fájásotok csak egy nagy fájás

Szövegforrása az 1. Saitos-füzet (PIM JA 556.) 48. lapján levő, ceruzával írt, befejezetlen fogalmazvány. A módosított sorok korábbi szövege:

- 3 *Egy vagytok ti mindaketten.*
- 4 *Istentelen bús sarkvidéken*
- 8 (1) *Bús Ember, bús Magyar,*
(2) *Szétmarcangolja majd*
(3) *Ugyis szétmarja majd (Vagy így:)*
Ugyis megmarja majd
- 9 *Vesztett <a> (Azonnali javítás.)*

ItK 1961. 726. (Szabolcsi Miklós közlése, több hibával.) – ÖM 1967. IV, 157, 298. (Hibái: 7 A fájdalomnak 8 Ugyis szétmarcangolja) – ÖV 1984. 132. sz.

132. Hajnalvárás

Mint hajnal börtön ablakára,
Ugy jössz komor, bus életembe.
Mint hajnal börtön ablakára,
Ki nagy kedvvel jön, vígan zengve,
5 Rigók harsannak torkából ki
S a vén, öreg Föld lelkesedve,
Bokrétásan borúl bókolni
A friss, csöpp harmat-láb elébe.
S ő menyasszonyként csókol holmi
10 Hitvány gazt is – jaj – bő a fénye.
A rabnak mégis bekacag csak
S tovább suhan a messzeségbe.
És szívemet, szívét a rabnak
Letaglózza a keserűség:
15 Nem várta senki úgy a Napnak
Nagy, kacagásos élet-hűsét,
Nem vár úgy céda szeretőre
Az elrugott, jó, balga hűség –
S csak bekacagott: hadd gyötörje
20 Útált vágyával Éjfél-asszony,
Csak másszon nyögve körbe, körbe,
Minden téglát megtapogasson
S kacajom újra sirva várja!
S én várlak, várlak, sirva várlak –
25 Hajnalt a börtön ablakára.

Szövegváltozatok:

- 1** k₁(1) *Mint börtön ablakán a hajnal*
k₁(2) k₂ *Mint börtön ablakára hajnal*
3 k₁₋₂ *Mint börtön ablakára hajnal,*
4 k₁₋₂ *Mely nagy kedvvel jön, vígan zengve*
8 k₁₋₂ *A friss kis harmat-láb elébe.*
9 k₁(1) *S megcsókol fénye mindent, holmi*
(2) *Megcsókol fénye mindent, holmi*
k₂ *S menyasszonyként megcsókol holmi*
10 k₁ *kis, érdemtelen gazt is s végre*
11 k₁ *A börtön ablakára lebben.*
k₂ *S mégis a rabnak becacag csak*
13 k₂ *S tárult szívem, szívét a rabnak*
15 k₂(1) *Nem várta senki a hajnalnak*
17 k₂(1) *Nem várja úgy mint szeretőjét*
19 k₂(1) *S csak becacagott, – hadd gyötörjék*
21 k₂(1) *Hadd csússzon ... körbe-körbe,*
(2) *Hadd másszon sirva körbe-körbe,*
A sirva szó áthúzva, de nincs helyette más.

Egyéb eltérések: **1** k₁(2) *a hajnal* (A névelő kihúzatlan maradt.) **4** k₂ *zengve*, **6** k₁₋₂ *lelkessedve* **7** k₁ *borul* **8** k₂ *friss*, **10** k₂ *is, jaj, bő a fénye* **14** k₂ *keserűség*: **15** k₂ *ugy a napnak* **17** k₂ *ugy* **19** k₂ *becacagott, –* **20** k₂ *Éjjél-asszony* **22** k₂ *S minden<rt>* **24** k₂ *sirva*

Szövegforrások:

k₁ PIM JA 556. (1. Saitos-füzet) 51. Az 1–11. sor tintával írt fogalmazványa, cím nélkül. Az 1. és 9. sor szövegét a költő módosította.

k₂ Uo. 47. Tintával írt tiszttázat, cím nélkül. A 15., 17., 19. és 21. sor szövegét a költő módosította. A korábbi változatot a 21. sorban nem tudtam elolvasni. Keltezése: 23. V. 5.

k₃ Cserépfalvi Imre örököseinek tulajdonában. Fényképe: Int. Arch. Szeged. E kiadás főszövege.

ItK 1961. 729–730. (k₁ és k₂ szövege. Szabolcsi Miklós közlése, sok hibával.) – ÖM 1967. IV, 159, 299. (Mindhárom változat szövege. A főszöveg 9. sora hibásan: *megcsókol*) – ÖV 1984. 133. sz.

133. Híd alatt

Patkány, szeretlek: tégedet szerelmes,
Vad csatlósként a Vágy azon tüzet,
Hogy párod összemard, ha nem figyelmez.
5 És szabad vagy, nem mint a félszűzek,
Kik sünyi koldusként az ékszerekhez,

Ragyogó csókhoz fűzik lestüket
S éjjel reszketve gyujtnak tolvaj-lángot,
Sovár-lihegve pusztító tüzet:
Fegyencmunkában izzadnak majd – pállott
10 Sziv lelküket, pállott ág testüket

Verejték-vérrel marja meg, mint áldott
Lány vitriollal hütlen kedvesét.
Patkány, szeretlek: mindazt megcsinálod,
A csókcsodát, mi tőlem csak beszéd.
15 Nem asszonyom volt s fáj, hogy messze szállott,

Mint loholó bolond előtt az ég,
S égő rózsát csókolnom bus karomra,
– Veszett ebként, mely rágja friss sebét – :
20 Ölelni vágyja s nem hajt irgalomra
(Bakó ha méri ártatlan fejét).

Patkány, szeretlek s nemsokára jobban
Ha megfulladtam s lakmározol setét
Szemű pároddal rothadó husomban.

Szövegforrása a PIM JA 979. jelzetű gépirata. (Espersit Mária tulajdonából.) A 18. sor központozásának módosítása, az 5–6. és 23. sorban az ú és ü betűk hosszú ékezeze tintával. Keltezése géppel: *Makó, 1923. május 14.* A 18. sor előbb így: *Veszett [...] sebét:*

ÖV 1984. 134. sz.

134. Pünkösöd előtt

Szent, éhes lelkem, pünkösöd ünnepére,
Mint jóllakott tuzok, magadba hullva
Feledd, hogy büszke, forró szárnyadat
Cibálja, tépi vérek irigy ujsza.

5 Hiszen tudod már mi a Végtelenség:
A Végtelenség az a magyar bánat
S hiába vergődsz haló hattyuként,
Szomorubb lélek búsul majd utánad.

10 Ha idejöttél, tündökölj s dalolj csak,
E végtelen vizen büszkébben uszál
S csudáljanak, hogy méltóbban repül
Zilált szárnyad az égi Sziriusznál.

15 Szent vagy s ha mégis lenyilaz az Éhség,
Mint vadludat rozsdás vessző találja,
Ne sirj, dalold el híres éneked,
Hogy nyögve várjanak újabb csodára!

Szövegváltozatok:

- 2 k₁(1) *Mint jóllakott koldús, magadba szállva*
k₂(1) *Mint jollakott tuzok, magadba szállva*
3 k₁(1) *Feledd, hogy itt a vérek (?) ...gya...*
13 k₁(1) *Szent vagy, de mégis elpusztít az Éhség*

Egyéb eltérések: **1** *ünnepére* **2** k₁ *túzok*, k₂ *Mint <..gy> [egy? nagy?]* (Azonnali törlés.) **4** MFÚ *irígy* k₁ *irigy <ujja> ujsza*. (Így!) k₂ *irigy* **5** k₁ *már, mi a végtelenség*. **6** k₁ *végtelenség* **7** k₁(1) *Hiába* k₁(2) *S Hiába* (A *H* javítatlan maradt.) *hattyuként*: k₂ *A vergődsz beszúrva*; th. javítása. **8** k₁ *Szomorúbb* **9** k₁ *idejöttél* **10** k₁ *uszál*, **11** k₁(1) *Csudáljanak*, k₁(2) *S Csudáljanak*, (A *C* javítatlan maradt.) **13** k₁ *vagy*, [...] *Éhség* **14** k₁ *találja* **16** k₁ *csodára*.

Szövegforrások:

k₁ PIM JA 557. (2. Saitos-füzet) 2. Tintaceruzával írt tisztázat. A 2–3. és 13. sor szövegét a költő módosította. Keltezése: *Makó, 1923. május 18.*

k₂ JAM 77.41.1. (Saitos Valériától.) Tintával írt tisztázat. Ugyanúgy keltevezve, mint k₁.

Makói Friss Újság 1923. máj. 20. Kiadásunk alapszövege. A 4. sorban az *irígy* mindkét *i*-jét rövidebben írtam.

Az ÖM téves jegyzete szerint (1955. II, 388.) „egy kézirata özv. Réti Ödönné tulajdonában”.

ÖM 1952. I, 98, 379. (k₂ alapján. A 4. sorban hibásan: *vének*) – ÖM 1955. I, 101, 388. (Mint ÖM 1952. – ÖV 1984. 135. sz.)

135. Furcsa fohász a sinek között

Te a lelkek összessége
Fönn az égbe
Lenn az égbe, mindenségbe –
Meghallgatsz-e, Istenem?

5 Itt fekszőm elhagyottan,
Krisztus voltam,
Beteg nárcisz eldobottan
Halhat így magában el.

Már utamról visszatértem,
10 Sose kértem,
Port sose nyalt izzadt térdem
Meghallgatsz-e, Istenem!

Most se mondom, hogy harangozz,
Bár a ranghoz,
15 Bocsánat bátor bitanghoz,
Megcsudálva illenék.

S messziről jön a vonat már,
Ünnep-naptár
Piros szeme s virradatnál
20 Fénye szebb-enyhén dereng.

Nem gőz, keserűség hajtja
Enyim fajta,
S mind egy, hogy ki tüzel rajta,
Hogy ki lesz a gyilkosom.

25 Ide senki több ne jöjjön
Ige-böjtön,
Tetvek megdicsőült főkön
Éhen hadd pusztulnak el!

Marnak a símító jobbon
30 S én szabódom
Tölc sérezni csudamódon
Lehetetlen koponyát.

Szövegforrása az 1. Saitos-füzet (PIM JA 556.) 10. lapján levő, tintaceruzával írt fogalmazvány. A címet a 3. kötetünk 104. lapján közölt címjegyzék 46. tétele után adtam.

A versszakok meg vannak számozva. Néhány sor szövegét a költő módosította. (A 6–8. és 18. sor korábbi szövegét nem tudtam elolvasni.) A módosított sorok korábbi szövege:

- 1 *Te vagy a lelkek összessége*
11 *Sose nyalt port izzadt térdem*
13 *Most se kérem, hogy harangozz,*
17 *Messziről jön a vonat már,*
A költő a sor elejére beírta az *S*-t, de az *M*-et nem javította.

Ugyanezen a lapon jobboldalt haránt két versszak, a vers megfogalmazási kísérletei olvashatók:

- Már megjöttem, hozzád jöttem*
Haza jöttem
(1) *S hogy illendően elébed*
(2) *S illendően hogy elébed*
(3) *S haza illendően térek*
(1–2) *Haza térek:*
(3) *Te elébed:*
Lehajítom járás-tépett
Sarum, árva életem.
- *Jó szó helyett csak bort ittam*
(1)itt van –
(2) *S szívem (?) itt van*
Pénzzé fagyva markaikban
Szív és meleg szeretet.

ItK 1961. 727. (Szabolcsi Miklós közlése. A 8. sorban hibásan: *Halgat*) – ÖM 1967. IV, 161, 299.
(A 27. sor hibásan: *Tervek még dicsőült*) – ÖV 1984. 136. sz.

136. [Juhász Gyulának]

A melegszívű Embernek,
a nagyszívű Költőnek,

Juhász Gyulának,

aki örök Atyám és Bátyám,
nagy szeretettel és ezzel az ajánlásfélével:

Lelked valami különös csoda:
Meleg szivárvány őszi éjszakában.
Ilyet még ember nem látott soha:
Elszomorodott megenyhülés.

5 S mint ifju fiatal menyasszonyát
Nászán meleg s halk csókokkal fogadja,
Bus negyven évedet szivünkön át
Már az Örökélet öleli.

10 Ujjongva hozom örök Koszorúm
– Tizennyolc évem legszebb rózsa rajta –
És méltó: vedd: én túl a vak borún,
Bátyám, Krisztusig emelkedem!

Szövegváltozatok:

- Ajánlás** g Az első két sor:
*A melegszívű Költőnek,
a nagyszívű Embernek,*
- 3–4** k₁(1) *Ilyet nem látott ember még – csupa
Elszomorodott megenyhülés.*
(2) *Ilyet még ember nem látott soha:
Elszomorodott megenyhülés.*
(3) *Ilyet még ember nem látott soha:
Elszomorodott megenyhülést.*
- 7** k₁(1-2) *Negyven bus évedet szivünkön át*
- 11** k₁(1) *Méltó: fogadd – én túl a vak borún,
(2) fogadd méltó: – én túl a vak borún,
(3) És méltó: vedd – én túl a vak borún*

Más eltérések: **1** k₁ *csuda*: **3** k₁ *látott* – k₂ *soha* – **5** k₁ *ifjú* **6** k₃(1) *fogadja*: **7** k₁ *bus* *Negyven* (A két szó sorrendjének felcserélése után a kezdőbetűk javíthatlanok maradtak.) **9** k₁ *koszorúm* **10** k₁ *rajta!* – **11** k₂ *méltó*, g *Én túl* **12** g(1) *emelkedem*.

Szövegforrások:

k₁ PIM JA 557. (2. Saitos-füzet) 55. Tintával írt tisztázat. A vers fölött tintával: *Szonettkoszorú*. Ez alatt ceruzával: *Kezdem: 1923. I.* Alatta ismét tintával: *A negyven éves Juhász Gyulának*. (Az ajánlás még csak ennyi.) A költő előbb a 3. és 11. sort tintával, majd a 4., 7. és 11. sort ceruzával módosította, végül a 11. sor ceruzával írt szavait tintával utánahúzta. A 2. szakasz után aláírás (a költő tehát előbb itt akarta befejezni a verset), a 3. szakasz után ismét aláírás, valamint keltezés: *Makó, 1923. május 18.* Ezután következnek a tizenöt szonett. (Lásd a következő szám k₄-gyel jelzett kéziratát.)

Az 1. Saitos-füzet (PIM JA 556.) 41. lapján a Juhász Gyulának szóló ajánló sorok állnak, kisebb eltérésekkel a főszövegtől:

*A melegszívű Költőnek,
A nagyszívű Embernek,
Juhász Gyulának,
aki az én örök Atyám és Bátyám
nagy szeretettel és ezzel az ajánlásfélével*

g PIM JA 987. (Espersit Mária tulajdonából.) A lap tetején: **A KOZMOSZ ÉNEKE** Alatta: **/:SZONETTKOSZORU:/** Ezután az ajánlás. A 9. sor *Koszorúm* és a 11. sor *borún* szavának ú-ján az ékezet, valamint az utolsó sor végi felkiáltójel tintával. Keltezése tintával, mint k₁-n. Ezután következnek a tizenöt szonett. (Lásd a következő számon a gépirat jegyzetét.)

k₂ Ismeretlen helyen. Hasonmását Grezsa Ferenc közölte: It 1962. 135. A lap tetején a cím, mint a gépiraton. Az alcím – *Szonettkoszorú* – A bevezető sorok helyén: *Juhász Gyulának*. Az ajánlóvers alá van írva, majd a tizenöt szonett következnek. (Lásd a következő számon k₆ jegyzetét.)

k₃ PIM JA 960. (Espersit Mária tulajdonából.) Tintával írt tisztázat. Keltezése: *Makóról, 1923. május 18.* Mivel egy füzetből kitépett lapon olvasható, valószínűleg a füzetben megvolt mind a tizenöt szonett, csak elveszett. E kiadás főszövege.

A vers *A Kozmosz éneke* (137a) ajánlóverse.

Magyarok 1946. november, 696. (Scheiber Sándor közlése a gépiratról.) – ÖM 1952. II, 318, 444. (Scheiber közlése alapján.) – ÖM 1955. I, 110, 389. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 574. sz.

137a. A Kozmosz éneke

– Szonettkoszorú –

1.

Külön világot alkotok magam.
Mert mint baktériumnak csepp is tenger,
Idegen, messzi bolygó minden ember,
Kinek csak vágya, álma, gondja van.

5 S bizony nem élhet senki gondtalan.
S az erős is forog, de mint a henger,
Mely úttestet simít s dübörg, de nem mer
Fölsírni sírva: Fáj az oldalam.

10 S mert ez örök-Rendünknek tábla-bronzza,
Egyét száz más kimért körökbe vonzza
S csak néhány bús lakója sír e merszen.

Csak néhány gondolat örül bele,
Hogy mért virít, bár marja Űr szele,
Kerengő bolygó friss humussza, lelkem.

Szövegváltozatok:

1	k ₅ (1)	<i>Külön világot alkotok magam.</i>
	(2)	<i>Külön bolygó világ vagyok magam.</i>
	(3)	<i>Külön világ vagyok zuhant magam.</i>
3	k ₃ k ₄ (1–2) k ₅ (1) g(1) k ₆	<i>Külön világot alkot minden ember,</i>
	k ₄ (3)	<i>A véglegesre javítva.</i>
4	k ₃₋₆ g k ₉	<i>Kinek csak álma, vágya, gondja van.</i>
5	k ₃₋₅ g(1) k ₉	<i>És jaj, nem élhet senki gondtalan!</i>
6	k ₃ (1)	<i>És az erős is forog, de mint a henger</i>
9	k ₃ (1)	<i>Örök rendnek mert ez a tábla-bronzza</i>
	(2)	<i>S mert ez az ősi rendnek tábla-bronzza</i>
	(3)	<i>S mert ez az ősi rend nagy tábla-bronzza</i>

Egyéb eltérések: **Cím** k₄₋₅ g *Szonettkoszorú* (Csak ennyi.) k₈ Az alcím hiányzik. **1** k₃₋₄ *magam*, **2** k₃ *tenger* **3** k₃ *ember* **5** k₉ *És*, g *S bizony*, k₄ *jaj* g *gondtalan!* **6** k₃ *henger* **7** k₄ g *úttestet* k₃ g k₉ *simít* **8** g k₉ *Fölsírni* k₅ g k₉ *sírva*: k₃ *fáj* k₄₋₆ g k₉ *oldalam!* **9** k₉ *örök Rendünknek* **10** k₃ *Egyét* g *vonzza*. **11** k₅ *merszen*, **12–13** k₃ E sorok helye üres. **13** k₉ *virít*, g *Űr* **14** k₃ *humussza*

2.

Kerengő bolygó friss humussza lelkem,
Nehéz ekével szántja milliárd
Vad, barna fájdalom s hegyes vasát
Mélyen lenyomva gázol át a telken.

5 Gőzös, meleg barázdákon vetetten
Kincses kalászkok bólogatnak át
Az út felé, hol kényes, büszke fák,
A szépség fái súgnak át a berken.

10 Alattuk Ámor ül, ki mindig éhes,
Sötét szeme s paraszti szája véres.
És éles sziklán gyilkos késeket fen.

Egy tiszta érzés arra bandukol
S forró vér göze száll ködökbe, hol
Szépség-fák állnak illatokkal telten.

Szövegváltozat:

- 1** k₄(1) *Szép, tévedt bolygó friss humussza lelkem,*
Már a ceruzairásban a véglegesre javítva.
8 k₉ *A szépség fái zúgnak át a berken.*

Egyéb eltérések: **7** g ut **8** k₄₋₆ g A Szépség (k₅-ben szépség-ből javítva.) g sugnak **9** g ül k₆ éhes; **12** k₄ g k₆ tiszta-Érzés k₉ tiszta-ézés

Szépség-fák állnak illatokkal telten,
Lombjuk örök, tél sem vehette el,
Úgy pompáz rajtuk búbánat-pehely,
Ha szomorúan tél borong a berken,

5 Hogy dús istenkéz ősi fenyvesekben
Karácsonyokra így díszítne fel
Minden kis ágat, hajnalon ha kel
Komoly nap is, ragyogva fényesebben.

10 Ilyenkor két gonosz titánygyerek,
Kedvvel piroslik tátva-nyitva szájuk,
Csinál a hóbul élő, furcsa bábut

És hógolyóz, mig messzi munka van,
Hol tört Robot izzadtan ténfereg,
Dübörgő gépváros zugó agyam.

Szövegváltozatok:

- k₁ Az áthúzott kísérlet szövege:
A fák susognak illatokkal telten
S az agyban búgnak gyárok, városok,
De már füledt viharcsönd-bársonyodás (?)
Bóbiskol messze s gügyögő, dadás
- 3-4 k₉ Ágaikon énekel a pehely
S észbontó pompa nő a téli berken,
- 4 k₂ k₄₋₆ g Ha Szomorúság-tél búsul a berken,
- 5 k₂ Ha óriás kéz roppant fenyvesekben
- 6-7 k₉ Karácsonyokra nem díszítne fel
Igy minden ágat, hajnalon ha kel

Egyéb eltérések: **1** k₉ Szépségfák **2** k₂ tél nem vette el, (?) k₄₋₅ Tél k₄ g el: k₅ el – k₆ el. **3** k₄₋₆ g Ugy g búbánatpehely, k₆ búbánat pehely, **4** k₄ A Szomorúság-tél S betűje s-ből javítva. g Szomorúság-tél k₆ busúl **5** k₄ istenkéz<, > k₉ fenyvesekben, **6** k₄₋₅ díszítne g így díszítne **8** k₂ ráragyogva (?) g Az is utáni vessző tintával. **9** k₂ Ilyenkor két friss, rossz titán (?) k₄ g k₆ k₉ titán-gyerek k₅ titán-gyerek, **10** k₂ Óh, kedvvel (?) k₄₋₆ g k₉ – Kedvvel k₄₋₅ g k₉ szájuk – **12** k₂ hógolyózik (?) k₆ van. (?) g van: **13** k₉ robot k₂ izzadtan tántorog (?) **14** k₅ k₉ zúgó

4.

Dübörgő gépváros zugó agyam,
 Hangja, mit roppant barlang-viszhang adhat
 Mély orgonára és a gondolathad
 Rokkant derékkal görbed untalan,

5 Mint korhadtt fűz görnyed szomoruan
 Deres partján zajló, jeges pataknak.
 Az építők téglát téglára raknak,
 Molnárok szijja suhogón suhan.

10 S mind robotol, minek? maguk se tudják,
 De egyszer tán megunják ezt a munkát,
 Izzadt ölükből örület fogan

S – egyszerre mind! – kizúdulván a kába
 Műhelybörtönből bösz anarkiába
 Szétkujtorognak részeg-boldogan.

Szövegváltozatok:

3 k₄(1–2) *Bus orgonára – és a gondolat-had*

(3) A véglegesre javítva.

4 k₄(1) *Rokkant derékkal görnyed untalan,*

Már a ceruzáírásban *görbed*-re javítva.

5 k₄(1) *Mint korhadtt fűz görbed szomoruan*

Már a ceruzáírásban *görnyed*-re javítva.

9–10 k₂ *Miért dolgoznak, azt maguk sem tudják*

De egyszer majd megunják ezt a munkát

Egyéb eltérések: 1 k₅ k₉ *zúgó* k₄ *agyam*<,> k₅ *agyam*. g *agyam*: k₆ *agyam* – 2 k₄ – *Hangja*, [...] *barlang-viszhang* g *barlang* *viszhang* 3 k₄ *orgonára* – g k₆ k₉ *orgonára*, k₄₋₆ *gondolat-had* 5 g *fűz* k₆ *szomoruan*, 6 k₄ *partján*<,> 7 k₄₋₆ g (Az k₆ *építők* 8 k₄₋₆ g *suhan*.) 9 k₄₋₅ k₉ *robotol* – g *minek?* – 10 k₄ *munkát*: 11 k₆ – *Izzadt* g k₆ *fogan* – 13 k₄₋₆ k₉ *Műhely-börtönből* 14 g(1) *részeg-boldogan!*

5.

Szétkujtorognak részeg-boldogan,
Elűzve a zsarnok királyt, a Gondot,
A gondolatok és virító lombok
Alól örök tavaszba száll, rohan

5 Lelkük, mintha a nap sugárban
Fölbredő baba kacag s a boldog
Ifjú anya fülébe szárnya-oldott
Öröm csattog. De addig munka van.

10 Csak halk éjfélutáni éjszakán,
Mint szunnyadó kedvest meleg leány,
Cirógatja gyötört szivük az álom.

S mint éjjel-nyíló áloé virágon,
A kertben, úgy csókolnak elheverten
A holdas fények rajta, mint ha kertben.

Szövegváltozatok:

- 1–14** k₇ A szonett címe:
Csak éjfélután
- k₃ A szonettet a költő előbb így kezdte:
*Székujtorognak részeg boldogan,
 Elűzve a zsarnok-királyt, a Gondot
 A gondolatok s gyermeces bolondok
 Módján*
 Ezután újra leírta a fenti szöveget, s folytatta:
*ropják Szépség-fák árnyiban
 Tavaszi táncuk<at> majd, de munka van
 Még addig, csak ha este szárnya-oldott
 Álom szokkenti [!]*
 Ezután harmadszor is újrazekzdte, s a teljes szonettet leírta.
- 3–6** k₄(1) *A gondolatok s gyermeces bolondok
 Módjánlelkek árnyiban
 Örök tavasz-táncot, de munka van
 Még addig,oldott*
 (A kipontozott, olvashatatlan szövegrészek mások, mint a fentebbi változatban.)
- 3** k₉ *A gondolatok és az ízes lombok*
- 5** k₃(1) *Szép lelkük, mint a Nap sugáriban*
 (2) *Szép lelkük, mint ha Nap sugáriban*
- 8** k₃(1) *Öröm dalol. De addig munka van.*
 (2) *Öröm röpül. De addig munka van.*
 (3) A véglegesre javítva.
- 13** k₃ <A holdfény> (Abbahagyott sorkezdet.)
- 14** k₃ k₄(1) *A bolygó fények rajta, mint ha kertben.*
 k₃-ban a bolygó alá a költő a holdas szót írta; egyiket sem húzta át.

Egyéb eltérések: **Cím** k₇ *éjfélután* (Th.) **1** k₃ *részeg boldogan* k₄ *részeg-boldogan* **2** g k₉ *Elűzve* k₃ *zsarnok-királyt a Gondot* k_{4,5} k₇ *zsarnok-királyt*, k₃ *Gondot* k₄(1) *gondot* (2) *Gondot* **3** k₇ *gondolatok*, **5** k_{4,6} g k₉ *mint ha* k₄ *Nap* k₅ *Nap<s>* sugáriban (Az N n-ből javítva.) **6** k₅ g *boldog*, **8** k₅ *van*, **9** k_{3,7} k₉ *halk*, **10** k₃ *leány* **12** k_{3,4} *éjjel nyíló* g *éjjel-nyíló* k₃ *alóé* k₄ k₇ *áloé-virágon* g k₉ *áloé-virágon*, k₃ k₆ *virágon* **13** k_{3,5} g *ugy* **14** k₄(2) *rajta. Mint* k₄(3) *rajta, mint* k₇ *kertben...*

6.

A holdas fények rajta, mint ha kertben
 Nyugodt rögökre bő eső ölel
 Jó áldást és a föld lomhán lehel
 Súlyos, meleg szagot, mely égbe terjeng;

5 Vagy napsugár, ha bódult szembe lebben,
 Hogy száz mármorszin víg ünnepre kel:
 Erőt, vagy vak mámort úgy hintnek el
 A holdas fények emberbolygó-lelken.

10 Igy-úgy, örök a férfibolygó társa,
 Örök az Asszony, örök a varázsa
 S szerelme sokszor lidércként lobog

S szépsége, fénye, hideg és balog.
 Pedig kigyúl a vére, ha estenden
 Világbogárkák szárnya csókra rebben.

Szövegváltozatok:

- 1 k₄(1) *A bolygó fények rajta, mint ha kertben*
 Már a ceruzafírásban *holdas*-ra javítva.
 11 k₄₋₆ g *S szerelme sokszor lidércként ragyog*

Egyéb eltérések: 3 k₈ A sorköz előbb a 3. sor után volt; a költő összekötő kapocccsal és szétválasztó jellel javította a leírási hibát. 4 k₄ g *Sulyos*, k₄ k₆ g *terjeng*, k₅ *terjeng* 5 k₄ g k₆ *napsugár* k₅ *lebben* 6 k₄₋₅ *mármor-szín* k₅ *kel* 7 k₅₋₆ g *Erőt* 8 k₅(1) *ember-bolygó lelken*. 9 k₈ *Igy-ugy*, k₄ g *Igy-ugy*: *Örök* k₅ *Igy, ugy, de* (A *de* azonnal *örök*-re javítva.) k₆ *Igy-úgy*: k₄ *férfi bolygó* (Azonnal *F*-re javítva.) k₅ *férfi-bolygó társa* 10 k₅(1) *Asszony s örök* k₄₋₆ g *varázsa*. 12 k₅ *fénye* 13 k₅ *kigyul* 14 k₅ *Világbogárkák*

7.

Világbogárkák szárnya csókra rebben,
 Az elefánt nagy vére menydörög,
 A vadgalamb turbékol és sűrög;
 Az ember szebben csókol s véresebben.

5 Mert az ölelő asszonytest eseten
 Vonagló vággyá őrjit, mint örök
 Földéhes, izzadt gazdát a rögök
 Fekete zsírja, kapzsi révületben.

10 Az ordítás a torkom elrepassze,
 Én jaj, tudom, ez lesz az ember veszte.
 Egyszer hiába bűg illatozó est,

A Gyermekek ködibe pusztul kóboran.
 Kit úgy ringat, mint Nilus egykor Mózeset,
 Sötét hitem, szent, hömpölygő folyam.

Szövegváltozatok:

2	k ₅ (1)	<i>Az elefánt nagy vére menydörög,</i>
	(2)	<i>Az elefánt nagy vére zűg, dörög,</i>
5	k ₅ (1)	<i>Mert nagy, elomló asszony-test eseten</i>
	k ₅ (2) k ₄ g	<i>A nagy, elomló asszony-test eseten</i>
	k ₆	<i>A nagy ölelő asszonytest eseten</i>
7	k ₄ (1) k ₅ (1)	<i>Földvággya izzadt gazdát a rögök</i>
11	k ₄ (2) k ₅ (1) g(1)	<i>Egyszer hiába jó illatozó est –</i>
	k ₄ (3)	<i>A véglegesre javítva.</i>
13	k ₅ (1)	<i>Ugy ringatja, mint Nilus egykor Mózeset,</i>

Egyéb eltérések: **1** k₅ *Világ-bogárkák* k₄ g *rebben*; **2** k₄ g *menydörög*; **3** k₅ *sűrög* – k₆ *sűrög*; **4** k₄ g *Ember* **5** k₄ *asszonytest* **6** k₄ k₆ k₉ *őrjit*, k₅ *őrjit* A sor k₅-ben olvashatatlan szövegből javítva. **7** k₅(1) *Az izzadt* szó azonnal beszúrva. k_{4,5} g *Földéhes* **8** k₄ g *zsírja*, k₅ *zsírja* **9** k_{4,6} g *ordítás* k_{4,5} g *elrepassze*: **10** k_{4,6} g *Én – jaj – tudom* – k_{4,5} *tudom* – k₆ *tudom*: k_{4,5} g *Ember* k₅ *veszte* g *veszte!* **11** k₄ *est*<, > – k₅ g *est* – **13** g *ugy* **14** g *szent*

Sötét hitem szent, hömpölygő folyam,
Mélyében földet, iszapot keverget,
De szűzre mos minden fekélyes lelket
Hideg hulláma s mormol komolyan

5 És hangja mint bús apaszó, olyan:
Gyertek fürödni, hozzám, gyertek,
Ó gyertek hát fürödni, lelkek!
S kirúgott, éhes kutyaként rohan.

10 De nyáron új erőt dajkál a földnek,
Komor télen rajt jégtáblák törődnek
S kiönt, ha zúdul bánat görgetegje.

Mely fényét róla híven visszkapja,
Fölötte a magyarság bolygó napja.
S kereng a bolygó, mint fáradt agy este.

Szövegváltozatok:

k₁ A szonett vázlata:

*Gyertek fürödni, hozzám, gyertek!
Szennyes, mint más, de szent folyó,
És megfürödni benne jó,
Kik sárban, kínban – szét – heverték.
(Előbb: kínban szét,)*

*Gyertek fürödni, hozzám, gyertek!
A folyó földes, iszapos,
De nagy hulláma szűzre mos
Minden beteg, szép, bűnös lelket.*

10 k₄(1) *S télen rajt komor jégtáblák törődnek
Még a ceruzáíráson erre javítva:
S komor télen rajt jégtáblák törődnek*

Egyéb eltérések: **1** k₆ *hitem*, k₅ g *folyam*. **3** g *szűzre* k₅ *lelket*, **4** k₅ *komolyan*, **5** k₄ *hangja*, k₄₋₅ g *bus*
6 g – *Gyertek* k₄ g k₆ *fürödni* k₆ *gyertek!* **7** k₄ *Ó*, [...] *fürödni* k₆ *lelkek!* – **8** k₅ *S kirúgott* **9** k₅ *Az erőt*
olvashatatlan szóból javítva. **10** k₄(2) *Komor* k₅ *törődnek*, **11** g(1) *Magyarság*

S kereng a bolygó, mint fáradt agy este
 Örökké kínzó, nagy kérdés körül
 És mint a rab, ki börtönén belül
 Falat tapint örülten, hátha gyenge.

5 Ó, mért nem lendülhet a végtelenbe,
 Külömb, szebb nap felé, amely hevül
 S ölelő sugárt szálló-mederül
 Melegen ont, megértően izenve.

10 Ó jaj nekünk, hogy így van immár mindíg,
 Szebb útra innen semmi el nem indít
 S napunk hideg, mint rideg őszi este.

Tán fénye nemis volt soha meleg!
 Szeretetemtül csak hevülne meg:
 Amint kihül, lehull az éjbe esve.

Szövegváltozatok:

- 3 k₄(1) *Vagy mint ha köszörűkő köszörül*
 4 k₄(1) *S jajdulva felsivít a büszke penge.*
 A ceruzával írt szöveg ugyanazzal a ceruzajárással erre módosítva:
Jajdulva míg sívít a büszke penge.
 6 k₄(1) *Különb napok felé* (A ceruzajárással itt abbamarad.)
 14 k₄(1) *De majd kihül s lehull az éjbe esve*
 (2) *Amint kihül, lehull az éjbe égve*
 Az utolsó szó azonnal erre javítva: *esve*

Egyéb eltérések: 1 k₅ *este*, 2 k₃ *kínzó* k₄ g k₆ *kinzó* k₅ *kinzó*, k₈ *kinzó*, 4 k₄ g k₆ *örülten* – g(1) k₆ *gyenge!* 5 g k₆ Ó k₄₋₆ g *végtelenbe* 6 k₄₋₆ *Különb*, g(1) *Nap* (Géppel azonnal *nap*-ra javítva.) 7 k₅₋₆ g(1) *szálló mederül* 8 k₄ *üzenve*. 9 k₅ Ó, g *igy* k₅ *mindig*, 10 k₄₋₅ g *utra* k₄₋₅ *indít* 11 k₅ *hideg* 12 k₅ *nem is* k₄ *meleg*, (A vessző azonnal felkiáltójelre javítva.) 14 k₅ *kihül* g *kihül*, k₆ *kihül*

Amint kihűl, lehull az éjbe esve,
 Ó, szűkösen, de addig bírja ki
 Napom, amíg még Isten is – aki,
 Mint vőlegény menyasszonyára lesve,

5 Kiváncsian kandít kitárt szivembe,
 (Mert nem tudok gyöngyszót hullajtani
 S bús nyájnyögést aklán tulhajtani) –
 Hajnalt kacag, mert nagy-nagy szeretetre

10 Minden napok Egy-Nappá égneek össze,
 Hogy minden bolygót melegén fűrössze
 Betelt életben lángjuk, mely lobog

Ujulva. Isten, szörnyű álmodó,
 Kiolvad szívünkéből a téli hó,
 Mint feledésbe hulló verssorok.

Szövegváltozatok:

- 1 k₄(1) *De majd kihűl s lehull az éjbe esve*
 3 k₅(1) *Napom, amíg az Istenem, aki*
 4–5 k₅(1) *Kiváncsin kandít falánk szivembe*
Mint ifju lányokra lesve
 Így, fordított sorrendben. Az utolsó előtti szó *lányokat*-ból javítva. Az átfírt két sor a végleges sorrendre cserélve.
 8 k₅(1) *Hajnalra kel [?] hol izzó szeretetre*
 (2) *Hajnalt kacag, mert uj, nagy szeretetre*
 12 k₅(1) *A nagy, nagy Isten, szörnyű álmodó*

Egyéb eltérések: 1 k₄ g *kihűl*, k₆ *kihűl* k₄ *esve* k₅₋₆ g *esve* – 2 k₄₋₆ g *Ó* [...] *birja* 3 k₅ *amíg* k₄ *is*, – k₅ *is*, *aki* k₆ *is*, 4 k₅ *lesve* 5 g *kandít* k₄ *szivembe*, – k₅₋₆ g *szivembe* 6 k₅ *gyöngy-szót* k₆ *gyön<y>gy szót* 7 k₄ g *S bus nyáj-nyögést* k₅ *Nyáj-nyögést* k₄ *tulhajtani*): <-> k₅ *tul* *hajtani*) k₆ *tulhajtani*) k₅ A sor olvashatatlan szövegből javítva. 9 k₅ *egy nappá égneek össze* 11 k₅ *lobog* – 12 k₄ g k₆ *Ujulva*. – k₅ *Ujulva* – k₄₋₆ g *szörnyű* k₅ *álmodó* 13 k₅ *hó*

- Mint feledésbe hulló verssorok,
 Nagy bánatok is feledésbe hullnak,
 Hideg csucsára megvacogó multnak
 S szépségük vissza is csak úgy ragyog,
- 5 Mint déli tájra messzi havasok.
 Koldús-fekély nem büzlik testvér-úrnak,
 Rothadt sebek szelíd búvá lágyulnak
 S meleg, szép szóvá büszke kardvasok.
- 10 Puha kenyérhez bő, meleg tejecskét,
 Szerető szívhez lesz világbékesség.
 Az éhendöglődő szellem repülhet
- Új-izmú sasként titok-csúcs fele:
 Miért az Én és végtelen fele,
 Ha bolygók és világok mind kihülnek.

Szövegváltozatok:

- 2 k₅(1) *Rossz [?] bánatok is feledésbe hullnak*
 3 k₅(1) *Távol megvacogó multnak*
 k₄ k₅(2) g *Beteg ölébe megvacogó Multnak*
 k₆ *Beteg csucsára megvacogó multnak*
 6 k₅(1) *Fekélyes koldus testvér-úrnak*
 Ceruzával megváltoztatva a szavak sorrendje:
Fekélyes koldus testvér-úrnak
 11 k₅(1) *A fáradt szellem repülhet*

Egyéb eltérések: 2 k₅ hullnak 4 g ugy k₅ ragyog 6 k₄ k₆ Koldús-fekély k₅ Koldus-fekély g büzlik testvér-urnak, k₅ testvér-úrnak k₈ Koldus-fekély 7 k_{4,5} g Rohadt (k₅-ben olvashatatlan szóból javítva.) g lágyulnak, 8 k₅(1) Meleg, k₅(2) S Meleg, (Az M javítatlan maradt.) g S meleg 9 k_{4,6} g tejecskét: 10 g szívhez k_{4,6} g Világbékesség. 11 k₅ éhen döglődő k₆ éhen-döglődő g röpülhet (Az ő géppel e-ből javítva.) 12 k₄ Új izmú (Az izmú ú-jának ékezte áthúzva.) k_{5,6} Uj-izmú g Uj-izmu k_{4,6} Titok-csúcs g Titok-csucs k₅(1) felé k₅(2) fele – 13 k_{4,6} g Én? k_{4,6} fele – k₅ A gondolatjel kérdőjelből, a sor első olvashatatlan szövegből javítva. 14 k₅ kihülnek.

12.

Ha bolygók és világok mind kihűlnek,
Minden atóm az Ősbe visszahull,
Minden lélek az Ūrba szabadúl,
Fakír és kéjenc ott egyé békülnek,

5 Tömeggyilkos meg Krisztus testvérülnek,
Mint illat s dögbűz a magasba, túl,
Nyögés s röhej, mely tébolyog vadúl,
Fönn halk illatszifóniába gyűlnek.

10 Minden világ a Mérhetetlen része,
Az Isten is a Lelkek Egy-Egésze.
S szépségfáimra miért-varjak ülnek.

Minek? károgják és én nem tudom.
S tovább kereng bolygóm a bús uton,
Igazságnak gyujtván hűs fényt, az Ūrnek.

Szövegváltozat:

12 k₅(1) *Miért? Károgják és én nem tudom –*

Egyéb eltérések: 1 k₄ k₆ kihűlnek, k₅ kihűlnek g kihűlnek 2 k₅ atom 3 g Urba szabadul, 4 k₅ g Fakir k₅ békülnek 5 k₈ Tömeggyilkos<, > k₅ testvérülnek 6 k₅ g dögbűz g tul, 7 k₅ vadúl g vadul, 8 k_{4.5} illat-szifóniába k_{4.6} g gyűlnek. 9 k₅ része 10 k₄ S az k_{4.6} g lelkek k₅(1) egy egésze. 11 g k₄ k₆ ülnek: k₅ A miért olvashatatlan szóból javítva. 12 k₅ tudom – 13 k₅ A S tovább szavak olvashatatlan betűkből javítva. uton 14 g Igazságnak, (Gh.) k₄ hűs [...] Ūrnek.

Igazságnak gyujtván hűs fényt, az Űrnek
(Mert az igazság: Élet és az Út,
Az Űr, a Mérhetetlen s fáj ha zúg
Hűs szele, mintha komor felleg ül meg

5 Kezdő sárkányos jégvihart s kidülnek
Táltossa torkából nekivadult
Jeges lihegések s a meglapult
Vándor bőrén maróra keserülnek.)

10 Az apró bolygó éppen annyit ér
Kicsiny körében, mint a Végtelen Fény,
Az Őslélek mérhetlen végtelenjén.

*Velem azis, ki csakis halni él,
Egyenlő; ám, hogy választott vagyok,
Komor bolygóm a legszebben lobog.*

Szövegváltozatok:

8 k₅(1) *Izzadt vándor* (Azonnal a véglegesre javítva.)

10 k₅(1) *Kicsiny körében mint a legnagyobb nap,*

11 k₅(1) *A Legfőbb Űr mérhetlen végtelenjén.*

A Legfőbb Űr szavak olvashatatlan betűkből javítva. Alatta: *Az Őslélek* de egyik változat sincs áthúzva.

12 k₅(1) *Minden lélek, ki bár csak halni él,*

Egyéb eltérések: 1 k₄ a (Th.) k_{4,5} Űrnek k₈ Űrnek 2 k_{4,6} g *Igazság:* k₈ *Ut*, k_{4,6} g *Út*, 3 k₈ A sorköz előbb a sor után volt; a költő összekötő kapocccsal javította a leírási hibát. g *Űr*, k₅ A *Mérhetetlen M-* je *m*-ből ja-vítva. k₄ *fáj*, 4 g *Hűs* k_{4,6} g *mint ha* k₅ *ül* 5 k₆ *Kezdő*, k₅ *kidülnek* 6 g *nekivadult* 7 k₅ *Az a meglapult* szavak olvashatatlan betűkből javítva. g *meglapult* 8 k₈ *keserülnek*. k₄ g k₆ *keserülnek*) k₅ *keserülnek*), 10 k₅ *körében* [...] *Fény* 12 k_{4,6} g *az is*, k₄ *él* 12–13 k_{4,5} Nincs kiemelés. 13 k₅ *Egyenlő*. Ám k₄ g k₆ *ám*

Komor bolygóm a legszebben lobog,
Mert nem zugat fényt senki szabadabban
A sükettség éjébe s éhes rabban
Sültek szaga meg illatos borok

5 Se mankózzák úgy vágyát, mint robot
Után ha lángom rácsán át beharsan
Fásult szívébe, mint hol északsark van
Felbukkan bús, de tiszta napkorong...

10 A Békesség-Noé szívembe jöjjön,
Nagy tisztulás-özön zúg bennem és
Bár keserűségvulkán dübörögjön,

Lávás szitokkal földve a vetést,
Nekem van szörnyű s lesz szép igazam.
Külön világot alkotok magam.

Szövegváltozatok:

3 k₅(1)

A vaksükettség éjjelébe (Azonnal a véglegesre javítva.)

9–14 k₅

E hat sor sorrendje előbb ez volt: *Nekem van* [...] *Bár keserűség* [...] *Lávás* [...] *Nagy tisztulás* [...] *A Békesség-Noé* [...] *Külön* [...]. A költő a végleges sorrendet előbb a lap bal oldalára írt számokkal jelezte, majd a korábbi szövegre ráírta az új, megváltozott sorrendű szöveget, s a számokat kihúzta.

14 k₄(1) k₅(1)

Külön világot alkotok magam

k₅(2)

Külön bolygó-világ vagyok magam.

k₄(2) k₅(3)

Külön világ vagyok zuhant magam. (Így!)

Egyéb eltérések: **2** k_{5,6} *zúgat* **3** k₅ *éjjébe* (A *jj* javítatlan maradt.) **4** k₄ *szaga*<,> k₆ *szaga*, k₅ *A meg szó és-ből* azonnal javítva. k₈ *A borok b-je* azonnal *t-ből* javítva. **5** k₄ *mankózzák* (Th.) k₆ *Se* <marc> *mankózzák* g k₆ *ugy* **6** k₅ *beharsan*<,> **7** k_{4,5} g *észak-sark* k₆ *észak-szark* (Th.) *van*<,> **8** g *bus*, **9** k₄ k₆ *jöjjön*: k₅ *jöjjön* g *jöjjön* – **10** k₅ *tisztulás özön* k₄ g *zug* k₆ *zúg* (Az ékezet áthúzza.) **11** k₄ k₆ *keserűség-vulkán* k₅ *keserűség*, *vulkán* g *keserűség-vulkán* **12** k₆ *szitokkal* <folv> *földve* k_{5,6} *vetést*: **13** k₄ g *szörnyű* k₄ *igazam*, k₅ *igazam!*...

Mesterszonett

- Külön világot alkotok magam.
Kerengő bolygó friss humussza lelkem,
Szépségfák állnak illatokkal telten.
Dübörgő gépváros zugó agyam.
- 5 Szétkujtorognak részeg-boldogan
A holdas fények rajta, mint ha kertben
Világbogárkák szárnya csókra rebben.
Sötét hitem szent, hömpölygő folyam.
- S kereng a bolygó, mint fáradt agy este.
- 10 Amint kihül, lehull az éjbe esve,
Mint feledésbe hulló verssorok.
- Ha bolygók és világok mind kihülnek,
Igazságnak gyujtván hús fényt, az Ūrnek,
Komor bolygóm a legszebben lobog.

Szövegváltozatok:

Cím	k ₄	Hiányzik.
1	k ₅ (1)	<i>Külön világot alkotok magam.</i>
	(2)	<i>Külön bolygó-világ vagyok magam.</i>
	(3)	<i>Külön világ vagyok zuhant magam. (Így!)</i>
2	k ₂ k ₃ (1)	<i>Szép, tévedt bolygó friss humussza lelkem,</i>
6	k ₃ (1)	<i>A bolygó fények rajta, mint a kertben</i>
	(2)	<i>A bolygó fények rajta, mint ha kertben</i>
7–8	k ₃	<i>Világ-bogárkák röpke szárnya rebben,
S komor hitem hömpölygő, zord folyam.</i>
10	k ₃	<i>De majd kihül s lehull az éjbe esve</i>
13	k ₃ (1)	<i>Igazságnak gyujtván hús fényt, az Ūrnek</i>
	(2)	<i>Igazságnak hintvén hús fényt, az Ūrnek</i>

Egyéb eltérések: **1** k₃₋₄ *magam*, **3** k₃₋₆ g *Szépség-fák* **4** k₃ *S dübörgő gép-város* **7** k₄₋₅ *Világ-bogárkák* k₆ *rebben*, **8** k₅ *szent* **9** k₃ *este* k₄ *este*, **10** k₄₋₅ g *kihül*, **11** k₄ *feledésbe* (Th.) **12** k₃ *kihülnek* k₄₋₆ g *kihülnek*, **13** g k₆ *hús* k₄ *Ūrnek*: g k₆ *Ūrnek*,

Szövegforrások:

k₁ PIM JA 556. (1. Saitos-füzet) 49. Tintaceruzával írt, majd áthúzott négy sor. A 3. szonett korábbi kísérlete. Teljes szövegét közöljük. – PIM JA 557. (2. Saitos-füzet) 53. Tintaceruzával írt nyolc sor. A 8. szonett korábbi kísérlete. Kiadta Szabolcsi Miklós, ItK 1961. 734. Teljes egészében közöljük.

k₂ PIM JA 556. (1. Saitos-füzet). A 3. szonettnek, a 4. szonett 9–10. sorának és a 15. szonett első szakaszának gyorsírással írt fogalmazványa. (László János, ItK 1961. 742–743.)

k₃ Uo. Tintával írt fogalmazványok. A füzet 49. lapjának felső felén a 15. (mester)szonett, cím nélkül. A 2. sor tintaceruzával, a 6. és 13. sor tintával módosítva; alatta gyorsírással keltezés: *Makó 23. márc. 2.* A 49. lap alsó felén az 1. szonett. (A 6. és 9. sor módosítva, a 12–13. sor helye üresen hagyva.) A 47. lapon a 9. szonett első két sora. A 46. lapra a költő előbb leírta az 5. szonett első három sorát s a negyedikből egy szót (a), majd újra leírta ugyanezt (b), s folytatta a 7. sor feléig. Végül a szonett teljes szövegét leírta (c), majd az 5., 8. és 14. sor szövegét módosította. A 46. lap teljes szövegét közölte Szabolcsi Miklós, ItK 1961. 736.

k₄ PIM JA 557. (2. Saitos-füzet) 55–70. A költő előbb az 55. lap tetejére ceruzával felírta a címet s a cím alá ezt: *Kezdtém: 1923. I.* A lapot üresen hagyta, s a következő lapon elkezdte ceruzával a szöveget. Leírta az 1–4. szonettet a keltezéssel együtt, az 5. szonett 1–6. és utolsó sorát, a 6. szonettet a keltezéssel együtt, a 7. szonett első és utolsó sorát, a 8. szonettet, a 9. szonett 1–6. és utolsó sorát, a 10–14. szonett első és utolsó sorát és a 15. (mester)szonettet, cím nélkül. A le nem írt sorok helyét üresen hagyta. Később (talán k₅ leírása után) tintával ráírta a ceruzairásra a véglegesnek szánt szöveget, illetőleg kitöltötte az üresen hagyott helyeket. A tintával leírt szövegben is van néhány módosítás. A ceruzával leírt szövegrészeket – ahol megvannak és kibetűzhetők – (1)-gyel, a tintával frottákat (2)-vel, az ezen végzett javításokat (3)-mal jelezzük a változatjegyzékben. Ugyanekkor írta le a költő a Juhász Gyulának szóló ajánlást (136), és látta el keltezéssel a szonetteket. Az ajánlás keltezése: *Makó, 1923. május 18.* Az 1. szonetté: *23 III. 2 Makón. 2: 23 I. Makó. 3: 23. II. 21. Makón. 4: 23. II. 22. Makón. 5: 23. III. 6. 6: Makó, 1923. ápr. 25. 7: Makó, 1923. május 1. én. 8: 23. III. Makó. 9: 23. III. 17. Makó. 10: Makó, 1923. máj. 8. 11: Makó, 1923. május 12. 12: Makó, 1923. máj. 17. 13: Makó, 1923. május 18. 14: Makó, 1923. május 17. 15: 23. márc. 2.* (Az utóbbi gyorsírással.)

k₅ PIM JA 556. (1. Saitos-füzet) 40–26. (A lapszámzás fordítva halad.) Tintaceruzával írt tisztázat, néhány szövegmódosítással. Az ajánlás nincs meg. A 6–7., 10–12. és 14. szonett keltezve van; a dátumok egyeznek k₄ dátumaival.

g PIM JA 987. (Espersit Máriától.) Az ajánlással együtt. Mindegyik darab külön lapon. A szonettek római számmal vannak megszámozva. A költő tintával pótolta az írógépen hiányzó hosszú ékezeteket, módosította az 1. szonett 3. és 5., a 7. szonett 11. sorának szövegét, javította néhány helyen az interpunkciót, keltezte és aláírta az ajánlást, keltezte a szonetteket (a 6. szonettet géppel), végül az egész szöveget aláírta. A dátumok egyeznek k₄ dátumaival.

k₆ Ismeretlen helyen. (Vö. ÖV 1984. I, 553.) Tintával írt tisztázat. Az ajánlás és az egyes szonettek fekete tussal írva selyemzsinórral összefűzött vastag lapokon olvashatók, mindegyik darab külön lapon. Az utolsó szonett alatt: *Makón, 1923.* Az ajánlás és a 15. szonett hasonmását, valamint a szövegnek ÖM 1955. szövegétől való eltéréseit Grezsa Ferenc közölte. (It 1962. 135–137.) Grezsa lelőhelymegadása kissé homályos: „Baranyi Imréné Kohajda Magda (Hódmezővásárhely) juttatta el hozzám azzal a megjegyzéssel, hogy Könyves-Kolonics Józsefnek ... útján jutott hozzá.” Fokozza a tulajdonos körüli homályt, hogy két rövid hír József Attila egykori barátjának özvegyét, Kemény Sándornét nevezi meg tulajdonosként. (Népszava 1961. márc. 5., Délmagyarország 1961. márc. 7. – Péter László szíves közlése.) Tovább bonyolítja a dolgot, hogy a Juhász Gyulának szóló ajánlóvers (lásd az előző sz. alatt) hasonmását már 1958-ban közölte Szántó Judit (1958. 98.), noha Grezsa közleményében mint „újonnan előkerült” kéziratot említi. – Az 1. és 2. szonett szövegét tartalmazó lapok fényképe: PIM JA 1028. Az egész szöveg nem-autográf gépiratos másolata: PIM JA 587. A variánsokat az 1–2.

és 15. szonettnél a hasonmások, a többinél Grezsa variánsjegyzéke alapján adjuk. (A gépiratos másolat pontatlan.)

k₇ a Makai család tulajdonában. Xeroxmásolata: Int. Arch. Szeged. Az 5. szonett, külön címmel. A cím valószínű tollhibáját javítottam.

k₈ PIM JA 931. Tintával írt tisztázat. Keltezése: *Makón, 1923. elején*. Az ajánlás itt már nincs meg. Mindegyik szonett külön lapon. A kézírás alapján a vers leírásának ideje 1924-re tehető. Az 1. és utolsó lapon idegen kéz ceruzáírással: „garm.” A Szép Szóban megjelent szöveget erről a kéziratról szedték. E kiadás alapszövege. A hiányzó alcímet, valamint a 13. szonett 8. sorának végén a hiányzó zárójelet pótoltam. A 6, 9., 9, 2., 11, 6. és 13, 1–2. sorban az í-ú-ű betűk hosszú ékezetét k_{4,5} szerint írtam.

k₉ PIM JA 586. (Saitos Gyulától.) Tintával írt tisztázat. Az ajánlás itt sincs meg. Mindegyik szonett külön lapon. Csak az 1–5. szonett kézírata van meg. Feltűnően késői kézírás, talán már 1925-ben készült.

Szép Szó 1938. 469. (k₉ alapján, sok hibával.) – Bálint György, 1940. 135. (A Szép Szó alapján.) – ÖM 1952. I, 100, 380. (A 2. és 4. szonett a Nem én kiáltok alapján, a többi a Szép Szó alapján.) – ÖM 1955. I, 103, 389. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 138. sz.

137b. A szerelmes szonettje

Kerengő bolygó friss humusza lelkem,
Nehéz ekével szántja milliárd
Vad, barna fájdalom s hegyes vasát
Mélyen lenyomva gázol át a telken.

5 Gőzös, meleg barázdákon vetetten
Kincses kalászkok bólogatnak át
Az út felé, hol kényes, büszke fák,
A szépség fáí búgnak át a berken.

10 Alattuk szívem ül, a mindig éhes.
Sötét szeme s paraszti szája véres.
És éles sziklán gyilkos késeket fen.

Egy tiszta érzés arra bandukol
S forró vér gőze száll ködökbe, hol
Szépség-fák állnak illatokkal telten.

Szövegváltozatok:

Cím	k ₁	Szonett (2.)
1	k ₁₋₂	<i>Szép, tévedt bolygó friss humusza lelkem,</i>
8	k ₁₋₃ g SZ	<i>A Szépség fái súgnak át a berken.</i>
9	k ₁₋₃ g	<i>Alattuk Amor ül, ki mindig éhes,</i>
	SZ	<i>Alattuk szívünk ül, ki mindig éhes.</i>
	RH	<i>Alattuk szívünk ül, a mindig éhes,</i>
14	k ₁	<i>A fák susognak illatokkal telten.</i>

Más eltérések: 1 RH *Kerengő*, (Sh.) NÉ *humusza lelkem* g SZ k₃ RH *humusza lelkem*, 8 k₂ *Szépség-fái* g SZ k₃ *szépség* k₃ *súgnak* 9 k₃ *éhes. g éhes*, 10 SZ RH *véres* 12 k₁₋₂ *Érzés* g SZ k₃ *tiszta-ézés*

Szövegforrások:

k₁ PIM JA 1074. Tintával írt tisztázat. A költő a József Jolánnak 1923. jan. 27-e után írt levelébe írta be az *Éjjel* (111) szövegével együtt. A levélben ezt írta: *Egy szonettkoszorún is dolgozom egy szonettet küldök mutatóba egy másik verssel.* Kiadta (első három szakaszát hasonmással) Rozsics István, Új Tükör 1982. ápr. 11.

k₂ OSZK An. 11.971. Ceruzakézirat, cím nélkül. Lásd a 115. sz. versnél k₂ jegyzetét.

g PIM JA 150/6. A 7. sor *út* szavában az ékezet tintával, egyébként az i-u-ü mind rövid. A gépirat egy tervezett kötet összeállításakor, 1924 nyarán készült.

Szeged (hírlap) 1924. okt. 5.

k₃ A legutolsó harcos című, 1924 októberében összeírt füzet (JAM) 27. sztl. lapján. A lap alján: *Estlapok – „Szeged”* –

Reggeli Hírlap (Miskolc) 1925. jan. 4. Az i-u-ü mind rövid. A vers alatt: „Mutatvány szerzőnek dec. elején megjelent »Nem én kiáltok« című verskötetéből.”

Nem én kiáltok (1924. dec.) 11. E kiadás alapszövege. Az 1. sorban a *humusza* szót a többi forrás alapján *ssz-szel* írtam, s a sor végére vesszőt tettem.

ÖM 1952. I, 100, 380. (A Kozmosz éneke 2. részeként.) – ÖM 1955. I, 103, 389. (Mint ÖM 1952.)

137c. A gondolkodó szonettje

Dübörgő gépváros zugó agyam.
Hangja – mit roppant barlangviszhang adhat
Mély orgonára és a gondolathad
Rokkant derékkal görbed untalan,

5 Mint korhadt fűz görnyed szomoruan
Deres partján zajló, jeges pataknak.
Az építők téglát téglára raknak,
Molnárok szíja suhogón suhan.

10 S mind robotol – minek? maguk se tudják,
De egyszer tán megúnják ezt a munkát,
Izzadt ölükben örület fogan –

S – egyszerre mind! – kizúdulván a kába
Műhelybörtönbül bős anarkiába
Szétkujtorognak részeg-boldogan!

Szövegváltozatok:

Cím k Város: az agy
4 g Fájó derékkal görbed untalan,

Helyesírási eltérések: 1 NÉ zúgó k g zugó k agyam, 2 k g barlang-viszhang 3 k orgonára – g orgonára, 7 k (Az NÉ építők g k építők 8 k g szíja k suhan. (A zárójel nincs bezárva, th.) 10 NÉ megúnják k g megunják 11 g – Izzadt k fogan 13 NÉ Műhelybörtönbül k Műhely-börtönbül, g Műhelybörtönbül 14 k g részeg-boldogan.

Szövegforrások:

k PIM JA 560. (József Etelkától.) Ceruzával írt tisztázat.

g PIM JA 150/2. A címben, az 5. és 12. sorban a hosszú ékezet tintával. A gépirat egy tervezett kötet összeállításakor, 1924 nyarán készült.

Nem én kiáltok. Szeged 1925. [1924. dec.] 40. E kiadás alapszövege. Az 1., 7., 10. és 13. sorban a kéz- és gépirat alapján javítottam az ékezést. Utánközlése: Harcos énekek. Bp. 1926. 29.

ÖM 1952. I, 101, 381. (A Kozmosz éneke 3. részeként.) – ÖM 1955. I, 104, 390. (Mint ÖM 1952.)

Makó 1923. május–1924. február

138. Májusi ének

Örök reménység istenajka csókol
Keserű számra, Ember, égi dalt:
Nagy, szűz virág a roskadozó lombból
S Világbékesség szívedből kihajt
5 És szeretettel, illatával hódol
Világszabadság, tavasz, téli rajt,
Undok lélek-fagyot feledve, Ember
Rácsókolom magam kezedre rajt,
Kérgén lihegjek Világszerелеmmel
10 Mert a Békekesség egyszer csak kihajt.
Ó halleluja, Május a szivekben
Hozsánna, nékem ezt kell énekelnem:
Az Isten legszebb gondolata lelkem!

Szövegforrása az 1. Saitos-füzet (PIM JA 556.) 4. lapján levő, tintaceruzával írt tisztázat. A 2. és 10. sor szövegét a költő módosította. A 2. sor javítás előtti szövege:

Keserű számkra, Ember, égi dalt:

A 10. sor első szavára, a *Mert*-re ráírt szót nem tudtam elolvasni, s ezért a korábbi változatot közlöm a főszövegben. A címet a 3. kötetünk 104. lapján közölt verscímjegyzék 40. tétele után adom.

ItK 1961. 725. (Szabolcsi Miklós közlése. A 10. sor első szavát elhagyta.) – ÖM 1967. IV, 164, 300. (A 10. sor első szava kérdőjelesen: *Csók*) – ÖV 1984. 137. sz.

139a. Jöjj testvérkém

Jöjj, testvérkém, atyánk, a bujdosó Nap,
A távol falujába ballagott.

Kigyujtják hamvas üvegét a Holdnak,
A méla égi templomablakot.

5 Fészkében ring a száz ujjongó fecske,
Szívemben minden mámoros szavad.

Reszket, mint ujjunk, mind a levelecske
S a rög a röghöz csókosan tapad.

10 Mint fénybogárka almbimbó szirmán,
Tejbőrödön szemem úgy tétováz.

Jöjj kedvesem, tested lelkembe innám
S az illatos mennybolt a nászi ház.

Az est sötét báránya ballagóba,
S feketébb hulló selyemgyapja már.

15 És szöke hajad sárga-rózsadombja
Fülledten csókom harmatára vár.

A Pesti Napló 1923. augusztus 25-i számából.

ÖM 1952. I, 94, 377. (A *Rög a röghöz* változataként.) – ÖM 1955. I, 94, 383. (Mint ÖM 1952.) –
ÖV 1984. 149. sz.

139b. Rög a röghöz

Jöjj, testvérkém, atyánk, a bujdosó nap
a távol falujába ballagott.

Fönn már kigyujtják üvegét a holdnak,
a hamvas, égi templomablakot.

5 Fészkében ring a száz cikázó fecske,
szívemben minden mámoros szavad.

Reszket – mint ujjunk – mind a levelecske
és röghöz szorul a rög és tapad.

10 Egymás mellett mi is rögök vagyunk most,
minket a gyöngye, friss vetés szeret.

Jöjj, kedvesem, tested lelkembe hullasd,
bennünk a föld barázdát rejteget.

Az est sötét báránya ballagóba,
feketébb hulló selyemgyapja már.

15 És szőke hajad mintha mező volna,
mit teljesen betölt a holdsugár.

Szövegváltozatok:

4 k(1)
k(2) RH
5 SZT g₁₋₂ k RH NÉ D
8 SZT g₁₋₂ k RH NÉ D
9–10 SZT

g₁ k

11 SZT g₁ k
15–16 SZT g₁₋₂ k RH NÉ D

*A hamvas, égi templomablakot.
A láthatatlan-muskátlis ablakot.
Fészkében ring a száz ujjongó fecske,
És rög a röghöz csókosan tapad.
Egymás mellett mi is rögök vagyunk,
Amilyen gyenge, friss vetést szeret,
(Hibás szöveg.)
Egymás mellett mi is rögök vagyunk tán,
Amilyet gyöngye, friss vetés szeret.
Jöjj kedvesem, tested lelkembe innám,
S még szőke hajad sárga rózsadombja
Fülledten csókom harmatára vár.*

Egyéb eltérések: **1** SZT k RH D *Jöjj* g₁ *Jöjj*<,> NÉ *Jöjj* SZT D *atyánk* g₂ *bujdósó* (Gh.) NÉ *nap*, **2** SZT *a* (Sh.) **3** SZT *Fönt* NÉ *kigyújtják* **4** SZT *E* (Sh.) SZT g₁ D *hamvas* **6** M *Szívemben* (Az S sh.) SZT g₁ k RH *Szívemben* D g₂ *szívemben* SZT RH *szavad* (Sh.) **7** SZT RH *mint a* (Sh.) g₂ *Reszket, mint ujjunk, mind a levelecske*, **8** g₂ D és **10** g₂ *Minket* (Gh.) *a gyenge*, **11** g₁ *Jöjj*<,> NÉ *Jöjj* D *Jöjj* g₂ *hullasd* – g₁ k *innám* **12** g₁ SZT *S bennünk* **13** SZT *ballagóban*, (Sh.) g₂ *ballagóba'*, **14** SZT *már*, g₁ k RH NÉ *már* g₂ *már* – – **15** SZT *rózsadombja*, (Sh.) g₁ NÉ *sárga-rózsadombja* k *sárga-rózsadombja*, RH *sárgarózsadombja*, g₂ s [...] *rózsa dombja* **16** k RH *Fülledten*, D g₂ *fülledten*

Szövegforrások:

Színház és Társaság (Szeged) 1924. ápr. 22.

g₁ PIM JA 150/70. A gépirat egy tervezett kötet összeállításakor, 1924 nyarán készült.

k A legutolsó harcos című, 1924 októberében összeírt füzet 18. sztl. lapján. A lap alján: *Pesti Napló*, 1923. – *Makói Friss U.* – *Színház és Társaság*

Reggeli Hírlap (Miskolc) 1924. dec. 7. A vers nincs szakaszokra tagolva. Alatta: „Mutatvány szerzőnek december elején »Nem én kiabálok« [!] c. verskötetéből.”

Nem én kiáltok (1924. dec.) 26. Utánközlése: *Kecskeméti Lapok* 1925. ápr. 12. (Az utolsó sorban hibásan: *Fülledt*)

A fenti forrásokban mindegyik sor nagybetűvel kezdődik.

Diogenes (Bécs) 1926. máj. 22.

g₂ PIM JA 150/71. A gépirat egy tervezett gyűjteményes kötet összeállításakor, 1932 nyarán készült.

Medvetánc (1934. dec.) 11. E kiadás alapszövege. A 6. sor sajtóhibáját javítottam.

ÖM 1952. I, 94, 377. – ÖM 1955. I, 94, 383. – ÖV 1984. 180. sz.

140. Alkohol

- A rózsakötőjű nap csak nékem integet,
De nem borulok elé, mert úgyis rogyadozik a lábam
S nem is harcolhatok érte,
Mert az alkohol
- 5 Kopjás fiatal gerincemet
A nyomorúság abroncsává görbíti már
Lomha lángú poklos katlanában.
- Erős kezemmel remegéssé bomlok, ám
A kérges, jó becsületű kéz
- 10 Nyugodtan heverész
Kinyúló nagy pihenésben az árnyék homlokán.
- Nincs asszony, kire véres szememmel kancsalítsak!
- Engem a legforróbb május is csak
Subás nyárral ültet vacsorához
- 15 S az íze is kevés.
- S most szívem sem lombos erdő, hol szelíd remete
Békült szóval intne: Fiam, imádkozz!
A tisztaság napos mezőit s hús fenyvesét bevonta
Az elfásult mámor hója, jege,
- 20 Ijedten zuhan ott a kétségbeesés
Vasalt száncója
Ismeretlen üregek borzalma fele.
- Meglehet, hogy nem iszok többet,
Hiába köszönget
- 25 Síma, udvarias arccal az alkohol.
Többé nem packázik énvelem!
- De akarásom leölt hízóként haldokol
És agyam szúvas, megrecsegő fáján,
Vén öngyilkos a padlás gerendáján,
- 30 Kinyúló nyelvvel lóg az értelem.

A versnek csak két nem-autográf gépirata ismeretes, amelyek ugyanazon az elveszett szövegforráson alapulnak:

g₁ PIM JA 171. Kelte: *Makó, 1923. május 24.*

g₂ PIM JA 144/A/21. A vers után: *József Jolán közlése. Makó, 1923. május 24.*

Közlésemben g₁-et követem. Az í-ú-ű betűk ékezetét, a gépiratos másolatok és közlések ékezetésétől függetlenül, én tettem ki.

g₂ szövege három helyen tér el g₁-től: a 2. sor végén vessző van; a 17. sor *Fiam* szava után nincs vessző; a 26. sor első szava: *Többet*

Kelet Népe 1941. jan. 1. (g₁ alapján.) – MÉ 1941. 145. (Radnóti Miklós közlése g₂ alapján.) – ÖM 1952. I, 110, 383. (A Kelet Népe alapján.) – ÖM 1955. I, 113, 392. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 139. sz.

141. Az őrült hajótörött

Hahó, te gálya,
Rohanj, mint égő üstökös az éjbe,
Győzelmesen rohanj
A nagy Igazság szűk kikötőjébe,
5 Hejh! ott daloljon ágyúim száz
Keserű keselyűje békességet,
A hideg ég s a lángoló pokol
Hogy dögvészes borra langyuljon át,
Hejh ujszülött, hejh, aki haldokol
10 S te is, te girhes, pókhasú világ,
Ihattok, mint a szomjas kút esőben,
Ezer cigány lesz, mind a gonosz lelkek,
Lakodalom a dicső Pusztulással
És Isten koronája lesz a serleg!
15 Szeretnétek, heh, tudni, mi lehet még?
Éjfélt Hungária lehányja leplét
S mi vig hajnalba átmulatozunk –
Haha, szép ám a másvilági hajnal!
S ott istenpálinkát iszik mindenki
20 Egy-egy szívvel, de rugjatok még itt be,
Hisz pálinkáspohártok oly kicsinyke!
Dagadj vitorla, mint dagad a lelkem!
Hát hulljon szét a föld, ha ráfutunk,
De kikötünk az ősi telken!
25 (Hahó! – rikolt a zord sziklák fölött
S utolsó rongyát vitorlának tűzi
A víg magyar, őrült hajótörött.)

Szövegforrása a Cserépfalvi Imre örököseinek tulajdonában levő, tintával írt tisztázat. Fényképe: Int. Arch. Szeged. A 10. sor *pokhasú* szavában pótoltam az *o* ékezetét. A kézirat nem-autográf gépiratos másolata: PIM JA 144/A/27.

ÖM 1952. II, 267, 435. (A gépiratos másolat alapján, három hibával: **9** hajh, **12** mint *e* **19** S ott *is* istenpálinkát) – ÖM 1955. II, 276, 462. (Mint ÖM 1952. A 6. sorban kimaradt a *keserű* szó.) – ÖV 1984. 141. sz.

142. El innen

Hol a tiszta szavak nem dadognak,
El innen, végre, a magasba, föl!

El se mondom majd a csillagoknak,
Hogy a teremtő ember öldököl.

5 Teremtő ember? hát a teremtésük,
Vélték-e valamikor, hogy mi az?

Igaz életre való szelidségük
Csörömpölő páncélon rongy viasz.

10 Áldd meg, te Krisztus, a mi fegyverünket!
Az ének száll és kúszik a mise.

S a megdühödt vak látnivélőt büntet,
Pedig még fényt nem látott senki se.

Ó, él a fény, a tavaszi, ha itten
Fénynek is hiszik az őszi ködöt!

15 Nagyon útalkozhatott az Isten,
Hogy ilyen csúnya planétát köpött.

Bálint György kiadásából, 1940. 342. Eredeti szövegforrása ismeretlen. A 10. és 15–16. sorok új betűinek ékezetét én tettem ki.

ÖM 1952. I, 112, 383. (Az utolsó sorban hibásan: plánétát) – ÖM 1955. I, 115, 393. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 143. sz.

143. Világ megokolt útálata

Nincs itt semmi szép, mert nincs igazság,
Kenyér-anyót veri az alkohol.

Elvonult a szép lélek-magasság
S ifjú apácaszívként haldokol.

5 Don Quijottként girhes koronánkon
Okos Panzákkal harcolunk s bután.

Nincsen illat sehol a világon,
Hullák rothadnak Volgán és Dunán.

10 Ó az Ember!! – hagyja karosulni
Az eszmét a butaság szöllején.

S mint ki vágy Krisztus sebébe nyúlni,
Ugy undorodok magamtól is én.

Aromaként öleli itt minden
Magába át a gyűlölet-ködöt.

15 Nagyon útalozhatott az Isten,
Hogy ilyen csúnya planétát köpött!

Szövegváltozatok:

- 9 k₁(1) *Ó nagy Ember!!!*
(2) *Nagy az Ember!!! Hagyjuk karosulni*
(A korábbi változat második fele olvashatatlan.)

Egyéb eltérések: **Cím** k₁ *utálata* **2** k₁ *kenyéranyót* **4** k₁ A sor olvashatatlan szövegből van javítva. **5** k₁ *Don Quijotként, girhes koronánkon, 7* k₁ *világon: 12* k₁ Az *undorodok* szó *k*-ja *m*-ből javítva. *magamiúl* **15** k₁ *Isten, k₂ Isten* **16** k₁ *köpött.*

Szövegforrások:

k₁ Cserépfalvi Imre örököseinek tulajdonában. Fényképe: Int. Arch. Szeged. Tintaceruzával írt tisztázat. A 4. és 9. sort a költő módosította. Kelte: *Makó, 1923. jun. 2.* A kézirat hátlapján: *A legeredetibb I. sz.-ú kézirat. – A többi csak silány reproductio! Ára (közös megállapodás szerint) 10.000 (tízezer) korona. József Attila.* Nem-autográf gépiratos másolata: PIM JA 144/A/36. (Három hibával: **6** Panchákkal **9** hagyjuk karosulni)

k₂ PIM JA 962. (Espersit Mária tulajdonából.) Tintával írt tisztázat. E kiadás alapszövege. A 15. sor végére vesszőt tettem.

Új Magyarország 1945. nov. 14. – ÖM 1952. I, 111, 383. (k₁ gépiratos másolata alapján, a következő hibákkal: a cím névelővel; **6** Pansákkal **16** plánétát) – ÖM 1955. I, 114, 392. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 142. sz.

144. Harc a békességért

Gondom földörögő tankja alatt a föld,
Meddő nemzetem hadd nyögje dühödt vasát.

Ágyúzó keserűség

Marja puhára göröngye szíkjét.

5 Hörcsöghad bolya, hol vétve terem kalász:
Lőárkon nyomorúl gazda barázda helytt
S kóborgó ebek osztják
Pénze kidőlt igahúzó barmát.

10 Jóság légyen e föld, lassu eső ha reng
Új istent kereső bujdokolás egén!
Jusson végre igazság
Bő kenyéréhez a munka s eszme!

15 Kell, termő ez a föld: hullt bele sok derék,
Mégforgatni ölet ésszel akarta mind
S éhen dőlt bele mind: itt
Száz akarat bomol őserővé.

Lelkem, gépvezető, hajdan időn kapás,
Föl ne hányd sorodat: nagy proletári sor!
Gyűlölség-zuzatóban
20 Áldd a vető s arató munkáját.

Gondom földörögő tankja, a szörnyeteg
Rút végzetje után szép hivatása: mint
Békesség deli gépe
Vonja az emberi szív ekéjét.

Szövegváltozatok:

Cím	g	Békeségért [!] való harcolás
1–2	k ₁	<i>Líráám földörögő tankja alatt a föld, Meddő nemzetem, ó, nyögje dühödét vasát,</i>
21	k ₁	<i>Líráám földörögő tankja, a szörnyeteg –</i>
22	k ₁	<i>Rút munkája után szép hivatása – mint</i>
	g k ₂	<i>Rút robotja után szép hivatása: mint</i>

Egyéb eltérések: **2** g k₂ *vasát*, **4** k₁ *szikjét!* g *szikjét*. **5** g *kalász*, **6** g *nyomorul* **8** k₂ *kidőlt*, **10** k₁ *Új-*
Istent g k₂ *Istent* k_{1,2} g *egén*, **12** k₁ *Munka s Eszme!* g k₂ *eszme*. **15** k₁ *mind* – **17** k₁ g *hajdan-időn* **18**
k₁ *sorodat* – [...] *sor*: **19** k₂ *Gyűlölség zuzatóban* **20** k₁ *munkáját!* **24** g *sziv*

Szövegforrások:

k₁ fényképe: PIM JA 1007/1. Hasonmása: ÖM 1952. I. 112. l. után. Eredetije 1951-ben Tettamanti Béla tulajdonában volt. Tintával írt tisztázat. A cím alatt: *Tettamanti Bélának, a békés harcosnak ölelő, kemény és magyar, emberi szeretettel*. A vers után: *Makó, 1923. június 12.*

g PIM JA 150/19. Az ú-ű betűk ékezetét a költő tintával pótolta. A gépirat egy tervezett kötet összeállításakor, 1924 nyarán készült.

k₂ A legutolsó harcos című, 1924 októberében leírt füzet 39–40. sztl. lapján.

Nem én kiáltok. (1924. dec.) 59–60. E kiadás főszövege.

ÖM 1952. I, 113, 384. – ÖM 1955. I, 116, 393. – ÖV 1984. 144. sz.

145. Juhász Gyuláról való nóta

Hát huszonötév rút robotja kellett
Szép, szűz szándékok postakocsiján,
Hogy egy ital bor légyen áldomása?
Hát ezért szédült nagy, szerény szive,
5 Kürtjét fujván a tündöklő bakon?
Az értetlenség és a félreértés,
Magyar, dacos, konok-sörényü mének
Nagy bánatának szelid gyeplyén
Hogy végre mégiscsak falunkba értek.
10 Magyarország, duhaj legények falva,
Ó, itt nem is vár senki levelet,
Nem tud olvasni senki itt igét,
Csak néhány ember nem írástudatlan.
Itt több a csaplár, mint a néptanító,
15 Ki fölolvassa a szerelmes szókat.
S az igehozót fitymálja a törpe,
Pedig nagyobb, mint száz Napoleon!
Huszonötéves málhás kocsijáról
Mindenkinek jár távoli csomag
20 S egy égi izenet, amit hozott,
Ahonnan jött, az örök szeretetből
S hová már vissza is tér nemsokára,
Csak huszonötév robotja után
Megissza ezt a hitvány áldomást.

Szövegváltozatok:

Cím k₁ MRÚ

Juhász Gyula nótája

6 k_{1,2} MRÚ g

A sor után egy, a kötetből kihagyott sor:

Mokány, kemény, de csökönyös lovak,

19 k₁(1)

Mindenkinek jön távol izenet

24 k₁

Megissza ezt a kicsi áldomást.

MRÚ

Megissza ezt a kicsiny áldomást!

Egyéb eltérések: 1 k_{1,2} MRÚ g *huszonöt év* 2 k₁ *póstkocsiján* g *szüz* 3 g *áldomása*. 4 k₁ MRÚ *nagy* s 7 k₁ *Magyar*, MRÚ *Magyar* (A kéziratban aláhúzással, az újságban kurzívval kiemelve.) NÉ *konok-sörényű* k₁ g *konok-sörényü* (A kéziratban az *ü ü*-ből javítva.) k₂ *konoksörényü* MRÚ NÉ *mének*, k_{1,2} g *mének* 8 NÉ MRÚ *gyeplején*, k_{1,2} g *gyeplején* 9 k₁ MRÚ g *mégis csak* 10 k₁ *falva* 11 g *senki*<, > k₁ *levelet*: 12 k₁ *igét* 13 k₁ *írástudatlan*, g *írástudatlan*. 14 k₁ *néptanító*, 15 MRÚ *szókat*, 17 k_{1,2} g *Napoleon!* 18 k_{1,2} MRÚ *Huszonöt éves* 21 k₁ MRÚ g *Örök Szeretetből* 22 k₁ *nemsokára* 23 k_{1,2} MRÚ *huszonöt év* 24 g *áldomást!*

Szövegforrások:

k₁ PIM JA 963. (Espersit Mária tulajdonából.) Tintaceruzával írt tisztázata. A 19. sor szövegét a költő azonnal módosította. Kelte: *Makó, 1923. jun. 16.*

Makói Reggeli Újság 1923. jún. 19. Az i-u-ü mind rövid.

g PIM JA 11. Az írógépen hiányzó hosszú ékezeteket a költő tintával pótolta. A gépirat egy tervezett kötet összeállításakor, 1924 nyarán készült.

k₂ A legutolsó harcos című, 1924 októberében összeírt füzet 35–36. sztl. lapján. A vers után: *Estlapok.*

Nem én kiáltok (1924. dec.) 58. E kiadás alapszövege. A többi forrás alapján a 7. sor *konok-sörényű* szavát rövid *ü*-vel írtam; a 7. és 8. sor végéről elhagytam a vesszőt.

ÖM 1952. I, 114, 384. – ÖM 1955. I, 117, 393. – ÖV 1984. 145. sz.

146. Uram!

- Nagy bánatomnak égő csipkebokrán,
Ó én Uram, hogy megjelentél nekem,
Tán már nemis bús fájdalom lobog,
Te tündökölsz e fonnyadt büszkeségen.
- 5 Átlátsz, tudom, a bűnök cifra gyolcsán,
Erény rongyán, bátorság mentebőrén,
Mégis mindent levetkezem, Uram,
S elődbe küldöm lelkem szűzi pőrén.
- 10 Dús életemnek ifju vára omlott
Mohos magánnyá szépült és ma benne
Csak csipkebokrok nőnek, ó pedig
Egy lánynak csókja mind liliom lenne.
- 15 Uram, ki küldtél büszke vár urának,
Engedd, már lelkem riadót ne fujjon.
Szelíd remeteként az öregek
Szűk szíve odvas odujába bujjon.

Helyesírási eltérések: 5 MFÚ *bűnök* k *bűnök* 9 MFÚ *ifjú* k *ifju* 14 k *fujjon*: 15 MFÚ *Szelid* k *Szelid*
16 MFÚ *szíve* k *szíve*

Szövegforrások:

k a Makai család tulajdonában. Tintával írt tisztázat a Szépség koldusa egyik példányának hátsó borítóján. Xeroxmásolata: Int. Arch. Szeged. Címe nincs. A vers alatt: *Ezt a szomorú friss verset szeretettel adom Homonnai Zoltán barátomnak*. Kelte: *Makó, 1923. jul. 28.* Nem-autográf gépiratos másolata: PIM JA 58. Kiadásai: Kelet Népe 1941. jan. 1., Híd 1942. dec. 15.

Makói Friss Újság 1923. júl. 29. E kiadás alapszövege. A magánhangzók hosszúságát az 5., 9. és 15–16. sorban a kézirat szerint jelöltem.

ÖM 1952. I, 116, 385. (A 7. sorban tévesen: *levetkeztem*.) – ÖM 1955. I, 119, 394. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 146. sz.

147. [Ó szőke csókok partja...]

Ó szőke csókok partja, konok leány!
Meddig vonaglik még szomorú habom
Forrongó fergetegje elcsitulva?

5 Árbócom átok: gályahitem sülyedt
Nagy roncsa hullván pattog a szárazon:
Erős hajó parton silányka hullá.

Hát minden érces, nagy hitet összetör
A balga Asszony? – Harc ez, az ár s a part
Bús harca s hozzá holdfény-mámor járul.

10 De úr a tenger, míg csak e csúf világ
Almája érett áporodásba nem
Pondrósodik le Isten ős fájárul.

15 És így megy, így ez: százezer év után
Most is hiában bukkan ez ének itt
Szűzen, de szűzen: termőföld-ruhátlan.

Mert ártörő a nóta, ha sorsos és
Száz ringó csókom feccsen az égbe szét
Kibukkant ének színes zátonyában.

Szövegváltozatok:

- 4 k₁ *Árbócos, átkos gályahitem sülyedt*
14 k₁(1) *Most is hiában bukkan ez énekem*
16 k₁(1) *Csak ártörő a nóta, ha sorsos és*

Egyéb eltérések: 1 k₁ *leány*; 2 k₂ *habom*<,> 8 k₁ *asszony? Harc ez*: 13 k₁ *ez*, 15 k₁ *Szűzen, de*

Szövegforrások:

k₁ Kiss Ferenc tulajdonában. (Móricz Virágtól.) Tintaceruzával írt tisztázat. A 14. és 16. sort a költő módosította. Kelte: *Makón, 1923. jul.* A szöveget Róna Judit volt szíves számomra lemásolni.

k₂ PIM JA 965. Tintával írt tisztázat. A cím helyén: *Espersit Cacának* Kelte: *M. 1923. jul. 29.* Kiadásunk főszövege.

Kelet Népe 1942. máj. 1. (k₁ alapján, a következő hibákkal: 6 *silányba* 12 *Pondrózódik* 14 *az* 17 *feccsen*) – ÖM 1952. I, 115, 385. (A Kelet Népe alapján.) – ÖM 1955. I, 118, 394. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 147. sz.

148. [Mint loholó bolond...]

Mint loholó bolond előtt az égbolt,
Szökesége egyre távolabb száll.
S jaj, lihegve kell ma észbe kapni:
Szenteké az ég, ha sugaras már.
5 Kóboroknak otthonuk a csárda,
Asszonyuk a bujdosás virága.
Hejh, de az is, az is, hamar hervadozik!
S vélünk a vihar is csupán mulatozik.

Már virágos éneksüvegemről
10 A szerelem szalagját lebontom.
Vigye a szél, ha merre akarja,
Énutánam többé ne lobogjon.
Szebb legényre tüzze föl: a párja:
Dobott szívem más szerelem várja.
15 S a nyomorúságnak nem leszek adósa!
Te csak nyiladozzál, másnak-nyíló rózsa.

Szövegforrása egy tintával írt tisztázat. (PIM JA 966.) A szöveg fölött: *Espersit Cacának*. Kelte: *Makón, 1923. aug. 9*

ÖV 1984. 148. sz.

149. Megfáradt ember

A földeken néhány komoly paraszt
hazafele indul hallgatag.

Egymás mellett fekszünk: a folyó meg én,
gyenge füvek alusznak a szívem alatt.

- 5 A folyó csöndes, nagy nyugalmat görget,
harmattá vált bennem a gond és teher;
se férfi, se gyerek, se magyar, se testvér,
csak megfáradt ember, aki itt hever.

- 10 A békességet szétosztja az este,
meleg kenyereből egy karaj vagyok,
pihen most az ég is, a nyugodt Marosra
s homlokomra kiülnek a csillagok.

Szövegváltozatok:

10 k₁ *Meleg kenyérével egy karaj vagyok,*

11 k₂ *A szellő is alszik, a nyugodt Marosra*

Más eltérések: 1 k₂ *nehány* 2 SZ k₄ PMH *Hazafelé* P NA MMM FÚV *hazafelé* RH *hallgatag* (Sh.) 3 k₁ MMM *fekszünk*, SZ *fekiüsznek*: (Sh.) FÚV *fekszünk* (Sh.) k₃ MFÚ ME P *folyó*, g *folyó*<,> k₂ RH k₄ FÚV *én* (Sh.) P *én*. 4 BK *Gyenge* (Sh.) P *Gyenge* k₁₋₂ MFÚ g SZ ME RH PMH NA FÚV *szivem* P *alatt* – – 5 P *csendes* 6 k₁₋₂ g SZ ME RH k₅ NÉ MMM BK *teher*, MFÚ P *teher*. k₄ PMH *teher* – NA *teher* (Sh.) FÚV *teher*, – 7 P *Se* k₁ *testvér* 8 P *hever* – – 9 SZ PMH *este*. 10 RH k₄ P *vagyok*. PMH *vagyok*: 11 P *Pihen* 12 PMH k₄ S *homlokomra* – NA FÚV *s homlokomra*: P *kiülnek a csillagok* – –

Szövegforrások:

k₁ JAM 77.42.1. (Saitos Valériától.) Ceruzával írt tisztázata. A cím alatt: *Saitos Gyula bátyámnak, legelső és legkedvesebb szerkesztőmnak ajánlom ezt a verset*. Kelte: *Makón, 1923*. Hasonmása: Saitos 1964. 96. l. utáni mell.

k₂ PIM JA 119. Tintával írt tisztázata. A cím alatt: *A jó makóiaknak* Hasonmása: Szántó J. 1958. 100.; FÉ 47. mell.

k₃ JAM 77.33.1. A cím alatt: *A jó makóiaknak*. Az Espersit Jánosnak 1923. december elején írt level hátlapján. (Lev. 39. sz.) Hasonmása: Péter László: Espersit János. Bp. 1955. 58. l. utáni mell.

Makói Friss Újság 1923. dec. 25. A cím alatt: *A jó makóiaknak*.

g OSZK Analekta 11.363. Fönt baloldalt idegen kéz ceruzairásával: „petit kurzív”. A Szeged vagy a Ma este nyomdai gépirata lehet.

Szeged (hírlap) 1924. aug. 10.

Ma Este 1924. aug. 28. A költővel készült riportba illesztve. (Kortársak... 37. sz.)

Reggeli Hírlap (Miskolc) 1924. aug. 29.

k₄ hasonmása: Magyar írók. Pérely Imre rajzai. Bp. 1927. 29. Közölte Heitler László, Élet és Irodalom 1975. aug. 23.

k₅ A legutolsó harcos című, 1924 októberében összeírt versfüzetből kitépett lapon. (JAM 92.7.1) A hasonmás kiadásban nincs benne. A lap alján: *Nyugat, Az Est, Ma Este, Szeged, Makói Fr. Ujság A Reggel*

Nem én kiáltok (1924. dec.) 47. Utánközlései: Kecskeméti Lapok 1925. febr. 14.; Fórum (Sopron) 1930. 5. sz. 121. (Ádám Béla szerzeményeként.) – A XXII., Saitos Gyulának ajánlott példányban a vers címe alá a költő beírta: *Saitos Gyula bátyámnak* (JAM; Kat. 1993. sz.)

Prágai Magyar Hírlap 1925. dec. 6.

Az eddig felsorolt forrásokban mindegyik sor nagybetűvel kezdődik.

Páosztortűz (Kolozsvar) 1928. január, 37.

Nincsen apám se anyám (1929. febr.) 18. Utánközlései: Új Magyar Föld 1929. július–szeptember, 17. (A vers alatt: „A költő Nincsen apám se anyám c. verseskötetéből.”); A Mi Lapunk (Losonc) 1930. január, 8.; Magyar Írás (Tornalja) 1932. 176.; Új anthológia. Összeállította Babits Mihály. Bp. 1932. 89.; Az Új anthológia utánközlése: Magyar Szemle 1933. január–április, 169.

Mai magyar Múzsza. Szerk. Vajthó László. Bp. 1930. 66.

Friss Újság Vasárnapja 1932. jún. 19.

Békésmegyei Közlöny 1934. nov. 18.

Medvetánc (1934. dec.) 9. E kiadás főszövege.

ÖM 1952. I, 93, 376. – ÖM 1955. I, 122, 394. – ÖV 1984. 150. sz.

150. [Mint tenger alól...]

Mint tenger alól felrobajló vulkán,
Úgy szökken már vágyam feléd, hogy szörnyű
És forró szikláin neked, a messzi,
Vidám vincellérnek szent, csókkarós
5 És lángoló csudaszöllő teremjen.

k PIM JA 1054. (Békeffi Györgytől.) Kelte: Bp. 23. XI/6.

Népszava 1943. dec. 8. – Irodalmi Újság 1955. ápr. 9. (Nádass József közlése, faksimilével.) – ÖM 1955. II, 333, 475. (A 2. sorban hibásan: más *vágyad*) – ÖV 1984. 151. sz.

151. [A lovak...]

A lovak kihaló fajából való
Húsz évszázad döglött ki alattunk.
S de jó a fáradt embernek az ágy.
Szálláscsinálónk megbolondult,
5 Komám, itt más már nem marad,
A mában bérelünk szobát.

Mivelhogy hát sokat szaladtunk,
Azt hittük, hogy sokat haladtunk.
Ótától-ótaig lerongyolódott
10 Lábunkról már a lábbeli,
Vargát ugyan találhatsz eleget,
Foltnak valót is éppen eleget,
De ezt a világot kinőttük mi már,
Nagyobb kell, jobb kell: bennünk s a tetőn
15 A szélkakas ős szele kornyikál.

Ez az ősz nem ért el volna minket,
Ha el nem hagytuk volna az eszünket,
De visszamenni s ugy újra előre?
Nyárson sütöttük valaha a csókot
20 S most köhögés ellen szopogassunk
Csóknak csúfolt cukros kis izét?

Szövegforrása a Cserépfalvi Imre örökösének tulajdonában levő, tintaceruzával írt kézirat. Fényképe: Int. Arch. Szeged. Javítások a kéziratban: **3** Előbb: *De jó* (A *D* nincs *d*-re javítva.) **10** *lábbeli* <is>, **15** *ősz szele* (Olvashatatlan szövegből javítva.) **16** *Ez az ősz* (Olvashatatlan szövegből javítva.) **18** *Az ugy* utólag beszúrva. A 6–7. és 15. sor végén hiányzó írásjelet pótoltam. A lap verzóján a *Jaj azoknak...* kezdetű töredék. (Lásd a következő szám alatt.)

Új Magyarország 1945. nov. 14. (A következő hibákkal: **6** *egy* szobát. **7** *Mivelhogy már* **16** *Az az* **18** *s nem* újra – ÖM 1952. I, 191, 410. (Az Új Magyarország alapján.) – ÖM 1955. I, 198, 421. (Mint ÖM 1951.) – ÖV 1984. 176. sz.

152. [Jaj azoknak...]

Jaj azoknak, akik az isten
Kinőtt cipőit fényesítik

Akik elrongyolt lobogóval
Szívükkel, dobott önmagukkal
5 Fényesítik,
Jaj azoknak, akik az isten
Kinőtt cipőit fényesítik.

Lehet foltozni minden világot

Szövegforrása ugyanaz, mint az előző versé. Ceruzával írt töredék. A költő a 2. és a 3. sor közé egy vonalat húzott. A 2. sor így:

Kinőtt, <elszakadt> cipőit fényesítik

Azonnali javítás. A 4. sor *dobott* szava talán a *tépett* szóra van ráírva.

ÖV 1984. 177. sz.

153a. Tanítások

1.

Lesznek, akik majd kinevetnek.
Ti ne hallgassatok azokra.

Olyanok ők, mint a cserepes
Urasági kastély gyermekei:
5 Nevetik a durvaorrú parasztot,
Mikor trágyás szekeren elindul,
Hogy kenyérré kovászolja a földet.

És lesznek, akik elszörnyülködven
Ilyesfélét beszélnek egymásnak:
10 Miket össze nem fecseg ez az ember!
Hisz ez bolond, zárjuk el hamar,
Lázás hitét lehűti majd a magányosság.

Erre pedig csak azt mondhatom,
Az én akarásom nem bolondság,
15 Hanem tövigkalászos táblája a tibennetek
Még csak csirázó búzaszemeknek.
Az én hitem a földnek melegsége
És miként a föld szétosztja melegét
Gyenge füveknek, rengeteg erdőknek egyaránt,
20 Az én hitemet úgy osztom szét közöttetek.

Ti mégse hallgassatok a szörnyülködőkre
És meg ne vessétek őket:
Mindannyian és egyformán
Testvéreim vagytok.

Szövegváltozatok:

10 k₁(1) *Miket összefecseg ez az ember!*

15 k₁(1) *Hanem törvényes táblája a (Azonnal a véglegesre javítva.)*

Egyéb eltérések: 9 k₁ *Ilyesfélét <mond> beszélnek (Azonnali javítás.)* 10 g₁ *ember?* 20 g₁ A sor után nincs köz.

2.

Ti jók vagytok mindannyian,
Miért csinálnátok hát a rosszat?

Néha úgy vagytok a rosszal,
Mint az ópiumot szívó a pipájával.

5 Ameddig csak tart a mámor, gyönyörűséggel telik
meg,

Aztán pedig irtózik önnönmagától is.
Mert miért isztok pálinkát tej helyett?
Hisz anyátok teje sose válik pálinkává.

10 Ti jók vagytok mindannyian,
Hisz mindnyájan örültök a jónak
S fontoljátok meg amit mondok:
Nem sánta az, aki
Együtt lelkendezik a csúszkálókkal.

Szövegváltozatok:

- 6 $k_1(1)$ *Azután pedig irtózik önnönmagától is.*
 g_1 *Azután pedig irtózik*
Önnönmagától is. (Így, két sorban.)
 g_2 MRÚ *Azután meg irtózik*
Önnönmagától is. (Így, két sorban.)
 9 MRÚ *Ha ti jók vagytok mindannyian, (Sh.?)*

Egyéb eltérések: 5 g_{1-2} MRÚ Két sorban: g_{1-2} [...] *mámor* | *Gyönyörűséggel* [...] MRÚ [...] *má-*
mor, | *Gyönyörűséggel* [...] 10 g_2 MRÚ *jónak,*

3.

Ne legyen bennetek kegyetlenség
És irgalmasság se legyen bennetek.

Ha kegyetlenek vagytok,
Fiaitok is kegyetlenek lesznek.

5 Ha valamely bokron tövis terem,
Sarjadékán is tövis terem.

S elszaporodván tövestül kitépi
És kemencére veti a gazda.

10 Így szakajtja ki kövér földjéből

Az ártatlanul kegyetleneket,

Már csak szüléjük miatt is

S tűzre, háborúba veti: az idő.

Ne legyen bennetek kegyetlenség
És irgalmasság se legyen bennetek.

15 Az irgalmasok irgalmasságra várnak,

Ti pedig éljeteztek úgy és úgy tegyetek,

Hogy ne legyen szükségetek irgalomra

S ne legyen miért irgalmazni nektek.

Szövegváltozatok:

12 g₁ *És tűzre, háborúba veti: az idő.*

17 g₁ *Hogy sose legyen szükségetek irgalomra*

4.

Most a jövendő férfiakról szólok.

- Ők lesznek az erő és szelidség,
 Szétszakgatják a tudás vasálcát,
 Hogy az arcán meglássák a lelkét.
 5 Megcsókolják a kenyeret, a tejet
 S amely kezükkel simogatják gyermekük fejét,
 Ugyanavval kifacsarják az érckövekből
 A vasat és minden fémeket.
 Városokat raknak a hegyekből,
 10 Nyugodt és roppant tüdejük a vihart,
 A fergeteget magába szívja
 S megcsöndesülnek mind az óceánok.
 Mindig várnak váratlan vendégre,
 Az ő számára is terítettnek
 15 És megterítik a szívüket is.
 Az Isten szerető öccsei ők.
- Legyetek hasonlók hozzájuk,
 Hogy kisgyerekeitek liliomlábaikkal
 Ártatlanul mehessenek át
 20 Az előttük álló vértengeren.

Helyesírási eltérések: **3** g₁₋₂ MFÚ Szétszagatják **4** g₁ lelkét g₂ MFÚ lelkét, **5** MFÚ kenyeret (Sh.) g₂ tejet, **6** g₁ Két sorban: [...] simogatják | Gyermekük fejét (Előbb itt is egy sorban.) **8** g₂ MFÚ fémeket, **10** g₁ vihart<,>

5.

Az üvegöntők nagy tüzeket raknak
És vérükkel meg verítékükkel
Összekeverik az anyagot,
Mely katlanukban átlátszóvá forr.
5 Azután meg táblákba öntik
S erős karjuk fogyó erejével
Egészen simára hengerelik.
És amikor megvirrad a nap,
A városokba meg a tanyai viskókba
10 Elviszik vele a világosságot.

Néha napszámosnak hívjátok őket,
Néha pedig költőnek mondjátok,
Noha nem több egyik a másiknál.
Lassan egyformán elfogy a vérük,
15 Ők maguk is átlátszóvá lesznek,
Ragyogó, nagy kristályablakok
A belőletek épülő jövődön.

6.

Előttetek egy ember ment el
S utánatok is jön egy ember.

Néhányatoknak mégis fáj a járás
S fájnak a földes, iszapos tavak,
5 Hol a verítéket és az út porát
Le kell mosni a fáradt tagokról.
Irtóznak tőlük s tisztaságra vágnak
S tán alázattal fürödnének mindig
Kristályvérében a megváltóknak,
10 De nékik az élet iszapos gödör,
Boldogtalanság öblögeti őket,
Míg patyolat-fehérré facsarodnak,
Mint a mosott ruha jó anyám kezében.

Reszketnek a vizek iszapjától
15 És mégis, mégis, tisztátalanul
Semmi kedvük sincsen továbbmenni.

Ti boldogtalanok, nem egyedül vagytok,
Előttetek egy ember ment el
S utánatok is jön egy ember.

20 Nézzetek apró unokáitokra:
Boldog örömmel élnek a fogócskát
És nézzetek ősz nagyapáitokra:
Boldog örömmel ballagnak ők is,
Miként azok a katonák,
25 Kik akár veszített, akár nyert csaták után,
Békességet áhító szivekkel
Fáradtan, de füttyörészve hazafele mennek.

7.

A tegnapiak és atyáitok
A jajok lúgjával próbáltak mosakodni
S íme, tinéktek nem kell kutakat ásni
És nem szükséges,
5 Hogy telesirjátok a kiapadt tavakat,
Csak gyertek velem
És el ne maradjatok tőlem,
Az én számról friss források fakadnak,
Merítsétek bele véres értelmeteket,
10 Hányjátok el fegyvereiteket,
Mert a szerszámok nem férnek kezetekbe,
Még a múzeumokból is vessétek ki azokat,
Nehogy ők, akiből én előrejöttem,
Titeket vessenek ki majd magukból,
15 Mint a fegyverek fegyvereit,
Mert hogyha már muszáj választani,
Inkább testvéreink közül hulljon el egy,
Mint két idegen felebarát.

8.

A koldusszegénynek krajcárt adtok,
Noha ti is igazságot kértek
S nem vagytok különbek a gyilkosoknál,
A sikkasztóknál, akik lányra pazarolnak,
5 Mégis felakasztjátok, becsukjátok őket.
Vagy hová lett a békesség a földről?
És kik pazarolták ölebekre
A felebaráti szeretetet?

Bizony, mindezek a dolgok
10 Meglátszanak az idő könyvében.

Ó, jaj azoknak, akik
Nem másszák meg a magasságokat
S úgy kerülük szavamát, mint a szakadékat,
Mert az anyák teje könnyekké változott,
15 Testvéreink elhulltak úgy,
Mint jégzivatarban a gyümölcsök,
Amelyeket senki, senki, senki
Kosarába többé nem szed össze.

Szövegváltozat

13 g₁ *De úgy kerülük szavamát, mint a szakadékat,*

Helyesírási eltérés: 3 g₁ *külömbek*

9.

Isten országát hirdetem néktek.

Szelid lehelete megsimogat minket

És a börtönöket elsodorja.

Fölméri örökdedigi szenvedésünk

5 Fájdalmunk végtelen homoksivatagját.

Hiába hullott veritékünkkel

Könnyünkkel vérünkkel gondolatunkkal

Televénnyé forgatja majd

Hogy vig erdők és komoly akadémiák

10 Hazatrallalázzák bujdosó kedvünket.

Megbékélt nyáját a fegyvereknek

Nyugodt szavával gyárakba tereli

Az irigy gépek szerelemmel magasztalják

S arató kezeit

15 Alázattal nyalogatják a buzaföldek.

Isten országát hirdetem néktek

Aki eljön hozzánk: a földre

Aki nagyobb ünnep nálunk

Mert mindnyájunk ünnepe.

20 Készüljünk rája illendőképpen:

Igazi lelketek melyet elzártatok

Hogy be ne szennyeződjék a robotban

Vegyétek elő immáron s öltsetek magatokra.

Foltozzák be a nem-törődömséget

25 És kössék maguk elé az asszonyok

Legtisztább anyaságukat

Illatosítsák meg homlokukat

És szakállukat a férfiak

Ósi testvériségükkel jószándékaikkal

30 A gyerekek kezében virágok legyenek

És gondtalanságot adjatok nékik.

Bölcs szivekkel örvendeztetek

És siessetek siessetek

35 Mert alighogy méltón fölkészültünk
Akit elűztek a hadnagyok
Nyugodtan biztosan észrevétlenül
Isten országa hazatalál.

13.

Mikor raktok parazsakat
Már-máron látó szemetekbe,
Hogy ne csak lássanak,
Világítsanak is!
5 Szurkos fáklyát gyujtanak szemükben
Immár a hátulgombolós négerek is
S bennünk még sötétben alusznak a galambok.
Denevér-szárnyon röpködjének?
Mert eljönnek a kormos fűtyülő fickók
10 És darabos piros kiáltással behajítják
A földszintes mult apró ablakait.

14.

Bölcs, vén könyvekben áll, hogy por vagyunk.
De én, aki a füvek beszédjét
S a kométák dübörgését delelőtökre terelem,
Tudom, hogy nemcsak por vagyunk:

5 Por és Istenpor vagyunk.

Visszahullván
A por a porral elkeveredik,
Visszahullván
Igy keveredik el Istennel a lélek.

10 Ki szagolta meg közületek az égi virágokat?
Ki állna nyugodtan robogó vonat előtt?
Lám, az örökké-könyörgők se
S mégis eltemetik a lelkük elevenen.
Le kéne vágni szemhéjukat, mert mindig lecsukják,
15 S akadna-e közülük is,
Aki élő izmait elásná?

Ha már nagyon kell imádkozni,
Imádkozzunk:

Alkotni vagyunk, nem dicsérni.
Gyerekeink sem azért vannak,
5 Hogy tiszteljenek bennünket
S mi, Atyánk, a Te gyerekeid vagyunk.
Hiszünk az erő jószándokában,
Tudjuk, hogy a Teljes Akarat voltál,
Tudjuk, azért akartál bennünket és mindent
10 Hogy az idő kifogytával
És a dolgok elmúltával
A Teljes Értelemmé tökéletesedj.
Most mégis megfáradván
Dicséretteddel aratunk új erőt
15 S enmagunk előtt is térdet hajtunk, mondván:
Szabadíts meg a gonosztól.

Ámen!

Szövegforrások:

k₁ Az 1–4. részt tartalmazó 1. lap hasonmása: MÉ 1941. 60. Az 5–8. rész: PIM JA 935. Az 1–8. rész szövegét a költő 1923. dec. 8-án küldte el Galamb Ödönnek, aki közölte: MÉ 1941. 38–45. Tintával írt tisztázatot. Az 1. rész 10. és 15., a 2. rész 6. sorának szövegét a költő módosította.

g₁ PIM JA 976/1. (1–9. rész.) (Espersit Máriától.) A sor végi pontokon és kérdőjeleken kívül írásjel csak az 1. rész 9., 11. (két vessző) és 19. (*füveknek*), a 2. rész 10., a 3. rész 12. és az 5. rész 11. sorában van. Az í-ú-ü betűk ékezeze nincs pótolva.

g₂ PIM JA 976/2. (Espersit Máriától.) A 2. és 4. rész; mindkettő fölött: *A tanításokból*. Az i-u-ü mind rövid.

Makói Reggeli Újság 1924. jan. 1. A 2. rész *A tanításokból* címmel. Az i-u-ü mind rövid.

Makói Friss Újság 1924. jan. 1. A 4. rész *A tanításokból* címmel. Mindegyik i rövid.

k₂ A 13–14. rész kézirata 1940-ben Galamb Ödöné volt. A 13. rész hasonmása: Népszava 1940. dec. 25. Fönt baloldalt: *Tanítások*. A sorszámot a költő többször megváltoztatta; a 13. mellett áthúzva a 14., 15. és 16. sorszám is látszik. A 14. rész kiadva uo., és MÉ 1941. 147. A 15. rész: OSZK Analekta 11.901. Hasonmása: A Borda antikvárium 10. sz. ajánlójegyzéke. Bp. 1987. 45.

Az 1–8. részt k₁, a 9. részt g₁, a 13. részt k₂-nek a Népszavában közölt hasonmása, a 14. részt MÉ, a 15. részt k₂ alapján közöljük.

ÖM 1952. I, 119, 386. (Az 1., 3. és 6–8. rész Galamb Ödön kiadása alapján, a 2. és 4–5. rész a Nem én kiáltok alapján, a 13–14. rész k₂ alapján. A következő hibákkal: **1, 12** magánosság, **3, 7** tövestől **6, 7** tőlünk **13, 5 Szürke**) – ÖM 1955. I, 123, 395. (Az 1, 12. és 3, 7. sor hibája kijavítva, egyébként mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 152. sz.

153b. Ti jók vagytok mindannyian [I.]

Ti jók vagytok mindannyian,
Miért csinálnátok hát a rosszat?

Néha úgy vagytok a rosszal,
Mint a gyerek a lépcsőfokokkal.

5 Ameddig birja, gyorsan szalad rajta,
De aztán nem bánna már,
Ha sose látta volna.
Hogyan van kedvetek a házba becsöngetni,
Mikor a kapu tárva-nyitva áll?

10 Ti jók vagytok mindannyian,
Hisz mindnyájan örültök a jónak
S fontoljátok meg, amit mondok:
Nem sánta az, aki
Együtt lelkendezik a csuszkálókkal!

Szövegforrása a PIM JA 150/80. jelzetű gépirata. A 6. sor *bánja*, szavát a költő géppel (azonnal) módosította. A gépirat egy tervezett kötet összeállításakor, 1924 nyarán készült.

153c. [Ti jók vagytok mindannyian...] [II.]

Ti jók vagytok mindannyian,
Miért csinálnátok hát a rosszat?

Néha úgy vagytok a rosszal,
Mint a gyerek a csavargással.

5 Ujjong, eltéved, sirdogál
S édesanyjához kíváncsozik.
Mért csöngettek mindig a kapun
S miért futtok el,
Amikor az tárva-nyitva áll!

10 Ti jók vagytok mindannyian,
Hisz mindnyájan örültök a jónak
S fontoljátok meg, amit mondok:
Nem sánta az, aki
Együtt lelkendezik a csúszkálókkal!

Szövegforrása A legutolsó harcos című, 1924 októberében összeírt kéziratos füzet (JAM) 106. sztl. lapján.

153d. Ti jók vagytok mindannyian [III.]

Ti jók vagytok mindannyian,
Miért csinálnátok hát rosszat?

Néha úgy vagytok a rosszal,
Mint a gyerek a csavargással.

5 Ujjong, eltéved, sirdogál
S hazakívánkozik.

Ti mindannyian örültök a jónak
S fontoljátok meg, mit mondok:
Nem sánta az, aki

10 Együtt lelkendezik a csúszkálókkal!

Szövegforrása: Nem én kiáltok (1924. dec.) 81. A 10. sor sajtóhibáját (Együtt) javítottam.

ÖM 1952. I, 120. 386. (A *Tanítások* 2. részeként. A 4. sorban hibásan: gyermek) – ÖM 1955. I, 124, 395. (Mint ÖM 1952.)

153e. Jövendő férfiak

- Ők lesznek az erő és szelidség,
Szétszaggatják a tudás vasálcát,
Hogy az arcán meglássák a lelkét.
Megcsókolják a kenyeret, a tejet
5 S amely kezükkel simogatják gyermekük fejét,
Ugyanavval kifacsarják az érckövekből
A vasat és minden fémeket.
Városokat raknak a hegyekből,
Nyugodt és roppant tüdejük a vihart,
10 A fergeteget magába szívja
S megcsöndesülnek mind az óceánok.
Mindig várnak váratlan vendégre,
Az ő számára is terítenek
És megterítik a szivüket is.
- 15 Legyetek hasonlók hozzájuk,
Hogy kisgyerekeitek liliomlábaikkal
Ártatlanul mehessenek át
Az előttük álló vértengeren.

Szövegváltozatok:

- 9 k₂ *Nyugodt és roppant mellük a vihart,*
13 k₁₋₂ *Az ő számára is terítettnek*
14 k₁ *És megterítik önmagukat is.*

Más eltérések: 1 k₂ *szelidség.* 4 k₁₋₂ *simogatják* 10 k₁ *szívja,* k₂ *szívja* 14 k₂ *megterítik* 16 NÉ *kisgyerekeitek* (Sh.)

Szövegforrások:

- k₁ PIM JA 69. Tintával írt tisztázat.
k₂ A legutolsó harcos című, 1924 októberében összeírt füzet (JAM) 75. sztl. lapján. A lap alján: *Makói Friss U.* –
Nem én kiáltok (1924. dec.) 78. E kiadás alapszövege. A 16. sor sajtóhibáját javítottam.
ÖM 1952. I, 121, 386. (A *Tanítások* 4. részeként.) – ÖM 1955. I, 125, 395. (Mint ÖM 1952.)

153f. Üvegöntők

- Az üvegöntők nagy tüzeket raknak
és vérükkel meg veritékükkel
összekeverik az anyagot,
mely katlanukban átlátszóvá forr.
- 5 Azután meg táblákba öntik
s erős karjuk fogyó erejével
egészen simára hengerelik.
És amikor megvirrad a nap,
a városokba, meg a tanyai viskókba
- 10 elviszik vele a világosságot.
- Néha napszámosnak hívjátok őket,
néha pedig költőnek mondjátok,
noha nem több egyik a másiknál.
Lassan egyformán elfogy a vérük,
- 15 ők maguk is átlátszókká lesznek,
ragyogó, nagy kristályablakok
a belőletek épülő jövőndön.

Szövegváltozat:

15 MFÚ PN RH g₁(1) k P *Ők maguk is átlátszóvá lesznek,*

Helyesírási eltérések: 1 RH *raknak*. 2 P *vérükkel*, PN SZT P *veritékükkel* 4 RH *forrt*. (Sh.) g₁ *forr.*, (A költő így javította a vesszőt ponttá.) 6 g₁ *erejével*, 7 PN NÉ *simára* MFÚ *hengerelik* (Sh.) RH *hengerlik*. (Sh.) 8 PN *nap* (Sh.) 9 MFÚ PN g₁ SZT k NÉ A *városokba* RH A *városokban*, (Sh.) *viskókba* – 10 g *világosságot*<,>. 11 PN k P *hívjátok* 13 RH *Noha*, 14 RH *Lassan*, 15 MFÚ Az *is* hiányzik, sh. 16 MFÚ SZT *Ragyogó* P *ragyogó* g₁ *kristályablakok*,

Szövegforrások:

Makói Friss Újság 1923. dec. 30. Mindegyik *i* rövid.

Pesti Napló 1924. ápr. 4.

Reggeli Hírlap (Miskolc) 1924. okt. 19. Júliusi szövegforrás alapján. Mindegyik *i* rövid. Utánközlése: Színházi Újság (Szeged) 1924. nov. 1.

g₁ PIM JA 149. A 4. sor géppel, a 15. sor tintával javítva. Mindegyik *i* rövid. A gépirat 1924 nyarán készült.

Színház és Társaság (Szeged) 1924. szept. 15.

k A legutolsó harcos című, 1924 októberében összeírt füzet (JAM) 76. sztl. lapján. A lap alján: *Pesti Napló, 1924. – Színház és Társaság. – Makói Friss U. –*

Nem én kiáltok (1924. dec.) 80.

A fenti forrásokban mindegyik sor nagybetűvel kezdődik.

Páosztortúz (Kolozsvár) 1928. január, 37.

g₂ PIM JA 21/52. (Indigós másolatai: PIM JA 150/86/1–2.) A gépirat a Tiszta szívvel című, tervezett kötet összeállításakor, 1934 nyarán készült. E kiadás főszövege.

ÖM 1952. I, 125, 386. (A *Tanítások* 5. részeként.) – ÖM 1955. I, 125, 395. (Mint ÖM 1952.)

153g. Orgonaszó

I.

A tegnapiak s öregapáitok
A jajok lúgjával próbáltak mosakodni
S íme, tinéktek nem kell kutakat ásni
És nem szükséges,
5 Hogy telesirjátok a kiapadt tavakat,
Óriás kiáltó száj a föld,
Friss vizeket csordít szíveinkbe,
Merítsétek bele véres értelmeteket,
A puskapor füstjét mossátok le róla,
10 Irtózzatok fegyvereitektől,
Még a muzeumokból is vessétek ki azokat,
Nehogy ők, a kiből én előrejöttem,
Titeket vessenek ki majd magukból,
Mint a fegyverek fegyvereit,
15 Mert hogyha már muszáj választani,
Inkább közeli testvéreink közül hulljon el egy,
Mint a távoliak közül kettő.

II.

A koldusszegénynek krajcárt adtok,
Noha ti is igazságot kértek
20 S nem vagytok külömbek a gyilkosoknál,
A sikkasztóknál, akik lányra pazarolnak,
Mégis felakasztjátok, becsukjátok őket.
Vagy hová lett a békesség a földről
És kik pazarolták ölebekre
25 A szeretetet?

Bizony mindezek a dolgok
Jól látszanak az idő könyvében.

Jaj azoknak, akik
Nem másszák meg a magasságokat,
30 De kerülnek e szót, mint szakadékot,
Ó, az anyák teje könnyekké változott,
Testvéreink elhulltak úgy,

35 Mint jégzivatarban a gyümölcsök,
Amelyeket senki, senki, senki
Kosarába többé nem szed össze!

III.

Mikor raktok parazsakat
Már-máron látó szemetekbe,
Hogy ne csak lássanak,
Világítsanak is!
40 Szurkos fáklyát gyujtanak szemünkben
A hátulgombolós négergyerekek
S bennünk még sötétben alusznak a galambok.
Denevérszárnyon röpködjenek?
Mert eljönnek a kormos, füttyülő fickók
45 És darabos, piros kiáltással behajítják
A földszintes mult apró ablakait.

Szövegforrása A legutolsó harcos című, 1924 októberében összeírt füzet (JAM) 90–92. sztl. lapján.
A 11. sorban egy azonnali javítás: *ki <őket> azokat,*

A *Tanítások* 7–8. és 13. részéből alakított önálló ciklus.

154. Férfiszóval

- Erdő vagy, ifju lombos, ezredéves,
Mely éjenként vad titkokat susog,
Ott lesködnek lapulva terebélyes
Nyugodt kéjekhez szörnyű gyilkosok,
- 5 A gyilkosok, kik mosolyodnak kését
Riadt szivemben forgatják vadúl,
Míg más tájon a szerelem s a szépség
Vigan dudolva bölcsőket gyalul.
- 10 A szőkeséged kora hajnalég
És üzöm egyre, loholó bolondmód,
Kiben az örület tallója ég.
Mér földet lép ő, fellegekbe bomlót.
- 15 Mint izzó létra, végtelent hatolt át
Vágya, de rajta szédül és hebeg,
Ki futván, égnek viszi a lajtorját
És el nem éri soha az eget.
- 20 Bronz kebled hasonló a föld rögéhez:
A végtelen, mélységes földeket
Álmodják csiraszagu istenségek.
Szeretném asszonyként ölelni meg,
- Ha forró, szomjas záporok után
Nagy roppant teste gőzöl és liheg még –
Ölelj meg, ó, most benned is talán
Minden lányt, asszonyt egyszerre ölelnék!

Szövegváltozatok:

- 3** k₁ *Ott rejtőznek, lapulva terebélyes*
9 k₁₋₃ g *És szőkeséged kora hajnalég*
12 k₁₋₃ g *Mérföldet lép át, fellegekbe bomlót.*
23 k₁₋₂ *Bús kívánság – de benned is talán,*
g *– Ó gyönyörűm – de benned is, talán,*
24 k₁₋₂ *Ó, minden Asszonyt egyszerre ölelnék!*

Egyéb eltérések: **1** NÉ *ifju*, (Sh.) k₁ *ifju-lombos*, k₂ *ifjú* g k₃ *ifju* **3** g k₃ *leskődnek*, g *terebélyes*, **4** k₂₋₃ g *kéjekhez*, NÉ *szörnyű* k₁₋₃ *szörnyű* **6** k₁ k₃ *vadul*, **7** k₁ k₃ *Mig* **8** NÉ *Vigan dúdolvá* k₁₋₃ *Vigan dudolvá* **9** g *hajnalég*, **10** k₁₋₃ g *egyre* **11** k₁ *ég* – k₂ g *ég*; k₃ *ég*, **12** k₃ *Mér<1>földet* **15** k₁₋₃ g *futván* **17** k₂ *Bronz-kebled* k₁₋₃ g *rögéhez*. **22** k₁₋₃ g *Nagy*, k₂ *még*. g *még*, k₃ *még<>* – **23** k₂ – *Bús kívánság* – [...] *talán* k₃ *Az Ölelj meg, ó, most* szavak olvashatatlan szövegből javítva. **24** k₂ *Ó minden asszonyt*

Szövegforrások:

- k₁ PIM JA 957. (Espersit Mária tulajdonából.) Tintával írt tisztázat. Kelte: 923. dec. 5.
k₂ Kiss Ferenc tulajdonában. Tintával írt tisztázat.
g PIM JA 150/34. A 10. sor *űzöm* szavának kivételével az í-ű-ü betűk hosszú ékezeete nincs pótolva. A gépirat egy tervezett kötet összeállításakor, 1924 nyarán készült.
k₃ A legutolsó harcos című, 1924 októberében összeírt füzet (JAM) 13–14. sztl. lapján.
Nem én kiáltok (1924. dec.) 17–18. A *Férfiszóval* I. részeként. (A II. rész az *Énekestű és ismeretlen...* kezdetű, lásd 234. sz. alatt.) E kiadás alapszövege. Az 1. sor sajtóhibáját, mint az ÖM, javítottam; a 4. és 8. sorban a hosszúságot a kéziratok szerint jelöltem.

ÖM 1952. I, 170, 406. – ÖM 1955. I, 180, 417. – ÖV 1984. 153. sz.

155. Kiáltunk Istenhez

Isten!

Kiáltunk hozzád:

Légy a mi érző, meleg bőrünk,

Mert megnyúztak bennünket,

5 A fájdalomtól már semmit se látunk

És hiába, hiába tapogatózunk,

Nem érezzük meg a dolgokat,

Csak azt, hogy irtózatosan fájnak.

Mi haszna, ha tudjuk, de nem látjuk,

10 Hogy belőlünk lobbannak ki tavasszal a rügyek,

Hogy fáradságnál hősebb a karunk

S agyunk robbantóbb minden dinamitnál.

Szavunk gyapjúja megpörkölődik

És keserű füstként hordozza a szél,

15 Mert nem takarózik senki sem bele.

Mindenkiből kicsurog a lelkünk,

Mint rozsdalyukasztotta kannákból a tej.

Szeretetünkkel sajttá ojtjuk mégis,

Hogy legalább a fiaké legyen,

20 Mert most leaggathadd magadról a csillagokat,

Itt a garasok fénye maradandóbb.

S nem fogad az asztalához senki,

Hegyek barlangos gyökereit rágjuk,

Az égen sem nap – aranytallér ragyog,

25 A mezőkön kutyatej sem érik.

Ó, légy a mi érző, meleg bőrünk,

Hogy a fájás leperegjen rólunk,

Mint a ludak tolláról a víz,

Hogy végre egyszer megfaraghassuk már

30 A márványszobrot és a deszkalócat –

Nem akarjuk, hogy holnapra maradjon

S a vizeken már delelnek a felhők,

Eztán már az árnyak sokasodnak,

Dologvégzetlen kell, hogy hazatérjünk,

35 Meghálni lecsukódó szemeid alá.

Szövegváltozatok:

- Cím** k_{2,3} *Kiáltvány Istenhez*
1–3 k₂ *Isten!*
<Lélekbajtárs a szándékolásban,
Kormos mozdonyok sikításával,
Az eke nyomán kiforduló földek
Meg a csákányok tompa dobajában>
Kiáltunk hozzád
És a füledig hajigáljuk magunkat:
Ó, légy a mi érző, meleg bőrünk,
17 k₃ *Mint rozsdalyukasztott kannákból a tej.*
23 k₁ A sor után: *<És a dolgok kegyetlenül fájnak>* Utóbb a 25. sor után beszúrva.
24 k₁(1) *Az égen már aranytallér ragyog,*
25 k₁ A sor után beszúrva a 23. sor utáni, áthúzott sor.
k₂ A sor után ugyanez, áthúzva.
26 k₁(1) *Csak a mi érző, meleg bőrünk*
k₂ A sor után: *<Egyetlen, roppant sajgó seb vagyunk>*
29 k₁(1) *Hogy megfaraghassuk már*
31 k₁ *Nem akarjuk holnapra hagyni* (Utólag beszúrva.)
k₂(1) *Nem akarjuk holnapra* (Utólag beszúrva; azonnal a véglegesre javítva.)
32 k₁(1) *Mert a nap már delelőre vagyon (?)*
(2) *És a mi napunk már delelőre vagyon (?)*
(3) *A vizeken már delelnek a felhők*
34 k₁ *Dolgunkvégzetlen kell, hogy hazatérjünk*
35 k₁₋₂ *Meghálni lecsukódó szemeid alatt*

Egyéb eltérések: **6** k₂ *tapogatódzunk*, **8** k₂ A sor után nincs köz. **9** NÉ *Mihaszna*, (Sh.) k_{2,3} *Mi haszna*, **14** NÉ *keserű* k_{2,3} *keserű* **15** k₂ *bele*, **16** k₃ *lelkünk* **19** k₃ *legyen*. **21** k₁ *maradandóbb*, **22** k₁ *Nem* **23** k₁ *rágju<n>k* k₂ *rágjuk*. **24** k₁(2) *nap* **25** k₁ *A<?> mezőkön <már> kutyatej se érik* k₂(1) *se* k₂ *érik* (Írásjel nélkül maradt.) A sor utáni, áthúzott sorban: *kegyetlenül fájnak*. **26** k₁ *Ó* k₁ NÉ *bőrünk* (Sh.) k₂ *bőrünk*, **27** NÉ *rólunk*. (Sh.) k₁₋₂ *rólunk*, **28** k₁ *víz* **30** k₁ *deszkalócat*, k₂ *deszkalócat* (Írásjel nélkül maradt.) **31** k₂ A sor utólag beszúrva; a *gy holn* betűk olvashatatlan betűkből javítva. **33** k₁₋₂ *sokasodnak*: **34** k₁ A sor első szava olvashatatlan szóból javítva. k₂ *Dologvég<e>zetlen* k₁ *hazatérjünk* **35** k₂ *alatt*.

Szövegforrások:

k₁ PIM JA 969. (Espersit Mária tulajdonából.) A 21–35. sor tintával írt fogalmazványa sok szövegmódosítással. A szöveg első része feltehetőleg elveszett.

k₂ JAM 77.34.1. Tintával írt, javított tisztázat a Tettamanti Bélának 1923. december 13-án írt levél (Lev. 40. sz.) hátlapján.

k₃ fényképe: OSZK Facs. I. 660. Az eredeti kézirat 1954-ben Scheiber Sándoré volt. A 9–19. sor tintával írt tisztázata a Szépség koldusa címlapjának verzóján. A versrészlet alatt zárójelben a cím, ez alatt: *Bp. 1923. dec. 15. Majdnem egyetlen pesti barátomnak, Gerentsér Jóskának nagy szeretettel.*

Nem én kiáltok (1924. dec.) 85–86. E kiadás alapszövege. A 9. és 26–27. sorban egy-egy sajtóhibát kijavítottam; a 14. sor *keserű* szavát hosszú *ű*-vel írtam.

ÖM 1952. I, 125, 389. – ÖM 1955. I, 131, 400. – ÖV 1984. 154. sz.

156. [Legalább 20 fok hideg van...]

Legalább 20 fok hideg van
A vén hóhányó jeget izzad
Az ég olyan mint a megfagyott vér
A jégpályáról most jön el a banda
5 A korcsolyázók sose fáznak
A farkasok már régen kipusztultak
Helyettük is ordít most egy rikkancs
Mindkét öklét szájába venné
S szeretne összébbhuzni magán egy télikabátot
10 Meleg ételt is enne
De mindezt csak jövőre kap majd
A tüdőbetegek otthonában

Nem adom senkire gummiköpönyegem
Ostobaság is volna
15 Nem ér semmit és én meghülnék
A lányok is fáznak a sarkon
Nekem csak meleg kellene
Hideg van és beszélek a szélnek
Tán megenyhül lehetemtől
20 S nem borotválja bőrebbig a fagy
A vak koldus meg a gyerek arcát

Jó most ahol nem vágtak ablakot
Fa nélkül is befül az emberektől
De hova teszük majd a muskátlikat
25 Aki magyar az nem fázik
De a hidegben mindenki ember
Aki fázik melegedni akar

Minket nem éget halálra a láng
Csak a hideg sorvaszthat össze
30 Hiszen magunk is tüzek vagyunk
Ne hamvadjunk széjjel hát hiába
Melegítsük az éghetetlen embert
Gyujtsuk fel a fagyott századok
Eszendőktől jégcsapos hodályát

Szövegforrása egy cím és aláírás nélküli gépirat: JAM 77.25.1. (Espersit Máriától.) A 15. sor után három, ceruzával áthúzott sor:

*<Most lehetne padon aludni
Nem vennének észre a rendőrök
Reggelre befagy a szemük>*

A vers 1., 22–24. és 32–34. sora a *Karácsony* című, két változatban (158a–b) ismert vers 1., 9–11., illetve 21–23. sora (158a) lett.

ItK 1954. 350. (Péter László közlése, tévesen „Karácsony” címmel.) – ÖM 1955. I, 133, 401. (Mint ItK 1954.) – ÖV 1984. 155. sz.

157. Földmadár

Egyszerű volt és természetes,
Hogy megtanuljon szebben énekelni
Városokat tett a nyelve alá,
Okosabb volt a dologkerülőnél,
5 Karom helyett jóság nőtt a lábán
S ha csak egyet lendült is a szárnya,
Megrengette a levegő-vizeket,
Ismeretlen dolgok bukkantak elé
És harmatos-zöld fejére tapadtak.
10 Nappal fényporban fürdött,
Boldog volt és jó bizalommal,
Komolyan összeszedte a gondolatokat,
Hogy fészket rakjon saját hóna alatt.

De egyszer aranyból kívánta a buzát,
15 Telhetetlenül száz feje nőtt
S ezer szeme közül egyik se látott,
Csak a másikat nézte,
Hogy belegázoljon csőrével.
Azóta nem röpül tovább,
20 De a veriték zuhog róla,
Dolgos ujjai közt most nádasok nőnek
És egészen bolondul tollakat,
Meg népeket szaggat ki magából.

Ó, hintsünk tiszta buzát szemei közé!
25 Fáradt már szegény és kimerült,
Hadd legyen egyszerű ismét és természetes,
Álljatok szárnyaira, hadd ragyogjanak megint,
Egyetlen feje lesz és nem értelem nélkül,
Ha össze csókolózik mind a száz,
30 Gyujtsuk meg a szemében magunkat,
Lásson ismét és kedve legyen szállni,
Mégmervült erein illanjunk szét villamosan
És saserejü szelid galambként fog röpködni majd
Isten békességes homloka körül.

Szövegváltozatok:

- 12** g₁ *Összeszedte a gondolatokat,*
15 g₁ g₂(1) *Telhetetlenül hat feje nőtt*
16 g₁ *S tizenkét szeme közül egyik se látott,*
g₂(1) *És száz szeme közül egyik se látott,*
26 g₁ *Hadd legyen megint egyszerű és természetes,*
29 g₁ *Ha összecsókolózik mind a hat*

Egyéb eltérések: **5** g₁ *lábán*, **6** g₂ *Az is i-je a-ból javítva*. **9** g₁ *tapadtak*, **11** g₁ *bizalommal* **20** g₁ *verejték* **21** g₁ *nőnek*, **22** g₁ *tollakat* **24** g₁ *közé*,

Szövegforrások:

g₁ JAM 77.16.1. (Espersit Mária tulajdonából.) Keltezése tintával: *Bpest., 1923. dec. 23.*

g₂ PIM JA 147/18. A 15. és 16. sor szövegét a költő tintával módosította. A gépirat egy tervezett kötet összeállításakor, 1924 nyarán készült. E kiadás főszövege.

Kardos László, 1950. 377. – ÖM 1952. I, 126, 389. (A 31. sorban hibásan: *lássam*) – ÖM 1955. I, 132, 400. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 156. sz.

158a. Karácsony [I.]

Legalább 20° hideg van,
Szelek és emberek énekelnek,
A lombok meghaltak, de megszületett Jézus,
Az ember magvető hitéről
5 Komolyan gondolkodnak a földek,
Az uccák biztos szerelemmel
Betlehemeseket vezetnek,
Csak a szomorú szeretet latolgatja,
Hogy jó most, ahol nem vágta ablakot,
10 Fa nélkül is befűl az emberektől;
De hová teszik majd a muskátlikat?
Varjak ülnek a fákon,
Szívek pihennek a kereszten
És Krisztus rügyező ágakkal
15 Lángot rak a fázó homlokok mögé.

A fák elájulnak a hidegtől,
Az állat alszik vagy meleget keres,
Az ember csinálja a meleget
És tüzet gyűjt a gondolatokkal.
20 Hát miért vacogjunk továbbra is?
Melegítsük el nem égő önmagunkat,
Gyűjtsük föl a fagyott századok
Esztenőktől jégcsapos hodályát.

Szövegváltozatok:

- 3** k (1) *A lombok meghaltak, de Jézus megszületett*
6 k g *Az utcák biztos szeretettel*
12 k (1) *Varjak repülnek a kopár ágakon*
k (2) g *Varjak ülnek az ágakon*
14 k (1) *S Krisztus rügyező ágakkal*
15 k (1) *Tüzet gyújt a fázó homlokok mögött*
(2) *Lángot rak a fázó homlokok mögött*
20–21 g (1) *Miért vacogna hát a lelkiünk?*
Melegítsük éghetetlen önmagunkat,

Egyéb eltérések: **1** k g **20** fok k van **2** k MÍ énekelnek g énekelnek, **3** k Jézus **6** g uccák **9** MÍ ablakot k g ablakot, **10** MÍ befül k befül **12** g ágakon, **22** g fel **23** MÍ Esztendőktől

Szövegforrások:

k JAM 77.3.1. (Espersit Mária tulajdonából.) Ceruzával írt, csonka fogalmazvány, cím nélkül. A meglévő sorok rendje: 1–7., 12–15. (egy szakaszként), 8–11. (egy másik szakaszként). A 3., 12. és 14–15. sor szövegét a költő módosította.

g JAM 77.26.1. (Espersit Mária tulajdonából.) Az 1–15. sorok rendje eredetileg ugyanaz volt, mint a kéziratban, de később a költő a 8–11. sorokat nyíllal a 7. és 8. sor közé utalta. A 20. sor szövegét géppel, a 21. sorét tintával módosította. Az í-ú-ü betűk hosszú ékezetét nem pótolta. Keltezése tintával: *Makó, 1924. január 4.* – A gépirat indigós másolata: JAM 77.27.1. Ugyanazok a javítások vannak rajta, részben ceruzával. Keltezve nincs.

Magyar Írás 1924. december, 100. E kiadás alapszövege. Az autográf források alapján a 2. és 9. sor végére vesszőt, a 10. sor *befül* szavának ü-jére hosszú ékezetet tettem. Az utolsó sor *Esztendőktől* szavát rövid ü-vel írtam.

ÖM 1952. I, 127, 389. (A 23. sorban hibásan: homályát) – ÖM 1955. I, 134, 401. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984, 157. sz.

158b. Karácsony [II.]

Legalább húsz fok hideg van,
Szelek és emberek énekelnek,
A lombok meghaltak, de született egy ember,
Meleg magvető hitünkről
5 Komolyan gondolkodnak a földek,
Az uccák biztos szerelemmel
Siető szíveket vezetnek,
Csak a szomorú szeretet latolgatja,
Hogy jó most, ahol nem vágta ablakot,
10 Fa nélkül is befül az emberektől;
De hová teszik majd a muskátlikat?
Fölöttünk csengőn, tisztán énekel az ég
S az újszülött rügyező ágakkal
Lángot rak a fázó homlokok mögé.

Szövegváltozat:

7 RH *Betlehemeseket vezetnek,*

Más eltérések: 1 RH 20° NSZ 20 fok 6 RH NSZ *utcák* 7 NSZ *vezetnek*. (Sh.) 9 NSZ *ablakot* – 10 NSZ *emberektől*, 12 NSZ *rengőn*, (Sh.) 14 RH *Lángokat* (Sh.?) NSZ *mögé* (Sh.)

Szövegforrások:

Reggeli Hírlap (Miskolc) 1924. dec. 14. Az u-ü mind rövid. A vers alatt: „Szerzőnek »Nem én kiáltok« c. verskötetéből. Megj.: 1924. dec.”

Nem én kiáltok (1924. dec.) 79. E kiadás főszövege. Utánközlései: Színház és Társaság (Szeged) 1924. dec. 22. (Ugyanarról a szedésről nyomták, mint a kötetbelit, csak a 8. sor végi vessző leesett.); Kecskeméti Lapok 1925. dec. 25. (A 7. sor végén pont, utána üres sor van.); Bácsmezei Napló 1928. dec. 25.

Népszava 1927. dec. 25. Az 1. sor kivételével valamennyi sor kisbetűvel kezdődik. – A kisbetűs sorkezdés miatt, az „ultima manus” elve alapján ezt kellene közölni, de nagyon rossz a szöveg: sok benne a sajtóhiba, s az i-u-ü betűk nincsenek ékezdve.

ÖM 1952. I, 127, 389. – ÖM 1955. I, 134, 401. – ÖV 1984. 238. sz.

159. És keressük az igazságot

Lábunk elkophat hónaljig,
Sej haj, fütyülve baktatunk,
Igazságot keresünk, de
Nem találunk még seholse.

5 Nincsen batyunk, csak az agyunk,
Betyárkodó Ábel vagyunk,
Nem kérdik, hogy szívünk dög-é,
Gondolatunk az ördögé,
Lelkünket meg Isten fogja
10 Sziklaszántó ostorosba.

Hogyha tél van, hát didergünk
S nem is tudjuk, hogy didergünk,
Szemünk, fülünk lefagy együtt,
Lázás szóval melengetjük,
15 Nem hálunk soha árnyékban,
Zsebünkben is csak szándék van,
Magunk vagyunk: a kenyérünk,
Hogyha vesztünk, úgylis nyerünk,
Ínség, asszony nem bir velünk,
20 Északnak meg délnek megyünk,
Koldusokkal parolázunk,
Ott a tanyánk, ahol ázunk,
Összenőtt már a két kezünk
S nem könyörgünk, nem vétkezünk,
25 Nagy éhünk van s nem éhezünk,
Mindig korábban érkezünk,
Szájunkra a jövő hágott,
Kiáltunk emberebb világot,
Szeretetet, szabadságot,
30 Szél a lábunk, arcunk áldott,
Nézünk minden követ, ágot,
Ahol utat ki se vágott,
Sej haj, dallal, jó vigasszal,
Asztaltalan szómalasztal
35 Keressük az igazságot.

Szövegváltozatok:

Cím	g ₁ (1)	<i>Hej haj, mégis</i>
2	k ₁ (1)	<i>Hejhaj, füttyülve baktatunk,</i>
	k ₁ (2) g ₁ MFÚ	<i>Hej haj, füttyülve baktatunk,</i>
4	k ₁ g ₁ MFÚ	<i>Nem találunk seholse.</i>
17	k ₁	<i>Saját magunk: a kenyérünk,</i>
33	k ₁ g ₁ MFÚ	<i>Hej haj, dallal, jó vigasszal,</i>

Egyéb eltérések: **Cím** g₁ MFÚ ...*És 7 NÉ szívünk k_{1,2} szívünk RH dög é, 9 NSZ isten 11 k₁ g_{1,2} MFÚ van g₁ MFÚ didergünk, NÉ didergünk (Sh.) 12 k₁ RH S nemis 13 g₂ Szemünk-fülünk 15 k₃ árnyékban 17 k₂ vagyunk 18 g₂ veszünk NÉ ugysis k_{1,2} úgyis 19 k_{1,2} Inség, 23 g₁ MFÚ kezünk, 25 k₁ éhezünk NSZ éhezünk. 32 k₁ vágott 34 k₁ g₁ MFÚ szó-malasztal k₂ szó-malasztal, g₂ szó-malasztal<, > 35 NÉ igazságot. (Sh.)*

Szövegforrások:

k₁ PIM JA 961. Tintával írt, cím nélküli tisztázat. Kelte: *Makó, 1924. jan. 4.*

g₁ JAM 77.6.1. (Espersit Mária tulajdonából.) Az eredeti és a módosított cím, a kéziratával egyező keltezés tintával. Az i-u mind rövid.

Makói Friss Újság 1924. jan. 6. Az i-u mind rövid. Kefelevonata, amelyen a költő a 3. sor sajtóhibáját (*keressük,*) kijavította, és amelyet névbetűjével (*Ja*) ellátott, Kiss Ferenc birtokában.

Reggeli Hírlap (Miskolc) 1924. okt. 26. 1924 júniusában leírt szöveg alapján. Az i-u mind rövid.

g₂ PIM JA 147/15. A cím alatt utóbb áthúzott ajánlás: *Tettamanti Bélának*. A gépirat 1924 nyarán készülhetett. Az i-u mind rövid.

k₂ A legutolsó harcos című, 1924 októberében összeírt füzet (JAM) 95–96. sztl. lapján.

k₃ 1952-ben a Magyar Írók Szövetségének tulajdonában volt, jelenleg ismeretlen helyen van. Az ÖM 1952. I, 392. lapján levő jegyzet szerint csak abban tér el a *Nem én kiáltok* szövegétől, hogy a 15. sor végén nincs vessző.

Népszava 1924. nov. 19. Az i-u mind rövid. A vers alatt: „Mutatvány szerzőnek december elején megjelenő »Nem én kiáltok!« című verskötetéből.”

Nem én kiáltok (1924. dec.) 36–37. E kiadás alapszövege. A 7. és 18. sorban a hosszúságot a kéziratok szerint jelöltem, a 11. és 35. sor sajtóhibáját kijavítottam.

A versnek talán volt egy *Vámbery Rusztemnek szeretettel* ajánlott kéz- vagy gépirata is, mert Vámbery az általa szerkesztett New York-i Magyar Fórum 1942. 2. számában a vers (NÉ-vel egyező) szövegét ezzel az ajánlással közölte.

ÖM 1952. I, 133, 392. – ÖM 1955. I, 137, 402. – ÖV 1984. 158. sz.

160a. Kövek [I.]

Öreg kövek ne haragudjatok,
Ha taposlak, hiszen tinálatok
Nagyobb és mozgóbb taposó vagyok.

5 Szólok hozzátok, vén testvéreim,
Mozgóbb, nagyobb taposó tapos engem,
S mint én tinéktek, nem fájóbb nekem,
S nem szól, csak jár az ember köveken,
Nem szól, vagy nagyon magasból beszél,
Nyugodt hangja nem hallik, ha leér.
10 Vagy tán ti vagytok súlyos szavai?
Ó némák, meg nem értlek titeket sem! –

Óh ki hajtotta kezébe először
Addig még síma homlokát, hogy ráncos,
Széttéphetetlen függönyök mögött
15 Ne láthassuk az értelemnek arcát?
Hogy büvészkedvén, most a keresetlen
Tudatra maró verejtékké váljék.

Mert nem segít a jaj, az alleluja,
Csak hit, csak malter és Krisztushabarcs,
20 Hogy városában már a békességnek
Az ember Isten szerelmet találjon.

Szövegforrása a PIM JA 1055. jelzetű kézírata. (Békeffi Györgytől.) A verset – amely még csak 21 sorból áll – idegen kéz (a volt tulajdonos, Pányi Leventéné szíves közlése szerint Békeffi Margit) írta le tintaceruzával, és maga a költő írta alá ceruzával. A három utolsó sor első szavai elmosódottak. Kiadta Nádass József, Népszava 1943. dec. 8. és Irodalmi Újság 1955. ápr. 9. (Sok hibával.)

A másolat három hibáját javítottam: **3 mozgobb 6 fájobb 8 beszél 18 aleluja,**

160b. Kövek [II.]

Öreg kövek, ne haragudjatok,
ha taposlak, hiszen tinálatok
mozgóbb és nagyobb taposó vagyok – –

5 Szólok hozzátok, vén testvéreim,
mozgóbb, nagyobb taposó tapos engem
s nem szól, csak jár az emberköveken,
nem szól, nem szól, csak jelekben beszél
és tán ti vagytok súlyos szavai?
Ó némák, meg nem értek titeket sem!

10 Miért a kő, ha nem lesz épületté?

Hát nem segít a jaj s az allelúja?
se hit, se malter, se Krisztushabarcs?
Széthullt az ember millió darabra,
mint esőben a vályogkalyiba.

15 És hol van az erős, természő ember,
kit nem tapos fájóra semmi láb?
Ó borzalmas így útfélen heverni,
ha bennünket nem épít városokká,
gránithalmokba semmi építő!

20 Hiszen kölyökkorában az időnek
egymást karoló barlanghegyek voltunk,
hol békesség és szeretet lakott!

Széjjeltördelt a bölcsesség s a bomba,
szétbomlasztott a gejlábu vér
25 s nyomoruságos könnyekbe merülve
száz megváltó agy forr már mint a méz,
hogy értelmes várossá magosodjunk.
Mert most minden s egyetlen értelmünk
az úton heverő kövek fájdalma,
30 mely porban és piszokban taposódva
templomtorony kupolájába vágyik!

Szövegváltozatok:

- 3** g MRÚ k₁₋₃ NSZ SZT NÉ *Nagyobb és mozgóbb taposó vagyok.*
5 g MRÚ k₁ *A sor után még egy sor:
 S mint én tinétek, nem fájóbb nekem*
7 g MRÚ k₁(1) *Nem szól, vagy nagyon magasból beszél,*
 k₂₋₃ NSZ SZT NÉ *Nem szól, nem szól, vagy jelekben beszél*
 k₁(2) k₂ RH *Nem szól, nem szól, vagy magasból beszél,*
 g MRÚ k₁ *A sor után még egy sor; k₁-ben áthúzza:
 Nyugodt hangja nem hallik, ha leér.
 Vagy tán ti vagytok súlyos szavai?*
8 g MRÚ k₁(1) *Miért van kő, ha nem lesz épületté?*
10 g k₁₋₃ RH NSZ SZT NÉ *Se hit? se malter? se Krisztushabarcs?*
12 g MRÚ k₁₋₃ RH NSZ NÉ *Se hit? se malter? semmilyen habarcs?*
 SZT E *Gránithalmokra semmi építő.*
19 g MRÚ k₁ RH NSZ *Napokat szülő barlanghegyek voltunk,*
21 g MRÚ k₁ *S szétomlasztott a gejzirlábu vér*
24 g MRÚ k₁ *Szétomlasztott a gejzirlábu vér*
 RH

Egyéb eltérések: **1** SZT kövek RH *haragudjatok.* (Sh.) **3** RH *vagyok.* **6** k₁ *szól* **7** k₁(2) *szól* vagy **8** E *súlyos* k₁₋₃ NÉ *súlyos* **9** k₁₋₃ RH NSZ SZT NÉ *Ó, RH sem.* **10** k₁ *Az épületté?* azonnal ebből javítva: *épülettel?* **11** E *segít* k₁₋₂ NSZ NÉ *segít* E *alleluja?* k₁₋₂ NSZ NÉ *allelúja?* k₃ *allelúja,* **13** NSZ *ez* (Sh.) **14** NSZ *vályogkalyiba* (Sh.) NÉ *vályogkaliba.* **15** g MRÚ k₂ *erős* g MRÚ k₁₋₃ NSZ SZT NÉ *természkő-ember,* **16** k₁ *láb.* **17** g MRÚ k₁₋₃ RH NSZ SZT NÉ *Ó, E igy utfelen* k₁₋₂ SZT *igy,* k₃ RH NSZ *igy,* NÉ *igy:* g *utfelen* k₁₋₃ NSZ SZT NÉ *utfelen* **18** SZT NÉ *épít* g MRÚ k₁₋₃ RH SZT NÉ *városokká* **19** k₂₋₃ SZT *építő.* NÉ *építő,* (Sh.) **21** k₂ RH NSZ NÉ *Egymást-karoló* k₁ *szülő* **22** g k₁₋₃ RH NSZ SZT NÉ *lakott.* **23** g MRÚ k₁₋₃ SZT NÉ *bölcsesség* g MRÚ k₁ *bomba* **24** SZT *gejzirlábu* **26** k₁₋₃ SZT NÉ *már,* NÉ *mint* (Sh.) **26** RH *Százmegváltó* (Sh.) k₁₋₃ SZT NÉ *már,* **27** g MRÚ k₁ k₃ k₂(2) RH NSZ SZT NÉ *magasodjunk,* **29** E *uton* k₁₋₃ NSZ SZT NÉ *uton* RH *fájdalma.* (Sh.) **31** k₂ *Templom-torony* g MRÚ RH *vágyik.* k₁ *vágyik* (Írásjel nélkül; th.)

Szövegforrások:

- g JAM 77.14.1. (Espersit Mária tulajdonából.) Az i-u mind rövid.
 Makói Reggeli Újság 1924. jan. 6. *Dr. Galamb Ödönnek* ajánlva. Az i-u mind rövid.
 k₁ PIM JA 71. Tintával írt tisztázat. A 7–8. sort a költő módosította; a két módosított sor között egy több kihúzott sor.
 k₂ PIM JA 68. Tintával írt tisztázat *Dr Galamb Ödönnek* ajánlva. Kelte: *Makón, 1924. jan.* Az évszám utolsó számjegye 3-asból van javítva.
 Reggeli Hírlap (Miskolc) 1924. okt. 9. 1924. júniusi szövegforrás alapján. Az i-u mind rövid.
 Népszava 1924. júl. 4. Utánközlése: *Bérmunkás* (New York) 1924. aug. 2.
 k₃ A legutolsó harcos című, 1924 októberében összeírt füzet (JAM) 31–32. sztl. lapján. A vers után: *Népszava 1924*
 Színház és Társaság (Szeged) 1924. nov. 17. A vers után: „Szerzőnek dec. elején Koroknay-kiadásban megjelenő »Nem én kiáltok« c. verskötetéből.”
 Nem én kiáltok (1924. dec.) 91–92.
 A fenti forrásokban mindegyik sor nagybetűvel kezdődik.
 Ellenzék (Kolozsvár) 1928. jan. 30. E kiadás alapszövege. Az í-ú betűk ékezetét a 8., 11., 17. és 29. sorban a kézirat forrás alapján pótoltam; a 12. sorban a korábbi szöveget adom.
 ÖM 1952. I, 134, 392. (NÉ alapján.) – ÖM 1955. I, 138, 403. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 159. sz. (Mint ÖM 1952.)

161. Mancinak (és Miskának)

A kenyeret s a csókot hirdetem
Két testvér-tornyát a teljesülésnek
Öregek, ifjak vágyódnak velem,
A rohanók és akik mindig késnek.

5 Mert elapad a lélek és a vér
Ha a szárazság marja ajkainkat
S hová már a napfény sohase ér,
A szivbe a bú sötét lombot ingat.

10 Mert szent a lány, ki asszony lesz s a csók
S kiből a kenyér megterem: a férfi.
Mint tavasz-délben szálló kócsagok
Kiknek utját a végtelenség méri:

Ugy szállnak ők a boldogságba el,
S szavukra mámoros isten felel.

Tintával írt tisztázat a Sonkovics Mihályné Espersit Mária emlékkönyvéből kitépett lapon. (JAM 77.32.1.) Kelte: *Makón, 1924. jan. 22.*

Péter László: Espersit János. Bp. 1955. 61. – ÖM 1955. II, 335, 475. – ÖV 1984. 578. sz.

162a. Ide újra a szeretet jön [I.]

Espersit Jánosnak

Fejünkre tapodták a multat,
Hanem a jövő csak megérik,
Dudvából föl a magas édig,
Mely izes gyümölcsü embert hirdet.

5 Már ízmainkká lett a szándék,
Tél-tul a szemek már nem sirnak
S volt-göthös anyák szerelmes pirnak
A napot kendőzik magukra.

10 Itt már a mondók is elmultak,
Itt már a kövek is beszéltek,
De meghallották az igéket:
Most minden ember óriás fül.

15 Miként a só izetlen lében,
Magától oldódott-mondódott
S nagy okkal-móddal Isten volt ott,
Ahol az ige széjjelhangzott.

20 Szándékoló, roppant kohókból
Már ömlik a vas okos formába
S nótás acél zeng majd, hol máma
És tegnap aranyat imádkoztak.

Az átkok már elátkozódtak,
A vér elvérzett szétvagdalva
És elrodhadt gonosz hatalma
A gyümölcs-dögvesztő rodhadásnak.

25 Ide újra a szeretet jön
S gonoszok vége jelzi jöttét,
Nem mint eddig, hogy leütötték
S a jókat áldozták eléje.

30 Ide újra a szeretet jön
S mindenkinek fakad bocsánat,
De addig jaj, kik látva látnak
S a vaknak nem adnak szemükből.

162b. Ide újra a szeretet jön [II.]

Fejünkre tapodták a multat,
Hanem a jövő csak megérik,
Dudvából föl, a magas édig,
Mely izes gyümölcsü embert hirdet.

5 Már izmainkká lett a szándék,
Tél-túl a szemek már nem sirnak
S volt göthös anyák szerelmes pirnak
A napot kendőzik magukra.

10 Szándékoló roppant kohókból
Már ömlik a vas okos formába
S nótás acél zeng majd, hol máma
És tegnap aranyat imádkoztak.

15 Az átkok már elátkozódtak,
A vér elvérzett széjjelmarva
És elrothadt gonosz hatalma
A gyümölcsdögvesztő rothadásnak.

20 Ide újra a szeretet jön
S gonoszok vége nyögi jöttét,
Nem mint eddig, hogy leütötték
S a jókat áldozták eléje.

Ide újra a szeretet jön
S mindenkinek fakad bocsánat.
De addig jaj, kik látva látnak
S a vaknak nem adnak szemükből.

162a. Ide újra a szeretet jön [I.] szövegforrása a PIM JA 975. jelzetű gépirata. (Espersit Mária-tól.) Cím, ajánlás, az 5. sor módosítása és keltezés: *Makón, 1924. jan. 22. tintával.*

Szövegváltozat:

5 (1) *Ma már nagy céllá lett a szándék,*

162b. Ide újra a szeretet jön [II.] eltérései a gépiraton: **9** *A kohókból* második *k*-ja tintával be-szúrva; *gh. (?)* javítása. **7** *S volt-göthös* **14** *elvérzett, széjjelmarva*, **15** *S elrothadt* **24** *szemükből!*

Szövegforrásai:

g PIM JA 150/46. A 9. sor géphibájának (?) javítása és az utolsó sor felkiáltójele tintával; az *u* mindenütt rövid. A gépirat egy tervezett kötet összeállításakor, 1924 nyarán készült.

k A legutolsó harcos (JAM) című füzet 41–42. sztl. lapján. E kiadás főszövege.

MÉ 1941. 135. – ÖM 1952. I, 140, 396. – ÖM 1955. I, 153, 409. – ÖV 1984. 160. sz.

163. Miért mondottál rosszat nékem

Miért mondottál rosszat nékem?
én nem bántottalak, barátom.
Hogyha valamiért haragszol,
szívesen bocsánatot kérek.
5 Szeretném, ha most velem jönnél,
megnézzük majd a favágókat,
s leheverünk együtt az erdőn.
Fejünk fölött hullámszanak a lombok,
hűs tengerfenékről az eget nézzük,
10 ahol meg zsenge felhők lombosodnak.
Ott nagy nyugalom karol majd belénk
és nekünk az most olyan igen jó lesz,
háromszoros a jó, ha kettő kapja,
azért szeretném, hogyha velem lennél,
15 míg odahallik este a harangszó.
A bogáncsokat leszedjük egymásról
s hazaballagunk éppolyan fáradtan,
miként a kapás, szórtalan munkások,
akik a földek békés erejébe
20 százannyit termő magokat vetettek.

Szövegváltozatok:

10 g₁₋₂ MFÚ RH *Ahol meg bárányfelhők lombosodnak.*

14 g₂ *Azért szeretném, ha most velem lennél,*

Helyesírási eltérések: **Cím** g₁ MFÚ *nékem?* NSZ *nekem?* **1** RH k *nékem*, **2** g₂ MFÚ *bántottalak* g₁₋₂ MFÚ RH k SZT NÉ NSZ *barátom*, **3** g₁₋₂ MFÚ RH k SZT NÉ NSZ *haragszol* **4** E *szívesen* k SZT NÉ NSZ *Szívesen* **4-5** g₁₋₂ MFÚ RH k SZT NÉ NSZ *kérek S szeretném*, **6** g₁₋₂ MFÚ RH k SZT NÉ NSZ *favágókat* **7** g₁₋₂ MFÚ k SZT NÉ NSZ *erdőn*, **8** E *lombok.* (Sh.) g₁₋₂ MFÚ RH k SZT NÉ NSZ *lombok*, **9** E *hüs* k SZT NÉ NSZ *Hüs* **10** g₁ NSZ *lombosodnak*, **11** NSZ *belénk*, **12** g₁ *nekünk* g₁₋₂ MFÚ *olyan-igen* RH *olyan – igen* (Sh.) k SZT NÉ NSZ *olyanigen* E *lesz.* (Sh.) g₁₋₂ MFÚ RH k SZT NÉ NSZ *lesz*, **14** MFÚ NSZ *hogy ha* **15** MFÚ *oda hallik* g₁₋₂ MFÚ RH k NÉ NSZ *harangszó*, **16** g₁ *egymásról*, MFÚ *egy másról* **17** g₂ RH *épp olyan* **20** RH *Száz annyit* NSZ *Százannyit-termő*

Szövegforrások:

g₁ JAM 77.7.1. (Espersit Mária tulajdonából.) A költő nem tette ki az i-ű betűkre a hosszú ékezetet. Tintával írta a címet és a keltezését: *Makón, 1924. jan. 23.*

Makói Friss Újság 1924. jan. 27. Az i-ű mind rövid.

g₂ PIM JA 148/11. A költő nem tette ki az i-ű betűkre a hosszú ékezetet. A gépirat egy tervezett kötet összeállításakor, 1924 nyarán készült.

Reggeli Hírlap (Miskolc) 1924. okt. 12. 1924. júniusi szöveg alapján. Az i-ű mind rövid.

k A legutolsó harcos című, 1924 októberében összeírt füzet (JAM) 43. sztl. lapján. A lap alján: *Makói Friss U.* –

Színház és Társaság (Szeged) 1924. dec. 8. A vers után: „Mutató a szerzőnek december közepén megjelenő verseskötetéből.” A szöveget ugyanarról a szedésről nyomták, mint a kötetét, csak a 15. sor végén pont áll.

Nem én kiáltok (1924. dec.) 46.

Népszava 1925. jan. 18. Mindegyik i rövid.

Valamennyi fenti forrásban a sorok nagybetűvel kezdődnek.

Ellenzék (Kolozsvár) 1928. jan. 30. E kiadás alapszövege. A 4. és 9. sorban az i és ü hosszú ékezetét pótoltam; a 8. és 12. sor végi sajtóhibákat javítottam.

ÖM 1952. I, 135, 393. (NÉ alapján.) – ÖM 1955. I, 139, 404. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 161. sz. (Mint ÖM 1952.)

164a. Lázadó szentek [I.]

Ülök én újra dögvórást a porban,
De gonoszok csontjából őrlöt porban.

Uram, én is keresztelek újra,
De fejemet oda nem adom újra.

5 Én nem áldozom föl többé Izsákot,
Inkább magam, de soha Izsákot.

Csak a jókat veszem föl bárkámbe,
Gonoszokat nem veszek bárkámbe.

10 Szólok, hiába, Szodoma rámse hallgat,
Szólok, de annak, aki majd meghallgat.

Menyország kulcsát én a földre ejtem,
Vén szívemet is a földre ejtem.

Csak bennem legyen gonoszság helyettük,
Dicsőségedre én égjek helyettük.

15 Csak a szegények jutnak a pokolra,
Én nem vigyázok többet a pokolra.

S gyógyíthatót én meggyógyítok újra,
De halottakat nem keltek föl újra.

Szövegforrása a JAM 77.10.1. jelzetű gépirata. (Espersit Mária tulajdonából.) Ugyane lapon *A vil-
lámok szeretője* (165) 1924. január 28-ra keltezve. A 15. sor feltételezhető géphibáját (pokolba,) a
variáns-szöveg alapján, és mert a versszakok sorvégi szavai mindenütt egyformák, javítottam.

164b. Lázadó szentek [II.]

Ülök én újfent dögvórást a porban.
De gonoszok csontjából örölt porban.

Uram, én is keresztelek újra.
De fejemet oda nem adom újra.

5 Én nem áldozom föl többé Izsákot.
Inkább magam, de soha Izsákot.

Szólok, hiába, Szodoma rám se hallgat.
Szólok, de annak, aki majd meghallgat.

10 Menyország kulcsát én a földre ejtem.
Vén szívemet is a földre ejtem.

Csak bennem legyen gonoszság helyettük.
Engem büntess meg tűzön őhelyettük.

Csak a szegények jutnak a pokolra.
Én nem vigyázok többet a pokolra.

15 Gyógyíthatót én meggyógyítok most is.
De halottakat nem keltek föl most is.

Szövegváltozatok:

1 g k RH *Ülök én újra dögvórást a porban.*

12 g *Dicsőségedre én égjek helyettük.*

Egyéb eltérések: 1 RH *Ütök* (Sh.) 3 NÉ *Uram* [...] *újra*. g k RH *Uram*, k *énis* [...] *újra*. 4 NÉ *újra*. k *újra*. 11 k *Gyógyíthatót* [de: *meggyógyítok*]

Szövegforrások:

g PIM JA 148/3. A cím alatt: *L. halálára* (utóbb ceruzával áthúzva). Az í-ú betükön az ékezet nincs pótolva. A gépirat egy tervezett kötet összeállításának során, 1924 nyarán keletkezett.

k A legutolsó harcos című, 1924 októberében összeírt füzet (JAM) 44. sztl. lapján.

Reggeli Hírlap (Miskolc) 1924. nov. 27. Az i-u-ü mind rövid. A vers alatt: „Részlet a költő decemberben megjelenő kötetéből.”

Nem én kiáltok (1924. dec.) 95. E kiadás alapszövege. A 3. sor *Uram* szava után vesszőt tettem, a 3–4. sor végi *újra* szót a kézirat alapján *ú*-val írtam.

ÖM 1952. I, 136, 394. – ÖM 1955. I, 140, 404. (A 10. sor névelő nélkül.) – ÖV 1984. 162. sz.

165. Villámok szeretője

Ördög röhög és Isten sír belőle,
Pap és csibész a villámok szeretője.

Mindig beszél: „Mondd, testvérem, nem alszol?”
S legszebb álmában kenyérhéját majszol.

5 Búzáat vet s hideg csillagokat gyomlál,
Korgóbban korog húsz dühödt gyomornál.

Hordókra áll és templomokba tér be,
De vasgerincü és még nincsen térde.

10 Ha szép idő van, a földeken fekszik,
Csak ritkán békít, csak ritkán verekszik.

De fergetegben hegyormokon állva
Villámszívét az éjszakába vágja.

S míg ember, barom, fa, szeliddé retten,
Boldogan sír a megtárult egekben.

Szövegváltozatok:

Cím	g ₁₋₂ SZT k	<i>A villámok szeretője</i>
2	g ₁	<i>Pap-csibész a villámok szeretője.</i>
8	g ₁₋₂ SZT k	<i>De vasgerincü s nincsen néki térde.</i>
14	g ₁₋₂ SZT k	<i>Boldogan sir az ömlő fellegekben.</i>

Egyéb eltérések: **1** k *sir* **4** NÉ *kenyérhéjat* g₁₋₂ SZT k *kenyérhéját* **8** g₁ *vasgerinczü* **9** SZT *földeken* (Sh.) **10** SZT *békít*, **11** k *fergetegben*, SZT k *állva*, **12** g₁ *Villám-szívét* SZT *Villámszívét* **13** SZT *S míg* g₁₋₂ *fa* SZT *fa szelíddé* **14** SZT *sír*

Szövegforrások:

g₁ JAM 77.10.1. (Espersit Máriától.) Előtte a *Lázadó szentek* (164a). Az i-u-ü mind rövid. Kelte tintával: *Makón, 1924. jan. 28.*

Színház és Társaság (Szeged) 1924. aug. 11. A cím alatt: *Aknai Istvánnak*

g₂ PIM JA 150/7. Az 5. sorban levő *ú*-ra a költő tintával tett ékezetet, a többi i-u-ü mind rövid. A gépirat egy tervezett kötet összeállításakor, 1924 nyarán készült.

k A legutolsó harcos című, 1924 októberében összeírt füzet (JAM) 30. sztl. lapján. A lap alján: *Színház és Társaság 1924.* –

Nem én kiáltok (1924. dec.) 35. E kiadás alapszövege. A 4. sor *kenyérhéjat* szavát javítottam. (Vö. 209a, 12. és 209b, 11.)

ÖM 1952. I, 137, 394. – ÖM 1955. I, 141, 405. – ÖV 1984. 163. sz.

166a. Lyány

A lyány ahogy a pólyából kilép,
Csupasz, miként a harmat és a láva,
Szoknyaként veszi magára a poklot
S az ég fodorként hullámszik alája.

5 Hajára aggat mély rejtelmeket,
Vagy hajnallal köti ragyogó kontyát
S a férfierő roppant vásznait
Ujjai apró szallagokra bontják.

Fülönfüggőül szívünket veszi:
10 Nem hallott zenét csak neki zenéljen,
A nyelve alatt jéghegyeket hordoz
És forróságát elbástyázza mélyen.

Lassan szétlopja egész álmaink
S imádjuk őt, agyunk csucsára jutva,
15 De ha megindul csak egy gondolat-rög,
Síró-hízeltgő igazivá bukna.

A PIM JA 970. jelzetű kéziratáról. (Espersit Máriától.) Az 1. sor javítás előtti szövege:

A lyány alighogy pólyából kilép,

A 9. sor végén előbb vessző állt. A 10. sorban tollhiba: *zenétt*. Ugyane sor végén a hiányzó vesszőt pótoltam.

ÖV 1984. 164. sz.

166b. Nő a tükör előtt

A tükör előtt öltözik. Csupasz,
Akár a frissen megköszörült penge.
Nem látta férfi, mégis beleszúrja
Kegyetlen tükre minden férfi-szembe.

5 A tükör előtt öltözik. Gyapjú
Kelmét neki növeszt a férfi nyája.
Szoknyaként veszi magára a poklot
S az ég fodorként hullámszik alája.

10 Hajára aggat mély rejtelmeket,
Vagy hajnalból köti ragyogó kontyát
S a férfierő roppant vásznait
Ujjai apró szallagokra bontják.

15 Fülönfüggőül szívünket veszi,
Nem hallott zenét csak neki zenéljen
És nyelve alatt jéghegyeket hordoz,
Hogy forróságát elvermelje mélyen.

20 Lelkiismeretünket gyújtja föl,
Hogy szemöldökét véle bekormozza,
Tíz manikűrözött méregfogát és
Ajkát vérünkkel festi meg pirosra.

S már készen van és nincsen rajta más.
Á, dehogy! tán csak egy virágszál éppen!
Annyira egyszerűen indul el,
Hogy szőnyegére: holt agyunkra lépjen.

Szövegváltozatok:

- 15–16** g k *A nyelve alatt jéghegyeket hordoz,
Hogy forróságát elbástyázza mélyen.*
- 24** g *Hogy szőnyegül tartott eszünkre lépjen!*
k *Hogy szőnyegül tartott agyunkra lépjen.*

Egyéb eltérések: **4** k *férfiszembe*. **6** k *nyája*, **14** g Előbb: *zenélje*, majd a vesszőre ráütve egy *n* betű. **k** *zenéljen*, **17** NÉ *gyűjtja* k *gyujtja* **18** g *bekormozza*; **19** NÉ *Tiz* k *Tíz* **21** k *nincs* (Th.) g k *más*, **22** k *dehogy*, g *éppen*:

Szövegforrások:

g PIM JA 150/63. A költő a 13. sorban az *í* ékezetét tintával tette ki, a többi hosszú ékezetet nem pótolta. A gépirat egy tervezett kötet összeállításakor, 1924 nyarán készült.

k A legutolsó harcos című, 1924 októberében összeírt füzet (JAM) 21–22. sztl. lapján.

Nem én kiáltok (1924. dec.) 15–16. E kiadás alapszövege. A 17. és 19. sorban a magánhangzók hosszúságát a kézirat szerint jelöltem.

ÖM 1952. I, 175, 407. – ÖM 1955. I, 185, 418. – ÖV 1984. 191. sz.

167. Kedvesem,

- Bizony a szirmok összeborulnak este.
Nem akartalak megcsókolni se,
Csak hogy kicsit itt érezzelek mellettem,
Mint kisgyerek az édesanyját.
- 5 A vackorfa a beojtott ággal összenő,
Én is jobb vagyok, hogy beojtottál csókjaiddal,
Én kedvesem,
És szebb is vagyok, miként az éjszaka
A számlálhatatlan csillagoktól.
- 10 Meleg vagy: esőt hozó tavaszi szél,
Mely fogócskára tanítja a gyerekeket
És fölkelte a sáros füveket.
Régóta várt mellem bozontos rengetegje,
Hol éhesen, meg félfagyottan
- 15 Indulatok aggancsos csapata öklelődött
És most, íme,
Békén legelgeti liliomszavaidat
Meg a violákat.
- Mert megjöttél, hisz meg kellett jönnöd,
20 Én kedvesem.
- Még sötét van,
Leheletünk se látszik,
De ablakunkon ragyognak már a jégvirágok,
Odaki hajnalodik
- 25 S én még mindig csókokat beszélek.

Helyesírási eltérések: Cím MÍ *KEDVESEM* 1 g *este*, 2 g *Nem*, (Gh.) 6 g *Énis* 7 g *kedvesem* 14 g MÍ *éhesen* 16 g MÍ *ime*, 17 MÍ *liliomszavaidat*, 19 k *meg<k> kellett*

Szövegforrások:

k PIM JA 996/3. (Espersit Máriától.) Tintával írt tisztázat. Lásd a következő vers jegyzetét. E kiadás főszövege. A cím a kéz- és gépiraton balra zárva, mint egy levél-megszólítás.

g PIM JA 988. (Espersit Máriától.) A lap másik oldalán a *Komoly lett már* (172) gépirata. Magyar Írás 1924. szeptember-október, 79.

It 1949. 342. – ÖM 1952. I, 165, 405. – ÖM 1955. I, 175, 416. – ÖV 1984. 165. sz.

168a. [Nyár volt ...] [I.]

Nyár volt,
De mindnyájan fáztunk,
Hát begyujtottunk a mesekályhákba,
Ott melegedett belém,
5 Hogy valahol, valahol,
Vár ránk a lány, aki mi vagyunk,
Vár rátok a legény, aki meg ti vagytok,
Biztosan és észrevétlenül,
Mint hóborított földeken a tavasz
10 És eljön és megigéz,
Ha napcsókjaink arra zengenek.

Ne is keressük. Mint a szelek,
A céltalan északi szelek
– Szegények, fáznak, tüdejük sipol –
15 Sehová szaladnak, mégis végül
Meleg mátkára akadnak.
Ráakadnak a mezőkre,
A napos mezőkre.

Szövegforrása a PIM JA 996/3. jelzetű kézírata az Espersit Máriának Makón, 1924. jan. 28-án írt levélben. Tintával írt tisztázat. Címe nincs. A 13. sor *céltalan* szavában a *c* sz-ből javítva. A 16. sor végén előbb vessző volt. A 17. sor végén előbb vessző volt, ezt a költő pontra változtatta, majd a pontot ismét vesszővé alakította. A vers alatti keltezés: *Makón, 1924. jan. 29.*

168b. Nyár volt [II.]

Nyár volt,
De mindnyájan fáztunk,
Hát begyújtottunk a mesekályhákba,
Ott melegedett belém,
5 Hogy valahol, ahová elérünk,
Vár ránk a lány, aki mi vagyunk,
Vár rátok a legény, aki meg ti vagytok,
Biztosan és észrevétlenül,
Mint hóborított földekben a tavasz
10 És előjön és megigéz,
Ha napszivünk kisüt szép homlokunkon.

Szövegváltozatok:

- 5 k₁(1) *Hogy valahol, valahol,*
k₂ *Hogy valahol, ahová végül csak elérünk,*
11 k₁ *Ha napcsókjaink arra zengenek.*
k₂₋₄ *Ha napcsókjaink forrón kigyulladnak.*

Egyéb eltérések: 3 NÉ *begyújtottunk* k₁₋₄ *begyújtottunk* 8 k₁₋₂ *észrevétlenül,*

Szövegforrások:

k₁ JAM 77.2.1. (Espersit Máriától.) Tintával írt tisztázat, cím nélkül. Az 5. sort a költő módosította.

k₂ Wallesz Luca emlékkönyvében, Kiss Ferenc tulajdonában. Fényképe: PIM JA 1029. Hasonmása: Kiss Ferenc, 1993. 30. sztl. l. Tintával írt tisztázat, cím nélkül. A vers fölött: *Lucának*. A vers alatt az emlékkönyvbe való beírás dátuma: *Budapest, 1924. jul. 28.*

k₃ fényképe: PIM JA 954. Hasonmása: Népszabadság 1974. márc. 3. Az eredeti kézirat Sass Imre tulajdonában volt.

k₄ *A legutolsó harcok* című, 1924 októberében összeírt füzet 16. sztl. lapján.

Nem én kiáltok (1924. dec.) 32. Kiadásunk alapszövege. A 3. sor *begyújtottunk* szavát a kéziratok alapján rövid *u*-val írtam. Az 5. sor utolsó szava ritkítva van, de mivel ez a szó a négy kézirat egyikében sincs kiemelve, sajtóhibának tekintetem.

ÖM 1952. I, 178, 408. (A 3. sorban hibásan: *mesekályhába*.) – ÖM 1955. I, 173, 415. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 166. sz.

169. A számokról

Tanultátok-e a számokat?

Bizony számok az emberek is,
Míntha sok 1-es volna az irkában.
Hanem ezek maguk számolódnak
5 És csudálkozik módfölött az irka,
Hogy mindegyik csak magára gondol,
Külömb akar lenni a többinél
S oktalanul külön hatványozódik,
Pedig csinálhatja a végtelenségig,
10 Az 1 ilyformán mindig 1 marad
És nem szoroz az 1 és nemis oszt.

Vegyetek erőt magatokon
És legelőször is
A legegyszerűbb dologhoz lássatok,
15 Adódjatok össze,
Hogy roppant módon fölnövekedvén
Az Istent is, aki végtelenség,
Valahogyan megközelítsétek.

Szövegváltozat:

10 NSZ *Az 1 ilyformán 1 marad*

Helyesírási eltérések: 3 k sok <egy> 1-es 7 NSZ RH NÉ *Különb* 9 RH *végtelenségig* (Sh.) 11 NSZ RH NÉ *nem is* 14 NÉ *lássatok* – 16 NSZ *felnövekedvén* NÉ *felnövekedvén*, 18 NÉ *megközelítsétek*.

Szövegforrások:

Népszava 1924. szept. 3.

Reggeli Hírlap (Miskolc) 1924. nov. 7.

k A legutolsó harcos című, 1924 októberében összeírt füzet (JAM) 51. sztl. lapján. A lap alján: *Népszava, 1924. szept. 2.* [!] E kiadás főszövege.

Nem én kiáltok (1924. dec.) 77. Utánközlése: Harcos énekek. Bp. 1926. 44.

ÖM 1952. I, 128, 390. – ÖM 1955. I, 129, 399. – ÖV 1984. 190. sz.

170. Imádság megfáradtaknak

Alkotni vagyunk, nem dicsérni.
Gyerekeink sem azért vannak,
Hogy tiszteljenek bennünket
S mi, Atyánk, a te gyerekeid vagyunk.
5 Hiszünk az erő jószándokában,
Tudjuk, hogy kedveltek vagyunk előtted,
Akár az égben laksz, akár a tejben,
A nevetésben, sóban, vagy mibennünk.
Te is tudod, hogyha mi sírunk,
10 Ha arcunk fényét pár könnycsepp kócolja,
Akkor szívünkben zuhatagok vannak,
De erősebbek vagyunk gyöngé életünknel,
Mert a fűszálak sose csorbulnak ki,
Csak a kardok, tornyok és ölő igék,
15 Most mégis, megfáradván,
Dicséretteddel keresünk új erőt
S enmagunk előtt is térdet hajtunk, mondván:
Szabadíts meg a gonosztól.

Akarom.

NÉ helyesírási eltérései: **5 jó szándokában 7 fejen, (Sh.) 9 sírunk. (Sh.) 11 szívünkben 14 igék. (Sh.) 15 megfáradván 16 Dicséretteddel 17 mondván! (Sh.) 18 Szabadíts**

Szövegforrások:

k A legutolsó harcos című, 1924 októberében összeírt füzet (JAM) 105. sztl. lapján. E kiadás főszövege.

Nem én kiáltok (1924. dec.) 82. A 7. és 17. sor sajtóhibája a kötet végi hibajegyzékben van kijavítva; a 9. és 14. sor végi pontot a költő a kötet Vágó Mártának ajánlott példányában javította ki. (Kat. 1112. sz.)

ÖM 1952. I, 185, 409. – ÖM 1955. I, 192, 420. – ÖV 1984. 239. sz.

171a. Gyémánt [I.]

Mindenkor idejük van a zsoltároknak.

Gyémánthegyen állunk, de zsebünkben kavicsok vannak.

Nagyon elfelejtettük, hogy angyalok voltunk,

Kövér vánkosoakba tömtük fehér szárnyaink.

5 Most könnyörgések szomjazzák erőnket

És térdünk alatt lyukassá kopnának a kövek,

Báránnyokat, galambokat, méheket imádkoznánk,

Ó tiszta állatok! Ó gyógyfüvek!

Igen, igen,

10 Elsülyedtek a haditengerészek:

Szelid révészek csónakáznak Isten felé,

Igen, igen,

Még a nagyon öregek is

Kiülnek a dolgok előtti egyszerű lócára

15 S türelmet prédikálnak messze,

A mulandóság halainak.

Ne higyjük el hát, barátaim,

Hogy lapdák helyett ökleinkkel lapdázunk,

Igen, igen,

20 Mindent meg kell simogatni,

A hiénákat, a békákat is.

Gyémánthegyen állunk,

Hattyúk, szálljatok harmatos szivünkre,

Szigorú hó, takard el bűneinket,

25 Oldozd föl nyelvünket, mennyei világosság!

Te határtalan kristály!

Mert a föld: föld,

Helyét komolyan megállja az állócsillag,

Hát mi is tanítsuk meg járnai lábainkat.

Szövegváltozatok:

Cím	g	Kristály
8	g k ₁ NSZ	<i>Tiszta állatokat és gyógyfüveket.</i>
	SZT	<i>Ó tiszta állatok és gyógyfüvek!</i>
21	g	<i>A hiénákat is.</i>
23	k ₁ NSZ	E sor helyén két sor: <i>Hattyúk, elvesztett lelkünk másai,</i> <i>Szálljatok le harmatos szivünkre,</i>
	SZT	<i>Hiányzik.</i>

171b. Gyémánt [II.]

Mindenkor idejük van a zsoltároknak.

Gyémánthegyen állunk,
De zsebünkben kavicsok vannak.
Nagyon elfelejtettük, hogy angyalok voltunk,
5 Kövér váncosokba tömtük fehér szárnyaink.
Most könnyörgések szomjazzák erőnket
És térdünk alatt lyukassá kopnának a kövek,
Szívünkben a csillag megfagyott.

Igen. Igen.
10 Elsüllyedtek a haditengerészek:
Szelid révészek csónakáznak Isten felé.
Még a nagyon öregek is
Kiülnek a dolgok előtti egyszerű lócára
S türelmet prédikálnak messze,
15 A mulandóság halainak.

Igen, igen.
Ne higyjük el hát barátaim,
Hogy lapdák helyett ökleinkkel lapdázunk!
Mindent meg kell simogatni,
20 A hiénákat, a békákat is.

Gyémánthegyen állunk,
Szigorú hó, takard el bűneinket,
Oldozd föl nyelvünket, mennyei világosság!
Te határtalan kristály!

171a. Gyémánt [I.] más eltérései: **2 SZT** *vannak*, **7 g** *k₁* NSZ *Bárányokat-galambokat-méheket* **10** *k₁* SZT *Elsüllyedtek* **11 g** *felé*; **12 k₂** *igen* (A hiányzó vesszőt pótoltam.) *g* *k₁* NSZ SZT *igen*, **14 k₁** SZT *egyszerű* **15 k₁** NSZ SZT *prédikálnak*, **16 k₁** SZT *mulandóság* **17 g** SZT *hát* *k₂* *barátaim* (A hiányzó vesszőt pótoltam.) *g* *k₁* NSZ SZT *barátaim*, **18 NSZ** *lapdák* [...] *lapdázunk*, **21 SZT** *is*: **24 SZT** *hó* **25 g** *k₁* *k₂(1)* *világosság*, **28 g** *állócsillag*: *g* *k₁* NSZ SZT *lábaikat!*

Szövegforrásai:

g PIM JA 147/29. Az i-u-ü mind rövid. A gépirat egy tervezett kötethez, 1924 nyarán készült.

k₁ PIM JA 561. Tintával írt tisztázat.

Népszava 1926. nov. 1. Az i-u-ü mind rövid. Utánközlése: Bérmunkás (Chicago) 1927. jan. 8.

k₂ A legutolsó harcos című füzet (1924. okt.) 93–94. sztl. lapján. (Főszöveg.) A lap alján: *Népszava* Színház és Társaság (Szeged) 1924. nov. 3.

171b. Gyémánt [II.] szövegforrása: Nem én kiáltok (1924. dec.) 88. Az 5. sorban: váncosokka [!]

ÖM 1952. I, 129, 391. (Az 5. sor sajtóhibája tévesen így javítva: váncosokká) – ÖM 1955. I, 130, 399. (Mint ÖM 1952. A 16. sorral tévesen új szakasz kezdődik.) – ÖV 1984. 197. sz.

172. Komoly lett már

Komoly lett már hejehuja lelkem,
Addig jártam ősz Uramhoz én.
Ott is, ott is mindig csak követelöztem,
De mit akartam, de mit is akartam?

5 Kalapáló, hajórakó kedvet,
Meleg asszonyt, hálószőni is,
Hogy én, gyarló eszem szerint értelmetlen,
Botor tengerének értelmet is adjak.

10 Mi voltam én?... Oktalan próféta,
Cifra szóvá gyötört akarás,
Irigy, ha a másik szebben mond igét.
Hiuságból vágytam töviskoszorúra.

15 A fájdalom Isten feddő szava
S fájdalomtól csöpög a szívem,
Mint bő veritéktől a szegények arca
S meleg olajtól a gépek karjai.

20 Nem kérek már bús bocsánatot se,
Csak igen igen alázodom.
Nincsen az az asszony, akit nem kívántam
S asszonyriasztóra könyörgöm az arcom.

Érzem, hajnali falucska lettem,
Szelidség nyugodt tehenei
Ballagnak belőlem az Úr kegyelmének
Friss és térdigfüves legelője felé.

Szövegváltozat:

16 g₁ *És meleg olajtól a gépek karjai.*

Egyéb eltérések: **Cím** g₂ *már...* **1** g_{1,2} *heje-huja* **2** k *Az Uramhoz U-ja u-ból javítva.* **3** g₁ *is ott NÉ is. ott (Sh.)* g_{1,2} *követelődzttem,* **6** g₁ *NÉ hálószőni* g₂ *hálót szőni* **7** g₁ *én* **9** g₂ *én?* **11** g₂ *igét,* **12** g₁ *töviskoszorura!* **14** *NÉ szívem,* **18** k *igen, igen (Th.)* g₁ *igen igen* g₂ *igen-igen* *NÉ igenigen* **23** *NÉ Ur*

Szövegforrások:

g₁ PIM JA 988. (Espersit Mária tulajdonából.) Cím nélkül. Az í és ú betűkön a hosszú ékezet nincs pótolva. A lap másik oldalán a *Kedvesem* (167) gépirata.

g₂ PIM JA 150/53. A költő a 12. és 17. sorban egy-egy ú betűn az ékezetet tintával pótolta. A gépirat egy tervezett kötet összeállításakor, 1924 nyarán készült.

k A legutolsó harcos című, 1924 októberében összeírt füzet (JAM) 37–38. sztl. lapján. A vers alatt: *Nyugat* E kiadás alapszövege. Javítottam a 18. sor tollhibáját.

Nem én kiáltok (1924. dec.) 43–44.

ÖM 1952. I, 180, 409. – ÖM 1955. I, 188, 419. – ÖV 1984. 167. sz.

173a. Lopók között szegényember [I.]

- Lopók között szegényember,
Szegényember sose fél,
Minek félne, szíve-lelke
Erősebb a többinél.
- 5 Lopók között szegényember,
A Jóisten megsegél!
Nincs tehene a szegénynek,
De még így is elvetél.
- 10 Lopók között szegényember,
Szegényeké a kenyér,
Szegényeké az Úr Jézus,
Aki miattunkra él.
- 15 Lopók között szegényember,
Szegényember kapanyél,
A világot megkapálni,
Szegényember annak él.

Szövegváltozatok:

- 7 SZT *Nincs kenyere a szegénynek,*
8 SZT g MÍ *Asszony, ha ki elvetél.*

Helyesírási eltérések: **Cím** SZT g MÍ *szegény ember* (Mindenütt különírva.) **4** SZT *többinél-* (Sh.)
6 SZT *k₁(1) megsegél*, g MÍ *megsegél* –

Szövegforrások:

Színház és Társaság (Szeged) 1924. febr. 11. A cím alatt: *Koroknay Józsefnek*
g PIM JA 148/5. A cím alatt áthúzva: *Koroknay Józsefnek*. A költő nem tette ki a hosszú ékezeteket. A gépirat egy tervezett kötet összeállításakor, 1924 nyarán készült.

Magyar Írás 1924. szeptember–október, 79. Utánközlése: *Harcos énekek*. Bp. 1926. 58.

k A legutolsó harcoss című, 1924 októberében összeírt füzet (JAM) 63. sztl. lapján. A lap alján: *Magyar Írás, 1924. szept.* E kiadás főszövege.

173b. Lopók között szegényember [II.]

- Lopók között szegényember –
szegényember sose fél!
Minek félne? Szive-lelke
erősebb a többinél.
- 5 Lopók között szegényember –
a Jóisten megsegél!
Nincs tehene a szegénynek,
de ha van is, elvetél.
- 10 Lopók között szegényember –
szegényember kapanyél!
A világot megkapálni,
szegényember annak él.

Szövegváltozat:

8 MFÚ *De még így is elvetél*

Helyesírási eltérések: **Cím** D *szegény ember* (Mindenütt különírva.) **1** MFÚ NÉ *szegényember*, D *szegény ember*, **2** MFÚ D *fél*. NÉ *fél*, **3** MFÚ NÉ D *félne*, MFÚ *szive, lelke*, NÉ *szíve, lelke* D *szive, lelke* **5** MFÚ NÉ *szegényember*, D *szegény ember*, **6** D *a jó Isten* **8** NÉ is **9** MFÚ NÉ *szegényember*, D *szegény ember*, **10** MFÚ NÉ D *kapanyél*. **12** D *Szegény* (Sh.)

Szövegforrások:

Makói Friss Újság 1924. dec. 25.

Nem én kiáltok (1924. dec.) 53.

E két szövegforrásban mindegyik sor nagybetűvel kezdődik.

Diogenes (Bécs) 1926. máj. 22.

g PIM JA 150/55. A gépirat egy tervezett gyűjteményes kötet összeállításakor, 1932 nyarán készült. E kiadás főszövege.

ÖM 1952. I, 138, 395. – ÖM 1955. I, 144, 406. – ÖV 1984. 168. sz. (NÉ alapján.)

174. Nyolcesztendő lányok

Hosszú sorban jönnek, mennek,
apró ördögök, de szentek,
homlokuk friss, meleg kenyér,
szén a szemük, szénparázs.

5 Hosszú sorban jönnek, mennek,
mint a virág, úgy szeretnek,
úgy szeretik a fiúkat,
akár csak a gyöngyvirág.

10 Hosszú sorban jönnek, mennek,
ha sírnak is: csak nevetnek.
Messze vannak, messze vannak,
mint a vidám csillagok!

Szövegváltozat:

8 k *Mint a virág, gyöngyvirág.*

Helyesírási eltérések: 1 k P *Hosszú NÉ Hosszu* 2–3 g₁ *szentek. Homlokuk* 3 P *friss* 4 P *szénparázs.*
– 5 k P *Hosszú NÉ Hosszu* 6 k *virág* NÉ P *úgy* g₁ *szeretnek.* 7 k P *úgy* g₁ *Ugy* k *fiúkat*, MFÚ *fiukat*
NÉ *fiukat*, P *fiúkat* 8 MFÚ NÉ *Akárcsak* P g₁ *akárcsak* 9 k P *Hosszú NÉ Hosszu* 10 k NÉ P *sírnak* k
g₁ P *is*, k MFÚ *nevetnek*, 12 NÉ *vidám* k MFÚ g₁ *csillagok.* P *csillagok* –

Szövegforrások:

k xeroxmásolata: PIM JA 1031. (1980-ban Percz Jenőné Falábú Theodóra tulajdonában volt.) Tintával írt tisztázata. A cím alatt: *Falábú Theácskának. Kelte: Makón, 1924. febr. 8.* Hasonmását Péter László közölte: Somogyi-könyvtári műhely 1980. 1–2. sz. 14.

Makói Friss Újság 1924. febr. 10. A cím alatt: *Falábu Theácskának.* Az i-u mind rövid.

Nem én kiáltok (1924. dec.) 20.

A fenti három szövegforrásban mindegyik sor nagybetűvel kezdődik.

Pásztortűz (Kolozsvár) 1928. január, 37.

g₁ PIM JA 150/64. Az i-u mind rövid. A gépirat egy tervezett gyűjteményes kiadás összeállításakor, 1932 nyarán készült.

g₂ PIM JA 21/35. A gépirat a Tiszta szívvel című, tervezett gyűjteményes kiadás összeállításakor, 1934 nyarán készült. E kiadás alapszövege. Az í-ú betűkről mindenütt hiányzó hosszú ékezetet az 1., 5., 7. és 9–10. sorban a kézirat alapján pótoltam.

ÖM 1952. I, 176, 408. (NÉ alapján.) – ÖM 1955. I, 143, 405. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 169. sz. (Mint ÖM 1952.)

Budapest, Szeged 1924. február–1925. február

175. [Szőke hajam...]

Szőke hajam már kibontom a szélnek
De arcomat mosolyba takarom
A hiába várt csókok igazát
Elbocsátja az asszony-hatalom.

5 Rózsákból rakni mindig-égő máglyát
Jól csókos tűzimádó tudna csak
Hát elbocsátlak csókos csóktalan,
Már lángot hívőbb kezek gyujtsanak.

10 Megosztozunk most iker életünkön
Tiéd a vágy, enyém a szerelem
S kihulsz belőlem, mint az üstökös,
De emlékcsillag száz marad velem.

A javított sorok korábbi szövege:

6 *Csak csókos tűzimádó tudna jól*

11 *Kihulsz belőlem, mint az üstökös,*

Szövegforrása a PIM JA 233. jelzetű, tintaceruzával írt kézírata. A költő a 6. és 11. sort javította. Kelte: *Budapest 1924. febr. 13.* (A *B M*-ből javítva.) A papír hátlapján egy Makón, 1924. febr. 3-án írt drámatörődék. (ÖM 1967. IV, 16, 189.)

ÖM 1952. II, 358, 453. (A 6. sorban hibásan: *jó*) – ÖM 1955. I, 147, 407. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 170. sz.

176. Szelid, búcsúzó asszony

Pusztába viszi csókjait magával
Bölcs, bús fakír lett asszonydervised,
Hullámozó violamezőket lábál,
De virágot nem ad már senkinek.

5 Akartam volna: Ragyogó árnyék légy,
Mely büszkén gyöngé, víg nyomomba jár,
De már fölöttem barna lett a kék ég
És ragyogásod kísértetre vál.

De nyugodt vagyok, mint a végtelenség,
10 Vagy falevél a zúgó tengeren,
S az emberekhez mosolyogva mennék,
Hisz akkor se lesz senki sem velem.

A falak sírtak nagy szomorúságot,
Naptalan életemnek falai,
15 Nem én sírtam, mikor szívembe vágott,
Hogy búcsuzót kell immár mondani.

Könnyű legyen emlékem, mint az illat,
Mely egekig száll és legyen örök,
Amíg szivemből máglyarózsák nyilnak
20 S feláldozott szerelmem füstölög.

Szövegforrása a PIM JA 229. jelzetű kézirata. Ceruzával írt tisztázat. Kelte: *Bp. 1924. febr. 19.*

ÖM 1952. II, 359, 453. – ÖM 1955. I, 148, 407. – ÖV 1984. 171. sz.

177. Szeretők

- Furcsák és betegek,
Kik sebeket vetnek egymásba, hogy
Beboronálhassák.
Télen tüzek – nyáron
5 Források fakadnak ujjaikból.
- Fáradatlanul csak
Az örök gyönyört szigonyozgatják,
Jégtömböket olvaszt
És szőlőhegyeket
10 Szárit ki sivatag lehelletük.
- Kalászos szemükből
Kiszédült az arcok meleg magva,
Kihull az értelem
Rossz vihederéből
15 Bomlottpántu, meghasadt agyuknak.
- Összemart szájukra
Még tétova mosolyt tetoválnak
S csókjuk, ölelésük
Zengő kerteken át
20 Egy bibére lopja a szerelem.
- Mig a bolygó-bimbók
Meg a virágok milliárdjai
A fényt és virágport
Frissen, egészséggel
25 *Minden* társuknak széthajigálják.

A PIM JA 227. sz. gépiratáról. (Hasonmása: ÖV 1984. I. 64. l. után.) A tintával javított sorok előbb így:

- 2 *Sebeket vetnek egymásba, hogy*
7 *Az örök gyönyört szigonyozzák,*
11–12 *Megszikkadt szemükből*
Kifordult az arcok kalásza,
17 *Tétova mosolyt tetoválnak*
22 (1) *S a virágok milliárdjai*
(2) *És a virágok milliárdjai*

ÖM 1952. II, 360, 453. – ÖM 1955. I, 146, 407. – ÖV 1984. 172. sz.

178. Rokkantak

Parasztlábaikról
Leamputálták az ásót... Nem veri
Színek meleg essője többé
Szemük szárazságát.

5 Gránátokba törte
Karcsú gerincük acélobeliszkjét
A sátános tankokká vedlett
Harangok ütése.

10 Áttört tüdejükön
Tajtékos borzalmak marsolnak nyögve
És lány agyukra internálták
A Szibériákat.

15 Ők azok, akiből
Még visszakaptak valamit az anyák
Amaz emberebb gödrök vámján,
Hol most meszesednek

20 Eggyé mindenfajta
Dadogó Krisztusok, hogy irtózatos
Hegyibeszéddé magasodjék
A hörgés bacchanálja.

Hiányzó karjukon
A kenyeres tenyér megöklösödött
És szívükben égve harangoz
A Békesség elé.

Szövegváltozatok:

- 1** k g₁ *Roncsolt lábaikról*
8 k(1) *Harangok j... [játéka?]*
11 k(1) *Agyukba internálták*
17–20 k(1) g₁ *Egy bőrszörűvé át*
Munkások, polgárok, brittek, németek,
Bushmanok, magyarok, emberek
S gummilábú csikók.
24 k g₁ *Az új Idők elé.*

Egyéb eltérések: **1** g₂ KN *Paraszt-lábaikról* **2** k *ásót s nem KN ásót.* **3** KN *Szinek meleg esője* **6** k *Karcsu* **13** KN *azok* **14** MÍ *anyák*, (Sh.) k g_{1,2} KN *anyák* **15** k *vámján* **16** KN *meszesednek*. (Sh.) **18** KN *Krisztusok* – k *írtózat* **19** k(1) *emberek s* (Így! A kötőszó a következő sor elején is megvan.) **20** k g₂ *bachanálja.* **22** KN *megöklösödik* (Sh.) **23** k *szívükben* KN *szívünkben* (Sh.)

Szövegforrások:

k PIM JA 1053. (Békeffi Györgytől.) Ceruzakézirat, három kisalakú lapon. Az 1. lapra a költő az 1–3. szakasz szövegét írta le (a 11. sort leírás közben módosította), a 2. lapra a 4., a 17–20. sort és az utolsó versszakot írta le, ezután áthúzta a 17–20. sort, és külön lapra írta új szövegét. A versszakokat megszámozta. Kiadta Nádass József, Irodalmi Újság 1955. ápr. 9.

g₁ JAM 77.29–31.1. (Espersit Máriától.) Három azonos, indigóval készült példány, kettő közülük megcsonkult. Az í-ú betűk hosszú ékezeete nincs jelölve. Közölte Péter László, It 1954. 351.

g₂ fényképe: PIM JA 1030. (Az eredeti gépirat Szállási Árpádé.) A *Hűség* (116) gépiratával együtt. Az í-ú betűk hosszú ékezeete nincs pótolva. A vers után: *Ki adja elő ezeket a dolgokat? Ölel mindnyájótokat József Attila.*

Kelet Népe 1941. január. Ismeretlen szövegforrásból. Keltezése: *Budapest, 1924.*

Magyar Írás 1926. november, 64. E kiadás főszövege. A 14. sor végéről elhagytam a vesszőt.

ÖM 1952. I, 277, 435. (Az utolsó sorban hibásan: *felé.*) – ÖM 1955. I, 145, 407. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 173. sz.

179. Művészet az emberek között

Kerekek lehettek a talpán,
A táncosnő begurult szemeinkbe,
Egyszerű volt, de ragyogott, mint a kolibrik.

5 Képzeld el a lápon libegő
És nyújtózkodó, nyurga lidércet.
Szebben ugrált a fiatal kecskénél,
Vagy mint a hamarkedvű komondorkölyök,
Ha futkároz és hempereg a fűben!

10 Még az esztendőalvók is
Szívesen vele-riszálódtak volna!

Azt se tudom, ki volt mellettem,
Az ujjongás együtt sejhajozott bennünk – –
Aztán hirtelen kihült a terem
15 S mi, emberek, szegények, ismét
Idegenül néztük végig egymást.

Szövegváltozatok a kéziratban:

Cím *Niddy Impekovennek*
9 *Azt hiszem, még a szőröstalpuak is*
11 *Nem tudom, ki volt mellettem,*

A kézirat egyéb eltérései: 3 *Egyszerű* 5 *nyújtózkodó, nyurga lidércet!* 7 *hamarkedvű* 8 *fűben.* 10 *vele riszálódtak* 12 *bennünk,*

Szövegforrások:

k A legutolsó harcos című, 1924 októberében összeírt füzet (JAM) 46. sztl. lapján.
Nem én kiáltok (1924. dec.) 105. E kiadás főszövege.

ÖM 1952. I, 141, 396. – ÖM 1955. I, 150, 408. – ÖV 1984. 174. sz.

180. Szomorúfűz

Lábonjáró szomorúfűz,
Hívesség csal, hívesség űz,
Hívesség űz, hívesség csal,
Ez patakkal, az meg faggyal.

5 De patakra nem találok,
Mindenütt csak fagyot látok.
S patak kéne, napfény kéne,
Lehevernék az ölébe.

10 Megduzzadnék, mint a többi
Szerencsésebb erdőföldi,
Virágoznék, mint az égbolt,
Ha a kakas kukorékolt.

15 Bokrok előtt alázkodok,
Csillagokhoz fohászkodok:
Hé csillagok, jó csillagok,
Patakra már hol akadok?

20 Leveleim, vigasságom,
Nem ér utól bolygó lábom:
Elhullajtván vigasságom,
Marad a szomorúságom.

A Magyarország 1924. április 16-i számából. A 2–3. sor négy *hívesség* szava közül csak az elsőn van hosszú í, a többit én tettem ki. A 10. sor végén a hiányzó írásjelet pótoltam; a 14. sor sajtóhibáit (Csillagodhoz fohászkodok:), mint az ÖM 1955, kijavítottam.

ÖM 1952. I, 151, 399. (A 14. sorban: Csillagodhoz) – ÖM 1955. I, 162, 411. – ÖV 1984. 179. sz.

181. Jónál jobb

Páris, Berlin, Moszkva és Szeged –
Kevesen vannak jó emberek.

Akik meg vannak, jajgatni vannak.
Narancshéjnak is utjába vannak.

5 Gyöngé harmat, ösztövé: fölszítja a nap.
S folyómedret mosni? Ki hallott olyat?

Huncut a jóság, ha szégyent hoz a jóra –
Minek jóság-festék a jót-akaróra?

10 Van hű komondora, van bő karikása –
Melyik juhász bőg, ha megszalad a nyája?

A vasnál több az olvasztó kohó,
Jónál több, jobb a jót-akaró.

Washington, Wien, London és Czegléd,
Rossz ember úgyis csak mutatóba lesz még.

Szövegváltozatok:

1	SZT	<i>Páris, Berlin, Madrid és Szeged:</i>
	MÍ	<i>Berlin, Párizs, Moszkva és Szeged –</i>
3	k _{1,2} SZT MÍ g	<i>Akik is vannak, jajgatni vannak,</i>
5	k ₁ (1)	<i>Gyöngye, sovány harmat: fölszítja a nap.</i>
8	k ₁ MÍ SZT	<i>Minek jószág-álarc a jót-akaróra?</i>
9–10	k ₂	<i>Kihagyva.</i>
12	k ₁ SZT MÍ g	<i>Jónál jobb a jót-szándékoló.</i>
	k ₂	<i>Jónál jobb, több a jót-akaró.</i>

Egyéb változatok: 1 NÉ *Moszka* (A kötet végi hibajegyzékben kijavított sh.) *Szeged* (Sh.) k₁ *Szeged*<,> – MÍ g k₂ *Szeged* – 2 g *jőemberek*. k₂ *jő-emberek*. 3 g *Aki* (Gh.) MÍ g k₂ *is vannak*: 4 MÍ NÉ *útjába* k_{1,2} SZT *útjába* 5 SZT MÍ *ösztövére*, SZT *fölszítja a nap* (Sh.) k₂ *fölszítja* 6 k₁ SZT *Folyó-medret* k_{1,2} SZT MÍ g *mosni!* SZT *ki* k₁ g SZT *olyat!* MÍ *olyat?!?* 7 k₁ SZT *S huncut* k₁ SZT MÍ g *jóra*, 8 SZT *jószágálarc a jót-akaróra*. g *jótakaróta?* (Gh.) 9 SZT *hü* k₁ SZT MÍ g *karikása*, 10 SZT *nyája*. 11 MÍ A *több kurzív*. SZT *olvasztókohó*. g *olvasztó-kohó*, 12 g *jót szándékoló*. 13 SZT *Washington*, (Sh.) k_{1,2} MÍ g *Cegléd!* SZT *Czegléd*: 14 NÉ *Rosz* (Sh.) k_{1,2} SZT MÍ g *Rossz* NÉ *ugyiscsak* k_{1,2} MÍ *úgyiscsak* SZT *úgyis csak* [...] *még!* MÍ *még* (Sh.) g *le<s>sz még!* (A törlés géppel, a felkiáltójel tintával.)

Szövegforrások:

k₁ hasonmása kiadva a *Budapest* című folyóiratban, 1946. április, 149. Az eredeti kézirat Gellért Oszkáré volt. A cím alatt: *Gellért Oszkárnak*. A vers alatt: *Budapest, 1924. febr. 22. Szeretettel József Attila*. A költő az 1. sor központozását és az 5. sor szövegét módosította.

Színház és Társaság (Szeged) 1924. máj. 5.

Magyar Írás 1924. szeptember–október, 79.

g PIM JA 150/48. Az utolsó sor központozását a költő módosította, az í-ű-ü betűk ékezetét nem pótolta. A gépirat egy tervezett kötet összeállításakor, 1924 nyarán készült.

k₂ A legutolsó harcos című, 1924 októberében összeírt füzet (JAM) 47. sztl. lapján. A lap alján: *Magyar Írás, 1924. szept.* – *Színház és Társaság.* –

Nem én kiáltok (1924. dec.) 96. E kiadás alapszövege. Az 1. és 14. sor sajtóhibáit javítottam; a 4. és 14. sorban a hosszúságot a kéziratok szerint jelöltem.

ÖM 1952. I, 153, 399. (Az 1. sor SZT alapján.) – ÖM 1955. I, 149, 408. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 175. sz.

182. Kakuk Marci

Kakukkos isten rakott idegen világ pihéibe,
Arcunkra könyvelt bizonyossággal
Mi tudjuk, ugye, gyöngyöm-bogaram.
S kihajítanak csavargónak az utakra,
5 Ahol vásárra szekerezik az öröm.
De megterít a nyár eperfák zöld abroszán.
Testes mosónővé negyvenévesedik
Diaboló-derekú Beatricénk,
Kinek szemében galambok laktak egykor.
10 Lábainkon kolonc az országút,
Megennénk egész kukoricatáblát,
S elhited, az a legnagyobb bajunk,
Hogy muszáj lenni becsületes őszállatoknak is,
Akkik nem hordják zsebben a gerincüket.

15 Rózsás alakod is csukaszürkére mázolja,
Torkodat elvitték gépkocsitülöknek,
Hirdetőoszlopok árnyéka vagy,
Más se maradt belőled, mint a: Kakuk Marci.

Néha van úgy, hogy fejed a szomorúság zsuzsujja
20 És a piszkos járdáig fityeg.
Ilyenkor kivilágítják a városokat
S legszebbre festik magukat a lányok.
Zokognál is, de nyelvem alá duglak,
Mert ángyod is tudhatta, mikor megszülettéél,
25 Azért születtéél,
Hogy plébánia légy a templom egerének.
És szélben szoknyaként gyűrődő bőrod alatt
Mennél jobban szétsárgul a papirmadzag,
Inaimra annál inkább drótkötelek nőnek.
30 Te vagy sokunk szándékának rúdja
És nem vagyunk vak csillagászok,
Azt akarjuk, vakondok is lássa,
Hogy a kelő nap mennyire illik hozzánk!

A kézirat szövegváltozatai:

- 15** *Hirdetőszlopok árnyéka vagy,*
16 (1) *Rózsa bőrödön ölebek hűsölnek*
(2) *Rózsás alakodon is ölebek hűsölnek*
(3) *Rózsás alakod is csukaszürkére mázolja*
17 *Torkodat elvitték gépkocsitülöknek,*

Egyéb eltérések: **6** g megterit k megterít **8** g Diaboló-dereku k Diaboló-derekú **10** g országu, k országút, **11** k kukoricatáblát **18** k belőled **19** g ugy, hogy fejed szomorúság k úgy, hogy fejed a szomorúság **27** g gyűrődő k gyűrődő **30** g rudja k rúdja

Szövegforrások:

k PIM JA 1/2. Tintával írt tisztázat. A cím alatt: *Tersánszky Józsi Jenőnek*. Kelte: *Budapest, 1924. márc. 11.* A 15–17. sorok rendje: 17., 15., 16. A költő a 16. sort kétszer módosította.

g PIM JA 32. A cím alatt, utóbb áthúzva: *Tersánszky J. Jenőnek*. A gépirat 1924 júliusában készült. E kiadás alapszövege. Az í-ú-ű betűk mindenütt hiányzó hosszú ékezetét és a 19. sorban a feltehetőleg gépelési hiba miatt hiányzó névelőt a kézirat alapján pótoltam.

MÉ 1941. 149. (Radnóti Miklós közlése a kézirat nem-autográf gépiratos másolata, PIM JA 144/A/24. alapján.) – ÖM 1952. I, 150, 398. – ÖM 1955. I, 161, 411. – ÖV 1984. 178. sz.

183. Oly friss

Oly friss-ízű az ég, én tudom, én tizenkilenc esztendőös vagyok
A szebbik biplánon mindenki hallja a toronyóra ütéseit, az éhesnek
körte a csillag is, ott már ebédelnek, de Magyarországon
még nincsen rádió

Minden emberben ketrecek élnek, ezek esznek vagy énekelnek
És egyik emberben acélból vannak a másokban pedig furulyákból

5 Ha alszom, hozzám képest mi lesz a harmat

Egészen ostoba csak egy van s az az elégett itatóspapír, szegényke
vizet se látott

Ne haragudj, jóíze van az égnek

És a szúnyogok amúgyis meghalnak éhségükben.

Szövegforrása egy elveszett kézirat Szabolcsi Gábor által készített gépiratos másolata: PIM JA 146/1. Az í-ú-ü betűk mindenütt hiányzó hosszú ékezetét hozzávetőleg pótoltam.

MÉ 1941. 151. (Radnóti Miklós közlése.) – ÖM 1952. I, 215, 416. – ÖM 1955. I, 196, 421. – 1984. 217. sz.

184. Ki verné föl lelkünkben a lelket?

- A meddő dombok homlokából
Kiemeltük a csillagvizsgáló gondolatokat,
Föl, föl a magasságig
Repülőgépeket hajigálunk
5 És roppant, visszahulló pályájukkal
Kipányváltuk a madarak birodalmát,
Mozdonyokkal korcsolyázunk messze földre
És kantárt holnap elektromos hajókból dobunk
A sörényes, üvöltő tengerekre,
10 De emberek, emberek!
Ki venné újból észre,
Hogy le kell sikálni asztalainkat,
Ki mondaná meg az asszonyoknak,
Hogy kisöpörhetik a szomorúságot,
15 Ki ültetne kerteket szemünkbe,
Ki verné föl lelkünkben a lelket?!

Szövegváltozatok:

- 1 g₁ *A dögölt dombok homlokából*
5 E g₁₋₂ *S roppant, visszahulló pályájukkal*
10 E g₁₋₂ SZT k A sor után:
Ki olajozná meg a Földet?
16 E g₁₋₂ SZT k A sor után még három sor:
Emberek, emberek,
Hallgassátok meg,
Aki tenyerén viszi magát elébetek!

Más eltérések: **Cím** g₁ SZT *lelket* 2 SZT *Kiemeljük* (Sh.) 3 E g₂ SZT *magasságig*, 8 E *elektromos-hajókból* 9 SZT *sörényes*, (Sh.) 10 g₁ *De emberek, emberek*, SZT A sor után: *földet?* 11 E g₁₋₂ SZT *ujból* 12 SZT *sikálni* 13 g₂ *az* hiányzik, gh. 14 E SZT *szomorúságot*, 15 NÉ *szeniünkbe*, (A hibajegyzékben kijavított sh.) 16 E g₁₋₂ SZT k *lelket?* A sor után: SZT *emberek [...]* *elébetek?* (Sh.) g₁ *Hallgassátok* (Az ékezet ceruzával.)

Szövegforrások:

Az Est 1924. máj. 10. Mindegyik ő [!] rövid.
g₁ PIM JA 147/27. A gépirat 1924 nyarán készült.
g₂ PIM JA 150/51. Ez a gépirat is 1924 nyarán készült.
Színház és Társaság (Szeged) 1924. szept. 1.
k A legutolsó harcos című, 1924 októberében összeírt füzet (JAM) 48. sztl. lapján. A lap alján: Az Est, 1924.
Nem én kiáltok (1924. dec.) 87. E kiadás főszerzője.

ÖM 1952. I, 154, 400. – ÖM 1955. I, 164, 412. – ÖV 1984. 181. sz.

185. Hét napja

Tintába mártom tollamat
És tiszta, kék égbe magamat.

Félrerángatom a harangkötelet,
Falbaverdesem szegény fejemet.

- 5 Ki látja meg, hogy már látszanak
Kilógó nyelvünkön az ígért utak,
Hogy nincsen hiába semmi és a minden
Nem siklott ki föltépett ereinken,
Hogy kristály szeretne lenni a patkány is
- 10 S a darabkább útálja már a darabkát is,
Hogy magadat tisztán találd meg másban
És nyugalom van a szükséges rohanásban,
Hogy lehetünk kigyúlnak a házak,
És engesztelő vízzel már locsolgatnának,
- 15 Hogy hidak robbannak a szegényemberekben?!
- Ó, barátaim, hét napja nem ettem.

Szövegváltozatok:

9 MÍ g k *Hogy sivatagba vágyódnak vissza a macskák is*

10 MÍ g k *És a darabkább útálja már a darabkát is,*

12 MÍ g *Hogy nyugalom van a szükséges rohanásban*

Helyesírási eltérések: 2 g *tiszta* 4 MÍ g k *Falba verdesem* MÍ A sor után nincs sorköz. 6 MÍ *útak*, 10 NÉ *útálja* MÍ k *útálja* 11 MÍ g *másban*, 12 g *rohanásban*, 13 MÍ g k *házak* 14 MÍ NÉ *vízzel* k *vízzel* 15 MÍ NÉ *hidak* k *hidak*

Szövegforrások:

Magyar Írás 1924. május–június, 63.

g PIM JA 150/42. Az í-ú betűkön nincs pótolva a hosszú ékezet. A gépirat egy tervezett kötet összeállításakor, 1924 nyarán készült.

k A legutolsó harcos című, 1924 októberében összeírt füzet (JAM) 102. sztl. lapján. A lap alján: *Magyar Írás, 1924. jun.*

Nem én kiáltok (1924. dec.) 38. E kiadás alapszövege. A 10. és 14–15. sorban a magánhangzók hosszúságát a kézirat szerint jelölöm.

ÖM 1952. I, 155, 400. – ÖM 1955. I, 165, 412. – ÖV 1984, 182. sz.

186. Igaz ember

Szemeim, ti fényfejő parasztnők,
Fordítsátok ki a sajtárokat,
Nyelvem, szép szál kurjantós legény,
Hadd abba hát a kubikolást,
5 Állat, szaladj belőlem Ázsiába
Izzadó erdők gyökereihez,
Gerincem, szédülj az Eiffel-torony alá,
Szigonyod a szagot elkerülje,
Orrom, vitorlázó grönlandi halász,
10 Kezeim, Rómába zarándokoljatok,
Lábaim, árokba rugdossátok egymást,
Szolgáltassátok be a cíntányérokat,
Füleim, a cíntányérokat!
Combom, ugorj Ausztráliába,
15 Te harmatos-rózsaszínű fiahordó,
Gyomrom, te könnyű léggömb,
Repülj a Szaturnuszig, a Szaturnuszra!
Mert úgyis kilépek számszélire
S íves kiáltással füleikbe ugrom,
20 Mert fölhúzták már a megállt órákat,
Mert ívlámpákként ragyognak majd a falvak,
Mert fehérre meszelik a városokat
És csigolyáim szétgurulhatnak a világba,
Én már akkor is egyenesen állok
25 A görbén heverő halottak között.

A Magyar Írás 1924. május–júniusi számából. (63.)

ÖM 1952. I, 156, 401. – ÖM 1955. I, 166, 412. – ÖV 1984. 183. sz.

187. Koldusok

I.

Öreg, én eztán lopni fogok!
Fiam, mindenki azt teszi. Ne tedd!

De a nők, a szagosak, a gazdagok!
Ládd, én csak úgy tapogatom az eget.

5 Öreg, a mankóm szaladni akar!
Fiam, hát nem jön erre senki se?

Ha akad is, mindig csak száraz karaj!
Tej kéne, nem birok már enni se.

10 Egy kirakatot még ma betörök!
Börtönbe jutsz és megvernek. Szamár.

Egy kirakatot mégis betörök!
Psszt, meghallják s nem ad, aki erre jár.

II.

Öreg, a varrás újra gennyezik.
Annál szebben tudsz könyörögni majd.

15 De rúgnék vele, a szent mindenit!
Te mást se csinálnál. Mindig csak a bajt.

Engem nem akart a lányod, öreg.
Örülj, hogy látod az áldott nyarat.

20 Most rád se köpne, nyomorult, vén cövek.
Legalább néki ruhára is marad.

Selyemszoknyánál nincs becsületje több!
De kéne neked, te korcs, te torzszülött.

III.

Fiam, nem élek soká, azt hiszem.
Én pedig azt, hogy éltél eleget.

25 Meghalok s nem fog sírni senki sem!
Elég, hogy mig éltél, vezettelek.

- Én Istenem! – Mondass vagy két misét!
Azon már inkább kolbászt is veszek.
- 30 Téged még meg fog verni a nagy ég!
Meg ám, ha mint te, véngonosz leszek.
- Légy jó, hisz egyszer elpusztulsz te is!
De addig csak enyim lesz a sarok.
- Nem félsz a pokoltól? Meghalsz te is!
Félnék, de élni – s kölyköt akarok.
- 35 Könyörgök érted ott. Mondass misét!
Ép lányokért, hogy nőjjön rengeteg!
- Sokszor fogsz sántán megbotolni még!
Csak legyen majd egy ép, erős gyerek!

Szövegváltozat:

7 MÍ g k *Néha is mindig egy száraz karaj.*

Egyéb eltérések: 1 g *fogok*. 2 MÍ g k *tedd*. 5 MÍ g *akar*. 7 k *karaj!* 9 MÍ *betörök*. 11 MÍ g *betörök*. 12 MÍ *Pszt*, 15 MÍ *mindenit*. 18 NÉ *Örülj* (Sh.) MÍ g k *Örülj*, 19 MÍ *nyomorúlt*, 21 MÍ *több*” (Sh.) g *több*. k *több<é>*. (Azonnali javítás.) 22 k *kórcs*, 25 MÍ *senkisem*. k *senkisem!* 26 MÍ *míg éltél* 27 MÍ g k *Istenem!* MÍ g *misét*. 29 MÍ g k *ég*. 30 k *vén gonosz NÉ leszek*, (Sh.) MÍ g k *leszek*. 31, 33 MÍ g k *is*. 34 MÍ g k *élni* 35 MÍ g k *misét*. 36 MÍ g k *rengeteg*. 37 MÍ k *még*. 38 MÍ k *gyerek*.

Szövegforrások:

Magyar Írás 1924. május–június, 60. Mindegyik sor idézőjelben áll.

g PIM JA 150/52. Csak a 15. sorban van az ú ékezeze pótolva. A gépirat 1924 nyarán készült.

k A legutolsó harcos című, 1924 októberében összeírt füzet (JAM) 59–61. sztl. lapján. A vers után: *Magyar Írás, 1924. júl.*

Nem én kiáltok (1924. dec.) 97–99. E kiadás alapszövege. A 18. és 30. sort javítottam.

ÖM 1952. I, 157, 401. – ÖM 1955. I, 167, 413. – ÖV 1984. 184. sz.

188a. Csudálkozunk az életen

Ha mosolyog, mosolya csupa csillag,
De ha szomjazom, akkor friss patak,
Az én kedvesem az egeknek nyílhat,
De megcsókolni csak nekem szabad.

5 Haja szurokkal elkevert arany,
Harmatos erdők az ő szemei,
Küszöbe elé terítném magam
Lábtörlőképpen, de nem engedni.

10 Szavunk zugában megbuvik a csók,
Testvéreihöz lopva jön ide...
Mező álmodhat össze annyi jót –
Az én kedvesem a füvek szíve.

15 Este a csókok megszöknek velünk
S végigfutván a világi teren,
A hajnali égre leheveredünk
És csak csudálkozunk az életen.

Szövegváltozatok:

Cím g Mo k₁
k₂

1 RH g Mo k₁₋₂ SZT

9–10 RH g Mo k₁₋₂ SZT

16 g Mo

És csudálkozunk az életen

És csak csudálkozunk az életen

Ha mosolyog, hát az akkor egy csillag,

Az uccán mondják: „Nini, csupa csók

Lakik szavukban! Mért jönnek ide?...”

És csudálkozunk csak az életen.

Egyéb eltérések: **3 SZT egeknek** (Sh.) RH *nyíthat*, (Sh.) k₁₋₂ SZT *nyílhat*, **7 RH k₁₋₂ terítném** RH *magam*, **8 SZT Lábtörlőképen**, **9 g „Nini 10 SZT jönne** (Sh.) **11 k₁ jót**, k₂ *jót<, >* – **12 SZT füvek szíve**. **13 Mo velünk**, **14 g teren 15 g Előbb: leheverünk** (Gh.?)

Szövegforrások:

Reggeli Hírlap (Miskolc) 1924. aug. 17. 1924. júniusi szövegforrás alapján.

g PIM JA 150/26. A 15. sor géphibáját a költő tintával javította. Az í betűkre nem tette ki az ékezetet. A gépirat egy tervezett kötet összeállításakor, 1924 nyarán készült.

Magyarország 1924. júl. 1.

k₁ PIM JA 958, Ceruzával írt tisztázat. Alatta Espersit Mária írásával: „Makó 1924. augusztus 6.”

Színház és Társaság (Szeged) 1924. szept. 22.

k₂ A legutolsó harcos című, 1924 októberében összeírt füzet (JAM) 15. sztl. lapján. A vers után: *Magyarország, 1924. – Miskolci Regg. Hírlap. – Makói Friss U. – Színház és Társaság.*

Nem én kiáltok (1924. dec.) 27. E kiadás főszövege. A költő a kötet két példányában az 1. sort áthúzta, és ceruzával fölé írta a korábbi változatot. Az egyik példányt Kunvári Bellának ajánlotta (PIM), a másik, 1928 decemberében Földi Ilonának ajánlott példány az újvidéki Hungarológiai Intézeté. (J. A. összes versei. S. a. rend. B. Szabó György. Novi Sad 1952. 515.)

188b. Csodálkozás

Ha mosolyog, az reszket, mint a csillag,
s ha szomjazom, forr, mint a friss patak,
az én kedvesem az egeknek nyilhat,
de megcsókolni csak nekem szabad.

- 5 Haja szurokkal elkevert arany,
harmatos erdők az ő szemei,
küszöbe elé teritném magam
lábtörlőképpen, de nem engedi.
- 10 Szavunk zugában megbuvik a csók,
testvéreihöz lopva jön ide...
Mező álmodhat össze annyi jót –
az én kedvesem a füvek szive.
- 15 Este a csókok megszöknek velünk
s végigfutván a világi teren,
a hajnali égre leheveredünk
és csak csodálkozunk az életen.

g₁ szövegváltozatai:

- Cím *Ha mosolyog*
1–2 *Ha mosolyog, hát az akkor egy csillag!*
De ha szomjazom, akkor friss patak.
15 *a hajnali égnak leheveredünk*

g₁ egyéb eltérései: 3 Az 5–6 arany. Harmatos 6–7 szemei. Küszöbe 10 ide. 11 jót, –

Szövegforrások:

g₁ PIM JA 150/38. A gépirat egy tervezett gyűjteményes kötet összeállításakor, 1932 nyarán készült.

g₂ PIM JA 21/6. A gépirat a tervezett Tiszta szívvel kötet összeállításakor, 1934 nyarán készült.

ÖM 1952. I, 162, 402. – ÖM 1955. I, 169, 413. (NÉ alapján.) – ÖV 1984. 185. sz. (Mint ÖM 1955.)

189. Tavasz van! Gyönyörű!

Tavasz van, tavasz van, gyönyörű tavasz,
A vén Duna karcsú gőzösökre gondol,
Tavasz van! Hallod-e? Nézd, hogy karikázik
Mezei szagokkal a tavaszi szél.

5 Jaj, te, érzed-e? Szerető is kéne,
Friss, hóvirághúsú, kipirult suhanás.
Őzikém, mondanám, ölelj meg igazán!
Minden gyerek lelkes, jóízű kacagás!

10 Tavasz van, gyönyörű! Jót rikkant az ég!
Mit beszélsz? korai? Nem volt itt sose tél!
Pattantsd ki a szíved, elő a rügyekkel –
A mi tüdönkből száll ki a tavaszi szél!

Szövegváltozatok:

- 11 k₁ *Táncra kurjantsd, ember, az alvó rügyeket:*
k₂ RH g *Táncra kurjantsd, komám, az alvó rügyeket,*
k₃ *Táncra komám, táncra, elő a rügyekkel,*
12 k₁ *Mi vagyunk, mi vagyunk<, > a tavaszi szél!*

Egyéb eltérések: **Cím** k₃ *Gyönyörű!* 1 k₃ *gyönyörű* k_{1,3} RH *tavasz!* 2 k₃ NÉ *karcsu* k_{1,2} *karcsú* 3 k_{1,2} RH g *van, hallod-e?* k₃ *van, Hallod-e?* (Th.) 4 RH *szél,* (Sh.) 6 NÉ *hóvirághúsu,* k_{1,3} g *hóvirághúsú,* k_{1,2} RH g *suhanás,* 7 k_{1,2} RH g *igazán,* 8 k₂ *lelkes* k₁ *jóízű* k₃ *jóízű* k₁ g *kacagás.* 9 k₂ *gyönyörű, jót* [...] *ég.* k₃ *gyönyörű!* 10 RH *Korai?* k₂ A *Nem N-je n-ből* javítva. 11 RH *rügyeket.* 12 k₃ *szél.*

Szövegforrások:

- k₁ OSZK Analekta 11.970. Tintával írt, cím nélküli tisztázat.
k₂ PIM JA 510. Tintával írt tisztázat. A vers alatt: *Berend Murcikának, a rozdsaszínű csudaviolának! Bpest., 1924.* Ugyanott a *Szegényember balladája* (190) töredéke is.
Reggeli Hírlap (Miskolc) 1924. szept. 13. Az i-u-ü betűkön sehol sincs hosszú ékezet.
g PIM JA 148/28. A költő csak a 6. sorban pótolta a két *ú* betű ékezetét. A gépirat egy tervezett kötet összeállításakor, 1924 nyarán készült.
k₃ A legutolsó harcoss című, 1924 októberében összeírt füzet (JAM) 68. sztl. lapján.
Nem én kiáltok (1924. dec.) 48. E kiadás alapszövege. A 2. és 6. sor *u* betűire a kéziratok alapján hosszú ékezetet tettem. Utánközlései: Színház és Társaság (Szeged) 1925. márc. 23. (A 6. sor végén vesszővel.); Makói Friss Újság 1925. ápr. 12. (Az 1. sor végén ponttal.)

ÖM 1952. I, 152, 399. – ÖM 1955. I, 163, 412. (A 12. sorban hibásan: *s* mi) – ÖV 1984. 186. sz.

190. Szegényember balladája

- Szegényember, hogy adod a bölcsőt?
 - Csöpp a gyerek, hogy adnám a bölcsőt?
 - Király vagyok, bírok nagy erővel,
Ha nem adod, elveszem erővel.
- 5 Szegényember, hejh, csak egyet szólna –
A király már katonákért szólna.
De a bölcsőt a tóba hajítja,
Csöpp gyerekét utána hajítja.
- 10 Szegényember sír-rí a börtönben,
Szegényember nevet a börtönben.
Nincs a gyerek már a rossz világban,
Jobb sora lesz, hajh, vízi-világban!

Szövegváltozat:

11 k₂ *Nincs a gyerek már e rossz világban,*

Egyéb eltérések: **Cím** NSZ *Szegény ember* **2** NSZ *bölcsőt*. **3** NÉ *bírok* k_{1,3} *bírok* NSZ *erővel*. **5** k₂ *hej*, k_{2,3} NSZ *szólna*, **7** NÉ *hajítja*, k_{2,3} *hajítja*, **8** NÉ *hajítja*, k_{2,3} *hajítja*. **9** k₃ *sír-ri* **10** k_{2,3} *börtönben*, NSZ *börtönben*: **12** k₂ *haj*, k_{2,3} NSZ *vízi-világban*.

Szövegforrások:

k₁ PIM JA 510. Tintaceruzával írt, abbahagyott tisztázat. Mindössze az 1–3. sort tartalmazza és a negyedikből ennyit: *Ha nem ad Kettéhajtott ív második levelén, az első levelén a Tavasz van! Gyönyörű!* (189) tisztázata.

k₂ PIM JA 509. Tintával írt tisztázat. Hasonmása: Németh Andor: József Attila. 2. kiad. Bp. 1991. 90.

Népszava 1924. júl. 11. Az i betű mind rövid. Utánközlése: Új Előre (New York) 1924. aug. 16.

k₃ A legutolsó harcos című, 1924 októberében összeírt füzet (JAM) 62. sztl. lapján. A lap alján: *Népszava, 1924. jul. 11.*

Nem én kiáltok (1924. dec.) 54. E kiadás alapszövege. A 3., 7. és 8. sorban az *í* betűket a kéziratok szerint rövid ékezzettel írtam.

ÖM 1952. I, 160, 402. – ÖM 1955. I, 171, 414. – ÖV 1984. 187. sz.

191. Szegényember szeretője

Világ van a szegényember vállán,
Istent emelt mindig másik vállán.
Dühödne meg okosan egyszerre,
Mindakettőt ledobná egyszerre.

5 Szegényember sose kér kalácsot,
Szegényember sose kap kalácsot.
Kis kenyérrel, nagyon feketével,
Fehér lelkét őrzi feketével.

10 Szegényember sója is izetlen,
Szegényember kedve is izetlen.
Eladó kis holmija vetetlen
S ha van ágya, az is megvetetlen.

15 Szegényember akkor lop, ha éhes,
Akkor se lop, dehát nagyon éhes.
Akkor is csak szegényebb szegény lesz
S míg lesz szegény, mindig több szegény lesz.

20 Kisgyereke sohase veretlen,
Asszonya se marad megveretlen,
De akármily gyönyörű lány lennék,
Szegényember szeretője lennék.

Szövegváltozatok:

Cím RH *Szegényember szeretője lennék...*

16 RH *S míg szegény lesz, mindig több szegény lesz.*

Más változatok: 1 stb. RH *szegény ember* (Mindenütt különírva.) 4 RH *egyszerre!* 9 NÉ *izetlen*, 10 NÉ *izetlen*. 13 NÉ *Szegény ember* RH *éhes*. 15 RH *lesz*, NÉ *lesz*. 16 NÉ *S míg* 19 RH NÉ *lány*

Szövegforrások:

Reggeli Hírlap (Miskolc) 1924. szept. 14. Az i-ü mind rövid.

k A legutolsó harcos című, 1924 októberében összeírt füzet (JAM) 65–66. sztl. lapján. A lap alján: *Miskolci Reggeli H.* – E kiadás főszervege.

Nem én kiáltok (1924. dec.) 55.

ÖM 1952. I, 166, 405. (NÉ alapján.) – ÖM 1955. I, 176, 416. (Mint ÖM 1952. A 15. sorban kima-
radt a *szegény szó*.) – ÖV 1984. 188. sz. (Mint ÖM 1952.)

192. Nem én kiáltok

- Nem én kiáltok, a föld dübörög,
Vigyázz, vigyázz, mert megőrült a sátán,
Lapulj a források tiszta fenekére,
Símulj az üveglapba,
5 Rejtőzz a gyémántok fénye mögé,
Kövek alatt a bogarak közé,
Ó, rejsd el magad a frissen sült kenyérben,
Te szegény, szegény.
Friss záporokkal szívárojj a földbe –
10 Hiába fürösztd önmagadban,
Csak másban moshatod meg arcodat.
Légy egy fűszálon a pici él
S nagyobb leszel a világ tengelyénél.
Ó, gépek, madarak, lombok, csillagok!
15 Meddő anyánk gyerekért könyörög.
Barátom, drága, szerelmes barátom,
Akár borzalmas, akár nagyszerű,
Nem én kiáltok, a föld dübörög.

Szövegváltozatok:

- 10 RH *Mert hiába fürdőzöl önmagadban*
k *Hiába fürdőzöl önmagadban,*
12 RH *Légy egyetlen kicsi fűszál éle*

Más eltérések: 1 RH *dübörög*; 2 NÉ *Vigyázz vigyázz*, RH k *Vigyázz, vigyázz*, 6 RH *közé*. 7 RH *Ó* 9 NÉ *szívárojj* k *szívárojj* RH k *földbe*, 13 RH *tengelyénél!* 14 RH *Ó* (A sor nem kezdődik beljebb.) 16 RH k *barátom*. 17 NÉ *nagyszerű*, k *nagyszerű*,

Szövegforrások:

Reggeli Hírlap (Miskolc) 1924. szept. 28. 1924. júniusi szövegforrás alapján. Az i-ü mind rövid.
k A legutolsó harcok című, 1924 októberében összeírt füzet (JAM) 101. sztl. lapján.
Nem én kiáltok (1924. dec.) 7. A kötet bevezető verse, cím nélkül, csupa nagybetűvel. E kiadás
alapszövege. A címet és a 2. sor első szava utáni vesszőt a kézirat és RH alapján pótoltam; a hosszúságot-rövidséget a 9. és 17. sorban a kézirat szerint adom.

ÖM 1952. I, 167, 405. – ÖM 1955. I, 177, 416. – ÖV 1984. 189. sz.

193. Bosszuság

Azt hiszik, ha ők karikáznak,
Te legalább is frászkarikával fogsz karikázni
S elvégre már tudhatnád,
Ha csóstül is ömlenek panoptikumokba,
5 Az egészségügyi muzeum csak fontosabb.
S ha jó is a holdas éjszaka,
Azért inkább kell nappal a napvilág.
Kutya dolog a népekkel törődni?
Magaddal törődni még kutyább
10 S végeredményben mégis egyre megy.
Regélni fogsz úgyis, az ítéletnapig,
Mert nincs jogod befogni a szádat,
Ameddig csak foszlik belőle a szó,
Épp, mint karácsonykor a parasztkalács.
15 Most azért csak dühöngd ki magad,
Mondd el párszor könnyülő, igaz szívvel:
Fene, aki megeszi!
Mert a csorba ekevasakat
Immár igazán kicserélhetnék.

Helyesírási eltérések: 1 k *karikáznak* 2 g *karikázni*, 5 k *fontosabb* 8 g *Kutyadolog* 11 g k *ugyis* 16 k *szívvel*: 17 g k *megeszi*,

Szövegforrások:

g PIM JA 147/10. A cím alatt utóbb áthúzott ajánlás: *Gerentsér Jóskának*. A költő nem pótolta az í-ú betűk hosszú ékezetét.

k A legutolsó harcos című, 1924 októberében összeírt füzet (JAM) 45. sztl. lapján.
Nem én kiáltok (1924. dec.) 42. E kiadás alapszövege.

Hont Ferenc emlékezése szerint (Ekv. 110.) a 18. sor korábbi szövege ez volt:

Mert a csorba csoroszlyákat

ÖM 1952. I, 179, 409. – ÖM 1955. I, 187, 419. – ÖV 1984. 194. sz.

194. Hajón megyek Pestre

Épp 1000 korona, hajón megyek Pestre.
Annyit néztem, hogy belefáradtam,
Azért elnézném még esztendeig,
Dehát itt az este.

5 Csip a kémény füstje, nem baj,
Éppen ilyen bodor, tömött a haja,
Mint két csónak egymásután,
Tán még karcsubb forró dereka,
Orra szökken, mint az Erzsébethid,
10 Vagy mint aki
Fejest ugrik róla.

Eh, elég belőle... Mégis furcsa,
Hogy Pest ragyogása szeméhez hasonlít.
Kettős Bazilika-tornya kettős melle
15 S hány ekkora kazán lehet benne!

Ugy érzem, mintha összeszidtak volna,
De bizonyos, ha olyan szomjas lennék,
Amennyire most furán vagyok,
Rögtön kiinnám alólunk
20 Tán az egész Duna-folyamot!

A PIM JA 150/40. jelzetű gépiratáról. A gépirat egy tervezett kötet összeállításakor, 1924 nyarán készült.

ÖM 1952. I, 267, 431. – ÖM 1955. I, 277, 442. – ÖV 1984. 201. sz.

195. Forduló

- Változások nehéz szagát görgeti a szél,
Vincellérek enmagukat ütik csapra már,
Enmagukat köszörülik ifju harcosok
S az elásott tojásból is
5 Kibúvik és égre száll a madarabb madár.
- Most az órák mutatói ventillátorok,
Jó földünk az óriási lendítőkerék,
Mely most minden kart-kereket szédületbe ránt.
Szándékaink – széles szijjak –
10 Megölelik s úgy rohannak országút-iránt.
- Hálóbb-szemmel halászember új folyóra les,
Minden gazdátlan komondor küszöböt keres,
Fáradtabban fáradnak a szegényemberek,
Tél-túl néha tiszta kézzel,
15 Őszintén ad új portékát ravasz ószeres.
- Furulyáló juhász mellől nyája szétszalad,
Míntha mindenki utazna s üres a vonat,
Kiáltások raknak csöndből külön halmokat,
Üstökös hull, bútor roppan,
20 Gőgök álla szemlesütve mellükhöz tapad.
- Szellőtől is földighajló, sudár derekán
Jövendőnek feszít ijjat mindegyik leány,
Frissült kedvünk habzó mezőt göndörit aláink
S mocsárkodó tenger alól
25 Zászlós-piros lobogással kiugrik a láng.

Szövegváltozatok:

Cím	k ₂	Forduló
		– Csatadal –
5	k ₁ (1)	<i>Kibúvik és égre száll a szabadabb madár.</i>
20	k ₁	<i>Gögök álla szembehunyva mellükhöz ragad.</i>
	k ₂ g	<i>Gögök álla szemlesütve mellükhöz ragad.</i>
25	k ₁ (1)	<i>Zászlós-piros kialt (Azonnal a véglegesre javítva.)</i>

Egyéb eltérések: **3** k₃ *köszörülük* k_{1,2} *ifjú* k₁ *harcosok*, **6** k₂ Az első szó *os* betűi *ut*-ből vannak javítva. **7** k₁ g *Földünk* k₂ *Jó <fo> Földünk* NÉ *lendítőkerék* (Sh.) k₁ *lendítőkerék*, k₂ g RH SZÚ *lendítőkerék*, k₃ *lendítő kerék*, **8** k₂ g RH SZÚ *kart, kereket* **9** k_{1,2} SZÚ *Szándékaink*, RH *Szándékaink* k₁ *széles<, >* NÉ *szíjjak* – k_{1,2} RH SZÚ *szíjjak*, k₃ *szíjjak* – **10** k₃ *ugy* k_{1,3} SZÚ *országút iránt.* g RH *országút iránt.* **11** RH *Hálóbb szemekkel* (Sh.) **14** k₃ *Tél-tul* RH *Tél tul* k_{1,2} g *kézzel* **17** k₁ *utazna* – RH *vonat.* **18** NÉ *Kiáltásból* (A kötet végi hibajegyzékben kijavított sh.) **19** k₂ *butor* RH *roppan* **21** RH *és* (Sh.) k_{1,3} g RH *földighajló* SZÚ *földig hajló sudár derekán,* **23** k₁ *göndörít* (Az *ít* betűk olvashatatlan betűkből javítva.) **25** RH *Zászlós piros* g RH *láng!*

Szövegforrások:

- k₁ OSZK Analekta 11.893. A költő az 5. 9., 23. és 25. sorban javításokat tett.
k₂ PIM JA 12. Tintával írt tisztázat. Az alcím aláhúzva. A költő a 6–7. sorban kisebb javítást tett.
g PIM JA 150/36. Az 5., 11. és 15. sorban egy-egy ú betűre a költő tintával kitette az ékezetet; egyébként az i-u-ü mind rövid. A gépirat egy tervezett kötet összeállításakor, 1924 nyarán készült.
k₃ A legutolsó *harcos* című, 1924 októberében összeírt füzet (JAM) 71–72. sztl. lapján.
Reggeli Hírlap (Miskolc) 1924. dec. 25. Az i-u-ü mind rövid.
Nem én kiáltok (1924. dec.) 75–76. E kiadás alapszövege. A 7. és 18. sor sajtóhibáját javítottam; a 9. sor *szíjjak* szavát a kéziratok alapján rövid i-vel írtam.
Színházi Újság (Szeged) 1925. jan. 24. Az i és ü mind rövid.
ÖM 1952. I, 173, 407. – ÖM 1955. I, 183, 418. – ÖV 1984. 195. sz.

196. A világ megteremtése

Igen, tudom, még nem volt a világ,
Csak az erők nyugalmas vize,
Fojtott dühü, nagy vize,
Nem volt még hal se, de halat akart,
5 Nem volt még dal se, de dalolni akart,
Asszony se volt még, isten se volt még,
Vagy isten volt-e az egészen férfi,
Egészen gyermek, nem tudom,
– Most munkás lehet, vagy talán költő,
10 Hiszen mindegy a munkás, a költő –
Ő volt még egyedül, nagyon magába,
Mint én vagyok most, olyan magába.
Tehetetlen volt, csak szeretet volt,
Társat akart és csak szeretet volt.

15 Nem tudott tán még beszélni se,
Nem tudott tán már hallgatni se,
Társakra gondolt, asszonyra gondolt,
A te víg, meleg szemedre gondolt,
Aki ha látná, nagyon szeretné,
20 Frissen, fürödve, jobban szeretné.
A te víg, meleg szemedre gondolt
S a vízbe lépett,
A víz fölbömbölt, ahogy belépett,
Elnyelte, mint a villámot az éj!
25 És ő lesüllyedt a fenekéig,
Feneketlen víz nincs-fenekéig.

A víz
Felhőkbe szállt a szive fölött,
Jéghegyekké vált a háta mögött,
30 Akkor születtek a hideg csillagok,
Akkor születtek a meleg napok,
Ő volt még egyedül, mint én: magába,
Társat akart és csak szeretet volt.

Szövegváltozatok:

- 19** g A sor után még egy sor:
Aki ha lenne, nagyon szeretné,
- 32** g *Ő volt még egyedül, nagyon magába,*
- 33** g A sor után még három sor:
(1) *Terád gondolt s a nagy víz megölte,*
(2) *Terád gondolt és az, az megölte,*
Meglett a világ – csak szeretet volt –
Akkor megölte.

Egyéb eltérések: **20** g *Frissen fürödve* **22** k *lépett g lépett*, **24** g *éj* **27–28** g Egy sorban. **33** g *volt*,

Szövegforrások:

g PIM JA 147/4. A költő a 33. sor utáni első többletsort tintával módosította. Mindegyik *i*, valamint a 11. és 32. sor *Ő*-je rövid. A gépirat egy tervezett kötet összeállításakor, 1924 nyarán készült.

k A legutolsó harcos című, 1924 októberében összeírt füzet (JAM) 28–29. sztl. lapján. E kiadás alapszövege. A 22. sor végére vesszőt tettem.

MÉ 1941. 133. (Radnóti Miklós közlése a kézirat Szabolcsi Gábor által készített gépiratos másolata, PIM JA 144/C/2–3. alapján. A 10. sor kimaradt.) – ÖM 1952. I, 139, 395. – 1955. I, 151, 409. (A 25. sorban hibásan: *fenékig*.) – ÖV 1984. 200. sz.

197. Szép, nyári este van

Szép, nyári este van.

Vonatok dübörögve érkeznek, indulnak,
Gyáarak ijedten vonítanak,
Kormos tetőket kormoz az este,
5 Rikkancs rikolt ivlámpák alatt,
Kocsik szaladgálnak összevissza,
Villamosok csengetnek nagy körmenetben,
Transzparenszek ordítják, hogy: vak vagy,
Mellékuccákba ballagó falak
10 Visszalobogtatják a plakátot,
Előtted, mögötted, mindenfele – látod –
Plakátarcu emberek rohannak
És – látni – a nagy háztömbök mögött
Allelujázva-üvöltve-nyögve-káromkodva
15 Lihegve-hidegen-ravaszul-kapkodva
Emberlajtorján másznak magosra
Emberek
S a dühödt körutak nyakán
Kidagadnak az erek.
20 Hallani, hogy sikoltanak a néma hivatalnokok,
A hazatartó munkások lassu lépéseit,
Mintha öreg bölcsek lennének mindannyian,
Aki nek már semmi dolguk sincs a földön.
Hallani zsebtolvajok csuklóinak puha forgását
25 És odábról csámcsogását egy parasztnak,
Aki szomszédja kaszálójából
Épp most nyúz le egy jó darabot.
Hallok mindent, aki hallgatok.
Kolduscsontokban nyöszörög a szű,
30 Körülszimatolnak asszonyok,
De én nagyon messziről jöttem,
Kiülök szíves küszöböm elé
És hallgatok.

Szép, nyári este van.

Szövegváltozatok:

- 2 g₁ *Vonatok dübörgő bégetéssel állnak meg itt,*
21 g₁₋₂ *A hazatartó munkások fáradt lépéseit,*
23 g₁₋₂ k *Akiknek már semmi dolguk nincs a földön.*
24 g₁ g₂(1) *Hallani zsebtolvajok csigolyáinak puha forgását*
26–27 g₁ *Egy sor:
Aki szomszédja kaszálójából lenyuzott egy darabot.*
27 g₂ *Lenyuzott egy darabot.*
k *Épp most vág le egy jó darabot.*
29 g₁₋₂ k *E sor helyén két másik áll:
g₁(1) *Koldusok csontjain szirénázva*
g₁(2) g₂ k *Koldusok csontjain szirénázó*
g₁₋₂ k *Gépkocsik talpálnak mindenfelé,**

Más eltérések: **Cím** g₂ **NÉ Szép** k g₁ **NÉ** tartalomjegyzéke: *Szép*, **1** k A sor után előbb nem volt köz; a költő két elválasztójelet tett az 1. és 2. sor közé. **2** g₂ *érkeznek-indulnak*, **3** **NÉ** *vonitanak*, k *vonítanak*, **5** **NÉ** *sikolt* (A kötet végi hibajegyzékben kijavított sh.) *ívlámpák* k *ívlámpák* **6** g₂ k *össze-*
vissza, **7** **NÉ** *körmenetben*. (Sh.) g₁₋₂ k *körmenetben*, **14** k *Allelujázva*<,>– g₁₋₂ k A sor végén vessző van. **15** g₁ A sor végén vessző van. **16** **NÉ** *magasra* g₁₋₂ k *magosra* **19** **NÉ** *erek*, g₁₋₂ k *erek*. **26** g₂ *ka-*
szálójából (Gh.) **32** **NÉ** *Kiülők* (Sh.) k *Kiülők*

Szövegforrások:

g₁ PIM JA 148/27. A költő a 29. sort tintával módosította. Az í-ú-ű betűk hosszú ékezetét nem tette ki. A gépirat 1924 nyarán készülhetett.

g₂ PIM JA 148/26. A költő tintával módosította a 24. sort s tette ki a 27. sorban az ú ékezetét. A többi í-ú-ű betű hosszú ékezetét nem pótolta. A gépirat egy tervezett kötet összeállításakor, 1924 nyarán készült.

k A legutolsó harcos című, 1924 októberében összeírt füzet (JAM) 49–50. sztl. lapján.

Nem én kiáltok (1924. dec.) 89–90. E kiadás alapszövege. A cím *szép* szava után vesszőt tettem; az 5., 7. és 32. sorban kijavítottam egy-egy sajtóhibát; a 3. sorban egy *i* betűt *í*-re, az 5. sorban fordítva: egy *í* betűt *i*-re változtattam; a 16. sor *magasra* szavát így írtam: *magosra* s a 19. sor végére pontot tettem. A javításokat az autográf szövegforrások alapján végeztem.

ÖM 1952. I, 187, 410. – ÖM 1955. I, 194, 420. – ÖV 1984. 198. sz.

198. Magyarok

Ó jaj, mi igazán tiszták vagyunk,
Nyisson ajtót nekünk a reménység.

Úlünk, ülünk a mindenség szélén,
Tán arra várunk, hogy fölfaljon a bánat?!
5 És várunk, csak várunk, szomjasztó várásban,
Átalfolyik rajtunk a világosság,
De elhagytuk valahol köedényeinket,
Elhagytunk valahol minden akarást
S most minden volt és jövő szomjuság
10 Itt van, itt van, ó nagyon itt van bennünk,
Hogy friss kenyereink halomra száradnak.
A négy lábúak, melyeket megettünk,
Most előjönnek és kinevetnek minket,
Ezer és harmincegynehány esztendő
15 Zuhog végtelen szomorú szemükből
S nem bírja elmosni buta bűneinket.

Most nagyon messze van tőlem a föld,
Mégis azt érzem, hogy magyar vagyok,
Keserű számnak ki mutatna cukrot,
20 Ki hinné még el, hogy élni akartok?
Jöttem, kölcsönkérjek még ezer kezet,
Mert hogy adhatnék eleget kettővel?
Két bárány volt én adó két kezem
S a farkasok elbántak mindkettővel.
25 Most minden kedvem holtan terül el:
Levegőtlen vihar a jajom:

Leszámítva az ostobaságot,
Multunkat, életünket és a gyomraink,
Ó jaj, mi igazán tiszták vagyunk,
30 Nyisson ajtót nekünk a reménység!

Szövegváltozat:

26 k_{1-2} g $k_3(1)$ *Mert levegőtlen vihar a jajom:*

Egyéb eltérések: **1** g Ó<,> **2** k_{1-2} g *reménység!* **4** k_1 *bánat.* k_2 *bánat?* g *bánat* **5** k_2 *csak várunk* k_3 *szonyasztó* (Th.) k_{1-2} g *szomjasztó* **8** k_1 *akarást...* **9** k_2 *szomjúság* **11** k_2 g *száradnak!* **13** g *minket.* **15** k_2 *szomorú* **19** k_2 *Keserű* k_2 g *cukrot?* **21** g *kölcsön kérjek* **25** k_{1-2} g $k_3(1)$ *el,* **27** k_1 *Leszámítva*

Szövegforrások:

k_1 ismeretlen helyen. 1946-ban Rafael Márta tulajdonában volt. Közölte az utolsó négy sor hasonmásával Scheiber Sándor a *Budapest* című folyóirat 1946. évi novemberi számában. A közlés ékezetes-beli eltéréseit és sajtóhibáit nem regisztrálom. A cím alatt: *Eperjessy Kálmánnak szeretettel.* Kelte: *Bpest., 1924.*

k_2 PIM JA 125. (Eperjessy Kálmán tulajdonából.) Tintával írt tisztázata. Ajánlása ugyanaz, mint k_1 -é. Kelte: *Budapest, 1924.*

g PIM JA 150/57. Az 1. és 29. sor Ó betűire meg a 3. és 16. sor ũ betűire a költő az ékezetet tintával tette ki, a többi hosszú ékezetet nem pótolta. A gépirat egy tervezett kötet összeállításakor, 1924 nyarán készült.

k_3 A legutolsó harcos című, 1924 októberében összeírt füzet (JAM) 53–54. sztl. lapján. A költő a 25. sor központozását és a 26. sor szövegét módosította. E kiadás alapszövege. Az 5. sor tollhibáját javítottam. (Ez a szó a vers Szabolcsi Gábor-féle másolatában, PIM JA 144/C/5, *szonnyasztó* lett.)

ÖM 1952. I, 143, 397. (Scheiber közlése után.) – ÖM 1955. I, 154, 410. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 202. sz. (k_2 alapján.)

199a. Milyen jó lenne nem ütni vissza [I.]

Vámbéry Ruzstemnek szeretettel

Mikor nagyokat ütnek rajtunk,
Milyen jó lenne nem ütni vissza,
Se kézzel, se szóval,
Világítani a napvilággal,
5 Elaltatni az éjszakával,
Szólni a gyávaság szavával,
De sose ütni vissza.

Lelkeimmal pörölnöm kéne
S élvén is vagyok most a béke.
10 Kristály patakviz folydogál
Gyémántos medrü ereimben.
Szelid fényesség az ingem
S most érzem, hogy én csak ez vagyok,
Szivemben halkan sirdogálnak
15 Bünbeesett, de tiszta angyalok.

De ezt az egészet nem értem,
Oly nyugtalan voltam még előbb,
Tán vannak s elvittek titkos erők
A földről s a lárma ott maradt?
20 De itt vagyok és nem is alszom.
Ó, béke, béke mindenütt,
Pedig csak én élek vele,
Fölemelnek a napsugarak,
Isten megcsókolja minden arcom
25 És nagy, rakott szekerek indulnak belőlem
A pusztaság fele.

Szövegváltozat:

13 k g *S most tudom, hogy én csak ez vagyok.*

Egyéb eltérések: 1 k *rajtunk* 3 k *szóval*. 4 k *nap-világgal*, 11 k *Gyémántos-medrü* 12 k *ingem*, 17 k *előbb*. 22 k g *vele!*

Szövegforrások:

k PIM JA 75. Tintával írt tisztázat, cím nélkül. A vers fölött: *Vámbéry Ruzstem drnak szeretettel*.
Kelte: *Budapest, 1924. júl. 8.*

g PIM JA 148/12. Az ajánlás írógéppel, a cím és a keltezés tintával: *Budapest, 1924. júl. 10*
Esti Kurir 1924. júl. 30. E kiadás főszövege.

Szép Szó 1938. január–február, 127. (A gépirat szövege. A címben hibásan: *volna*)

199b. Milyen jó lenne nem ütni vissza [II.]

Mikor nagyokat ütnek rajtunk,
Milyen jó lenne nem ütni vissza
Se kézzel, se szóval,
Világítani a napvilággal,
5 Elaltatni az éjszakával,
Szólni a gyávaság szavával,
De sose ütni vissza.

Lelkeimmal pörölnöm kéne
S élvén is vagyok most a béke.
10 Kristály patakvíz folydogál
Gyémántos medrű ereimben.
Szelid fényesség az ingem
És béke, béke mindenütt,
Pedig csak én élek vele!...
15 Fölemelnek a napsugarak,
Isten megcsókolja minden arcom
És nagy, rakott szekerek indulnak belőlem
A pusztaság fele.

Szövegforrása: Nem én kiáltok (1924. dec.) 45.

ÖM 1952. I, 161, 403. (Az utolsó sorban hibásan: felél.) – ÖM 1955. I, 170, 413. (A 9. sorban hibásan: és) – ÖV 1984. 205. sz.

200. Szólt az ember

- Volt az ember. Járt, megállt, szétnézett,
Aztán azt mondta: Körtefa vagyok.
S gyökere lett a föld, dereka a magasság,
Lombja az ég
5 És körtét ettek a bogarak,
A madarak, az éhes csillagok.
- Akkor tovább ment. Járt, megállt, szétnézett,
Aztán azt mondta: Szén és vas vagyok.
És csörömpölő acélműhelyekben
10 Tűzre dobta a nagy hegyeket,
Hogy a halállal és az új időkkel
Száguldják meg a versenyt dübörögve
Szédítő, karcsú expresszvonatok.
- Szólt az ember, szólt, megállt és elment
15 S csak azt nem mondta, hogy ember vagyok.

Az átdolgozott sorok korábbi szövege:

- 3 (1) *És töve lett a föld, dereka a magasság,*
(2) *Gyökere lett a föld, dereka a magasság,*
7 *Akkor tovább ment. Járt, megállt*
12 (1) *Dübörögve fussák meg a versenyt,*
(2) *Dübörögve száguldják meg a versenyt,*
13 *Karcsú szédítő expresszvonatok*

Más eltérések: **1** A *Volt* V-je azonnal J-ből javítva. **3** S *Gyökere* (Az átdolgozaskor a G javítatlan maradt.) **7** *megállt szétnézett* **10** *hegyeket* **12** *száguldják* (A szórend módosítása után így maradt.) **13** *szédítő, Karcsú* (A költő a két szó felcserélése után a kezdőbetűket nem javította.) *expressz-vonatok*
14 (1) *S szólt*

Egy tintaceruzával írt fogalmazványról. (PIM JA 108. Márer Györgytől.) Hasonmását és szövegét Scheiber Sándor közölte a Budapest című folyóirat 1946. 10. számában. A 3., 7. és 12–14. sor szövegét a költő módosította, a 3. és 12. sorét kétszer. A néhol még hiányzó írásjeleket pótoltam. Kelte: 1924. jul. 17. Ugyanezen a lapon van a *Tenyéremre tettem...* kezdetű töredék is (201).

ÖM 1952. I, 163, 404. (Az 1. sorban hibásan: *egy ember.*) – ÖM 1955. I, 172, 414. – ÖV 1984. 206. sz.

201. [Tenyeremre tettem...]

Tenyeremre tettem a lelkem:
Nézd meg, milyen szép százlátó üveg!
De Ő gyémántokat szedett elő,
Mert Ő az embert sose érti meg.

Szövegforrása a PIM JA 108. jelzetű, tintaceruzával írt kézírata. (Márer Györgytől.) Kiadta Scheiber Sándor a Budapest című folyóirat 1946. novemberi számában. (Az 1. sorban hibásan: Tenyerembe) Ugyanezen a lapon van a *Szólt az ember* (200) kézírata is.

ÖM 1952. II, 273, 435. (Scheiber kiadása alapján.) – ÖM 1955. II, 287, 463. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 207. sz.

202. Mért hagytál el, hogyha kívánsz?

- Igaz-e, hogy érzek most is,
Amikor messzire vagy tőlem?
Mért hagytál el, hogyha kívánsz,
Ha bennem lehetsz csak ünneplőben?
- 5 Mért nem csókolsz, ha úgy esik jól?
Mért fáradnak el a rohanók?
Mért rág szúmódra szét a tenger
Karcsu, viharra teremtett hajót?...
- 10 Tudom, hogy jössz majd. S ugy esel belém,
Mint szép, szikrázó menykő a tóba!
De megégetnök-e a világot,
Vonagló lángokként összefonódva?
- 15 S pocsolyákba árkolt bús arcomba
Birnál-e nézni, ha énis belelátnék?...
Ó, asszonyom, te balga, te bolond,
Játszót játszó, ostoba, semmi játék!

Szövegváltozat:

8 g A sor után egy tintaceruzával áthúzott szakasz:

*Be együtt kéne most zuhannunk
A napsugarak hintáló kedvén!
Meghal-e végkép a hévségünk,
Szomoru tüzeknél dideregvén?*

Egyéb eltérések: **Cím** g **KIVÁNSZ?** NÉ *kívánsz* **3** NÉ *kívánsz*, **4** NÉ *ünneplőben*. **7** NÉ *szú-módra* **8** NÉ *Karcsú*, g *hajót?* **9** g *majd s úgy* NÉ *Ugy* **10** NÉ *mennykő* **11** g *világot* **14** g NÉ *én is* g *belelátnék?* **15** NÉ *Ó* **16** NÉ *Játszót-játszó*, g *Az ostoba* utáni vessző tintával.

Szövegforrások:

g PIM JA 148/9. Az í-ú betűk ékezte és a többletszakasz felkiáltójele tintával. A gépirat egy tervezett kötet összeállítására, 1924 nyarán készült.

k A legutolsó harcos című, 1924 októberében összeírt füzet (JAM) 24. sztl. lapján. E kiadás főszövege.

Nem én kiáltok (1924. dec.) 28.

ÖM 1952. I, 177, 408. – ÖM 1955. I, 186, 419. – ÖV 1984. 193. sz.

203. Este volt s a bőrünk összeért

Este volt s a nyári égről
Rohanó, tüzes vágyak estek belém,
Mikor a bőrünk össze-összeért,
Egész életemmel ott éltem én,
5 Azon a kicsi, darabka helyen,
Ahol a bőrünk,
A bőrünk összeért.

Most már tudom, őt, őt kerestem,
Mikor jelenést kért az eszem.
10 S ó, ti kis virágok s ti embertelen messzeségek,
Értitek-e az ő szavát, övét?
Mert már nem bírom el s az egész asszonyt
Méhike-zümmel és hatalmas
Üstökös-dobó kiáltásokkal
15 Kihirdetem.

Micsoda melletted a napsütött szőlőhegy,
A hajnalszórü friss, égi állat,
Vagy a bokrok reggeli ringatódzása
A hajadon földek zsenge tomporán?
20 Minden asszony csókja összebugyog benned
S már sokszor félek, nagyon félek tőled,
Mert mi nagyon összebogozódtunk
S még minden szabad szálát elkeversz.
Ó, mi akkor is kívánjuk egymást,
25 Mikor énrajtam szörnyü kövek vannak
És te könnyü felhőkön heversz!

A PIM JA 150/27. jelzetű gépiratáról. A gépirat egy tervezett kötet összeállítása során, 1924 nyarán készült.

ÖM 1952. I, 192, 410. – ÖM 1955. I, 199, 421. – ÖV 1984. 199. sz.

204. Sirdomb a hegycsúcson

– A holtan megbántott Adyé –

- Üveghegy ez. Ezerszinű üveg.
Az ördög csuszkál oldalain föl-le.
Hántott héjú szivekből ez a hegy
Már régen épült. S énekelni megy
5 Hajnalban ez a hegy a vaksi földre.
- Sej, haj, meghalt!... Ó, meghalt!... Hosszu csend.
A hegy kigyúl és táncolni kezd aztán.
Egy sirdomb megy a hegy csucsára. Fenn,
Ott fenn megáll. Lefekszik. Vértelen
10 Fénylelke forrón leömlik az arcán.
- Hullámszik még és lépcsőkké mered.
– A hegy csúcsáról nagyon messze látni,
Fennebb, a hantról még messzebbre látni,
Ki akar látni, apró emberek?! –
15 Csak csend. És újból zeng, ragyog a hegy.

Szövegváltozat:

13 k_1 *Fennebb, a sírról, még messzebbre látni,*

Egyéb eltérések: **Cím** SZ **NÉ** *Sírdomb* $k_1 k_3$ *hegycsúcson* **Alcím** k_2 SZ Zárójelben. **NÉ** Gondolatjelek nélkül. **1** $k_{2,3}$ **NÉ** *Ezerszinű* **6** $k_{1,3}$ **NÉ** – *Sej* SZ *Sej*, k_1 **Ó** k_3 **Ó**, *meghalt!... – Hosszu csend*<,>. **NÉ** *csend*, **8** **NÉ** *sírdomb* SZ **NÉ** *csúcsára*. **10** k_1 *Fény-lelke* k_2 *forrón* <fe> **12** $k_{2,3}$ SZ **A** $k_1 k_3$ *csúcsáról* **13** **NÉ** *hantról*, **14** k_2 *emberek?! – . SZ emberek?! NÉ emberek? – 15 k_1 *csend és**

Szövegforrások:

k_1 OSZK Fol. Hung. 1849/46. Tintával írt tisztázat. Közölte Rozsnyay Kálmán: Ady koszorúja. Szeghalom 1925. 166.

k_2 JAM 77.43.1. (Saitos Valériától.) Tintával írt tisztázat három kitépelt noteszlapon. A költő a lapokat megszámozta.

k_3 PIM JA 18. Tintával írt tisztázat.

Szeged (hírlap) 1924. aug. 20. A cím, valamint a 8. és 12. sor *ú* betűjén kívül mindegyik *i-u-ü* rövid.

k_4 A legutolsó harcos című, 1924 októberében összeírt füzet (JAM) 83. sztl. lapján. A lap alján: „Szeged” 1924. aug. 20. E kiadás főszövege.

Nem én kiáltok (1924. dec.) 57.

ÖM 1952. I, 164, 404. – ÖM 1955. I, 174, 415. – ÖV 1984. 215. sz.

205. Most a teremtés kezdetén vagyunk

Ime, már megvan az egysejtű ember,
Él és mozog,
Gondolatokat nyujt ki magából
És visszahuzván kinyújtja újra,
5 Hogy valamivel is előbbre jusson.
Eddig vergődött, most már térfereg,
De serény és így mindig erősebb lesz.

Kegyes miattunk a szigorú törvény.
Holnap már ügyesek leszünk,
10 Könnyen úszunk, szaladunk, repülünk
És ennek így kell lenni
Hogy akkor már nem törődve mással,
Lelkünk tiszta ruhája legyen,
Kivánt álmunk szűz teste legyen,
15 Teste ének s igazság legyen
Alakja Istenhez hasonlóbb legyen
Az eljövendő többsejtű embernek,
Aki belőlünk vetül majd elő
Aki mi leszünk,
20 A nagy Továbbcsináló,
Akiért most beteg a világ.

Szövegforrása A legutolsó harcos című, 1924 októberében összeírt füzet (JAM) 52. sztl. lapján.

ÖM 1952. I, 142, 396. (A 18. sorban hibásan: elől,) – ÖM 1955. I, 152, 409. – ÖV 1984. 208. sz.

206a. Egyszerű ez [I.]

Lement a nap nyugaton,
Följött a nap keleten,
Egyszerű ez,
Él az, aki eleven.

5 Rongyos mindegyik zsebünk,
Rossz a magyar zsebe rég,
Egyszerű ez,
Elveszett az ezerév.

10 Ha elveszett, elveszett,
Nem keressük már elő,
Nem érünk rá,
Vonaton jár az idő.

15 Vonaton jár az idő
S gépből csinált madarán,
A gyalogos
Bizony hogy elmarad ám.

20 Szolgabiránk az agyunk,
Nem parancsol más nekünk,
Egyszerű ez,
Mi már motorral megyünk.

Nem vagyunk mi bölcs urak
S nemis vagyunk szamarak.
Új ezerév
Új magyaroknak marad.

25 (Hetyke kis legény e vers
S nem fél, így hát nem pimasz,
Egyszerű ez,
Csak a bátor az igaz!)

Szövegváltozatok:

14–16 NSZ k(1) *S gépből csinál madarat,
Egyszerű ez,
A gyalogos elmarad.*

NSZ egyéb eltérései: 11 rá: 20 motorral 22 S nem is 24 marad! 27 ez: 25 Hetyke 28 igaz.

206b. Egyszerű ez [II.]

Lement a nap nyugaton,
Föjlött a nap keleten.
Egyszerű ez.
Él az, aki eleven.

5 Rongyos mindegyik zsebünk,
Rossz a magyar zsebe rég,
Egyszerű ez –
Elveszett az ezerév.

10 Ha elveszett, elveszett,
Nem keressük már elő,
Nem érünk rá,
Vonaton jár az idő.

15 Expresszen jár az idő
S gépből csinált madarán,
A gyalogos
Bizony hogy elmarad ám.

20 Szolgabíránk az agyunk,
Nem parancsol más nekünk,
Egyszerű ez,
Mi már mótórral megyünk.

Nem vagyunk mi bölcs urak
S nem is vagyunk szamarak.
Új ezerév
Új magyaroknak marad.

206a. Egyszerű ez [I.] szövegforrásai:

Népszava 1926. aug. 11. 1924 októbere előtti szövegforrás alapján. Az i-u-ü mind rövid. Az utolsó szakasz nincs zárójelbe téve.

k A legutolsó harcos című, 1924 októberében összeírt füzet (JAM) 57–58. sztl. lapján. Az 58. lap alján: *Népszava* A költő módosította a 14–16. sor szövegét. A 206/a. sz. főszövege.

206b. Egyszerű ez [II.] szövegforrása: Nem én kiáltok (1924. dec.) 63–64.

ÖM 1952. I, 144, 397. (A *Népszava* alapján. A 2. sorban hibásan: *feljött*) – ÖM 1955. I, 155, 410. (A *Népszava* alapján.) – ÖV 1984. 209. sz. (NÉ alapján.)

207. Aki szegény, az a legszegényebb

Ha az Isten íródiák volna
S éjjel nappal mozogna a tolla,
Úgy se gyózné, ő se, följegyezni,
Mennyit kell a szegénynek szenvedni.

5 Aki szegény, az a legszegényebb,
Fázósságát odadja a télnek,
Melegét meg odadja a nyárnak,
Üres kedvét a puszta határnak.

10 Köznapokon ott van a dologba,
Várt szombatját száz gond nyomorítja,
S ha vasárnap kedvét megfordítja,
Akkor máris hétfő szomorítja.

15 Pedig benne laknak a galambok,
Csillagtollu, éneklő galambok,
De így végül griffmadarak lesznek,
Hollónépen igaz törvényt tesznek.

Szövegváltozatok:

- 2 NSZ k *S éjjel-nappal mindegyre csak írna,*
14 NSZ k(1) *Gyerekfűlnek olyan kedves hangok,*

Egyéb eltérések: 2 RH S *éjjel-nappal* 3 NÉ *Úgy NSZ győzné ő se* 4 RH *szenvedni* (Sh.) 6 RH *odaadja* (Sh.) 8 NÉ *határnak*, (Sh.) NSZ k RH *határnak*. 14 NÉ *Csillagtollu* k RH *Csillagtollu*, 16 NSZ *tesznek!*

Szövegforrások:

Népszava 1926. szept. 14. 1924 októberére előtti szövegforrás alapján. Az i-u mind rövid. Utánközlése: A Munkás (New York) 1926. okt. 30.

k A legutolsó harcos című, 1924 októberében összeírt füzet (JAM) 67. sztl. lapján. Az i-u mind rövid. (!) A 14. sort a költő módosította. A lap aljára írta: *Népszava*

Reggeli Hírlap (Miskolc) 1924. nov. 22. Az i-u mind rövid. A vers alatt: „Mutatvány szerzőnek december elején megjelenő »Nem én kiáltok« című verskötetéből.”

Nem én kiáltok (1924. dec.) 56. Utánközlése: Kecskeméti Lapok 1925. ápr. 12. E kiadás alapszövege. A 8. sor végére pontot, a 14. sor *Csillagtollu* szava után vesszőt tettem.

ÖM 1952. I, 169, 405. (A Népszava alapján.) – ÖM 1955. I, 179, 417. – ÖV 1984. 234. sz.

208. Érzitek-e?

Barátaim, a Pilátusok megfürödtek,
Lemosakodtak tetőtől talpig szublimáttal
És mi igen gyönyörű gyerekek leszünk,
Kezünkben cukorra változnak a dolgok.
5 Érzitek-e a XXV. századot?
Ha csak rágondolunk,
Mintha meleg halak surrannának gerincünkön,
A gyönyörűség fölfogja bennem a gejzireket
És képtelen vagyok meglocsolni száraz napjaink.
10 Míndnyájakok helyett megcsókolom a számat,
Túlkiabálom a fergeteget
És halkabban hallgatok a csöndnél,
Olyan vagyok, mint az elhagyott lövészárók
És mint egy roppant, harsogó pályaudvar,
15 Ahová minden vonat egyszerre befut!

Villogó vágyú lányok, asszonyok,
Istenigazában mi ölelünk meg benneteket,
Akik negyvenemeletesre építjük a századokat,
Ölelésünk tiszta, mint a patakba hulló fény,
20 Egészségesek vagyunk, erősek és mohók,
Mohón ölelünk, mintha csak tudnók,
Hogy minden ölelés egy állatot öl meg bennünk!

Héjj, elevátorok, meg birnátok-e mozdítani ekkora
kedvet?!

Frissessz pörgök,
25 Bálozó parasztleányok nyelve-hegyén,
Amely ugyancsak megforgatja
A hetvenhét menyország szentjeinek rubintos rézangyalát.

Szövegváltozat:

Cím k₁(1)

Frisses

Egyéb eltérések: **Cím** NÉ *Értitek-e?* (A kötet végi hibajegyzékben kijavított sh. A példányok egy része jól van nyomva.) **1** k₂ NÉ *pilátusok* **2** k₂ NÉ *tetőtől-talpig* **3** k₂ *gyönyörű* **6** k₁ *Ha <r>* NÉ *rágondolunk* (Sh.) **7** NÉ *Mint* (A kötet végi hibajegyzékben kijavított sh.) **8** k₂ *gyönyörűség* **13** k₂ *va-gyok* **16** k₂ *vágyu* **18** NÉ *negyvenemeletre* (Sh.) *építjük* **19** NÉ *hullt* (A kötet végi hibajegyzékben kijavított sh.) **23** k₂ *mozdítani* k₂ NÉ *kedvet?* **25** NÉ *nyelve hegyén*, **26–27** k₂ NÉ Egy sor.

Szövegforrások:

k₁ PIM JA 80. Tintával írt tisztázata. A cím ceruzával módosítva. Jobb ékezése miatt ezt választottam főszövegnek.

k₂ A legutolsó harcos című, 1924 októberében összeírt füzet (JAM) 69–70. sztl. lapján.

Nem én kiáltok (1924. dec.) 93–94.

Egy kéziratát Hont Ferenc emlékezése szerint neki, *Hont Ferinek, a transzparenshomlokú embernek* ajánlotta. (Ekv. 113.)

ÖM 1952. I, 188, 410. (A 19. sorban hibásan: *hullt*) – ÖM 1955. I, 195, 421. – ÖV 1984. 204. sz.

209a. A kutya [I.]

Oly lompos volt és lucskos,
 A szőre sárga láng,
 Éhségtől karcsú,
 Vágytól girhes,
 5 Szomorú derekáról
 Messze lobogott
 A hűvös éji szél.
 Futott, könyörgött
 Szegény kutya,
 10 Tömött, sóhajtó templomok 10
 Laktak a szemében;
 Kenyérháját, miegymást
 Keresgélt mindenütt,
 A fák töviben és a falak mellett.
 15 Ugy megsajnálta, mintha
 Belőlem szaladt volna 15
 Elő s az uccán végig.
 Hiszen az ember mindig
 Sajátmagát találja,
 20 Sajátmagát sajnálja csak
 Minden sajnálandóban.
 Igen, mi, emberek, 20
 Lefekszünk, mert így kell,
 Mert lefektet az este
 25 S elalszunk, mert elaltat
 Ezernyi nyomorúság.
 De elalvás előtt még, 25
 Feküdvén, mint a város,
 Fáradtság, tisztaság
 30 Hús boltja alatt némán,
 Egyszer csak előbúvik
 Nappali rejtekéből,
 30 Belőlünk,
 Egy-egy olyigen éhes,
 35 Lompos, lucskos kutya
 És Istenhulladékot,
 Istendarabkákat

209b. A kutya [II.]

Oly lompos volt és lucskos,
 A szőre sárga láng,
 Éhségtől karcsú,
 Vágytól girhes,
 5 Szomorú derekáról
 Messze lobogott
 A hűvös éji szél.
 Futott, könyörgött.
 Tömött, sóhajtó templomok
 10 Laktak a szemében
 S kenyérháját, miegymást
 Keresgélt.
 Ugy megsajnálta, mintha
 Belőlem szaladt volna
 15 Elő szegény kutya.
 S a világból nyüvötten
 Ekkor mindent láttam ott.
 Lefekszünk, mert így kell,
 Mert lefektet az este
 20 S elalszunk, mert elaltat
 Végül a nyomorúság.
 De elalvás előtt még,
 Feküdvén, mint a város,
 Fáradtság, tisztaság
 25 Hús boltja alatt némán,
 Egyszer csak előbúvik
 Nappali rejtekéből,
 30 Belőlünk,
 Az az oly-igen éhes,
 30 Lompos, lucskos kutya
 És Istenhulladékot,
 Istendarabkákat
 Keresgél.

Keresgél mindenütt,
Mindenfele.

209a. A kutya [I.]

k₂ szövegváltozatai:

14 *A fák tövin és a falak mellett.*

26 *Végül a nyomorúság.*

k₂ helyesírási eltérései: **3** *karcsu*, **5** *Szomorú* **9–10** *kutya. Tömött* **11** *szemében.* **19, 20** *Saját magát*

Szövegforrások:

k₁ PIM JA 593. Tintával írt tisztázat. A 209a. sz. főszövege.

k₂ A legutolsó harcós című, 1924 októberében összeírt füzet (JAM) 73–74. sztl. lapján.

209b. A kutya [II.] szövegforrása: Nem én kiáltok (1924. dec.) 83–84. Sajtóhibái, melyeket javítottam: **4** *girhes* **11** *S kenyérhéját.* **23** *város.* **27** *rejtekből,* **28** *Belőlünk.*

ÖM 1952. I, 186, 409. – ÖM 1955. I, 193, 420. – ÖV 1984. 203. sz.

210. Tűz van!

Tűz van!

Ég a malom!

Ne bántsatok, én nem akarom,

Jaj, tán csak bennem ég az a malom?

5 Ne bántsatok, én nem akarom,

Csak néha hittem úgy, álmaimban.

Azért ordítok, hátha elhiszik,

Hogy tűz van, tűz van.

Nagykedvü, éhes nyujtózásokkal

10 Nyurga karokkal kalimpál az égnek,

Belül ég, de kívül éget,

Hát senki se érzi, csak én?

Vagy meghaltak már mindannyian?

Meghalt a magyar, a lány, a legény?

15 Hiszen itt járnak körülöttem,

Húsból és vérből vannak,

Moziba mennek, esznek, isznak,

Hát én hiába bögök nekik?

Vagy nem sirok én csak magamnak?

20 Elég a búzánk, elég a lisztünk,

Hát jobb lesz, hogyha majd a füstből

Az angyalok sütnék kalácsot?

Tűz van.

És ti a tüzes tűzben jártok.

25 Ha engem láttok, bolondot láttok,

Mert én tudom a ti haláltok,

Szemetek elé este állott,

Fületekre a csönd leszállott,

Nem érzitek a faló lángot,

30 Ó, én tudom a ti haláltok,

Mégis a fületekbe állok

S dühödten, bögve, konokul,

Reszketve, félve csak kiáltok:

Tűz van! Tűz van! Tűz van!

Szövegforrása A legutolsó harcok című, 1924 októberében összeírt füzet (JAM) 77–78. sztl. lapján. A *tűz* szót, amelyre a költő csak a 8. sorban tett hosszú ékezetet, mindenütt *ű*-vel írtam.

MÉ 1941. 139. (Radnóti Miklós közlése a kézirat nem-autográf, Szabolcsi Gábor által készített gépiratos másolata, PIM JA 144/C/7. alapján.) – ÖM 1952. I, 146, 398. – ÖM 1955. I, 157, 411. – ÖV 1984. 211. sz.

211a. Mindent hagyok [I.]

Mindent hagyok. Mindent, mindent, mindent,
Tán megtisztulok ilykép valahol.
Villámokból font kerítés tövébe,
Ma lefekszem a szívem közepébe,
5 Egész nyáj leszek benne. Megmaradt,
Nekem maradt meg az egész akol.

Hittem, hogy a hitványabb én vagyok,
Akin az idő tovább fut át
10 És úgy magasztaltam a minden-embert,
Mint akinek
Csak magyarázták a megvolt csudát.

Ha hitvány voltam, ezért voltam hitvány.
S, ó, most egy percre megláttam magam,
15 Ott álltam én a Napban. Ott, a Napban.
Bordám szaggattam. A Nap suttogott:
Véredben állsz, te, ha bennem állsz.
És lassan lassan süllyedtem a Napban.

A szél sikoltott. Fölkapta a szívem
20 S egy csöpp vérem, ami még megmaradt,
Végiggurult lobogva az égen,
Utánaszaladt.
A földre ekkor tűzcsóva esett.

Mindent hagyok már. Bomolj meg magadban,
25 Világ, ó világ! Én szívemben alszom.
Nem kérek tőled semmiféle írást.
Tiszta mosolyom hideg viz hulláma,
Hogyha néha fölemelem arcom.

k₁ szövegváltozatai:

- 1–2 E két sor helyén három áll:
*Mindent hagyok. Nem igaz a víz,
Mit inni szoktak, nem igaz a fény,
Nagy útra itt a sötét csomagol.*
8 *Akin az idő csak tovább fut át*

Egyéb eltérések: 2 k₁ A többletsorban: <Nem igaz> Azonnal áthúzva és fölé írva: *Mit inni* 3 k₁ A többletsorban a *Nagy* szó *Mit*-ből azonnal javítva. 3 k₁ *tövébe* 4 k₁ *fefekszem* (Th.) 9 k₁ *ugy* [...] *minden embert*, 14 k₂ A sor végi *Napban* *N*-je *n*-ből javítva.

211b. Mindent hagyok [II.]

- Nagyon útalkozhatott az Isten,
Hogy ilyen csúnya plánétát köpött –
Ó, szépség, jóság!... De már mindent hagyok.
Villámokból font kerítés tövébe,
5 Már lefekszem a szívem közepébe.
Egész nyáj leszek benne. Egyedül,
A nagy akolban egyedül vagyok.
- Hittem, hogy a hitványabb lettem én,
Akin az idő csak tovább fut át
10 És úgy magasztaltam a minden-embert,
Mint akinek
Csak magyarázták a megvolt csudát.
- Ha hitvány voltam, ezért voltam hitvány.
Ó, egy percre megláttam magam.
15 Ott álltam én a Napban! Ott a Napban!
Bordám szaggattam! A Nap suttogott:
Véredben állsz, te, ha bennem állsz!...
És lassan, lassan süllyedtem a Napban.
- A szél sikoltott. Fölkapta a szívem
20 S egy csöpp vérem, ami még megmaradt,
Végiggurult lobogva az égen.
Utánaszaladt.
A földre ekkor tűzcsóva esett.
- Mindent hagyok már. Bomolj meg magadban,
25 Világ, ó világ! Én szívemben alszom.
Tiszta mosolyom hideg viz hulláma,
Hogyha néha fölemelem arcom.

211a. Mindent hagyok [I.] szövegforrásai:

k₁ JAM 77.44.1. (Saitos Valéria tulajdonából.) A cím és az 1–12. sor tintával írt tisztázata egy l-essel megszámozott, letépett blokkclapon. A folytatást tartalmazó lapok feltehetőleg elvesztek. Kiadta Péter L. 1952. 9.

k₂ A legutolsó harcos című, 1924 októberében összeírt füzet (JAM) 79–80. sztl. lapján. A 211a. sz. főszövege.

211b. Mindent hagyok [II.] szövegforrása: Nem én kiáltok (1924. dec.) 69–70. A költő a kötet végi hibajegyzékben az 5. sor *Ma* szavát *Már*-ra változtatta.

ÖM 1952. I, 182, 409. – ÖM 1955. I, 189, 420. – ÖV 1984. 216. sz.

212. A csoda

Kár volna magamat eladnom
Célért, eszméért, okért, hitért,
Hogy magyarázzam az eget másoknak.
Eladni magamat semmiért.

5 Te vén szilvafa, ugye, igazam van?
Te tudod, te százesztendőt éltél!...
S akkor sikított, elbőgte magát
A kert mellett egy vén acéltehén.

10 Nem is acél volt, hanem drágakő.
Pálmaág-farkkal. Ott kinyult szegény.
Tele gyerekekkel
Kőrhinta forgott bűgva, vidáman,
Szarvai hegyén.

15 És sirt és sirt, csak sirt, míg meg nem halt,
Késnyelek hullottak pengétlenül
A szemeibül.
– Ó, mennyi dinamit lakik
Én élve síró szemeimben! –

20 A föld egyszerre elszaladt alólunk
És elszaladt alólunk minden;
Ég, csók, tűz, magam s a semmi.
A tehén lángszőre szintén elszaladt,
Aztán visszajött
S a homlokomon kezdett énekelni.

25 Fehér vízben hevertünk egymás mellett,
Szívemben ő s az ő szívében én.
Hátulról keresztülnéztem magamon
S úgy láttam, hogy bennem él tovább
A tehén.

30 S tele gyerekekkel
Kőrhinták forogtak vidáman
Szarvai hegyén.
Nem szűrt vele, csak fölemelte,
Arrabökött, amerre elszaladtunk

35 A föld, az ég, a tűz, a semmi s én

S én szégyenverten lopózkodtam arra,
Hogy embertszülő tüzet énekeljek
Örökké, újra
Jeges, havas
40 Ismeretlen hegyek tetején.

A kézirat szövegváltozatai:

- 7 *És akkor sikított, elbőgte magát*
34 A sor után, külön sorként:
Alólunk
36 *És szégyenverten hason csusztam arra,*

Egyéb eltérések: 2 NÉ *eszméért. okért, hitért.* (Sh.) k *eszméért, okért, hitért,* 9 k *drágakő,* 11 k *S tele* 12 k *Körhinta* [...] *vidáman* 14 k *halt.* 18 NÉ *siró k sűrő* 20 k *minden,* 21 NÉ *Ég* (Sh.) k *Ég,* 25 k *vizben* 27 k *keresztül néztem* 31 k *Körhinták* 32 NÉ *Szarvaik* (A kötet végi hibajegyzékben kijavított sh.) k *Szarvai* 33 NÉ *fölemelte. k fölemelte,* 38 k *Örökké* 39 k *havas,*

Szövegforrások:

k A legutolsó harcos című, 1924 októberében összeírt füzet (JAM) 81–82. sztl. lapján.
Nem én kiáltok (1924. dec.) 71–72. E kiadás alapszövege. A 2., 18., 21. és 32–33. sorban javítottam a szöveget.

ÖM 1952. I, 183, 409. – ÖM 1955. I, 190, 420. – ÖV 1984. 237. sz.

213. Jött, megfogott és áthajított

Jött, megfogott és áthajított.
Vad, csillagszörös arca remegett
(Hátam mögött már néha itt volt)

Jött, megfogott és áthajított
5 Tüzes vas-szóval engemet.

Föl-fölbukkant a feje itt-ott,
Hideg volt, éppen mintha gyilkosok
Szívében lettem volna. Itt-ott

Föl-fölbukkant és áthajított
10 Mindent; hogy legyen mosoly és mocsok.

Pedig énhozzám nem is konyított!
Jött, megfogott és áthajított.

Szövegforrása A legutolsó harcos című, 1924 októberében összeírt füzet (JAM) 84. sztl. lapján.

214. Figyel a kancsal

Mindig figyel valaki – biztos kancsal –
A hátunk mögött. Hátrafordulok:
Ki vagy?... Gügyögve gyűjti már a hajnal
Pihés csibéit... Alszom? vagy élek? A kancsal
5 Parazsat dobál hátamra. Jajdulok:

Csak én vagyok, csak én! Ó, virradattal
Csak engem szül a fény, te, semmise!
(Az Isten is kinőtt cipőket talpal
10 És lelkünk csupasz lábbal jár a kancsal
Sziklás, szúrós szemén.) Mért jössz ide?

Az én vágyamból sarjadzik a hajnal!...
Mindig figyel valaki, aki kancsal.

Szövegforrása A legutolsó harcos című, 1924 októberében összeírt füzet (JAM) 85. sztl. lapján.
A 3. sorban tollhibából *gyujti* áll.

MÉ 1941. 141. (Radnóti Miklós közlése a Szabolcsi Gábor által készített gépiratos másolat, PIM
JA 144/C/6–7. alapján.) – ÖM 1952. I, 147, 398. – ÖM 1955. I, 158, 411. – ÖV 1984. 212. sz.

215. Minden rendű emberi dolgokhoz

Van egy színház, végtelen és mibennünk lakik,
Világtalan angyalaink játszogatnak itt,
Nyugtalanok, szerepük egy megfojtott ima
És a dráma mindig mindig csak tragédia.

5 És az ember, szegény ember csak lapul belül,
Benn, magában s ezer arccal egymagában ül,
Három láng nő homlokából, zengő, mély virág
És zokognak, elzokogják a litániát:

„Én csak voltam! – Én, jaj, vagyok! – Én meg csak leszek!
10 Leszaggattak, elültettek, fognak rossz kezek,
Életünk az ember kedve, hanem hol van ő,
Hol az ember? Hát hiába teremtett elő?”

És az ember, szegény ember, csak lapul belül,
Feje körül zengő szavak villáma röpül;
15 No most, no most fölszáll majd az igazi ima!
És a dráma mindig mindig csak tragédia.

Jön a gond és jön az asszony, jön a gyávaság,
Jön a kétség, jön a vágy és jön az árvaság
S valamennyi fölsikolt és egyé alakul:
20 Magad vagy és magad maradsz magadnak rabul!...

Világtalan angyalaink sugárlábakon
Átugranak a világi köntörfalakon,
Fölkapják és fölhajítják hozzánk szíveink
S fölkapnak és eldobnak a szívünkből megint.

25 És muszáj és meg kell tenni, szólni valamit,
Ami vagyok, gyémánt, amely látóra vakít,
Az egyetlen, ezt a soha nem látott rabot!
S dadogok már, dadogok, de – magamban vagyok.

Ó angyalok, segítsetek. Hol van az a fény,
30 Amelyikről tudtam egyszer, hogy az az enyém,
Amelyik majd szól helyettem. Az álom fia!...
És a dráma mindig mindig csak tragédia.

- S elmegyek és másik jön és az is én vagyok:
 Elsiklanak talpam alatt sziklás századok –
 35 Mit akarok? s akarjak-e? Mi az az örök?
 S könnyü porban hullnak reánk az örök rögök.
- Tiszta gyümölcs, férges gyümölcs egy ágon terem
 S könnyen adják, könnyen veszik, de mi lesz velem?...
 Pokolbeli gonosz tenger vonagló agyunk
 40 S világtalan angyalaink mi magunk vagyunk.

Szövegváltozatok:

Cím	k ₁	<i>Prológus</i>
	k ₂	<i>Prológus</i>
		<i>minden rendű emberi dolgokhoz.</i>
11	k ₁	<i>Életünk az ember kedve, ó, de hol van ő,</i>
	k ₂	<i>Életünk az ember kedve, <ó de> (Azonnal a véglegesre javítva.)</i>
37	k ₁	<i>Boldog az a gyümölcs, amely az ágon terem –</i>

Egyéb eltérések: **3** NÉ *ima.* (Sh.) k₁₋₂ *ima* **4** k₁₋₂ *mindig-mindig* **5** k₁₋₂ *szegény ember,* **9** NÉ *leszek* (Sh.) k₁ *Én csak voltam, én, jaj, vagyok, én meg csak leszek,* k₂ *leszek!* **12** k₁ *elő?* **14** k₁ *röpül,* **15** k₁ *ima!...* **16** k₁ *mindig-mindig* **20** k₁ *rabul.* **21** NÉ *Világtalan* (Sh.) k₁₋₂ *Világtalan* **27** k₁ *rabot.* **29** k₂ *Ó,* NÉ *segítetek.* k₁ *segítetek, hol* k₂ *segítetek.* **31** k₁ *helyettem, az álom fia?!...* **32** k₁ *mindig-mindig* **33** k₂ *És elmegyek* (Th.) NÉ *És elmegyek* (Sh.) k₁ *S elmegyek* k₁ *vagyok,* **34** k₁₋₂ *századok.* **36** NÉ *S könnyü* k₁₋₂ *S könnyü* **37** k₂ *Az egy szó aláhúzva.* **38** k₁ *Könnyen*

Szövegforrások:

k₁ PIM JA 964/1. (Espersit Máriától.) Tintával írt tisztázat. Nem-autográf gépiratos másolata: PIM JA 964/2.

k₂ A legutolsó harcos című, 1924 októberében összeírt füzet (JAM) 87–89. sztl. lapján.

Nem én kiáltok (1924. dec.) 103–104. E kiadás alapszövege. A 3., 9., 21. és 33. sorban egy-egy sajtóhibát kijavítottam, a 29. és a 36. sorban egy-egy í és ü betűt röviden írtam.

ÖM 1952. I, 148, 398. – ÖM 1955. I, 159, 411. – ÖV 1984. 213. sz.

216. Itt egy fa, ott egy fa

Itt egy fa, ott egy fa,
Villámsujtott, lombtalan,
Szenesszívű, keserű,
Büszke fa.
5 Itt egy fa, ott egy fa.

Mért nem zöldek? – kérdik a mezők.
Fekete porukat kerülik a méhek.
Suttognak az almafák:
Legalább
10 Mért nem hoznak vadalmát,
Mit henyélnek?...
Gerendának nem valók.
Akasztófának se jók.
Csupa kérdés szidja őket,
15 Szomjas kérdés öli őket.
Kiesett a fényes ég
Összeégett karjuk közül!
Állnak, mint a kútgémekek,
Mégsem jelölnek kutat:
20 Így is élni! Mit akarnak?...
Itt egy fa, ott egy fa,
Összeégett szívvel-karral
Messzi egekbe mutat.

Hejh!
25 Ha mi egyszer az Úristen elé
– Papunk mondta, hogy mindent ő ad –,
Ki a sorbaállást adta,
Szívünk helyével, szótlanul
Sorbaállunk elszánt csapatba
30 És követeljük az ifjúságot!

Szövegváltozatok:

- 6 k Mért nem zöldek? – kérdezik a rétek.
7 k RH NSZ Fekete porukat nem szedik a méhek.
28 k Száraz torokkal, égő szemmel

Egyéb eltérések: 3 k *Szenes szívü*, NÉ *keserü* k RH NSZ *keserü*, 4 k RH NSZ *fa*, 6 NSZ *mezők* (Sh.) 11 NSZ *henyélnek?* 12 NÉ *valók*, k RH NSZ *valók*. 14 k A *szidja* helyén más szó állott; erre a szóra a költő ráírta a *szólja* szót, az emiatt olvashatatlanná vált szót a lapszélen megismételte. 15–16 RH NSZ *őket S kiesett* 17 k *közül*. 19 k RH NSZ *Mégse k kutat!*: [!] NSZ *kutat*. 20 k *élni? Mit akarnak!*... 21 NÉ *ott egy fa*, k RH NSZ *ott egy fa* 22 RH NSZ *szívvel, karral* 23 RH *egekre* (Sh.?) 25 k RH NSZ *elé*, 26 k RH NSZ *ad* – 28 RH NSZ *szóltanul*, 29 k *Sorba állunk*

Szövegforrások:

k A legutolsó harcos című, 1924 októberében összeírt füzet (JAM) 97–98. sztl. lapján. Az 1–5. sor mottószerűen középre zárva. A 14. sor szövegét a költő módosította. A 18. sor *kútgéme*k szavának kivételével mindegyik i-u-ü- rövid.

Reggeli Hírlap (Miskolc) 1924. nov. 30. Az i-u-ü mind rövid. A szöveg után: „Mutatvány szerzőnek dec. elején megjelenő »Nem én kiáltok« c. verskötetéből.”

Népszava 1925. márc. 1. 1924 decembere előtti szövegforrásról. Az i-u-ü mind rövid.

Nem én kiáltok (1924. dec.) 65–66. E kiadás alapszövege. A 3. sor végére vesszőt, a 12. sor végére pontot tettem; a 21. sor végéről elhagytam a vesszőt; a hosszú í-ú-ű betűket a 3., 22., 25. és 30. sorban a kézirat alapján rövid ékezzel írtam.

ÖM 1952. I, 172, 406. – ÖM 1955. I, 182, 418. – ÖV 1984. 236. sz.

217. Tüntetés

Kiszaladt a vér ereinkből
S most az uccákon nyargal végig.
Ime, eljöttek a gyárkémények
Szikrát lehelő arkangyalai,
5 Hogy visszavivják a pokoltól
Ádámot és Évát.

Szánkból sistergő meteórok hullnak
És a rendőrök szelid testvéreink,
Kiáltások tarka pántlikákkal
10 Kontyot kötnek a hajadon jövőre.

Hát hol az a tenger, amelyik
Ily kedvvel ringatna gyönyörű hajót,
Mint ez a kormos és éhes tömeg
A lelkesedés karcsu suhanását,
15 Hol az az évszak, amelyik
Ily remek virágot tüzne ki a földre,
Hol az az égbolt, amelyik
Ily erős karokkal ölelné a földet,
20 Hol az a vaskapu, mely nem olvadna széjjel
Ekkora nagyszerű hévség előtt?!

Micsoda fölséges égiháború
A külön lábak együttes dobbanása!
Ilyen pompás ütések alatt
Szénné sajtolódna erdő, mező.
25 Az ég ekhóját mellünk visszadobja
S minden bezárt, pókhálófödte ablak
Csörömpölve darabokra pattan.

Szövegváltozat:

26 NSZ *És minden [...]*

Egyéb eltérések: 2 NSZ *utcákon nyargal végig*, 7 NSZ *meteorok* 21 NSZ *égiháboru* 22 k A sor végén előbb vessző állt. 26 k *pókhálófödte* (Th.) NSZ *pókhálófödte*

Szövegforrások:

Népszava 1926. júl. 18. 1924. október előtti szövegforrás alapján. Az i-u-ü mind rövid. Utánközlése: *Harcos énekek*. Bp. 1926. 85. (Sok hibával.)

k A legutolsó *harcos* című, 1924 októberében összeírt füzet (JAM) 99–100. sztl. lapján. A vers után: *Népszava* E kiadás alapszövege. A 26. sor tollhibáját javítottam.

MÉ 1941. 137. (Radnóti Miklós közlése a kézirat Szabolcsi Gábor által készített gépiratos másolata, PIM JA 144/C/6. alapján. A 12. sor hibásan: *ringatná [...]* *haját*) – ÖM 1952. I, 145, 397. (A Népszava alapján, de a 26. sor első szava a kézirat szerint: *s*) – ÖM 1955. I, 156, 410. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 210. sz.

218. Lányszépség dicsérete

Dicsérlek hát, míg minden erőm itthagy:
A férfiből kiszakadt gondolat vagy,
Hallgatsz, de szól a trombiták szava
S ledől az elzárt Jerichó fala.

5 Remek városok, puszták és az ég is –
Körülötted van minden s azért mégis
Csak téged lát meg, téged, aki lát.
Éretted volt csak eddig a világ...

10 Eh, ostoba, nem így, de lelkesebben,
Mint tűzimádónak vak rengetegben
Áldó hozsánna zengne ajkirul,
Ha körülötte az erdő kigyul!...

15 Csak vergődés a méltó hódolat: ha
Egy kőre lépsz, az fájdalmunk darabja.
S hogy befejezzem a dicséretet,
Szedjenek nagybetűből TÉGEDET!!

Helyesírási eltérések: 5 k₁ *puszták*, 12 k₁ *kigyúl*. k₂ *kigyúl!*... (Az ú ékezte áthúзва.) 15 k₁ *dicséretet* – 16 k₁ *TÉGEDET*.

Szövegforrások:

k₁ A legutolsó harcos című, 1924 októberében összeírt füzet (JAM) 108. sztl. lapján. A lap alján: *Csönd, 1923. ápr (márc.)*

k₂ PIM JA 971. (Espersit Mária tulajdonából.) Tintával írt tisztázatot. E kiadás főszövege.

MÉ 1941. 142. (Radnóti Miklós közlése k₁ Szabolcsi Gábor által készített gépiratos másolata, PIM JA 144/C/9. alapján.) – ÖM 1952. I, 89, 375. (Mint MÉ 1941.) – ÖM 1955. I, 91, 383. (Mint MÉ 1941.) – ÖV 1984. 214. sz.

219. Riának hívom

- Riának hívom őt
De éppúgy mondhatnám sónak, vagy villámnak is
Sok értelmetlen dolgot csinálunk, azt mondjuk rá, hogy szép s azu-
tán kiejtjük kezünkből
Röntgenfényből faragták, átsugárzik a falakon és szavaimon
5 Haj, de igen messze van
Ha egyedül vagyok, odaül homlokom elé, nagyon fájhatok neki
Sóhajt s testemre hullajtja fájdalmait
Csodálatos, hogy más nem vette észre feje fölött a virágokat
Pedig én láttam, hallottam is, színes harangokat dobálnak jobbra-
-balra
10 Belőlük mosolyognak föl jövőbeli gyerekei
Közöttük jár, nagy gonddal ügyel rájuk, de erről sem tud
Azt hiszi ilyenkor, hogy takarít, vagy, hogy engem kínál meg va-
csorával
Egy hangvilla két ága vagyunk
S mégis, ha egymásra nézünk
15 Néha rekedten száll föl a szomorúság.

Szövegforrása egy elveszett kézirat Szabolcsi Gábor által készített gépiratos másolata: PIM JA 146/7. Az í-ú betűkre az ékezeteket én tettem ki.

MÉ 1941. 161. (Radnóti Miklós közlése.) – ÖM 1952. I, 219, 417. – ÖM 1955. I, 233, 430. (A 11. sorban hibásan: köztük) – ÖV 1984. 218. sz.

220. A fergeteg ormán

Szólnom kell akármit is és ha már együtt vagyunk, hát nektek be-
szélek
Mindegy, ha azt is hiszem, hogy magamnak szólok
Néha meghalljuk nevünket, de akkor ott vagyunk, ahol a madár se
jár
A fergeteg ormán sugárzunk fölfelé, messze a szavak portengerétől
5 Csak a szívünkéből zuhanó szelek lengetnek fölfoghatatlan villa-
mosságot
Följebb tolom fejemről a fellegeket, de azért érzem a levegővel
Cirógatnak a tavalyi bimbók s a lehullt levelek nyomdokai
Szólnom kell akármit is és ha már együtt vagyunk, hát nektek
beszélek
A madarak meghalnak fölötte, szívére hull kicsi, hideg testük
10 Nagyon szegény az ember
Ha egyedül van és kedvesét szeretné harapdálni
De úgy, hogy az őneki mégse fájjon.

A vers a Nem én kiáltok XVIII., Weismann Malvinnak ajánlott példányába van beírva, ajánlással együtt, melynek kelte: *Makó. 1925. febr. 5.* (Kat. 2008. sz.) A verset 1941-ben fedezte fel Szabolcsi Gábor, akkori másolata alapján (a Cserépfalvi Imrének 1941. nov. 14-én írt levelében, Cserépfalvi örökösének tulajdonában.) közölte a Népszabadság 1977. február 5-i számában, két szöveghibával: 4 a *sugarak* 7 lehullott, valamint számos központozási hibával. Az eredeti kézirat a Központi Antikvárium 2005. májusi aukcióján kerül árverésre.

ÖV 1984. 219. sz. (Szabolcsi Gábor hibás másolata alapján.)

221. Rossz volt, elszéledt szivemből

- Az asztal alól fölnyúlnak emlékeim
A halottak is eszembe jutnak, pedig sohase gondolok rájuk
Kedvesemben a lányok, asszonyok összebúnak és dideregnek
Fuldokló kapkod valahol utánam
5 Tenyerembe dobom a fejem
Az a muzsika, a füveké, láttátok-e? szép volt
A föld meleg arcával simogatott, behunyt szemmel fekszem a szemében, vele látok, egy kisgyerek lehelete ringat
S akkor valaki elszéled szivemből, rossz ő nagyon
Tegnap délután könnyezett a föld
10 Mi lesz fölösleges virágaimmal?

A kézirat szövegváltozatai:

Cím	Szomorú
2	<i>Szél és gondolat a halottak lélekezete, ki fejt meg</i>
6	<i>Ő az a muzsika, a füveké, láttátok-e, szép volt</i>

Helyesírási eltérések: 1 J *felnyulnak* k *fölnyúlnak* 3 J *összebunak* k *összebúnak* 7 J *kis gyerek* k *kisgyerek*

Szövegforrások:

k PIM JA 47. Tintaceruzával írt tisztázat.

Jel 1925. május, 10. E kiadás alapszövege. Az 1., 3. és 7. sor helyesírását a kézirat alapján javítottam.

MÉ 1941. 163. – (Radnóti Miklós közlése a kézirat Szabolcsi Gábor által készített gépiratos másolata, PIM JA 144/A/32. alapján.) – ÖM 1952. I, 221, 417. (A kézirat alapján.) – ÖM 1955. I, 225, 429. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 220. sz.

222. Ekrazittömeg

- Ki lesz a madár, ha meghalunk és a világok ékköveit csiszolgatjuk
Az utak lassanként fölemelkednek s észre se vesszük, hogy leve-
gőben járunk
Eltévedt sugaraink visszaszállnak a vadmadarak tojásaiba
Kiégett kiáltásokból épül a porszem
- 5 Az óceánok színén gondolat lebeg és gyógyítgatja holdkörös
testvéreit
Holttetemek, nosza ugorjatok ki barátaimból
Lelkünket kivisszük a napra melegedni
Lángok csúcsain zuhanunk és emelkedünk fürkészhetetlen titka-
inkkal
- 10 Oly mértékben sírunk, amint a vizek párolognak
Füvek láthatatlan fényszálaiból
Együgyű szavakat szövögetünk, melyek szomorúan mosolyognak
a tükör előtt
De kegyetlenül bízom az erőmben
Elbocsátom távozó éheimet
Nagyszerűen
- 15 Konok ekrazittömeg
Arcotok mögött a hangtalan mélység és szívetek
Lassan végkép lesüllyednek benne a befalazott, lobogó aranyajtók.

Szövegforrása egy elveszett kézirat Szabolcsi Gábor által készített gépiratos másolata: PIM JA 146/6. A cím kettős gépelési hibáját (Ekra*sitt*ömeg) javítottam, az í-ü-ű betűk ékezetét hozzávetőleg pótoltam.

MÉ 1941. 159. (Radnóti Miklós közlése.) – ÖM 1952. I, 235, 423. – ÖM 1955. I, 247, 435. – ÖV 1984. 221. sz.

223. Esti felhőkön

Esti felhőkön fekete fű nő lassan fölszítja a fényességet és gyémántlevegőt locsol izzadt arcainkra
nyugodt lehelet a világ ellebeg a jéghegyek fölött
ezek ilyenkor egész elolvadnak
ha követ dobunk föl nem esik vissza hanem csókká válva nagy meleg szárnyakon röpül föl-föl egészen mihozzánk
5 csontjainkban a velő foszforeszkál akár a sarkcsillag
kettejük fényénél meglátjuk a vizet és kenyeret melyek elbujtak
tenyereinkben
mi az igazság kérdem a falaktól
erre eltűnnek és a csillagok alatt valamennyien itt ültök körülöttem
a szemhéj selyemüvegéből van simogat ha lecsukjuk de azért tovább látunk
10 az áloé másodpercenként virágozik álmainkban
ismeretlen kedvesünkkel hálunk ő az aki cirógtatván figyelmeztet
ha takarónk lassacskán lecsúszik.

Szövegváltozatok:

- 2** F k *A világ hasonlóan a nyugodt lehelethez, ellebeg a jéghegyek fölött*
8 F k *A sor után még két sor:
Én egy szabadvers ritmusa vagyok, te is az vagy, ő is
És a szabadversek összefolynak a tejútban*

Egyéb eltérések: **1** k F *nő*, **2** k *lehelethez* **3** F *elolvadnak*. **4** KN Szedési hiba miatt két sorban: [...] *válva | nagy* [...] k *föl*, KN *követ* (Sh.) k F *követ* [...] *vissza*, [...] *föl föl* **5** k F *foszforeszkál*, **6** k *kenyeret*, **7** k F *igazság*, **8** k F A sor után nincs köz. k A sor utáni második többletsorban: *tejútban* **9** k F *van, simogat, ha lecsukjuk*, **11** k F *hálunk, ő az*, [...] *figyelmeztet*,

Szövegforrások:

k ismeretlen helyen; Szabolcsi Gábor által készített gépiratos másolata: PIM JA 146/9. A sorok nagybetűvel kezdődnek.

Fundamentum [1925. jún.] A sorok nagybetűvel kezdődnek.

Kassai Napló 1927. febr. 27. E kiadás alapszövege. A 4. sor sajtóhibáit javítottam.

MÉ 1941. 87. – ÖM 1952. I, 224, 418. – ÖM 1955. I, 228, 429. – ÖV 1984. 222. sz.

224. Érik a fény

Megrázhatom fáimat, már közelednek testvéreim.

Ívlámpák vagyunk egymás szivei fölött, a kicsi madarakat látod-e vállainkon?

Mi vagyunk azok és szelid arcunk is egymáshoz ér –

Nyissuk ki egészen magunkat, egyszerre jusson mindenki a szeretetbe.

5 A Napra akasztjuk sugarainkat, megszabadult kenyerek telepednek küszöbeinkre

Gyémánthidak szökkennek mindenfelé s az elaludt aknák

Pacsirtákként emelkednek szivünkbe és szeliden fölrobbannak csókjainkban.

Hát pazaroljuk szét harangjainkat, kitárt ajtónál mosolyogjunk

Szemünkben rejtőzik a torony, melyről beláthatjuk ismeretlen hazánk vidékeit

10 Készen vagyunk már égboltjainkkal s készen vagyunk a fényeségre

Aki hajnalonta gyöngé virágokat okoz.

A Jel 1925. májusi számából. A vers alatt: (*Szeged.*) A 2. sor *Ivlámpák* szavát hosszú *í*-vel írtam, a vers egy-egy részletének ajánlásokban található idézetei alapján. (Lásd e kiadás 3. kötetének jegyzetében.) A többi *i* az ajánlásokban is rövid.

ÖM 1952. I, 223, 418. (A 7. sorban hibásan: *felrobbannak*) – ÖM 1955. I, 227, 429. (Mint ÖM 1952. A 6–7. sor hibás sorbeosztással.) – ÖV 1984. 223. sz.

225. Én dobtam

Én dobtam ide magamat, szivünkben vakok topognak, de szándékunk egyet jelent a rádiummal

Maholnap Jehovák leszünk, hogy emberré teremtsük magunkat újra

Ez a szerelem s a patakhúrú ének, mely most kinyujtozkodik, hogy fölérjen valahogy kedvesem bokájáig

A lélek hullámhossza éppen a magasságom, ezért van az, hogy csóknak mondjuk a szédítő naprendszereket

5 Forognak és zengő fekete hajuk alatt szelíden mosolyognak az imádságok.

Nehéz álomban hervadnak az órák

De violakert úszik belőlünk arasznyira a város fölé

Odaindul a vonat s a könnyek árnyékában odasikoltanak a karcsú tornyok

Hát gondolatok a hárfaszemű fiatalokra, szegények

10 Nincs, aki friss, tiszta vízzel borulna ártatlan életükre.

Szövegforrása egy elveszett kézirat Szabolcsi Gábor által készített gépiratos másolata: PIM JA 146/5. Az í-ú-ű betűk mindenütt hiányzó hosszú ékezetét hozzávetőleg pótoltam.

MÉ 1941. 157. (Radnóti Miklós közlése.) – ÖM 1952. I, 217, 416. – ÖM 1955. I, 231, 430. – ÖV 1984. 224. sz.

226. Most fehér a tűz

- Vigasztaljátok a szenvedő alkonyokat, közéjük való kedvesem is
Szomorú lángjaival zokogva kergetőzik
- Elöttem szalad, megcsókoltam s az idő nagy némasággal elsüllyed
 körülöttünk
- De üres kezemmel hiába kapkodok utána
- 5 A fájdalom vakító felületén
 Temetőben világít a villany
 Könnyeink fekete kristályokat mosnak
 Nincsen szavunk, amit kimondhatnánk
 Elhamvadt maradék álmunk
- 10 Csak a gyilkosok sötét reményei világítanak még.
 A butaság expresszvonaton robog előttünk
 Minden madarunk szárnyaszegett
 Olyan ártatlan, mint a kavicsok fehér homlokai
 Én mindig Riának hívtam
- 15 Gyékényünk sincs és mégis kihúzzák alólunk
 Ünnepeink ájultan hevernek
- Énekelj tiszta szomorúság
 Lefekszem itt, a hold a fejemalja
 Énekelj tiszta szomorúság
- 20 Lefekszem itt, a hold a fejemalja.

Szövegforrása egy elveszett kézirat Szabolcsi Gábor által készített gépiratos másolata: PIM JA 146/3. Az í-ú-ü betűk mindenütt hiányzó hosszú ékezetét hozzávetőleg pótoltam.

MÉ 1941. 154. (Radnóti Miklós közlése.) – ÖM 1952. I, 220. 417. – ÖM 1955. I, 234, 430. – ÖV 1984. 225. sz.

227. Néha szigetek

Néha szigetek buknak föl fejünkben, madarak szállnak el fölöttük,
új, csodálatos növényzet magvait hullajtják rájuk
A gép arcából is csurog verejték, anyák szeméből könny, rólunk a
munka olajcsöppjei
Lassan így fordul tovább a világ
Tegnap azt hittem, körtefa vagyok s még ma is jönnek hozzám kis-
gyerekek
5 Csókolnak és megrázzák bennem a roskadó körtefákat
Első szerelmem spirituszba raktam s most néha elnézem, milyen
furcsa kis állat
Szervusz, szervusz, hogy vagy, köszönöm megvagyok és te, hát
csak lassan, ilyenkor mintha vágyunk se volna
De vacogva mászkálunk Mont Blancok tetején s imádkozunk, te
Isten, te Isten
10 Mért nem teremtesz hegyeket is
Nektek úgy adom oda magam, mint az anya meleg teli mellét az ő
éhes kicsikéjének
A bokrok már alszanak, én is lefekszem tibennetek, hogy reggel
kéznél legyenek majd kedvelt, acélhomlokú szerszámaim.

Szövegforrása egy elveszett kézirat Szabolcsi Gábor által készített gépiratos másolata: PIM JA 146/4. Az í-ú betűk mindenütt hiányzó ékezetét hozzávetőleg pótoltam.

MÉ 1941. 156. (Radnóti Miklós közlése. A 6. sor kimaradt.) – ÖM 1952. I, 218, 417. (A 6. sorban hibásan: elnézem, *hogy*) – ÖM 1955. I, 232, 430. (Mint ÖM 1952. Az 1. sorban hibásan: hullajtják) – ÖV 1984. 226. sz.

228. Keserű

Ó rádióaktivitás! most olvasom és görögdinnyét eszem és erősen
tudom
Hogy a világ csak bennünk változik
Színes kereplő vagyok csupán, halljátok? arcom átlátszó, mögötte
virágok röpöknek, amint fölbuhtak az elektromos hullámok-
ból
Szeretőtől is elszakít a humanista század, ó lepipált szomorúság,
gyútsd föl ma éjjel a menhelyeket
5 A bárányok birkák, én számár vagyok s csak hosszú elnyúlt árnyé-
kom a pásztor
Ha szemem behunyom, az eroplánok lezuhannak és azok is
Melyek belőlem szállnak föl naponta
Te csillogó porszem, állítsd el aranyos motoraidat, reggel úgyis ki-
söpör az asszony
Ó az asszony, a szeretőm csak sír, csak sír és könnyei tovább hajt-
ják a régi turbinákat
10 Kár, kár miértünk is
De éljenek a köszörűs inasok, akik füttyörésznek
És nem is tudják, hogy az égbolt fejünk fölül elvitorlázott a pénz-
tárcákba.

Szövegforrása egy elveszett kézirat Szabolcsi Gábor által készített gépiratos másolata: PIM JA 146/2. Az í-ü-ű betűk mindenütt hiányzó hosszú ékezetét hozzávetőleg pótoltam.

MÉ 1941. 152. (Radnóti Miklós közlése.) – ÖM 1952. I, 216, 416. (Az 1. sorban hibásan: olvasok) – ÖM 1955. I, 230, 430. (Mint ÖM 1952, két további hibával: 3 a virágok 7 száznak) – ÖV 1984. 227. sz.

229. József Attila

József Attila, hidd el, hogy nagyon szeretlek, ezt még anyámtól
örököltem, áldott jó asszony volt, látod, a világra hozott
Az életet hiába hasonlítjuk cipőhöz vagy vegytisztító intézet-
hez, mégiscsak másért örülünk neki
Naponta háromszor megváltják a világot, de nem tudnak gyufát se
gyujtani, ha így megy tovább, nem törődöm velük
Jó volna jegyet szerezni és elutazni Önmagunkhoz, hogy bennetek
lakik, az bizonyos
5 Minden reggel hideg vízben fürdetem gondolataimat, így lesznek
frissek és épek
A gyémántból jó, meleg dalok nőnek, ha elültetjük a szivünk alá
Akadnak olyanok, akik lovon, autón és repülőgépen is gyalog van-
nak, én a pacsirták hajnali énekében heverészek, mégis túlju-
tottam a szakadékon
Igazi lelkünket, akárcsak az ünneplő ruhákat gondosan őrizzük
meg, hogy tiszta legyen majd az ünnepekre.

Szövegforrása egy tintával írt tisztázat: JAM 68.1.1. (Raffai János tulajdonából.) Az 5. sorban toll-
hiba: *fürdem*

It 1954. 352. (Péter László közlése.) – ÖM 1955. I, 229, 430. – ÖV 1984. 228. sz.

230. Kilóméterekkel

- Kilóméterekkel vagyunk magunk előtt és meglóbáljuk elvesztett
lelkeinket melyekben vágyaink virrasztanak
Eltáncolt öregek felülnek még az ágyon
Titokban fejet is függesztenek hajuk alá, hogy megtévesszék a mit-
sem sejtő gondolatokat
Pedig hiába minden szakértelem mikor hajnali levegő siklik szí-
vünkön át
- 5 Kedvesünk ő, akinek meg kell köszönni párunk libegő mosolygását
És mégis körülményes becsukott kézzel járni a szemünkben
A világ is több sokkal, ha kinyújtózunk, nagy hegyekre mászunk
És mélyen hullámaink alatt kábelek szállnak melyek tengerbe vetik
elkorcsult fiaikat
- 10 Angyal kovályog nyelvünk felületén
Szikrasineken vörösmodonyok zuhannak előre
Szemtől szembe
Ria karcsubb a liliomillat esteli árnyékánál
De csapzott homlokomon kinyílnak a sípok
Feszültség szemverős rakétaiban röppentsük föl a fiatalok egyet-
len osztályharcát.

Szövegforrása: Levelek. Szerk. Heves Ferenc és Erg Ágoston. 1926. május 15. A vers alatt: *József Attila (:Wien:)*

It 1955. 190. (Szabolcsi Miklós közlése.) – ÖM 1955. I, 269, 440. – ÖV 1984. 229. sz.

231. Nekem mindegy

Nekem mindegy, van isten, vagy nincsen
S bizonyisten hinnék benne,
De még annyi szabad időm sincsen.

5 Ha megsegít, csak neki jobb,
Ha nem segít, rosszabb se lesz.
Ha van, hát a mostaninál
Ugyse lehet rosszabb,
Ha van: kutyába se vesznek,
Ha nincs: kutyába se vesznek,
10 Se nem jobb, se rosszabb.

Előbb-utóbb a szegénynek
Ugyis meg kell bolondulni,
Vagy fölakasztódni valamelyik ágra,
Ha csak észre nem tér,
15 Mert a szegény itt az isten,
Világot-teremtő isten,
A gazdag csak angyal,
Sóhajtásunk ad rá szárnyat
S a vonagló teremtésben
20 Minek kell az angyal?

A Népszava helyesírási eltérései: *Cím mindegy... 1 mindegy: 3 szabadidőm 7 Ugy se 17 angyal;*

Szövegforrásai:

Népszava 1924. dec. 25.

k A legutolsó harcos című, 1924 októberében összeírt füzet (JAM) 64. sztl. lapján. A lap alján: *Népszava* A költő eszerint a füzet összeírásakor már beküldte a verset a Népszavának, s a kézirat szövege a későbbi. E kiadás főszövege.

Bálint György, 1940. 149. (A Népszava alapján.) – ÖM 1952. I, 174, 407. (Mint Bálint Gy.) – ÖM 1955. I, 184, 418. (Mint Bálint Gy.) – ÖV 1984. 230. sz. (Mint Bálint Gy.)

232a. Dícsértessék [I.]

Rózsa, rózsza, szállj és énekelj
És dícsértessék rút hazug szava,
Olyan hajnal lengesse szívét,
Amily örök bennem ő maga.

5 Minden lelkem kőrákás neki
S fölötte holt galambok csapata.
Találja meg a virágot magában,
Ha nincs is színe, nincs is illata.

10 Jutott nekem valahogy ezért
Egy egész, tőle lopott pillanat,
Mikor nem vágytam. És még akkor is
Minden kristály sirva széthasadt.

15 Trónján, sötét, különös fényeken
Siklik bennem és nem tudni hova.
Kiégeti a szememet belülről.
De dícsértessék rút, gonosz szava.

E kiadás alapja egy kézírathasonmás: Tiszatáj 1956. 179. Szabolcsi Gábor közlése. Az eredeti kézirat Kesztnér Zoltán, majd a közlő tulajdonában volt, jelenleg ismeretlen helyen van. Tintával írt tisz-tázat. Kelte: *Makón, 1924. október 6. 2-3. ó.*

232b. Dícsértessék [II.]

Rózsa, rózsza, szállj és énekelj...
És dícsértessék csúf, hazug szava,
Olyan hajnal lengesse szívét,
Amilyen örök bennem ő maga.

5 Minden lelkem csak kórákás neki.
Fölötte holt galambok csapata –
Mélyen magában leljen a virágra,
Ha nincs is színe, nincs is illata.

Dícsértessék. Tőle szállt fölém
10 Egy magasztos nyugalmu pillanat,
Mikor nem vártam. És még akkor is
Minden kristályom sírva széthasadt.

Csúcsán, sötét, különös fényeken
Siklik bennem és nem tudni, hova.
15 Kiégeti a szememet belülről.
De dícsértessék csúf, hazug szava.

Szövegváltozatok:

- 2 k₁(1) *És dícsértessék csúf, go* (Azonnal a véglegesre javítva.)
4 SZ k₁₋₂ *Amily örök bennem ő maga.*
11–12 SZ k₁ *Mikor nem vártam. S ő még akkor is*
Kristályom mind sírva széthasadt.
13 k₁(1) *Trónján, sötét, különös fényeken*

Egyéb eltérések: **Cím** SZ *Dícsértessék*. k₂ *Dícsértessék* **1** SZ k₁₋₂ *énekelj* **2** SZ k₂ *dícsértessék* k₁ *szava*<,>. **3** NÉ *szívét* SZ k₁₋₂ *szívét*, **5–6** SZ k₁₋₂ *neki* S *fölötte* [...] *csapata*. **8** SZ *színe*, **9** SZ *Dícsértessék*. **12** k₁ *sírva széthasadt* (A pont hiánya th.) **14** SZ k₁ *tudni* **15** SZ *belülről*. **16** SZ *dícsértessék* k₁ *csúf* <gosz> *hazug*

Szövegforrások:

- Szeged (hírlap) 1924. okt. 12.
k₁ A legutolsó harcos című, 1924 októberében összeírt füzet (JAM) 86. sztl. lapján. A lap alján: „Szeged” 1924. okt. 12.
k₂ fényképe: PIM JA 1007/2. Az eredeti kézirat 1952-ben Tettamanti Béla tulajdonában volt. Tintával írt tisztázata a Nem én kiáltok előfizetés-gyűjtő ívének (november eleje) hátlapján.
Nem én kiáltok (1924. dec.) 25. E kiadás alapszövege. A 3. sor végére vesszőt tettem.

ÖM 1952. I, 168, 405. – ÖM 1955. I, 178, 416. – ÖV 1984. 231. sz.

233. Magyarok

Bezárva okos örültek közé,
Szenvedünk, mint az eldugott kenyér.
Rab szíveink örök szerelmese,
A nagy világ minket hiába hív!
5 Ó nagy világ, csak érted éltünk eddig,
Száguldó, vad ménesek nyomán
A barna földek tompa dobaját
Szívünk teérted dobogta tovább
És mozdonyaink szálló dübörgése
10 Feléd lengeti most is lelkeinket!
S a nyomorultak, ők, akik miatt
Még temetőnek is kicsi lett világunk,
Még ők biztatnak, hogy a pusztulást
Hős bátorsággal s daccal kell kibírnunk.
15 Hát lesz-e magyar, ha mi nem leszünk?
Ó be kicsi az ő piszkos vágyuk,
Alig látszik, hogy fájdalmunkra csöppent.
Sikoltani!
Ha levegőtlen vihar a jajunk,
20 Akkor is csak
Sikoltani!
Hogy minden búzatábla szeme kiperegjen.
Ó jaj, mi igazán tiszták vagyunk,
Nekünk nyisson ajtót a reménység!

Szövegváltozatok:

- 6–7 NÉ *Száguldó, forró ménések után*
A barna földek múltó dobaját
12 NÉ *Temetőnek is kicsi lett világunk,*
22 NÉ *Hogy minden búzatábla kiperegjen.*

Egyéb eltérések: **2** SZÚ *kenyér* (Sh.) NÉ *kenyér*. **4** SZÚ *hív!* NÉ *hív!* **8** SZÚ *Szívünk* NÉ *Szívünk* **14** NÉ *kibirnunk!* **16** NÉ *vágyuk!*

Szövegforrások:

Nem én kiáltok (1924. dec.) 62. A kétrészes *Magyarok* II. részeként. Az I. rész az 1923. febr. 15-én írt *Minék magunkat lassan ölni...* kezdetű, lásd 112b. sz. alatt. Utánközlése: Színház és Társaság (Szeged) 1925. dec 28. (Két hibával: **2** az hiányzik; **5** élünk)

Színházi Újság (Szeged) 1925. jan. 17. E kiadás alapszövege. A 2. sor végére pontot, a 4. és 8. sorban egy-egy *i*-re hosszú ékezetet tettem.

ÖM 1952. I, 75, 370. – ÖM 1955. I, 80, 378. – ÖV 1984. 235. sz.

234. Férfiszóval

Énektestű és ismeretlen
Ő, az igazi kedves mindig.
Szivünk ormán él s minket is
Szelíd erővel odaindít.

5 Hogy meredekjén bátorítson,
Szerelme mély mezőkre tárul,
Ilyenkor egy-egy üstökös-láng
Lelkünkbe hull a homlokárul.

10 Mosolya vízcsepptiszta tenger
S az ő szomorú mosolyába
Beléömlik minden más asszony
Tisztító, éhes kacagása.

15 Szelid keze csak símogat majd,
Szeméből kibuggyan a kláris.
Zenélő, örök sebeinkből
Kihajtanak még violák is!

Szövegváltozatok:

15–16 SZ k *S az én zenélő sebeimből
Kihajtanak a violák is.*

Egyéb eltérések: 4 NÉ *Szelid* k *Szelíd* 5 NÉ *bátorítson*, SZ k *bátorítson* 6 k A *mély* szó beszúrva, leírási hiba javítása. SZ k *tárul*; 7 k *üstökös-láng* SZ NÉ *üstökös-lány* A *Nem én kiáltok* Földi Ilonának ajánlott példányában a költő *üstökös-láng*-ra javította. (József Attila összes versei és műfordításai. Sajtó alá rendezte B. Szabó György. Novi Sad 1952. 514.) 9 NÉ *vízcsepptiszta* k *vízcsepptiszta* 11 k *Beleömlik* (Th.) 14 SZ k *kláris*

Szövegforrások:

Szeged (hírlap) 1924. nov. 23. Az i-u-ü mind rövid.
k Jeddi Emil tulajdonában. Tintával írt tisztázat. Xeroxmásolata Péter Lászlótól: Int. Archívum, Szeged.

Nem én kiáltok (1924. dec.) 19. A *Férfiszóval* II. részeként. Az I. rész az *Erdő vagy...* kezdetű, lásd 154. sz. alatt. E kiadás alapszövege. A 7. sor sajtóhibáját javítottam; a 4., 5. és 9. sorban egy-egy i-t a kézirat szerint ékezttem.

ÖM 1952. I, 170, 406. – ÖM 1955. I, 180, 417. – ÖV 1984. 232. sz.

235. [A műterem...]

A műterem kopott, öreg falán
Reám nevet száz ismeretlen ember.
Ez gyermek itt, az már nincs is talán,
Ez pocsolya, az kristálylelkü tenger.

5 Reám nevetnek bágyadtan, vigan
S az én arcomat mosolyogják össze.
Ez engem álmodik álmaiban,
Az engem átkoz, hogy szívét fűrössze.

10 S én nem vagyok és nincsen más, csak ők,
A szomorúak és a nevetők,
Én arcomat hogy összemosolyogják.

Mint szívemben a dolgok képei
Búsán és vigan összenevetik
Az Ennám is erősebbnek arcát.

Kézirata: OSZK Analekta 11.770. Cím nélkül. Hátoldalon ajánlás: *Homonnay Zolinak, azért is, mert ő vette ki belőlem. Makó, 1924. nov. 1. A 3., 7. és 11. sor (az utóbbi kétszer) módosítva; a korábbi szöveg:*

- 3 (1) *Egy-kettő (Azonnal javítva.)*
- 7 (1) *A lány engem álmodik álmaiban*
- 11 (1) *Hogy összemosolyogják arcomat.*
- (2) *Hogy összemosolyogják én arcomat.*

A 2–3., 6. és 9. sor végén nincs írásjel; az ÖM-mel egyetértésben pótoltam. Javítottam a 11. sor *Hogy és én* szavainak kezdőbetűjét is, melyet a költő a szórend megváltoztatásakor úgy hagyott.

Bálint György, 1940. 129. (Bálint a versnek a „Műterem” címet adta. A 11. sor első szava hibásan: *Az*) – ÖM 1952. I, 99, 379. (Bálint György kiadásából.) – ÖM 1955. I, 102, 388. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 140. sz.

1925. február–szeptember

236a. Szegényember a XX. században

Szegényember, hát már megint lázadsz?!

Csak a gyerek szeretne tanulni,
Csak a lányom tarka kötőt kíván,
Csak az asszony szomorú nagyon.

5 Szomorú, szomorú.

Hát tán már elittad mind a fizetséged?

Nem volt nekem uram, soha fizetségem,
Nem is volt, nincsen is semmi fizetségem,
Ha szóltak, dolgoztam piros napestéig.
10 Piros napkelettől dolgoztam, dolgoztam,
Mondta öregapám: nem lesz fizetségem.

Szegényember, hallod? – hord el magad innen!

El is megyek innen a tengeren túlra,
A tengeren túlra, fiaim szivibe,
15 Emitten elmegyek szélvész közepibe,
Danol már, danol a szélkiáltó madár!

A Színház és Társaság (Szeged) 1925. márc. 9-i számából. Három sajtóhibáját javítottam: pótoltam a 3. sorban a névelőt, az 5. sor végi pontot, és sorközt tettem a 6. sor után.

236b. Szélkiáltó madár

Szegényember, hát már megint lázadsz?

Jaj, dehogy lázadok, a gunyám szakadt el.
Másikat szeretnék, olyat, amelyeknek
Kevesebb a foltja.

5 Hát tán már elittad mind a fizetséged?

Nem volt nekem, uram, soha fizetségem,
Nem is volt, nincsen is semmi fizetségem.
Ha szóltak, dolgoztam piros napestéig,
Piros napkelettől dolgoztam, dolgoztam,
10 Mondta öregapám, nem lesz fizetségem.

Hallod-e, te koldus, hord el magad innen!

El is megyek innen a tengeren túlra,
A tengeren túlra: társaim szivibe,
Ott pedig elmegyek szélvész közepibe,
15 Danoljon, ha az kell, hej, de danol is már,
Fennen danol már a szélkiáltó madár.

A Népszava 1925. máj. 9-i számából. Utánközlései: Új Előre (New York) 1925. jún. 14.; Bérmunkás Naptár 1926-ra. New York [1925]. E kiadás alapszövege. A 12–13. sorban egy-egy *u* betűre ékezetet tettem.

Kardos László, 1950. 384. – ÖM 1952. I, 199, 413. (A 11. sorban mai helyesírással: *hordd*; a 16. sorban hibásan: *da/ol*. – ÖM 1955. I, 209, 424. (A 11. sorban mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 241. sz.

237. Tiszta szívvel

Nincsen apám, se anyám,
se istenem, se hazám,
se bölcsőm, se szemfedőm,
se csókom, se szeretőm.

5 Harmadnapja nem eszek,
se sokat, se keveset.
Húszesztendőm hatalom,
húszesztendőm eladom.

10 Hogyha nem kell senkinek,
hát az ördög veszi meg.
Tiszta szívvel betörök,
ha kell, embert is ölök.

15 Elfognak és felkötnek,
áldott földdel elfödnek
s halált hozó fű terem
gyönyörűszép szívemen.

Helyesírási eltérések: 3 SZ *szemfedőm* (Sh.) 5 PMH NSZ NY *eszek* 6 SZ k_{1-2} NY NA *keveset*, D *keveset*; 7 M *Húsz esztendőm* SZ D ÚK k_3 *Húszesztendőm* k_1 PMH NY *Húszesztendőm* KN NA *húszesztendőm* k_2 *húszesztendőm*: 8 M *húsz esztendőm* SZ D ÚK *Húszesztendőm* k_1 PMH NY *Húszesztendőm* KN k_2 NA *húszesztendőm* k_3 *húszesztendőm* 9 PMH D *Hogy ha* KN *hogy ha* 11 ÚK KN *szívvel* 12 D *ölök...* 14 PMH *elfödnek* – 15 D *S halált-hozó* ÚK *S halálthozó* k_2 *s halált-hozó* KN *s halálthozó* 16 SZ NSZ *Gyönyörű szép* k_1 ÚK *Gyönyörű szép* k_2 *gyönyörűszép* k_{1-3} *szívemen*. NY *szívemen...*

Szövegforrások:

Szeged (hírlap) 1925. márc. 25. Az i-u-ü mind rövid.

k_1 PIM JA 445. (Lökös Zoltántól.) Tintaceruzával írt tisztázat. Hasonmása: Szántó J. 1958. 110. és Németh Andor: József Attila. 2. kiad. Bp. 1991. 37.

Prágai Magyar Hírlap 1925. okt. 18. A 7. és a 8. sor *Húszesztendőm* szavának kivételével az i-u-ü mind rövid.

Diogenes (Bécs) 1926. ápr. 10. Az i-u-ü mind rövid.

Népszava 1926. ápr. 29. A 15. sor *fű* szavának kivételével az i-u-ü mind rövid.

Nyugat 1926. szept. 15. Cím nélkül, Ignotus tanulmányában. (Kortársak... 63. sz.)

Új Kelet (Kolozsvár) 1926. nov. 2. Gaál Gábor tanulmányában. (Kortársak... 64. sz. A vers szövege itt a Medvetánc alapján.) Mindegyik szakasz végén pont van, egyébként írásjelek nélkül.

A fenti forrásokban a sorok nagybetűvel kezdődnek.

Kassai Napló 1926. dec. 5. A cím és a szöveg első szava nagybetűvel kezdődik; a cím s a vers végén pont van; ettől eltekintve végig kisbetűvel, írásjelek nélkül.

k_2 xeroxmásolata: PIM JA 1004. Az eredeti kézirat lelőhelye: American Hungarian Foundation, New Brunswick, USA. Ladányi Imrétől, akinek a költő 1928 szeptemberében ajándékozta. Tintával írt tisztázat.

k_3 a Makai család tulajdonában volt (1970-ben tanulmányozhattam), de elveszett. (Makai Ádám szíves közlése.) Tintával írt tisztázat.

Nincsen apám se anyám (1929. febr.) 7. Utánközlései: Új anthológia. Összeállította Babits Mihály. Bp. 1932. 88.; Brassói Lapok 1932. jún. 19.; Magyar Hírlap 1929. máj. 26. A kötet Hatvany Lajos által írt ismertetésében. (Kortársak... 96. sz.); az Új anthológia szövegének utánközlése: Magyar Szemle 1933. január–április, 169. A kötet Katona Jenő által írt ismertetésében. (Kortársak... 212. sz.)

Medvetánc (1934. dec.) 17. Utánközlése: Brassói Lapok 1935. ápr. 21. E kiadás alapszövege. A 7. és 8. sorban a *húsz esztendőm* szót egybeírtam.

A költő 1927 elején a vers francia nyelvű változatát is elkészítette. (Lev. 132.) Ennek szövege ismeretlen.

ÖM 1952. I, 200, 413. – ÖM 1955. I, 210, 425. – ÖV 1984. 242. sz.

238a. A távol új s új egeket szór

A távol új s új egeket szór,
Szép testem napos szavakat szól
S a kenyerek erősen, bízva
Kelnek,
5 Harangszó ömlik a Tiszába,
Frissen, nyujtózva kel a lárma,
Derékig mosdok s a vizet
Reápaskolom szívemre.
Oly hűsen, tisztán símul hozzám,
10 Úgy ring a tálban, úgy zenél,
Mint a danoló lányok melle.
Akinek kitárt a szobája,
Ahhoz a világ így szalad be
És mint papához a gyerek,
15 Mikor új ruhát kapott
S abban is szabad karikázni.
Nem fogok senkit se magázni,
Hiszen mi jól ismerjük egymást
És tagjaimból a kenyéríz,
20 Tej, víz s a csók is szerte árad,
A munkások közé megyek,
Elvégzem jól én a munkámat.
Fürgén, vigan viszem magam,
Most úgyis én vagyok a legszebb
25 És szépet, tisztát kell már egyszer
Fölmutatni az embereknek.
Szeretnek majd, ha eljövök,
Szeretnek, mert közöttük voltam,
Együtt jártunk a széles uccán
30 S zápor előtt velük loholtam.
A gyönyörű elevenek,
Kik a házakat összerakták
S jólépitett szívükből már
Az én szívem ki nem tagadják.

A kézirat szövegváltozatai:

Cím	<i>Hajnali vers</i>
6	<i>Frissen-nyújtózva kelek máma,</i>
14	<i>És mint a bölcshez a gyerek,</i>
16–17	<i>S abban is szabad pilickázni.</i>
	<i>Ma nem fogok senkit magázni,</i>
19–22	<i>És tagjaimból a kenyér,</i>
	<i>Hús, víz s a csók is szerteárad.</i>
	<i>Társaim közé megyek,</i>
	<i>Elvégzem szépen a munkámat.</i>
33–34	<i>S az én szívem az ő szivükből</i>
	<i>Most már soha ki nem tagadják.</i>

A kézirat helyesírási eltérései: **9–10** hozzám **S** úgy **18** jólismerjük

Szövegforrások:

k PIM JA 194. Tintaceruzával írt tisztázat. A vers alatt: *Szeged*. Az akkor tulajdonában levő kéziratról közölte Pásztor József, *Képes Figyelő* 1945. 17. sz.

Diogenes (Bécs) 1926. nov. 6. E kiadás alapszövege. Az i-u-ü betűkről mindenütt hiányzó hosszú ékezetet a kézirat alapján pótoltam; a címben az *és* kötőszót az 1. sor alapján *s*-re javítottam; a 28. sort a kézirat alapján pótoltam. (Ez a sor a Diogenesben a *Szeretnek* szó ismétlődése miatt, tévedésből maradt ki.)

ÖM 1952. I, 278, 435. (Az 1. sorban hibásan: *és*) – ÖM 1955. I, 205, 424. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 243. sz.

238b. Reggeli

A kakas forgó szavakat szól,
a néni a tyúknak magot szór
s a kenyerek erősen, bízva,
kelnek,
5 harangszó ömlik a Tiszába,
frissen, nyujtózva kel a lárma,
derékig mosdok s a vizet
reápacskolom fejemre.
Oly hűsen, tisztán símul hozzám,
10 úgy ring a tálban, úgy zenél,
mint a danoló lányok melle.
Kitárt ajtómon szellő jön be,
szaglász, vigyorog diadallal
s mint rozsvetésben kisgyerek,
15 édesen rúgkapál hajamban.
Álmomban kazalról gurultunk,
rózsámmal bukfencet vetettem,
tótágast állnék most is én,
de már munkába kell sietnem.
20 Fürgén, vigan viszem magam,
most úgyis én vagyok a legszebb
és szépet, tisztát kell már egyszer
fölmutatni az embereknek.
Szeretnek majd, ha eljövök,
25 szeretnek, mert közöttük voltam,
együtt jártuk a széles uccát,
zápor előtt velük loholtam.
Az apókkal és az anyókkal,
akik ráncaim tervét hordják,
30 fiúkkal – s lányokkal, kik munka
után a mellüket kibontják.

Szövegváltozatok:

- 1–2 g₁₋₂ *A távol uj s uj egeket szór,
szép testem napos szavakat szól*
13 g₁ *ugrál, vigyorog diadallal*
NKF *Szaglász, kotorász diadallal*
27 NKF *s zápor elől velük loholtam.*
28 g₁₋₂ *Az anyókkal és az apókkal,*

Egyéb eltérések: 2 NKF *szór*, 3 g₁₋₂ *bizva* 6–7 NKF *lárma. Derékig* 8 M *a fejemre.* (Sh.?) g₁₋₂ NA NKF *reápaskolom fejemre. g₃ reápacskolom fejemre.* 14 NA *kisgyerek* 16–17 g₁₋₂ NA NKF *gurultunk s rózsámmal* 21 g₁ *ugy is* g₂ NA *legszebb*, 24 g₁₋₂ *majd* NA NKF *Szeretnek, majd* 26 M *utcát*, g₁₋₃ NA NKF *uccát* 27 g₁₋₂ NA *s zápor* g₃ <s> *zápor*

Szövegforrások:

g₁ PIM JA 1002/9. Hosszú ü-vel ellátott írógépen gépelve. Az í és ú betűk hosszú ékezeze nincs pótolva. A gépiratot a költő a Nyugatnak küldte el 1928 szeptemberében.

g₂ a Makai család tulajdonában. Hosszú ü-vel ellátott írógépen gépelve. Az í és ú betűk hosszú ékezeze nincs pótolva.

Nincsen apám se anyám (1929. febr.) 23. A 2. sor *tyúknak* és a 9. sor *húsen* szavát kivéve az i-u-ü mind rövid.

Nagy Képes Friss Naptár az 1935-ik közönséges évre. Bp. [1934.] A 9. sor *húsen* szavának kivételével az i-u-ü mind rövid.

g₃ PIM JA 21/41. Az i-u-ü mind rövid. A 27. sorban egy azonnali javítás. A gépirat a tervezett Tiszta szívvel gyűjteményes kötet összeállításakor, 1934 nyarán készült.

Medvetánc (1934. dec.) 28. E kiadás alapszövege. A 8. sorban az *a* névelőt a többi forrás alapján elhagytam; a 26. sorban az *utcát* szót a többi forrás és a költő helyesírása szerint így írtam: *uccát*

ÖM 1952. I, 341, 453. – ÖM 1955. I, 348, 465. – ÖV 1984. 359. sz.

239. Tavaszi sár

Az uccán a téren és a mezőn is
Zuhog az eső.
Zúg a kanális kiönt az árok
Öreg házak vakolatja máll
5 A lovak tagjain csurog a lé
Az áldott tiszta lé
És a tetőkön is
Víz és sár víz és sár.
Puha meleg sár a föld
10 A lovak a házak az ég
Puha meleg sár.
Az ablakokban gyerekek állnak
Nézik hallgatják esik esik
S az ő szívük is
15 Puha meleg sár.

Most a magok békessége él
Házakban lovakban emberekben
A magok békessége mely leszáll
Oda ahol minden testvér és örök
20 Puha meleg sár.

Milyen jó is vakon zuhanni
Eltékozolt csókjaim után.

Szövegforrása: Színház és Társaság (Szeged) 1925. ápr. 14.

Bálint György, 1940. 145. – ÖM 1952. I, 202, 414. – ÖM 1955. I, 211, 425. – ÖV 1984. 244. sz.

240. Szép csöndesen aludj

Szép este van. Szép csöndesen aludj.
Szomszédjaim is lefeküsznek már
Az uccakövezők is elballagtak.
Messze-tisztán csengett a kő.
5 Meg a kalapács
Meg az ucca
S most csönd van.
Régen volt amikor láttalak.

Dolgos két karod is oly hűs
10 Mint ez a nagy csöndű folyó.
Nem is csobog csak lassan elmegy.
Oly lassan hogy elaluszna mellette a fák
Aztán a halak
A csillagok is.
15 És én egészen egyedül maradok.

Fáradt vagyok sokat is dolgoztam
Én is elalszom majd.
Szép csöndesen aludj.
Bizonyosan te is szomorú vagy
20 Azért vagyok én is szomorú.

Csönd van
A virágok most megbocsátanak.

Szövegforrása: Színház és Társaság (Szeged) 1925. ápr. 14.

Németh Andor, 1938. 209. – ÖM 1952. I, 201, 414. – ÖM 1955. I, 212, 426. – ÖV 1984. 245. sz.

241. együgyü ének

fiatalember húslesztendős velem egyidős
szép szeretőjét nagyon szereti
ugy szereti épp mint medrét a folyó amelyikben a halak is lebúnak
az iszapba ha elfáradtak
csak símogatja és nagyon szereti
ha virágot kap mind odaadja a kenyeret is odaadja nem szegi meg
maga
fölolvassa neki az ujságot megvárja amig elalszik aztán elalszik ő is
tüzet rakni is segít és füttyörészve vágja föl a fát –
ha volna szeretőm én is nagyon szeretném
meleg étellel várna ha jövök – –

Szövegváltozat:

9 k₁₋₂ J SZT D KN R *Éppen mint a medrét a folyó.*

Helyesírási eltérések: 1 k₁₋₂ J SZT D R *Fiatalember*, k₁₋₂ SZT D *húszesztendős*, J R *húszesztendős*, KN *húszesztendős* k₂ D *egyidős*, 2 k₂ *szereti* – D *szereti*, 3 SZT *Úgy* KN *úgy* k₁₋₂ SZT D R *szereti*, D *a medrét* (Sh.) k₁₋₂ J SZT D R *folyó*, k₁₋₂ J SZT D R *lebúnak az iszapba*, k₂ *elfáradtak* – D *elfáradnak*, (Sh.) 4 k₂ SZT KN *símogatja* k₂ D *szereti*, 5 k₁₋₂ J SZT D R *kap, mind odaadja*, [...] *odaadja*, k₂ D *maga*, 6 k₂ A *neki* ebből javítva: *Néki* D *néki* k₁₋₂ J SZT D R *ujságot*, k₁₋₂ J SZT D *megvárja*, SZT *amíg* k₁₋₂ J SZT D R *elalszik*, k₂ D *is*, 7 k₁₋₂ *segít* J R *fütyürészve* k₁ J SZT KN R *fát* D *fát*. – 8 k₁₋₂ J SZT R *szeretóm*, D *szeretném*, 9 D *Éppen*, k₂ *folyó*. –

Szövegforrások:

k₁ PIM JA 496. Vö. 250. sz. k₁.

k₂ PIM JA 1025/5. (Kunvári Lillától.) Tintával írt tisztázat.

Jel 1925. május, 10. A 3. sor *lebúnak* szavát kivéve az i-u mind rövid.

Színház és Társaság (Szeged) 1925. máj. 18.

Diogenes (Bécs) 1927. jan. 8.

A fenti forrásokban a sorok nagybetűvel kezdődnek.

Kassai Napló 1927. márc. 20. A cím és az első szó kezdőbetűjét kivéve végig kisbetűvel. Írásjelek nélkül, csak a cím és a utolsó sor végén van pont.

Reggel (Pozsony) 1927. jún. 5. A sorok nagybetűvel kezdődnek.

g PIM JA 150/24–25. Hosszú ü-vel ellátott írógépen gépelve. A gépirat 1927 őszén, egy tervezett kötethez készült. E kiadás alapszövege. Az í és ú betűk mindenütt hiányzó hosszú ékezetét az 1., 3., 4. és 7. sorban a két kézirat szerint tettem föl.

ÖM 1952. I, 222, 417. (D alapján.) – ÖM 1955. I, 226, 429. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 246. sz. (R alapján.)

242. A paradicsom életté lesz

A fák megálltak mozdulatlan,
A vizek nyugtalanok lettek,
Különös zaj támadt a kertben,
Valami bántotta a kertet.

5 Egy hattyú énekelt és úszott
Hullámos, karsú lebegőben,
Énekelt, úszott s hirtelen csak
Meghalt ott fönn a levegőben.

10 A fűszálak elszomorodtak,
Kis homlokukat eltakarták,
A bogarak szivére köd jött
S a fűszálakat összemarták.

15 Éhes lett minden, a virág is,
Melyet jószagú szellő ápol,
A harmatból a légy kimászott
S Isten eltűnt a trónusáról.

Fellegbe ment, hogy majd a porban
Megsirassa szép, álnok testét.
S két ember – átkozták ők egymást
20 S zokogva már egymást keresték.

A kézirat szövegváltozatai:

Cím	<i>A kert</i>
18 (1)	<i>Megsírt legyen szép, álnok teste.</i>
19 (1)	<i>Egymást átkozta két kis ember</i>
(2)	<i>Átkozta Egymást [!] két kis ember</i>
20 (1)	<i>És mégis csak egymást kereste.</i>

A költő a 18–20. sort áthúzta, és a lap szélére írta a véglegessel csaknem egyező szöveget. Csak az utolsó sor tér el:

S zokogva csak egymást keresték.

Egyéb eltérések: **Cím** SZT *lesz.* (Sh.) **1** NSZ *megállnak* (Sh.) **2** SZT NSZ *vizek k vizek* **6** NSZ *levegőben,* (Sh.) **9** SZT *elszomorodtak.* (Sh.) k NSZ *elszomorodtak,* **11** SZT *szívére k* NSZ *szívére* **14** k *ápol* **19** k(2) *Egymást* A szórend módosítása után így maradt. NSZ *átkozták már egymást* (Sh.)

Szövegforrások:

k PIM JA 936. Tintával írt tisztázat a Szatmári Rózsikának Szegeden, 1925. ápr. 22–23-án írt levélben. (Lev. 89. sz.) Lásd az *Április 11* (243) jegyzetét. Kiadta Szabolcsi Gábor, Tisztatáj 1951. 95. A 18–20. sor szövegét a költő módosította.

Színház és Társaság (Szeged) 1925. máj. 11. E kiadás alapszövege. A cím végéről elhagytam a kettőspontot; a 9. sor végére vesszőt tettem; a kézirat alapján 2. sor i-jét hosszú ékezzel, a 11. sor í-jét röviddel írtam.

Népszava 1925. okt. 3.

Kardos László, 1950. 380. (A Népszava alapján.) – ÖM 1952. I, 205, 415. (A Népszava alapján. A 6. sor javítva.) – ÖM 1955. I, 215, 426. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 247. sz.

243. Április 11

A talló kalászeit hányva
S a verebek közé belesvén
Nagy szél kapott föl egyszer engem
Hirtelen, áprilisi estén.

5 Gyerekeit kereste arra
S engem talált ott épp az utban.
Bömbölt, örült s én mosolyogva
Rengeteg mellén elaludtam.

Vitt falvan, földeken keresztül,
10 Meghempergetett jó sárosra,
Cibálva és kacagva vitt egy
Pesti, csatakos külvárosba.

Az uccán vídám jasszok lógtak
S még vídámabban verekedtek,
15 Kiabáltak, kiabáltunk és
A jasszok végül berekedtek.

Mondom, valami nagy ünnep volt,
A hívek templomokba mentek
És reszketve, szomorú kézzel
20 Áldották őket meg a szentek.

S hogy a harangok búgtak, fölnőtt
A szívekben nagy, esti béke.
A gyilkos végzett emberével
S úgy menekült, kalaplevéve.

25 Reménységnek és tulipánnak
Kicsikis deszka alkotmányba
1905-ben így
Iktattak be az alkotmányba.

A kártyás munkásnak fiúként,
30 S a szép, ifjú mosóasszonynak,
Ligetnek, sárnak, vágynak, célnak,
Fejkendőbe kötözött gondnak.

35 A szegényasszony rég halott már,
 De fiát a szél el nem hagyja,
 Együtt nyögünk az erdőn éjjel
 S együtt alszunk el virradatra.

Szövegforrása a PIM JA 936. jelzetű, tintával írt kézírata: József Attilának Szatmári Rózsikához Szegeden, 1925. ápr. 22–23-án írt levele. (Lev. 69. sz.) A vers hasonmása: ÖM 1952. I. 200. l. után. A levélben *A kert* (242), az *Ezüst élet* (244) és a *Szép lobogóval, vagy anélkül* (245) című versek is olvashatók. A 30. sor végéről lemaradt vesszőt pótoltam.

Tiszatáj 1951. 96. (Szabolcsi Gábor közlése.) – ÖM 1952. I, 203, 414. (A 4. sorban hibásan: *ápri-
lis*) – ÖM 1955. I, 213, 426. (A 19. sorban hibásan: *s*) – ÖV 1984. 248. sz.

244. Ezüst élet

1.

Ne bántsatok, ha most rossz vagyok,
Ha most kicsit halkabban élek.
Halkabban élnek a felhők is,
Meg a halottak, meg a rétek.

5 Győzni épp oly szép, mint a virág,
De én az uccákon lódörgök,
Vagy esőt hallgatok szobámban
S nagyon hallgatok, hogyha dörgött.

Ezüstös lesz majd nagy szivetek,
10 Bárha a győzők ti maradtok,
Zászlótok is ezüstté őszül
S egyszer győzni is elfáradtok.

Csatazaj mögött eljön halkan
Hozzátok is az ezüst élet.
15 Nagyon halkan élnek a felhők,
Meg a halottak, meg a rétek.

2.

Nagycsöndű, komoly kísértet kísér
S hová lépek, kibú a föld alól –
20 Az árnyékom, mely mindenütt követ
S találkozunk is egyszer valahol.

Olyan szép dolog elfáradni és
Pihenni, mit nem ad se harc, se más,
Kedves árnyékban leheverni, le
S bennünk eleve ott a fáradás.

25 Bennünk eleve ott a fáradás,
Mely a szűz hónap testvére lehet –
Ha nagyon fázik már a föld, lehull,
Csak hull a hó s új tavaszig befed.

30 Egy télestén a földet csöndesen
 Betakarta a fáradtság, a szent,
 Az én szavammal együtt, hisz az is
 Végtelen hideg világban kereng.

Szövegváltozatok:

- 1–2** k₁ *Ne bántsatok, én nem álmodok,
 Csak egy kicsit halkabban élek.*
- 6** k₁ *S én nem átkozok és nem könyörgök.*
 k₂ *De én az uccákon dőlögök,*
 k₃(1) NSZ *De én most céltalan lődörgök,*
- 7** k₁ *Esőt hallgatok négy fal közt és*
- 8** k₁ *Nagyon hallgatok, hogyha dörgött.*
 NSZ *S nagyon hallgatok én, ha dörgött.*
- 10** k₁ *Miként ősszel a nyírfás partok,*

Egyéb eltérések: **1** k₃ A *bántsatok* a betűje fölött egy áthúzott ékezet. NSZ *vagyon* **3** NSZ *is* **5** k₁ NSZ *virág* **6** NSZ *lődörgök* **7** k₃ *esőt esőt* (Th.) **9** k₂ *szívetek*, NSZ *szívetek* **10** NSZ *győzők ti maradtok* – **15** NSZ *felhők* **30** k₃ A *fáradtság* szóban a *t* utólag beszúrva.

Szövegforrások:

k₁ PIM JA 936. Tintával írt tisztázat a Szatmári Rózsikának Szegeden, 1925. ápr. 22–23-án írt levélben. Az 1. rész. Lásd az *Április 11* (243) jegyzetét. Kiadta Szabolcsi Gábor, Tiszatáj 1951. 96.

k₂ PIM JA 79. Tintával írt tisztázat. Az 1. rész. Hasonló: Szántó J. 1958. 112.

k₃ PIM JA 88. Tintával írt tisztázat. A 6. sor szövege módosítva. E kiadás főszövege. A 7. sor tollhibáját javítottam. A vers előtt a *Balga költő* (247) szövege. A kéziratot a költő feltehetőleg a Mórer Györgyhöz 1925. máj. 3-án írt leveléhez mellékelte. (Lev. 70. sz.) Scheiber Sándor közölte a Budapest című folyóirat 1946. októberi számában.

Népszava 1925. júl. 14. Az 1. rész.

ÖM 1952. I, 206, 415. (Az 1. rész a Népszava alapján, de átvéve a kéziratokból a 10. sor győzők szavát. A 12. sorban hibásan: egyszerre.) – ÖM 1955. I, 216, 427. (Mint ÖM 1952. A 10. sorban: győzők) – ÖV 1984. 249. sz.

245. Szép lobogóval, vagy anélkül

Azért vagyok, hogy virág nőjjön
A szemeimben,
Ezért öntözik kedveseim,
S a fák, a városok meg minden.

5 Szép lobogóval, vagy anélkül
Győzünk mi mindig,
Mindnyájan győzünk szomorúan,
Minket a szívünk győzni indít.

10 S erre, arra, egészen mindegy,
Hogy merre tartunk,
Kit csönd, kit nagy zaj vár a parton
S elsüllyedünk, ha nincsen partunk.

Szövegforrása a PIM JA 936. jelzetű kézírata: a költőnek Szegeden, 1925. ápr. 22–23-án Szatmári Rózsikához írt levele. A levél *A kert* (=A paradicsom életté lesz) szövegével kezdődik, a vers után ez olvasható:

„Szatmári Rózsikának,
néki rendeltetett, mert nem ezt gondoltam.

Éppen most írtam ezt a verset, bocsásson meg (már megint »bocsásson meg« – Magától csak bocsánatot tudok én kérni?), mert nem ilyen gondoltam, mondom ujfent, amit akartam, lehet, hogy holnap megírom, lehet, hogy máskor, lehet, hogy sohase, csak a lámpámnak beszélem el. Hű ő és kedves, szereti ő a virrasztókat. Engem is szeret és nagyon jól esett, mikor irásközben meleg tenyerével simogatta az arcom.

Szeged, 1925. ápr. 22. 0°.

József Attila

Kedves Rózsika, ígéretemhez különös letterem. Éjjel 2 óra s még irtam 2 verset. Ugyehogy megtalálja a Magáét?!”

Ezután az *Április 11* szövegét írta le a költő. A vers után: „Azt mondta, szereti a könnyü verseket. Azért írtam ezt meg így, a 6. szakaszt is azért vettem át oda. Amazt összetéptem. És most jön az Ezüst élet. Ezt a verset itt, ma 3.nak irtam, a következő a második.”

Az *Ezüst élet* (244) és a *Szép lobogóval, vagy anélkül* (245) szövege következik ezután, s az utóbbi alatt a levél így zárul: „április 23., de ez is Magának szól.”

Tiszatáj 1951. 2. sz. (Szabolcsi Gábor közlése.) – ÖM 1952. I, 208, 416. – ÖM 1955. I, 218, 427. (A 3. sorban hibásan: *azért*) – ÖV 1984. 250. sz.

246. Ködből, csöndből

Nem várom már az életet.
Vagyok úgy, ahogyan lehet.

S ha nem lehet, akkor sehogya,
Ha sok a nap, hát soká fogya.

5 Két szememből a nap kivész.
Már csupán a lámpába néz.

Ha tűz lobog, hát majd elég.
Ha vér ömlik, hát van elég.

Aki megbánt, én nem bánom.
10 Aki sajnál, nem sajnálom.

Örülhetnek a hadnagyok.
Mert én már éhes sem vagyok.

Történt valami énvelem,
De nem halál s nem türelem.

15 Rúgtak itten, rúgtak ottan
S egyszer mégsem káromkodtam.

Egyszer megláttam a ködöt
A nagy fényességek mögött.

20 És meghallottam egyszer én,
Hogy túl harcom vad zörején,

Akárha lent, akárha fönt,
A szegényé csupán a csönd.

A köd, a csönd sosem ragyog.
Én már ködből, csöndből vagyok.

25 Ami énbennem botorkál,
Elbukik egy vak ároknál.

Iszonyatos, nagy bosszú ez,
Várni, várni, míg vége lesz.

30 S tudni, vannak így még többen,
Mígnem valaki megdöbben,

Míg valaki föl nem ordít,
Ködből, csöndből föl a holdig,

Föl a pestishez magához!
Aki irtózáttal átkoz,

35 Megátkoz ebtartót, ebet
 S legelőszőr is engemet.

A Népszava 1925. máj. 1-jei számából. Az í-ú-ü betűkről mindenütt hiányzó hosszú ékezeteket hozzávetőleg pótoltam.

Bálint György, 1940. 331. – ÖM 1952. I, 212, 416. – ÖM 1955. I, 221, 428. – ÖV 1984. 251. sz.

247. Balga költő

Nem adatott meg mindenkinek
A balgaság, mely a füvekben ég,
Tudom én jól, tudom én.
Csak pazaroljam,
5 Csak tékozoljam
Szegénységem,
Alázatosságom,
A friss levegőt,
A rigókat,
10 A földek bőízű nedveit,
A futkározó mezei virágokat, melyek homlokukon hordják álmaim
S huncutul dörgölőznek
A nyihogó kancák bokáihoz.

Lehetnék én a kőműves, aki
15 Mikor ölel,
Megroppantja az asszony derekát –
Házat, börtönt és templomot épít magasra,
De délben lehever a téglák mellé,
Megeszi a kenyeret, szalonnát, hagymát, nagyot nyujtózkodik,
20 Szusszantva-kortyantva vizet iszik még
És máris alszik és mosolyog,
Mint a legbölcsebb halott fáraó.
Lehetnék én a könyvelő is,
Akinek vannak főnökei,
25 Vagy a szabó, kit nem irigyelnek,
Ha jól varr kabátot s rossz az asszonya –
Sokat dolgozik, de sztrájkol,
Ha kicsi a bér –
Lehetnék vándor hasbeszélő,
30 Hisz annyi sok madár zokog, csapkod, kacag benn a szivemben,
És szónok is, szellemes, aranyszájú!
Aki fönn áll az emelvényen,
Kis pocakját megveregeti
S beszél a nép nagy nyomoráról,
35 Melyet csak ő tud eltiporni,
Francia szabású félcipőben –
S éljen! éljen – dübörög a nép,

40 Egymást tiporják, hogy jobban hallják –
 Mintha nagy, sötét alagútban sok szép gyorsvonal rohanna egymásba
 S én szebben tudnék bolondítani!
 Lehetnék paraszt, pap, remete, zsúrfiú, bankár és király is!

 Fogadjátok hát balgán, együgyüen
 Balga, együgyü szívemet.

A kézirat szövegváltozatai:

- 38** *Tiporják egymást, hogy jobban hallják*
39 *Mintha nagy, sötét alagútban*
 Tízezer expressz rohanna egymásba.
 (Így, két sorban. A *Tízezer* szó *Sokezer*-ből javítva.)

Egyéb eltérések: **4–5** k Egy sorban. **10** k A sor utólag betoldva. R *bőizü* k *bőizü* **13** R A sor után nincs köz. **14** R *kőmives*, k *kőműves*, **17** R *épit* k *épít* **20** k *Szusszantva, kortyantva* **23** k *is<,>* **31** R *szellemes aranyszájú!* k *szellemes, aranyszájú!* **32** R *fönnáll* k *fönn áll* **34** k *nyomoráról<,>* **36** R *szabásu* k *szabású* **37** k *S éljen! éljen!* **39** R *alagutban* k *alagútban* **41** R *zsurfiu*, k *zsúrfiú*, R A sor után nincs köz.

Szövegforrások:

k PIM JA 88. Tintával írt tisztázat. A 39. sor szövegét a költő módosította. A sorvégi vesszők és gondolatjelek a 2. sor kivételével mindenütt hiányoznak. (A pontok és felkiáltójelek nem!) Lásd az *Ezüst élet* (244) k₃-mal jelzett kéziratának jegyzetét.

Reggel (Pozsony) 1926. dec. 25. E kiadás alapszövege. Az í-ú-ü betűkről mindenütt hiányzó hosszú ékezetet a kézirat szerint pótoltam; a 14. és a 31–32. helyesírását javítottam; a 14. és a 42. sort új szakaszként kezdtem.

ÖM 1952. I, 209, 416. (A kézirat alapján.) – ÖM 1955. I, 219, 427. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 252. sz.

248a. Isten

1.

Mikor a villamos csilingel,
Vagy ha a kedves kenyeret szel
S elvál a kenyér a karajtól,
Az Isten megjelenik akkor.

5 Őt én már igen sokszor láttam;
Fáradtan feküdtem az ágyban,
Ő jött s megláttam szemlehunytan,
Éppen amikor elaludtam.

10 Egyszer borotvát vizsgálgatva
Ujjamat végighúztam rajta.
Nagy hideg támadt, nehéz, fojtott,
Még a csontom is megborzongott.

15 Gondolatban tán nem is hittem;
De mikor egy nagy zsákot vittem
S ledobva, ráültem a zsákra,
A testem akkor is őt látta.

Most már tudom őt mindenképpen,
Minden dolgában tettenértem.
S tudom is, miért szeret engem,
20 Tettenértem az én szívemben.

Szövegváltozatok:

- 20 $k_1(1)$ *Tettenértem az én szívemben.*
(2) *Tettenértem a kedvesemben.*

Más eltérések: 3 k_1 *karajtól* – 5 k_2 *Őt<t> k₁ láttam*: 7 k_2 *A szemlehunytan t-je v-ből azonnal javítva.*
13 k_1 *hittem*. 17 D *mindenképpen*, 18 $k_1(1)$ D *tetten értem*. 20 D *Tetten értem*

2.

Hogyha golyóznak a gyerekek,
Az Isten köztük ott ténfereg.
S ha egy a szemét nagyra nyitja,
Golyóját ő lyukba gurítja.

5 Ha hideg a föld leheverni,
A Napot nagy felhőkbe rejti
És meg-megráncigálja fürtünk,
Úgy mondja meg, hogy le ne ülünk.

10 Ő sohase gondol magára,
De nagyon ügyel a világra.
A lányokat ő csinosítja,
Friss széllel arcuk pirosítja.

15 Ő vigyáz a tiszta cipőre,
Az uccán is kitér előre.
Nem tolakszik és nem verekszik,
Ha alszunk, csöndesen lefekszik.

Hogyha a jóság csak bűt hozhat,
Akkor megenged minden rosszat.
S ha velünk mégis találkozik,
20 Isten sohasem csodálkozik.

Szövegváltozat:

15 D L *nem tolakszik és nem veszekszik,*

Más eltérések: 2 D *isten* L *ténfereg* 4 k₁ L *gurítja*. 6 D L *napot* L *rejti*, 7 D *meg-meg ráncigálja* (Sh.) g *megmegráncigálja* 8 k₁ *Úgy* 9 D *soha sem* 10 L *világra*, 12 D *arcukat* (Sh.) 14 D *uccán* D *előre*, L *előre*, 15 L *Nem* 18 D *rosszat*. (Sh.) L *rosszat* 20 D *isten*

3.

Istenem, én nagyon szeretlek,
Én szíve lennék a szivednek.
Ha rikkancs volna mesterséged,
Segítnék kiabálni néked.

5 Hogyha meg szántóvető lennél,
Segítnék akkor is mindennél.
A lovaiddat is szeretném,
Szépen, okosan vezetném.

10 Vagy inkább ekeszarvat fogva
Szántanék én is a nyomodba.
A szíkre figyelnék, hogy ottan
A vasat még mélyebbre nyomjam.

15 Ha tanár lennél, én ügyelnék,
Hogy megtanulják jól a leckét.
S odahaza a sok tanítvány
Dolgozatát is kijavítnám.

20 Nem zavarnálak ennél, annál,
Tudnám én jól, mire mit adnál.
S bármi efféle volna munkád,
Velem azt soha meg nem unnád.

Ha nevetnél, én is örülnék,
Vacsora után melléd ülnék.
Te az én szívemet elkérnéd
S én hosszan, sok szépet mesélnék.

Helyesírási eltérések: **23** D *elkérnéd*, **24** D *hosszan*

4.

Én már fiatalember lettem,
A boltba gyerek megy helyettem.
De ha Néki valami kéne,
A boltba én futnék el érte.

5 Fütyörészve a szép időben,
Esernyő nélkül az esőben,
A kocsijúton lenn szaladnék,
Magamra kabátot se kapnék.

10 De az autót frissen, fürgén,
Ha nem is töfföl, kikerülném.
Hisz ha valahogy elgázolna,
Hiába mentem én a boltba.

15 Meválogatnám a portékát,
Ahhoz mennék, ki olcsóbbért ad.
S mielőtt akármit elhoznék,
Hosszan, sokáig alkudoznék.

20 Aztán, hogy Néki odaadnám,
Jó kedvét meglátnám az arcán.
Szeme csillogna, megköszönné,
Mást nem is küldne boltba többé.

Szövegforrások:

k₁ PIM JA 424. Az 1–2. rész tintával írt tisztázata. A 20. sor szövege módosítva. Pásztor József közölte az akkor az ő tulajdonában levő, a költőtől kapott kéziratról a Képes Figyelő 1945. karácsonyi számában.

k₂ PIM JA 67. Tintával írt tisztázat a Márer Györgyhöz Szegeden, 1925. május 3-án írt levélhez (Lev. 70. sz.) mellékelve. Scheiber Sándor közölte a Budapest 1946. novemberi számában. E kiadás főszövege.

Diogenes (Bécs) 1926. máj. 22. Istenes dalaiból főcímmel, a 2. rész, külön cím nélkül, II.-vel jelölve. Az I. rész a *Kertész leszek...* (250). Az i-u betű mind rövid, s rövid a 2. rész 9. és 13. sorának Ő betűje is. A sorok elején csak a mondatok első szavai kezdődnek nagybetűvel. – A versközlést bevezető cikkben (Kortársak... 61. sz.) Fényes Samu a 3. rész 21–24. és az 1. rész 17–20. sorát is idézi, valószínű tehát, hogy a költő az egész ciklust beküldte a Diogenesnek.

Láthatár 1927. június–július, 21. A 2. rész, *Isten* címmel.

g PIM JA 1038. A 2–3. rész, *isten* címmel, 1–2. részként, megszámozva, a *Kertész leszek...* (250) szövegével együtt. Csupa kisbetűvel, írásjelek nélkül, csak a szakaszok végén áll két-két gondolatjel. Hosszú ű-vel felszerelt írógépen gépelve, az í-ű betűk hosszú ékezetét a költő nem pótolta. A gépirat a Nincsen apám se anyám tervezett korábbi kiadásához, 1927 őszén készült. A 2. (itt 1.) rész szó szerint egyezik e kiadás főszövegével. A 3. (itt 2.) rész az *Istenem* (248c) szövegéhez áll közelebb, eltéréseit ott adjuk. A költő ezt a gépiratot beküldte a Napkelet 1928. januári számában meghirdetett verspályázatra. A pályázat bírálójának, Németh Lászlónak hagyatékában Szabolcsi Miklós kutatta fel a gépiratot, majd a PIM-nek ajándékozta.

A költő a 2. rész 1. és 3–4., valamint az 1. rész 4–5. versszakából új verset írt, s *Isten* címmel (248b) a Nincsen apám se anyám, majd a Medvetánc című kötetében közölte. A 3. rész átdolgozott szövege (248c) ugyanott *Istenem* címmel jelent meg.

ÖM 1952. I, 194, 411. (A Medvetánc szövege és k₂ szövegének 4. része.) – ÖM 1955. I, 201, 421. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 253. sz.

248b. Isten

Hogyha golyóznak a gyerekek,
az isten köztük ott ténfereg.
S ha egy a szemét nagyra nyitja,
golyóját ő lyukba gurítja.

5 Ő sohase gondol magára,
de nagyon ügyel a világra.
A lányokat ő csinosítja,
friss széllel arcuk pirosítja.

10 Ő vigyáz a tiszta cipőre,
az uccán is kitér előre.
Nem tolakszik és nem verekszik,
ha alszunk, csöndesen lefekszik.

15 Gondolatban tán nem is hittem.
De mikor egy nagy zsákot vittem
s ledobván, ráültem a zsákra,
a testem akkor is őt látta.

20 Most már tudom őt mindenképpen,
minden dolgában tetten értem.
S tudom is, miért szeret engem –
tetten értem az én szívemben.

Helyesírási változatok: **2** NA *Isten* **10** M *uccán* NA g *uccán* **15** NA s *ledobván* **18** NA *tettenértem*.
19–20 NA *engem, tettenértem*

Szövegforrások:

Nincsen apám se anyám (1929. febr.) 20. Az i betűkön sehol sincs hosszú ékezet.

g PIM JA 21/23. A Tiszta szívvel című, tervezett kötet összeállításakor készült, 1934 nyarán. Az í betűkön a költő nem pótolta a hosszú ékezetet.

Medvetánc (1934. dec.) 25. E kiadás alapszövege. A 10. sor *uccán* szavát a költő helyesírásának és a másik két forrásnak megfelelően így írtam: *uccán*.

A költő a verset az *Isten* (248a) szakaszaiból állította össze.

ÖM 1952. I, 194, 411. (Kétrészes vers 1. részeként. A 2. rész az *Isten* című kézirat 4. része.) – ÖM 1955. I, 201, 421. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 372. sz.

248c. Istenem

Dolgaim előtt rejtegetlek,
Istenem, én nagyon szeretlek.
Ha rikkancs volna mesterséged,
segítnék kiabálni néked.

5 Hogyha meg szántóvető lennél,
segítnék akkor is mindennél.
A lovaiddat is szeretném
és szépen, okosan vezetném.

10 Vagy inkább ekeszarvat fogva
szántanék én is a nyomodba,
a szikre figyelnék, hogy ottan
a vasat még mélyebbre nyomjam.

15 Ha csósz volnál, hogy óvd a sarjat,
én zavarnám a fele varjat.
S bármi efféle volna munkád,
velem azt soha meg nem unnád.

20 Ha nevetnél, én is örülnék,
vacsora után melléd ülnék,
pipámat egy kicsit elkérnéd
s én hosszan, mindent elbeszelnék.

Szövegváltozatok:

Cím	H	Isten
1–2	g ₁ H	<i>istenem én nagyon szeretlek keztyűje lennék a kezednek</i>
11	H g ₂	<i>a szíkre ügyelnék, hogy ottan</i>
19	g ₁ H	<i>te pipám egy kicsit elkérnéd</i>
20	g ₁	<i>s én hosszan még sokat beszélnék – –</i>

Egyéb eltérések: **Cím** g₂ *Istenem!* 1 H *Istenem, [...] szeretlek*, g₂ *rejtegetlek*, – NA *rejtegetlek* 2 H *kezednek*, NA *szeretlek*, 3 H NA *ha* 4 g₂ *néked!* 6 H *mindennél*, NA *mindennél!*; 7 H *s lovoidat* (Sh.) NA *a* H g₂ *szeretném*, 10–11 g₂ *nyomodba*. A 13 H *ódd* 14 g₂ *varjat!* 20 H NA *hosszan*

Szövegforrások:

g₁ PIM JA 1038. Cím nélkül, az *isten* című vers 2. részeként. Csupa kisbetűvel, írásjelek nélkül, csak a szakaszok végén áll két-két gondolatjel. Hosszú ű-vel ellátott írógépen gépelve; az í betűk hosszú ékezeete nincs pótolva. Lásd még az *Isten* (248a) gépiratának jegyzetét.

A Hét 1928. máj. 4.

Nincsen apám se anyám (1929. febr.) 21. Utánközlése: Új Magyar Föld 1929. július–szeptember, 42. („A költő *Nincsen apám se anyám* c. verseskötetéből.”)

g₂ PIM JA 150/47. A költő nem pótolta az í betűk hosszú ékezetét. A gépirat egy tervezett gyűjteményes kötet összeállításakor, 1932 nyarán készült.

g₃ PIM JA 21/24. A költő nem pótolta az í betűk hosszú ékezetét. A gépirat a Tiszta szívvel című, tervezett gyűjteményes kötet összeállításakor, 1934 nyarán készült. Betű szerint egyezik a Medvetánc szövegével.

Medvetánc (1934. dec.) 26. E kiadás főszövege.

ÖM 1952. I, 196, 412. (Az 5. sorban kimaradt a *meg*) – ÖM 1955. I, 203, 423. – ÖV 1984. 334. sz.

249. Isten

Én az Istenem úgy szeretem,
Hogy a szivemet földbe vetem,
Megérik, akkor learatom,
Fölösét pedig másnak adom.

5 Meg is köszöni, akárki az,
Akárha huncut, akár igaz,
Ha mindörökre, ha csak percre,
De az Isten fölébred benne.

10 Ha lány az, hozzákomolyodva
Rongyos kabátom megfoltozza,
Hogyha meg ember, csak megállít,
Ki is kísér az ajtajáig.

15 Ha éppen főzik az ebédet,
Ottan marasztanak várt vendégnek
S ahol az asszony sose hamis,
Meghíznak ott még máskorra is.

20 Aztán csak amikor dolgoznak,
Rólam is el-gondolkoznak.
S hogy munkaközben megpihennek,
Erejét érzik a szivemnek.

Nem csinálnak egymás közt mozit,
Bennük már Isten álmodozik,
Álmodik tágas, erős égről,
Kicsiny fiának nagy szivéről.

Szövegforrása: Színház és Társaság (Szeged) 1925. jún. 2.

ÖM 1952. I, 214, 416. – ÖM 1955. I, 223, 428. – ÖV 1984. 254. sz.

250. Kertész leszek...

Kertész leszek, fát nevelek,
kelő nappal én is kelek,
nem törődök semmi mással,
csak a beojtott virággal.

5 Minden beojtott virágom
enyém marad virágáron,
ha csalán lesz, azt se bánom,
igaz lesz majd a virágom.

10 Tejet iszok és pipázok,
jó híremre jól vigyázok,
nem ér engem veszedelem,
magamat is elültetem.

15 Kell ez nagyon, igen nagyon,
napkeleten, napnyugaton –
ha már elpusztul a világ,
legyen a sirjára virág.

Szövegváltozat:

6 MFÚ NA g₂ *kedvesem lesz virágáron*

Egyéb eltérések: **Cím** k₁₋₂ SZT g₁₋₂ NA *leszek* NSZ KN MFÚ *leszek*. D Nincs. **1** D *leszek* MFÚ *nevelek* **3** MFÚ *mással* **6** k₁ *virágáron*. NA *virágáron*, g₂ *lesz*, *virág-áron*, **7** k₁₋₂ SZT NSZ D MFÚ g₁₋₂ *sem* MFÚ *bánom* **9** MFÚ *pipázok* **10** g₃ SZT NSZ D MFÚ *híremre* g₁₋₂ *jóhíremre* k₁₋₂ KN *híremre* NA *jóhíremre* D *vigyázok*, – **11** MFÚ *veszedelem* g₂ *veszedelem*: **13** MFÚ *igen nagyon* **14** k₁₋₂ *napnyugaton*, D *napnyugaton*. – MFÚ *napkeleten napnyugaton* g₂ *napnyugaton*: **15** D *Ha* MFÚ *világ* **16** KN NA *sírára* g₂ *virág!*

Szövegforrások:

k₁ PIM JA 496. (Lökös Zoltán tulajdonából.) Tintaceruzával írt tisztázatot. Kettéhajtott ív egyik levélén, a másik levélen az *együgyű ének* (241).

k₂ PIM JA 1/3. Tintával írt tisztázatot. Hasonmása: Szántó J. 1958. 106.

Színház és Társaság (Szeged) 1925. jún. 30.

Népszava 1926. aug. 22. A közlés 1925-i szövegforrás alapján történt.

A fenti négy szövegforrásban mindegyik sor nagybetűvel kezdődik.

Diogenes (Bécs) 1926. máj. 22. Fényes Samu „József Attila” című cikke (Kortársak... 61. sz.) után, *Istenes dalaiból* főcímmel az I. darab. Külön címe nincs. A II. darab a *Hogyha golyóznak a gyerekek...* kezdetű (248b).

Kassai Napló 1927. márc. 13. A cím és a szöveg első betűjét kivéve csupa kisbetűvel. Írásjel csak a cím, a 14. és a 16. sor végén van.

g₁ PIM JA 1038. Csupa kisbetűvel, írásjelek nélkül, csak a szakaszok végén van két-két gondolatjel. A gépirat a *Nincsen apám se anyám* tervezett korábbi kiadásához, 1927 őszén készült, s a költő beküldte a Napkelet 1928. januári számában meghirdetett verspályázatra is. Lásd az *Isten* (248a) gépiratának jegyzetét.

Makói Friss Újság 1928. aug. 26.

Nincsen apám se anyám (1929. febr.) 19. Utánközlése: Vásárhelyi Friss Újság 1930. nov. 23. (A 9. sorban hibásan: *iszom*)

g₂ PIM JA 150/50. Egy tervezett gyűjteményes kötet összeállításakor, 1932 nyarán készült.

g₃ PIM JA 21/25. A tervezett Tiszta szívvel kötet összeállításakor, 1934 nyarán készült. E kiadás alapszövege. A 10. sorban a *híremre i-jére* hosszú ékezetet tettem.

ÖM 1952. I, 256, 428. – ÖM 1955. I, 204, 423. – ÖV 1984. 255. sz.

251a. Mikor az uccán átment a kedves [I.]

Mikor az uccán átment a kedves,
Galambok ültek a verebekhez.

Mikor gyöngéden járdára lépett,
Bokája messze, sugárral fénylett.

5 Mikor a válla picikét rándult,
Egy kis fiucska utána bámult.

Mikor befordult s táncolt a kis bluz,
Kinyújtózott a sarkon a koldus.

10 Mindenki nézte, senki se bánta,
Hogy ő a szívem gyökere-ága.

Karcsu szél hajlott utána hűsen,
Mindenki ámult, nézte derűsen.

Aggódott szívem, derűjük rászállt,
Kettétört ott egy irigy virágszált.

15 Mikor az uccán átment a kedves,
Tisztán jutottam, tiszta szivekhez.

A Makói Friss Újság 1925. jún. 11-i számából. A 12. sor *derűsen* szavát hosszú *ű*-vel írtam.

ÖV 1984. 256/a. sz.

251b. Mikor az uccán átment a kedves [II.]

Mikor az uccán átment a kedves,
galambok ültek a verebekhez.

Mikor gyöngéden járdára lépett,
bokája messze, sugárral fénylett.

5 Mikor a válla picikét rándult,
egy kis fiúcska utána bámult.

Mikor befordult s táncolt a kis blúz,
kinyújtózott a sarkon a koldus.

10 Mindenki nézte, senkise bánta,
hogy ő a szívem gyökere-ága.

Lebegve lépett – már gyúlt a villany –
s kedvükre nézték, csodálták vígan.

Akit ringattam, vigyázva, ölben,
ó hogy aggódtam – elveszik tőlem!

15 De szép nagy kedvük szívemre rászállt,
letörte ott az irígy virágszált.

És ment a kedves szépen, derűsen,
karcsú szél hajlott utána hüsen!

A Népszava helyesírási eltérései: **Cím** *uccán* **1** *uccán* [...] *kedves* **7** *bluz* **9** *senki se* **10** *gyökere, ága.* **11** *lépett,* [...] *villany,* **13** *ölben* –**14** *Ó, hogy aggódtam:* **15** *szép,* **18** *hüsen.*

Szövegforrások:

Népszava 1925. szept. 13. A sorok nagybetűvel kezdődnek. Az i-u-ü mind rövid. Utánközlése: Kecskeméti Lapok 1925. szept. 26.

Pásztortűz (Kolozsvár) 1928. január, 37. E kiadás főszövege.

251c. Mikor az uccán átment a kedves [III.]

Mikor az uccán átment a kedves,
galambok ültek a verebekhez.

Mikor gyöngéden járdára lépett,
édes bokája derengve fénylett.

5 Mikor a válla picikét rándult,
egy kis fiucska utána bámult.

Lebegve lépett – már gyult a villany
s kedvükre nézték, csodálták vígan.

10 És ránevettek, senki se bánta,
hogy ő a szívem gyökere-ága.

Akit ringattam vigyázva, ölben,
óh hogy aggódtam – elveszik tőlem!

De begyes kedvük szívemre rászállt,
letörte ott az irigy virágszállt.

15 És ment a kedves, szépen, derüsen,
karcsu szél hajlott utána hűsen!

A Kassai Napló szövegváltozatai:

4 *Bokája messze-sugárral fénylett.*

13 *De szép nagy kedvük szívemre rászállt*

A Kassai Napló helyesírási eltérései: 1 *kedves* 3 *lépett* 5 *rándult* 6 *fiucska* 7 *gyúlt a villany* – 8 *nézték [...]* vígan. 9 *És ránevettek – senkise bánta* 10 *szívem gyökere ága.* 11 *vigyázva ölben* 12 *Ó* 14 *S letörte ott az irigy virágszállt* (Sh.) 15 *kedves szépen derüsen* 16 *Karcsú*

Szövegforrások:

Kassai Napló 1927. jan. 9. A sorok nagybetűvel kezdődnek.

Nincsen apám se anyám (1929. febr.) 39. E kiadás főszövege.

ÖM 1952. I, 231, 421. – ÖM 1955. I, 224, 428. – ÖV 1984. 256/b. sz.

252a. Tüzek éneke [I.]

- Ott alszunk a száraz fában, villogó bő szénrakásban, ifju asszony
keze kelt,
Sustorgunk a katlanokban, szikránk pattog, ugy szalad,
Pirt adunk a szőke kőnek, szép nagy darab húsok főnek
Fölöttünk a tarka cinfedő alatt.
- 5 A mezőkön, legelőkön fölnyúlunk a fellegekbe,
Fürge, karcsu karjainkból kicsordul a vér,
Végig csorog tagjainkon, sötét és kövér,
Mint a barna föld, amelynek mélyében sok jó zsir erjed
S fölolvadva, sercedezve elvegyül vele.
- 10 Minden dolgát a világnak általadjuk más módjának, szép fiatal em-
berek tele
Ereiben elnyújtózunk, izmaikba fákat vetünk, erős, hajlós ágakat,
melyek
Őserdőben századhosszat ropogósan hajladoznak, bőrükből meg
bomlik, forr a lé
S roppant arany madarakat nyujtanak a tágas ég felé.
- Szeretnek is nagyon minket, mibelőlünk szőnek inget
15 S éig érő nagy halomba ha gyülekezünk –
Futós-szabad pusztaságot lepnek el a fiuk, lányok –
Szép szivükbe fényesség suhan –
Kéz a kézben, ugy táncolnak körül lassudan
Piros lángokat nevetnek, szépen tisztán öregednek,
- 20 Öregen pedig
Töpörödött kicsi testük a mi ezüst hamvainkba csókkal fektetik.

Változatok: **Cím** SZT A TŰZEK (Sh.) 1 k₂ villogó, MFÚ Villogó, [...] kelt, – 2 k₂ úgy MFÚ szalad – 5 SZT fölnyulunk k₂ fellegekbe – 6 MFÚ Fürge 7 k₂ MFÚ Végigcsorog SZT karjainkon, (Sh.) 8 MFÚ A melynek 10 MFÚ módjának – SZT fiatalemberek 11 k₂ izmaikba [...] erős MFÚ Erős 13 SZT aranymadarakat 15 MFÚ S éigérő k₂ gyülekezünk<, > – MFÚ SZT gyülekezünk, 16 k₂ SZT Futós, szabad MFÚ Futós | Szabad 16–17 SZT Egy sorban: lányok, szép 18 MFÚ kézben k₂ úgy [...] lassudan – MFÚ SZT lassudan, 19 k₂ szépen, MFÚ Szépen, SZT vezetnek, (Sh.) öregednek

Szövegforrások:

k₁ PIM JA 1/4. Tintával írt tisztázat. Kelte: Szeged, 1925. jun. 19. E kiadás főszövege.

k₂ PIM JA 132. Tintával írt tisztázat.

Makói Friss Újság 1925. aug. 2. A hosszú sorok rövidre vannak tördelve, pl. 10 Minden dolgát | A világnak | Átadjuk | Más módjának – | Szép Szinte biztos, hogy nem a költő szándéka szerint történt, ezért nem regisztráltam.

Színház és Társaság (Szeged) 1925. aug. 24.

252b. Tüzek éneke [II.]

Fényes Samunak szeretettel

- Ott alszunk a száraz fában villogó bő szénrakásban ifjú asszony
keze kelt
Sustorgunk a katlanokban szikránk pattog úgy szalad
Pirt adunk a szőke kőnek kövér darab húсок főnek
Fölöttünk a tarka cinfedő alatt.
- 5 A mezőkön legelőkön fölnyúlunk a fellegekbe fürge karcsú karja-
inkból kicsordul a vér
Végigcsorog tagjainkon sötét és kövér
Mint a barna föld amelynek méhében sok jó zsír erjed
S fölolvadva
Sercedezve
- 10 Elvegyül vele.

Szép fiatal emberek tele
Ereiben elnyújtózunk izmaikba fákat vetünk erős hajlós ágakat
melyek
Őserdőben századhosszat ropogósan hajladoznak bőrükből meg
bomlik forr a lé
S roppant arany madarakat nyujtanak a tágas ég felé.
- 15 Szeretnek is nagyon minket ledobják a ruhát inget s égigérő nagy
halomba ha gyülekezünk
Futós-szabad pusztaságot lepnek el a fiuk lányok szép szívükbe fé-
nyesség suhan
Kéz a kézben
Úgy táncolnak körül lassúdan
Piros lángokat nevetnek szépen tisztán öregednek öregen pedig
- 20 Töpörödött kicsi testük a mi erős hamvainkba csókkal fektetik.

Helyesírási eltérések: 1 D *fában, villogó, bő szénrakásban, [...] kelt*, 2 D *katlanokban, [...] pattog, úgy szalad*. 3 D *kőnek*, 5 D *A mezőkön, [...] fürge, [...] karjainkból (Sh.) vér*, 6 D *tagjainkon, [...] kövér*, 7 D *föld*, 8 D *S fölolvadva*, 12 D *elnyújtózunk, [...] vetünk, erős, hajlós ágakat*, KN *vetünk*, (Sh.) 13 D *hajladoznak, [...] bomlik*, 15 D *minket, égigérő (Sh.) gyülekezünk*, 16 D *Futós szabad [...] fiuk, lányok, [...] suhan*, 18 KN *úgy (Sh.) D lassúdan*, 19 D *nevetnek, szépen, [...] öregednek*,

Szöveforrások:

Diogenes (Bécs) 1926. szept. 25. A cím alatt: *Fényes Samu Bátyámnak szeretettel*. Az í-ú-ű betűkön (az 5. sor sajtóhibás *karjainkból* szava kivételével) sehol sincs hosszú ékezet.

Kassai Napló 1926. nov. 28. E kiadás alapszövege. A 12. és 18. sor sajtóhibáját javítottam.

ÖM 1952. I, 227, 419. – ÖM 1955. I, 235, 430. – ÖV 1984. 257. sz. (D alapján.)

252c. Tüzek éneke [III.]

Ott alszunk a száraz fában, villogó, bő szénrakásban, ifju asszony
keze kelt,
sustorgunk a katlanokban, szikránk pattog, ugy szalad,
pirt adunk a szőke kőnek, kövér darab husok főnek
fölöttünk a tarka cinfedő alatt.

- 5 Zöld fa lombjait bekapjuk, vastag nyelvvel megforgatjuk,
szörnyü szarvval szerte hányjuk, zuzzuk az avart,
bika derekára kormot rovunk, ha borjura morgott
s toklyótülökkel lékelni, öklelni akart,
piros-pozsgás ifiakban csimbókos gyümölcsünk csattan, csatakban
csorditva rengő velőt és tejet,
10 gyümölcs pattan visszacsapó, dühöngők ijjának való ágakon,
melyek
őserdőkben századhosszat ropogósan hajladoznak, bőrükből meg
bomlik, forr a lé
s apró arany madarokat nyujtanak a tágas ég felé!

- Kerek kazal tetejében isten guggol ördöggépben, vörös paprikauj-
jakkal dalunk pengeti,
gördülő farát a sok lány körbe rengeti,
15 nyujtózkodnak a fiukkal, mig nem értik csendes énekünk,
s ha megértik, összerogynak, pörnyét hint fejükre istenünk,
zörgő imákat rebegnek, földre rognak, öregednek, öregén pedig
töpörödött kicsi testük a mi erős hamvainkba sirva fektetik.

Szövegváltozatok:

- 11 NA *őserdőben századhosszat ropogósan hajladoznak, bőrükből meg bomlik, forr a lé*
12 NA g(1) *s roppant arany madarokat nyujtanak a tágas ég felé!*
15 NA *nyujtózkodnak a fiukkal, mig megértik csendes énekünk,*
17 NA *zörgő imákat rebegnek, földre rogyva öregednek, öregén pedig*
18 NA *töpörödött kicsi testük a mi erős hamvainkba ríva fektetik.*
g(1) *töpörödött kicsi testük a mi erős hamvainkba <csókkal>*
(Azonnal a véglegesre javítva.)

Helyesírási eltérések: **1** NA villogó Két sorban: *szénrakásban*, | *ifju* **2** NA pattog **6** NA szertehányjuk, zúzzuk az avart **7** NA rovunk **8** NA Nem külön sor. *akart* – **9** NA piros pozsgás Két sorban: *csattan* | *csatakban csordítva* **10** g gyömulcs (Gh.) NA *gyümölcs pattan, mint mint csapó*, (Sh.) g *visszacsapó* (Gh.) **13** NA *Isten* **16** g *összerogynak* (Gh.) NA *összerogynak*,

Szövegforrások:

Nincsen apám se anyám. (1929. febr.) 26.

g PIM JA 21/46. A 12. és 18. sor szövege géppel módosítva. Az i-u-ü mind rövid. A gépirat a tervezett Tiszta szívvel kötet összeállításakor, 1934 nyarán készült. E kiadás alapszövege. A 10. és 16. sor géphibáit javítottam.

ÖM 1952. I, 342, 453. (NA alapján. A 10. sor sajtóhibája erre javítva: *mind mind*) – ÖM 1955. I, 349, 465. (NA alapján. A 10. sor sajtóhibája erre javítva: *mind mint*) – ÖV 1984. 374. sz. (NA alapján.)

253. Hajnalban kel föl mint a pécek

Kedvesem erősderekú, karcsú asszony,
ültem már repülőgépen, magasból ő is kicsinek látszik,
de pilóta létemre is megbecsülném.

5 Maga mossa a ruhát, a hab álmodozva reszket karjain,
letérdel, mintha imádkozna, fölsikálja a padlót és nagyot kacag,
 ha elvégezte,
 kacagása mint az alma, melybe héjjastul beléharap,
 olyankor az is hangosan nevet,
 ha kényeret dagaszt, hajnalban kel föl, mint a pécek, akik a jólsütő
 kemencék rokonai,
 hosszú lapáttal öröködnék fölöttünk,
10 fölverődik a liszt és odaszáll a szép, szabad mellükre, ahol meg
 nyugodtan elalszik,
 mint kedvesem a jószagú ágyban, hogy elmosogatott
 s tisztára ölelte szívemet.

Feleségem is ilyen lesz, ha majd egész emberré nővök
és megházasodom, mint az apám.

Szövegváltozatok:

Cím	SZT	<i>A kedvesem</i>
	NSZ	<i>Kedvesem</i>
1	g ₁	<i>kedvesem erőskétkaru karcsu asszony</i>
4	SZT NSZ g ₁	<i>Maga mossa a ruhát, a hab is álmodozva reszket karjain,</i>
	k ₁	<i>Ruhát mos, a hab is álmodozva reszket karjain,</i>
6	SZT	<i>Kacagása mint az alma, melybe éhesen beléharap,</i>
8–9	SZT k ₁	Egy sorként:
	SZT	[...] <i>rokonai és hosszú</i> [...]
	k ₁	[...] <i>a jólsütött kemencék rokonai s hosszú</i> [...]

Egyéb eltérések: **Cím** SZT A névelő hiba, vö. a Tüzek éneke (252a) címével. k₁ KN *föl*, **1** g₂ *erős-derekú, karcsu* SZT k₁ *erősderekú, karcsú* k₂ *erősderekú karcsú* KN *erősderekú karcsu asszony*. **2** NSZ *repülőgépen*, SZT k₁ *látszik* **3** SZT k₁ KN *pilóta-létemre* k₂ g₁ NA *pilótalétemre* **5** KN *elvégezte* **6** NSZ *kacagása*, NA *alma* (Sh.) NSZ *amelybe* (Sh.) KN *beleharap*, (Sh.) **7** k₂ Az *Olyankor O-ja I-*ből javítva. KN *nevet*. **8** KN *föl* **9** g₂ *hosszu* SZT k₁ *hosszú* k₂ KN *Hosszú* SZT *fölöttünk* **10** NSZ KN *szép* **11** g₂ *jószagu* NA *jó szagu* SZT k_{1,2} KN *jószagú* NSZ *ágyban hogy elmosogatott*, **12** g₂ SZT *szívemet*. k_{1,2} *szívemet*. KN *a szívemet*. (Sh.) **14** SZT k₁ NSZ *megházasodok*, k₂ KN g₁ *megházasodok*

Szövegforrások:

Színház és Társaság (Szeged) 1925. júl. 20.

Népszava 1926. aug. 27. 1925-i szövegforrás alapján. Az i-u mind rövid.

k₁ PIM JA 615/6. (Lábán Antaltól.) Tintával írt tisztázat. Bécsben, 1926 áprilisában leírt szöveg.

k₂ PIM JA13. (Abramovits Irén tulajdonából.) Cím nélküli, tintával írt tisztázat. Bécsben, 1926 júniusában leírt szöveg.

Kassai Napló 1926. nov. 14.

A Színház és Társaságban, a két kéziratban és a Kassai Naplóban a sorok nagybetűvel kezdődnek.

g₁ PIM JA 150/39. Csupa kisbetűvel, központozás nélkül, csak a szakaszok végén van két-két gondolatjel. Az i-u mind rövid. A gépirat a Nincsen apám se anyám tervezett korábbi kiadásához, 1927 végén készült.

Nincsen apám se anyám (1929. febr.) 58. Az i-u mind rövid.

g₂ PIM JA 21/19. Az i-u mind rövid. A gépirat a tervezett Tiszta szívvel kötet összeállításakor, 1934 nyarán készült. E kiadás alapszövege. Az í-ú betűk hosszú ékezetét az 1., 9. és 11–12. sorban a két kézirat alapján pótoltam.

ÖM 1952. I, 226, 418. – ÖM 1955. I, 236, 432. – ÖV 1984. 258. sz.

254. Viszem a földem

Magyar vagyok, de európai.
Párizs, szeress, én földemet viszem,
Szép földemet, mely csókjaidra vár,
Mert nem csókolja itten senkisé.

5 Telt melleire varjak szállanak,
Erős husában vakondok lakik –
Párizs, te nagy vagy s az én földem is
Nagy táncos városokról álmodik!

10 Bőízű szíve sötéten csorog,
Részeg szagától tántorog a szél –
A nehéz, zsíros televény alól
Városok tornyos öröme beszél.

15 Csak egyszer megfoganja álmait
S karcsú tornyokkal csengve énekel –
Párizs, szeress, én földemet hozom
És csókjaidat néki viszem el.

Szövegforrása: Népszava 1925. aug. 25. Az i-u-ü betűkről mindenütt hiányzó hosszú ékezetet a 9., 11. és 14. sorban pótoltam.

Kardos László, 1950. 381. – ÖM 1952. I, 230, 420. – ÖM 1955. I, 243, 434. – ÖV 1984. 265. sz.

255. [A te hajad...]

- A te hajad kövérfürtü feketében lecsordul,
Mint a jóillatú kátrány,
Mikor kéthehtós kondérból gőzölögve kifordul.
Lebeg is, mint három csapat
- 5 Erős testü, fodor fekete holló –
A te melled, szerelmesem,
Szőke kenyerekkel teli kosarakhoz hasonló.
- Rokona vagy
A nagy
- 10 Meleg teheneknek,
Melyek tejszagú csordában
Füzes parton
Egymás mellé heverednek. –
Fürödjünk meg a folyóban, szív a szívben,
- 15 Hiszen mi is tiszták vagyunk,
Hátha mi is elfolyunk a tiszta vízben.
- Tiszta vagyok, azért vagyok,
Mert szeretlek,
Látom én az Istent, amint
- 20 Szívét adja a szivednek.
Hogy tebenned jött most elém,
Azt is látom –
Ő az én örök szerelmem
S a halálom.
- 25 Szerelmesem, mi már egymást úgy kívánjuk, úgy szeretjük,
Hogy ruhánkat, szemérmünket, alig vettük, már levetjük.
Akkor is, amikor énrám sok szörnyü és nagy kő esnék
És te könnyü fellegeken heverésznél, mint az esték.
- Most akár a történelem Európa két zúgába szétzavarhat,
30 Megszerethetsz másik fiút, aki téged így akarhat.
Szerelmesen, mint én veled, evezhettek föl a víznek –
Csak az Istent, szerelmesem,
Az én szép, nagy Istenemet,
Megőrizzed.

Szövegforrása a PIM-ben őrzött, ceruzával írt tisztázat. (JA 1025/6., Kunvári Bella tulajdonából.) A 25. sorban a második *ugy* ékezet nélkül; ezt a tollhibát kijavítottam. A költő javításai a kéziratban: **8** *Rokona vagy <a> 27 Akkor<> esnék<> 32* A sor után: *<A szép Istent megőrizzed.>* A költő ezzel a sorral fejezte be előbb a verset, és aláírta. Később kihúzta a sort, és leírta a 33–34. sor szövegét. A kézirat nem-autográf gépiratos másolata: PIM JA 238. (A 12. sorban hibásan: Füves)

Pesti Napló 1938. máj. 8. – Németh Andor, 1938. 283, 257. (A gépiratos másolat alapján, de a 25. sortól kezdve tévesen külön versként. Az első résznek Németh Andor a „Bibliai” címet adta.) – ÖM 1952. I, 193, 411; II, 322, 445. (Németh Andor kiadása alapján.) – ÖM 1955. I, 200, 421. (A gépirat alapján, de a Németh Andor által adott címmel.) – ÖV 1984. 261. sz.

256. Fiatal asszonyok éneke

Pihés, huncut, görbe állunk,
formás fejünk, fürge lábunk, szép egyenes, fehér hátunk,
meg a szemünk, meg a száánk.

- 5 Táncos-hajlós lángot rakunk, sütünk, főzünk
s hogy az arcunk tüzesedik, a kalácsnak kényesedik,
fényesedik fonatja.

Kelleti magát a szél is, nyílnivaló, gyöngé mellünk tapogatja,
jőszagunkat terelgeti, kerek szoknyánk emelgeti,
lobogtatja.

- 10 Takarítunk, törülgetünk, a hajunkat kontyba kötjük,
lépegetünk, úgy ringatjuk, mint kakas a taréjját.

Hús derekunk hintázása, karunk-farunk hullámzása,
mint harmatos, magas fűben tíz-húsz kövér, víg gyerek
sivalkodva, meztelenül ha rakáson hempereg.

- 15 Hogy az urunk megjön este, mosdóvízzel, vacsorával, csókkal
várjuk,
ingerkedünk, játszadozunk, csicsítjuk, ha bajjal van,
egész éjjel ölelgetjük
s gömbölyödő kis hasunkat nézegetjük hajnalban.

Szövegváltozatok:

- 4 k₂ *Táncos-hajlós tüzet rakunk, sütünk főzünk*
7 k_{1,2} *Kelleti a szél is magát, nyílnivaló gyöngé mellünk tapogatja,*
12 k₁ R A sor után még egy sor:
Annak mása, amikor
k₂ *Hús derekunk hintázása, karunk, farunk hullámzása, annak mása, amikor*
13 k_{1,2} R *Szép harmatos magos fűben tíz-húsz kövér víg gyerek*
14 k₁ *Sivalkodva<, > meztelenül egyrakáson hentereg.*
R *Két sorban:*
Sivalkodva, meztelenül
Egyrakáson hempereg.
k₂ *Sivalkodva, meztelenül egyrakáson hempereg.*
15 k_{1,2} R *Ha az urunk megjön este, mosdóvízzel, vacsorával, csókkal várjuk –*
17 R k₂ *Puha ágyunk dombra vetjük*

Egyéb eltérések: **Cím** k_{1-2} R NSZ NA E M tartalomjegyzéke *Fiatalasszonyok* g_1 *fiatalasszonyok* **1** NSZ *Pihés huncut* k_2 *görbe* (Th.) **2** R *szép*, NSZ *egyenes* k_{1-2} R g_1 NA E *egyenes fejr* k_1 R *hátunk* **3** k_{1-2} R E g_2 *szemünk* **4** k_1 *Táncoshajlós* NSZ *Táncos hajlós* NSZ *sütünk-főzünk*, NA E *főzünk*, **5** k_{1-2} *kényesedik* **7** NSZ *is* (Sh.) R NA E *nyilnivaló* **8** k_1 *Jó szagunkat [...] emelgeti* NSZ A *lobogtatja* nincs külön sorban. **10** NA *Takaritunk*, k_2 NSZ *törülgetünk* k_1 *kötjük* – **11** k_2 NA *ugy* k_2 *ringatja*, (Th.) M *mint a kakas* (Sh.) k_{1-2} R NSZ g_{1-2} NA E *mint kakas* **12** k_1 *karunk farunk* R g_2 *karunk, farunk* k_1 R *hullámzása* **13** R k_2 *Szép*, R *harmatos*, NSZ *harmatos* NSZ g_1 NA E *magos* NA *tíz-husz* NSZ *kövé* k_2 *vig* **14** NSZ *sivalkodva meztelenül*, **15** k_2 NA *mosdóvízzel*, k_2 *várjuk*, NA *várjuk* (Sh.) **16** k_1 *csicsitjuk*, (A második *cs* *t*-ből javítva.) R *csicsitjük* (Sh.) NA *csititjuk*, (Sh.) k_2 *csicsitjuk*, k_1 *van* –

Szövegforrások:

k_1 PIM JA 8. (Abramovits Iréntől.) Tintával írt tisztázat. A sorok nagybetűvel kezdődnek.

Reggel (Pozsony) 1926. jan. 1. A 12. sor *Hűs* szavának kivételével az i-u-ü mind rövid. A sorok nagybetűvel kezdődnek.

k_2 PIM JA 615/1. (Lábán Antaltól.) Tintával írt tisztázat. A sorok nagybetűvel kezdődnek.

Népszava 1926. aug. 29. Mindegyik i és u rövid.

g_1 PIM JA 150/35. A költő hosszú ü-vel ellátott írógépen írta, csupa kisbetűvel, írásjelek (köztük kötőjelek) nélkül. Csak a szakaszok végén van két-két gondolatjel. Az í és ú betűk hosszú ékezetét nem pótolta. A gépirat 1927 őszén, a Nincsen apám se anyám tervezett kiadásához készült.

Nincsen apám se anyám (1929. febr.) 27. Utánközlése a kötet Hatvany Lajos által írt ismertetése kapcsán: Magyar Hírlap 1929. máj. 26. (Kortársak... 96. sz.) Több hibával (1 *Pihenés*, 8 *jószágunkat* stb.), de a kötet 16. sorbeli sajtóhibája (csititjuk) ki van javítva: csicsitjuk-ra.

Előörs 1930. jan. 4.

g_2 PIM JA 21/16. Az i-u-ü mind rövid. A tervezett Tiszta szívvel kötet összeállításakor, 1934 nyarán gépelt szöveg.

Medvetánc (1934. dec.) 30. E kiadás alapszövege. A 11. sor feltételezhető sajtóhibáját javítottam.

ÖM 1952. I, 270, 431. (A 15. sorban tévesen: *Ha* az) – ÖM 1955. I, 281, 443. – ÖV 1984. 262. sz.

257. A nagy városokat

A nagy városokat sehogysem tudom elfeledni,
az idegen is csak róluk beszélt, a mi kertünket észre se vette,
nem is tudom, mi hozta ide, a színházba se jött el hogy híttuk,
a szomszéd kisasszonnyal se törődött, pedig azt mindenki megcsodálja,
5 szőke és magas mint a torony a házak fölött,
ha megy az uccán, ablakba állnak, úgy néznek utána az asszonyok is, aztán sóhajtva főzik tovább a jó vacsorát,
hallgatagon megterítik az asztalt és várnak,
még nem beszéltünk, csak mosolyogtunk, de én azért köszönök
néki, ha találkozunk,
ő meg éppen csak rápillantott,
10 csak elment mellette, hozzá se nyult a kalapjához.
Én akkor is köszönnék néki, ha láttam volna nagy városokat,
ahol szebbek a kisasszonyok,
karcsúbbak, mint a diaboló és magosabbak, ott a torony is magosabb,
hajladoznak, ha fú a szél és kipirulva lefogják szoknyájukat,
én akkor is köszönnék néki, akkor még meg is szólítanám
15 s a nagy városokat, ahol még ő se járt,
nagyon szépen neki is elmesélném.

Szövegváltozatok:

- Cím** k g *A nagy városokat sehogy sem tudom elfeledni*
6 k *Ha megy az uccán, az ablakba állnak, úgy néznek utána az asszonyok is, aztán sóhajtvá főzik tovább a jó vacsorát*
8 k *Még nem <is> beszélünk, csak mosolyogtunk, de azért én köszönök neki, ha találkozunk*
11 k *Én akkor is köszönnék neki, ha láttam volna a városokat, amelyekben szebbek a kisasszonyok*

Egyéb eltérések: **Cím** a NA tartalomjegyzékében: *városokat... g elfeledni. 1 k g sehogy sem 3 k hivatuk 5 k magas, 6 g utána az az (Gh.) 7 NA megterítik k megterítik 8 g néki 11 g neki, 12 NA karcsubbak, k Karcsúbbak, NA magosabbak k magasabbak, [...] magasabb g magosabbak, 14 k g neki,*

Szövegforrások:

k PIM JA 4. (Abramovits Irén tulajdonából.) Hasonmása: ÖM 1952. I. 228. 1. után. Tintával írt tisztázata. A sorok nagybetűvel kezdődnek. A sorok végén nincsenek írásjelek, kivéve a 10. és az utolsó sor végén levő pontot.

g PIM JA 1002/3. Hosszú ü-vel ellátott írógépen gépelve. Mindegyik i és u rövid. A gépiratot a költő a Nyugat szerkesztőségének küldte el 1928 szeptemberében.

Nincsen apám se anyám (1929. febr.) 61. E kiadás alapszövege. A 7. és 12. sorban egy-egy magánhangzóra a kézirat alapján hosszú ékezetet tettem; a 12. sor *magosabbak* szava után pótoltam a vesszőt.

ÖM 1952. I, 229, 420. – ÖM 1955. I, 238, 432. – ÖV 1984. 260. sz.

258. Nagy városokról beszélt a messi vándor

Nagy városokról beszélt a messi vándor
Ott az emberek nem ismerik egymást
A katonák se hordanak puskát, hanem a nagy tereken muzsikálnak
Sokan gyűlnek oda, a gyerekeket magasra tartják, úgy hallgatják
5 Meghallgatják, aztán odahaza elmesélik, milyen szép volt és azok
is örülnek neki
A lányok ott is kinevetik a fiúkat, de azért szeretik őket
Fényes nappal is szeretik egymást
Nagy hidak vannak, amelyeken el lehet álldogálni és nézni a vizet
meg a hajókat
Úszkálnak ide oda, az utasok meg hangosan föl kacagnak
10 Hirtelen elhallgatnak s úgy nézik a nagy vizet, amint komolyan
elmegegy a hullámok alatt
Azok meg csillognak, mint a pengék
S olvashatni a gyönyörű könyveket, akkora nagy a világosság
Pedig már egészen beesteledett.

Szövegforrása a PIM JA 352. jelzetű, tintával írt tisztázata. Hasonmása: ÖM 1952. I. 228. l. után.

ÖM 1952. I, 228, 420. (A 12–13. sor hibásan egy sorban.) – ÖM 1955. I, 237, 432. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 259. sz.

259. Ifjúmunkás

- Gyere, menjünk édesapádhoz, ott ül a lámpa előtt
Fekete kenyeret eszik, friss vizet önt a poharába, csobog, mint a
fiatal állatok lelke
Mindjárt meghallják szomszédai, keresztet vetnek, lehajolnak, föl-
emelik a roppant lakatot
S csitt csatt – bezárják ajtóikat.
- 5 No gyere már, a kémény füstje kékebben száll most otthonába –
Bizony, hogy nagyon szeret téged az édesapád és nagyon vár –
Kimegy este a városszélre, aztán fáradtan hazaballag –
Anyáddal még ébren van soká –
Kinyílik nehéz tenyerük, no gyere már –
- 10 Ideje, hogy a pávák széttárják gyönyörű farkaikat.

Szövegforrása: Népszava 1926. jan. 31. A közlés feltehetőleg 1925 szeptembere előtt leadott kézirat alapján történt. A címben, a 9. és 10. sorban egy-egy i-u-ü betűre hosszú ékezetet tettem.

Kardos László, 1950. 417. – ÖM 1952. I, 241, 423. (A 2. sorban hibásan: pohárba,) – ÖM 1955. I, 253, 435. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 263. sz.

260. Munkás

Tedd le kissé a szerszámokat
Engedd szabadon szívedet acélhomlokú barátaival
Sok mindent akarok elmondani elfeledett testvéreidről, akik a vén
fák gyökereit betakarják
Hová melegen búnak a kígyók, isznak a csillagok szelíd tejéből,
5 aztán szép halk énekbe fognak
Árnyékképük is kicsúszik a félős gyerekek álmaiból –
Sápadtak azok és meghalnak, mire az ég tehene megérkezik bő,
meleg ajándékkal.

És elhoztam én a madarat is, hisz te akartad
Egyszerűen akarok szólni, hisz te akartad
Mindent, amit megérintettem, odaadok a kezeidbe,
10 Mindent elmondok, amit előtted elhallgattak.

Szövegforrása: Népszava 1926. márc. 28. A közlés feltehetőleg 1925 szeptembere előtt leadott kézirat alapján történt. A 4. sor *búnak* szavának kivételével az í-ú-ű betűkről mindenütt hiányzó hosszú ékezeteket hozzávetőleg pótoltam.

Kardos László, 1950. 416. – ÖM 1952. I, 243, 424. – ÖM 1955. I, 256, 437. – ÖV 1984. 264. sz.

Bécs 1925. október–1926. július

261. [Magyarország messzire van ...]

Magyarország messzire van.
Magyarország hegyeken túl van.
Onnan, rigókkal, éneklőkkel,
Jönne rövidke szoknyácskában,
5 Hajnal volna,
Szellős,
Világos.
Szép, tiszta üllők csengenének.

Uram, nem látta Magyarországot?
10 Tudom, nehéz a nyelve.
Tudom, nehéz a szívem.
Uram, nem látta Magyarországot?

Lányok, sokan, szaladnak,
Akár a reggeli szél,
15 Hajuk lobog a keleti égen.
Ő pedig kövér kalácsot fon,
Karcsubb ő a liliomillat estéli árnyékánál.

Uram, nem látta Magyarországot?
Ott ősz van,
20 Kicsike kertjeinkbe
Zörgő, száraz virágokat ültet
Az Ur.

A vers a Nem én kiáltok egyik példányának 1–2. lapjára volt beírva. Jelenleg ismeretlen helyen.
Fényképe: PIM JA 1005/4. Kelte: *Wien, 1925. okt.* Az 5. sor így: *Hajnal volna, <szellős>*

Irodalomtörténet 1947. 109. (Ternay Kálmán közlése.) – ÖM 1952. I, 232, 421. – ÖM 1955. I, 244, 434. – ÖV 1984. 584. sz.

262. Félidő: 0–0

Vörös dresszünkön elmaradt nyarak
Vérlódító, nagy forrósága izzik. Gyerekek,
Félidő: 0:0. A vizek
Okos erővel előntenek mindent.
5 Érzitek-e, hogy árad az idő? S a vér,
Szép, ifjú vérünk lüktető lovak
Módjára harmatos mezőn nyerít. Ma nincs,
Ki áhitattal meg ne irigyelné
Baráti jobbunkat, melyet
10 Odanyújtunk a roskadó világnak.
Félidő: 0:0; karcsú tagjainkból
Hajbókoljatok ki cédrusok,
Kövek, tüzek és elektromos álmok!
Őrizzétek, mint kövér kisdedet
15 Jövő nagy országulásunkat, ahol
Szépek, tiszták és becsületesek
Maradhatnak jó, gyöngye társaink.
Idegen autók taposnak el. Erős
Kovácsok markában a vas
20 Kipirul, mint a fiatal leány,
Ha futva ér virágai közé. Mi már
Meg sem tudnánk maradni, üldögélni,
A távcsöves, kényelmes páholyokban.
Egy pohár friss vizet s aztán tovább –
25 Kedvünkre győzünk:
Félidő: 0:0, gyerekek –
Hátunk mögött a Szél, a Nap s az Isten!

Szövegforrása: Az Újság (Kassai Napló) 1925. nov. 1. Kiadta Zimándi P. István, Vigilia 1971. 863. Az í-ú-ű betűkön (a 7. sor *nyerít* szavának kivételével) sehol nincs hosszú ékezet; a többi hozzávetőleg én pótoltam. A 12. sor sajtóhibáját (Hajbókoljátok) javítottam.

ÖV 1984. 271. sz.

263. Látod?

A nap kigyulladt vonata elrobogott
Egykedvü küszöböm előtt.

Eredj csak.
A te lábaid nyoma

5 Nem fáj már néki többé.

Csönd van
Csak egy csobbanás:
Kövér halamat visszaadom a folyónak
Egy surranás:

10 Gyöngé madaram visszaadom a mezőnek
Eredj csak
Elfedezí megcsorbult levelét
A virág.

Látod?
15 Már esteledik.

Szövegváltozatok

- 4 $k_1(1)$ *A lábaid nyoma*
6 PMH E sor helyén két sor áll:
A csönd
Előbuggyant a hegyek mögöl,

Egyéb eltérések: Cím k_2 *Látod?! 1* k_1 *Nap 3* $k_{1,2}$ *csak 7* PMH *csak* (Sh.) k_1 *csobbanás* PMH *csobbanás* – 8 R *vissza adom* $k_{1,2}$ PMH *visszaadom* PMH *folyónak*, 9 k_1 *surranás* PMH *surranás* – 10 PMH *mezőnek*: 11 PMH *csak*. 12 PMH *levelét*: 13 PMH *A virág...* A sor után nincs köz. 14 k_2 *Látod?!*

Szövegforrások:

k_1 Cserépfalvi Imre örököseinek tulajdonában. Fényképe: Int. Arch. Szeged. Tintával írt tisztázata József Jolánnak Bécsben, 1925 őszén írt levelében. A 4. sorban a költő a *te* szót utólag szúrta be.

k_2 OSZK Analekta 2773. (Rafael Márta tulajdonából.) Tintával írt tisztázata. Kelte: Wien, 1925. Ugyanezen a lapon van *A tavi torony harangozója* (264) is.

Prágai Magyar Hírlap 1926. márc. 14.

Reggel (Pozsony) 1926. ápr. 4. E kiadás alapszövege. A 8. sorban a *vissza adom* szót egybeírtam.

Németh Andor, 1938. 203. (k_1 alapján.) – ÖM 1952. I, 190, 410. (Németh Andor kiadása alapján.) – ÖM 1955. I, 197, 421. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 266. sz.

264. A tavi torony harangozója

Takarékos emberhez illőn
Répaleveleket kevertem dohányomba
Ezért pipám
Igen hálás volt
5 Göthös szavakkal noszogatt
Kékszivü
Fia után
S hogy elértem a tavi toronyhoz
Az estéli violák lelke
10 A szűz kicsi fiúkák tavának mélyén
Már költögette
Az aranyhajút:
– No ébredj, látod, ma is oly sokat nőttünk
Már a boltos is azt mondta: Urfi
15 S jövőre már egész biztosan
Hosszú nadrágot vesz nekünk
Az édesanyánk – –

És ott
A hiú néembernek rakott toronyban
20 Az alkoholtilalom ellenére
Felkötötte magát
A harangozó.

Szövegváltozat:

13 k₁(1) – *Ébredj, látod, ma is oly sokat nőttünk*

Más eltérések: 12 k₁ *aranyhajút*: – 13 k₂ *No [...]* nőttünk, 16 k₁ *Hosszúnadrágot* 17 k₁ *édesanyánk* – " – [!] k₂ *édesanyánk*.

Szövegforrások:

k₁ Cserépfalvi Imre örököseinek tulajdonában. Fényképe: Int. Arch. Szeged. Tintával írt tisztázata József Jolánnak Bécsben, 1925 őszén írt levélben. A 13. sort a költő módosította. Előtte a *Látod?* (Lásd az előző szám alatt.)

k₂ PIM JA 91. (Kesztnér Zoltántól.) Kelte: *Wien, 1925*. A vers alatt: *Ha van kedve Zoltán Bátyámnak ezt lediktálni, akkor küldje el Sajtოსnak a másodpéldányt a karácsonyi számra. Attila. (A Sajtოსnak o-ja fölött egy áthúzott ékezet.)*

k₃ OSZK Analekta 2773. (Rafael Márta tulajdonából.) Kelte: *Wien, 1925*. E kiadás főszövege.

Bálint György, 1940. 148. (k₁ alapján.) – ÖM 1952. I, 234, 422. (k₂ alapján.) – ÖM 1955. I, 246, 434. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 267. sz.

265. Isten

Láttam Uram, a hegyeidet
S olyan kicsike vagyok én.
Szeretnék nagy lenni, hozzád hasonló,
Hogy küszöbödre ülhessek. Uram.
5 Odatenném a szívemet,
De apró szívem hogy tetszene néked?
Roppant hegyeid dobogásában
Elvész ő gyöngé dadogása
S ágyam alatt hál meg a bánat:
10 Mért nem tudom hát sokkal szebben?
Mint a hegyek és mint a füvek
Szívükben szép zöld tüzek égnek
Hogy az elfáradt bogarak mind hazatálnak,
ha esteledik
S te nyitott tenyérrel, térdig csobogó
nyugalomban
15 Ott állsz az utjuk végén –
Meg nem zavarlak, én Uram,
Elnézel kis virágaink fölött.

A Cserépfalvi Imre örökösének tulajdonában levő kéziratról. Fényképe: Int. Arch. Szeged. Tintával írt tisztázata József Jolánhoz Bécsben 1925 őszén írt levélben. A 14. sorban egy azonnal kijavított th.: *tenyérrel*, <*tenyérrel*> *térdig*

Németh Andor, 1938. 204. (Téves kelezéssel: „Szeged, 1924.” A 9. sor tévesen a 11. sor után.) – József Jolán, 1940. 260. (A 8. sor hibásan: *elvész az ő*) – ÖM 1952. I, 279, 435. (Németh Andor kiadása után, a 8. sor József Jolán hibás szövege alapján.) – ÖM 1955. I, 284, 445. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 270. sz.

266. Pirosszemű

Sok szárnyad alatt melengeted
Együgyü, szebbik szivemet.
Már hullnak a legpirosabb almák,
Ők is
5 Visszagondolnak szemedre.
Pirosszemű madaram hol vagy?
Bejártam
Sok fekete földet utánad.
Repülj csak.
10 Aztán gyere vissza. Én várlak.
És sokat járkálok az uccán, keresem
Piros nyomod a levegőben.
Kavicsokat dobtam a folyóba,
Ő is itthagyt most engem.
15 Oly magos házak közt élek.
El is vesznek, ha nem vigyázna rám
Nehány ittfelejtett éneked. Pedig
Szeretnék nagyobb lenni mint a házak –
Meglátnál messziről, amint
20 Szemem fölé emelt tenyérrel
Nézelődöm és szomorú vagyok.
Pirosszemű madaram hol vagy?
Sok szép földet bejártam utánad.

Szövegváltozatok:

- 12** k₁₋₂ MFÚ *Piros nyomod a levegőben. Fehér*
15 k₁₋₂ MFÚ *A sor után még egy sor:
Én tudom*
23 k₁₋₂ MFÚ *Tíz hold földet bejártam utánad.
Két országot bejártam utánad.*

Egyéb eltérések: **Cím** k₁ *Pirosszemű 1–4* k₂ Két sor: [...] *melengeted együgyű szebbik szívemet. Már hullnak | A legpirosabb almák, ōk is 1–2* KN Egy sor. **2** k₁ PMH *Együgyű 2–3* MFÚ Más sorbeosztással: [...] *szívemet. Már hullnak | A legpirosabb almák, 3–4* k₁ Más sorbeosztással: *Már hullnak | A legpirosabb almák, ōk is 4–5* KN Egy sor. **6** k₁ *Pirosszemű 2* PMH Két sor: *Pirosszemű madaram | Hol vagy? PMH madaram, 9* k₁₋₂ MFÚ *csak PMH csak! 11* PMH *utcán, KN keressem (Sh.) 13* k₁₋₂ *folyóba 13–14* MFÚ Más sorbeosztással: [...] *folyóba, ő is | Itt hagy [...] 14* k₁₋₂ Két sor: *Ő is | Itt hagy [...] 15* MFÚ KN *magas k₃ élek. <Én t>* MFÚ A többlétsorban: *tudom, 17* k₁₋₂ MFÚ PMH KN *Néhány k₂ itt felejtett 17–18* k₁ Más sorbeosztással: [...] *éneked. | Pedig szeretnék [...] 18* k₁ k₃ *lenni<, >* PMH *lenni, k₁₋₂ házak MFÚ PMH házak, 20* KN *S szemem (Sh.) 21* k₁₋₂ MFÚ PMH *Nézelődők 22* k₁ PMH KN *Pirosszemű*

Szövegforrások:

k₁ Cserépfalvi Imre örökösének tulajdonában. Fényképe: Int. Arch. Szeged. Tintával írt tisztázata József Jolánnak 1925 őszén írt levélben.

k₂ ismeretlen helyen. 1946-ban Kozocsa Sándor tulajdonában volt. (Bár ezt Kozocsa 1970-ben tagadta.) Scheiber Sándor közölte a Budapest című folyóirat 1946. novemberi számában. Az ékezés a közlőtől származik; nem regisztráltam.

Makói Friss Újság 1925. dec. 25. A szöveg alatt: *Wien, 1925*. A cím kivételével az i-u-ü mind rövid. k₃ PIM JA 615/6. (Lábán Antaltól.) Tintával írt tisztázata 1926 áprilisából. E kiadás főszövege.

Prágai Magyar Hírlap 1926. ápr. 11. Az i-u-ü mind rövid.

Kassai Napló 1927. febr. 13. A 6. és 22. sor végi kérdőjelen, s a cím és az egész szöveg végén levő ponton kívül írásjelek nélkül; nagybetűk csak a cím és a sorok elején.

ÖM 1952. I, 233, 421. (A Kassai Napló alapján.) – ÖM 1955. I, 245, 434. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 268. sz. (A Prágai Magyar Hírlap alapján.)

267. Olyan bolond vagy

Olyan bolond vagy
Szaladsz
Akár a reggeli szél
Még elüt valamelyik autó.
5 Pedig lesikáltam kis asztalomat
És most
Tisztábban világít kenyérem enyhe fénye.
No gyere vissza, ha akarod
Veszek takarót vaságyamra
10 Egyszerű, szürke takarót.
Illik az
Szegénységemhez, aki szeret téged
És az Úr is szereti nagyon
És engem is szeret az Úr
15 Nem jön soha nagy fényességgel
Nem akarja, hogy elromoljanak
Szemeim, akik
Nagyon kívánnak látni téged
És nagyon szépen néznek majd terád
20 Ha visszajössz
Vigyázva foglak megcsókolni
Nem tépem le rólad a kabátot
És elmondom mind a sok tréfát
Mert sokat kieszeltem azóta
25 Hogy te is örülj
Majd elpirulsz
Lenézel a földre és kacagunk
Hangosan, hogy behallatszik szomszédunkba
A szótlan, komoly napszámosokhoz is behallik
30 És fáradt, összetört álmukban majd
elmosolyodnak ők is.

k₁ szövegváltozatai:

- 12–14** *Szegénységemhez és az Úr is
Szereti nagyon és engem is
Szeret az Úr*
- 19** *Nagyon szépen néznek majd terád,*
- 20** *Ez a sor nincs meg.*
- 28–30** *Hangosan, hogy szomszédunkba, a szóltan komoly napszámokhoz is behallik
És fáradt
Összetört álmukban majd elmosolyodnak ők is.*

k₁ egyéb eltérései: **3 szél.** **9 vaságyamra.** **18 téged.**

Szövegforrások:

k₁ Cserépfalvi Imre örököseinek tulajdonában. Fényképe: Int. Arch. Szeged. Tintával írt tisztázat a József Jolánnak Bécsben, 1925 őszén írt levélben.

k₂ Debrecen, Egyetemi Könyvtár Ms. 126. Keltezése: *Wien, 1925*. Eltéréseit Péter László közölte, ItK 1954. 359. Kiadásunk főszövege.

Németh Andor, 1938. 201. (k₁ alapján, téves keltezéssel: „Szeged, 1924.”) – ÖM 1952. I, 189, 410. (Németh Andor kiadása alapján.) – ÖM 1955. I, 248, 435. (A cím tévesen zárójelben; a 28. és a 30. sor két-két sorba tördelve.) – ÖV 1984. 269. sz.

268. Pilóta

Szép szál legény vagy, egy röpüléssel
Magosabb vagy a magos madárnál.
Csinos mesterség a tiéd, de az az enyém is.
Szijjas nyergedben hátradülsz, nézed, hogy a föld elfordul kelet felé,
5 Én meg hosszú seprűvel takarítom az egyesület poros termeit,
Tagok se nyitják ilyenkor erős lökéssel sarkig az ajtót,
Tárva áll az, a nap arany deszkákat nyujt be rajta.
Papir is akad, hát lehajolok, derekamra dől a seprűnyél,
Ugy báméskodik fölfelé és verset is írok,
10 Azt se magamról, olyan egyszerű az életem.
Szállj, csak szállj, én ügyellek téged, a rendőr is fölemeli szigorú fejét –
Hegyes sisakja két szélén két torony karcsu póznáival –
Nyujtott nyakkal futnak a lovak, a tejes kannák összekocódnak,
Öt ujj között a felnyujtott alma csillog,
15 Te elröpülsz,
A felhők gyűrődnek, mint a paplanod,
Lassan te is megöregedsz, hosszú szakálladon átsüt a napfény
S homlokod fölött az ég
Lehorpad és földuzzad megint
20 A fiatal lányok szagától.

Szövegforrása a Makai család tulajdonában levő, tintával írt tisztázat. Xeroxmásolata: Int. Arch. Szeged. A 11. és 14. sor *u* betűi fölé a költő egy-egy, a gótbetűs folyóírásban használatos félkört tett, melyek nem a hosszúságot jelzik. A 14. sor *alma* szava olvashatatlan szóból javítva. A kézirat a Galamb Ödönnek Bécsből 1926 januárjában küldött levélhez volt mellékelve *A rák* (270) és *A csapat* (271) szövegével együtt. Géppel írt, nem-autográf másolata. PIM JA 172.

MÉ 1941. 74. (Galamb Ödön közlése „Bécs 1925.” keltezéssel.) – ÖM 1952. I, 236, 423. (Galamb Ödön közlése alapján.) – ÖM 1955. I, 249, 435. (Mint ÖM 1952. A 8. sorban hibásan: *lehajlok*) – ÖV 1984. 272. sz.

269. Kovács

Kovács, kovács fölgyürted jól az inget,
aztán megemelted két szép gyereked és fürödni bemártottad a tűzbe.
Most ugy pirosodnak, ahogy a fiatal madár!
Meg ahogy a sokkal nagyobb virágok, amelyeket oda kéne tenni a házad elé.

- 5 A nap is úgy kél, ha meglóbálsz fejed fölött a kalapácsot
s az üllő
megcsendül belé, akár a dalolók szive.
Ez a legkékebb tavon él, hol a halak vert ezüst lelke nyugszik,
este eljön tisztán, kéken, bekocog minden ablakon –
- 10 Kalapálj csak, hiszen szépeket kalapálsz te!
A juharfa is úgy nő, ahogy nagyot lépsz, füttyülsz és a homlokod
megbököd!
Te vagy a kovács és kikalapálsz
a világokat.

Szövegváltozatok:

- 2 NA g(1) *aztán megemelted két szép gyereked és bemártottad a tűzbe.*
3 NA g(1) *Most ott pirosodnak, ahol a fiatal madár!*
4 NA *Meg ahol a sokkal nagyobb virágok, melyeket oda kéne tenni a házad elé.*
g(1) *Meg ahol a sokkal nagyobb virágok, amelyeket oda kéne tenni a házad elé.*
5 NA g(1) *A nap is ott kél ha meglóbálsz fejed fölött a kalapácsot*
8 NA *Ez a legkékebb tavon él, ahol a halak vert ezüst lelke nyugszik,*
13 NA g(1) *a virágokat.*

Egyéb eltérések: 1 NA *Kovács, kovács*, 5 g(1) *kél*, 9 NA *ablakon*: 10 g *Kalapálj*, (Gh.) A *K k*-ből géppel javítva.

Szövegforrások:

Nincsen apám se anyám (1929. febr.) 49.
g PIM JA 1002/6. Hosszú ű-vel ellátott írógépen gépelve, a 2–5. és az utolsó sor tintával módosítva. A gépiratot a költő a Nyugat szerkesztőségének küldte el 1928 szeptemberében. Kiadásunk alapszövege. A 10. sor géphibáját javítottam.

ÖM 1952. I, 211, 416. (NA alapján.) – ÖM 1955. I, 257, 437. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 273. sz. (Mint ÖM 1952.)

270. A rák

Nagy, ezüst halak árnyéka suhan a korálok fölött,
Elhosszák nékem barnuló szined, gyöngye fövényen lebeg tova,
Megérinti a fáradt csigákat s azok csöndesen elalusznak.
Én még sokáig figyelem a meduzák átlátszó világosságát
5 S erős ollómmal utat vágok a moszatok közt, csengő karikák rö-
pülnek föl a tiszta vízben –
Amerre a legszebben csillog,
Arra gyere.
Sok akart dolgaimban néha
Kis beteg csillagot nyujtok föl én a sugaraknak:
10 Jól gondold rám te is és ügyelj,
Kertedben, hol a kagylók már nyitott szárnyakkal virágzanak.
Páncélom erős áramok sodrában keményedik,
Pirosságát legjobban te érted –
Kék virágállat fénylik hátamon:
15 A legfehérebb kavicsnál várlak...
– Hullámok, szaladjatok gyorsan a dombról!
A virágállat bő, lobogó szirmai közé
Kövér falatokat hadd adogasson magosra
A rák.

Szövegváltozatok:

Cím	k ₁₋₂	<i>Fiatal rák, piros rák</i>
	k ₃ SZT	<i>Fiatal rák</i>
1	k ₃	<i>Nagy, ezüst halak suhannak a korálok fölött,</i>
	k ₁₋₂	A sor után még egy sor: <i>Nem tartozom közéjük, mégis szeretnek,</i>
2	k ₁₋₃ SZT	<i>Elhozzák nékem feketeséged, gyöngye fűvényen lebeg tova,</i>
11	k ₁	<i>Kertedben, hol a kagylók már kitárt szárnyakkal virágzanak.</i>
17	k ₁₋₂	<i>A virágállat kék, lobogó szirmai közé</i>
18	k ₁₋₃ SZT	<i>Szép, kövér falatokat hadd adogasson magosra</i>

Más eltérések: **1** k_{1,2} Nagy SZT fölött – **2** SZT tova. (Sh.) **4** k₁₋₃ SZT világosságát, **5** k₁₋₃ SZT Erős SZT ólommal (Sh.) k₂ vízben, – SZT vízben: **6** k₁ Az Amerre szó m betűje rr betűkből javítva; th. azonnali javítása. **8** SZT dolgaimba (Sh.) **9** k₃ SZT Kis, [...] sugaraknak – SZT nyujtok én (Sh.) **10** SZT is, k₃ SZT ügyelj **13** SZT Pírosságát (Sh.) k₁ érted, – k₃ SZT érted, **14** D virágállat (Sh.) k_{1,3} SZT virágállat k_{1,2} SZT hátamon, k₃ hátamon – **15** SZT szívacsnál (Sh.?) **16** k₁₋₂ Hullámok, SZT dombrol: (Sh.) **17** D virágállat (Sh.) k_{1,3} SZT virágállat k₁ A kék első k betűje el-ből javítva. SZT bő, robogó szirmai (Sh.) **18** k₂ Szép

Szövegforrások:

k₁ a Makai család tulajdonában. Xeroxmásolata: Int. Arch. Szeged. Tintával írt tisztázat, mely a Galamb Ödönnek Bécsből 1926 januárjában írt levélhez volt mellékelve A csapat (271) és a Pilóta (268) szövegével együtt. (Lev. 78. sz.)

k₂ PIM JA 420. Tintával írt tisztázat a József Jolánnak Bécsből, 1926. febr. 10-én írt levélben. (Lev. 80. sz.)

k₃ PIM JA 615/2. (Lábán Antaltól.) Tintával írt tisztázat 1926 áprilisából.

Színház és Társaság (Szeged) 1926. máj. 3.

Diogenes (Bécs) 1926. máj. 8. E kiadás alapszövege. A 14. és 17. sor sajtóhibáját (mint az ÖM) a többi forrás alapján javítottam.

Németh Andor, 1938. 216. (k₂ alapján.) – ÖM 1952. I, 242, 423. (A 6. sorban kimaradt a névelő.) – ÖM 1955. I, 255, 436. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 275. sz.

271. A csapat

Gáspár Katának

- A dombon két gyerek tornyot rakott magosra a szép, puha sárból,
Összedugták a homlokukat, nézték, fejük között elnyúlva jött föl a
nap,
Lassan gurult föl a fatörzsön, vont a csapatot arrafelé –
Legelől a jóhúsú ifjak, kacagnak és két teli marokkal füvet nyujta-
nak föl az égnek,
5 Meg a lányok, lányok – bő harmat gördül domború melleteken
Cseresnye van a hajatokban, szaladtok és kezetekben lódog a szal-
lag!
Odadóltok a magos fának, vártok lihegve társaitokra,
Aki komolyan lépdelenek mögöttetek, lenéznek és úgy mosolyog-
nak –
Erősek is a férfiak, vállukon jólcsinált csákány,
10 Hegye úgy mozog, mint az inga, lépésre mozdul, figyelik jól az
aggastyánok
S közben-közben leülnek a nagy, fehér kövekre, azok meg csönd-
ben fölemelkednek,
Szállnak lassan előre, míg ezüst fejük is rájahajtják,
Aztán jönnek a friss halottak, átlátszók ők még, mint az ablak,
Alvó fehér hal lebeg a törzsük közepén –
15 Utánuk már a régebbiek, szép testükből nagy darabokat vetnek a
bokrok alá
S a csontvázak kitért karjukkal, piros madarak röptültek arra,
Énekelnek a karcsú széllel, mely a port magosba dobja,
Rajta átcsillognak zuhogó
És frissen fakadt nagy, tömör vizek.

Szövegváltozatok:

- 1 k₁ *A dombon tornyot raktak a kicsik, tornyot raktak szép, puha sárból,*
k₂ *A dombon –*
Két gyerek, csöpp gyerek tornyot raktak szép, puha sárból,
- 2 k₁ *Kisfiu, kislány, összedugták a homlokukat, nézték, fejük fölött elnyulva jött föl a nap,*
k₂ *Összedugták a homlokukat, fejük között elnyulva jött föl a nap,*
- 3 k_{1,2} *Lassan gurult föl a fatörzsön, annak tövéből elindult a csapat is arrafelé,*
- 7 k₁ *Pihegve álltok a fának dőlve, úgy várjátok társaitokat,*
k₂ *Odadőltek a magos fának, vártok pihegve társaitokra,*
- 8 k₁ *Akik komolyan lépdelnek utánatok lenéznek és úgy mosolyognak,*
- 9 k_{1,2} *Nyomukban fölemelt fejjel a férfiak, vállukon jólcsinált csákány,*
- 10 k₁ *Hegye úgy mozog, mint az inga, minden lépésre mozdul egyet, figyelik jól az*
aggastyánok,
- 11 k₁ *Közben-közben leülnek a nagy fehér kövekre, mely (Th.) csöndben fölemelkednek*
- 16 k₁ *S a csontvázások kitárt karjukkal, piros madarak röpködnek rája,*
- 18 k₁ *Rajta árcsillognak itt-ott zuhogó*

Egyéb eltérések: 1 k₃ *sárból* 3 k₂ *arrafele*, 5 k₁ *lányok, lányok*, k₂ *lányok – lányok – k_{1,2} domboru melleteken!* 6 k₁ *szallag*, 8 k₁ *Az és beszúrva*. k₂ *úgy* 9 k₁ *csákány* 10 k₁ *A mozog szó mozdul-ból javítva*. k₂ *ugy* 11 k₂ *S közben közben* k_{1,2} *nagy* 12 k₂ *rájahajtják –* 13 k₁ *ablak* 14 k₁ *lepeg* (Th.) k_{1,2} *közepén*, 16 g *csontvázatok* (Sic-jellel.) k_{1,2} *csontvázások* k₁ *A rája szó arra-ból javítva*. 17 k_{1,2} *karcsu* k₂ *dobja –* 18 k₂ *zuhogó*, 19 k₁ *nagy*

Szövegforrások:

k₁ a Makai család tulajdonában. Xeroxmásolata: Int. Arch. Szeged. Tintával írt tisztázat a József Jolánnak 1926. jan. 31-én írt levélben. (A levelet Miklós Tamás közölte, Kritika 1987/8. 4.) A 8., 10. és 16. sorban egy-egy azonnali javítás.

k₂ uo. Tintával írt tisztázat, mely a Galamb Ödönnek Bécsből 1926 januárjában küldött levélhez volt mellékelve *A rák* (270) és a *Pilóta* (268) szövegével együtt. (Lev. 78. sz.)

k₃ PIM JA 1058. (Gáspár Endre gyűjteményéből.) Csak az 1–11. sor. E kiadás főszövege. A 12–19. sort annak a gépiratos másolatnak alapján közlöm, amely az ÖM összeállítása során, az akkor még a teljes szöveget tartalmazó kéziratról készült. (Int. Arch. Szeged.) Kelte: *Bécs, 1926. február*. Az 1. sor végére vesszőt tettem; 16. sorban a *csontvázatok* szót (mint az ÖM) javítottam.

Híd 1940. szept. 27. (Marék Antal közlése, sok hibával.) – MÉ 1941. 166. (Radnóti Miklós közlése k₁ nem-autográf gépiratos másolata, PIM JA 144/A/34. alapján.) – Kardos László, 1950. 422. – ÖM 1952. I, 247, 425. – ÖM 1955. I, 254, 435. – ÖV 1984. 274. sz.

272. Hivogató

- Röpül a rigó, röpül, megáll, lebukik a tó közepe fölött éppen,
Növény várja tárt szirmokkal, levelei elsimulnak a víz színében –
Itt fáj, itt fáj – beszél a hullám, azután elcsendesül szépen.
Most már síma a felület, nyughatnak rajta a pártalan szeretők reme-
gégei,
5 De azért csak mondják: Gyere már, gyere ide ki,
Ne mosolyogj, mert szél ered, aztán ha föléhajolsz és belenézel, a
tó is megréfál majd téged.
Gyere, gyere, majd meglátod, szép erős fiatalember áll ki a parton
teeléd,
Teleszívja magát kéekkel, a bokrot frissiben átugorja,
Tenyerét a vízbe meríti, domború mellét is meglocsolja,
10 Aztán szerszámját fölemeli, jóhangú csengőket kalapácsol.
A halak a partra jönnek, ott csillognak az ő dalára –
Sok csengőt csinál s egy marékkal belekötöz majd a hajába.

Szövegváltozatok:

- 1 SZT *Röpül a rigó, akkor megáll lebukik a tó közepe fölött éppen,*
11 SZT *A halak kijönnek a parthoz, csillognak ott az ő dalára –*

Egyéb eltérések: 2 SZT *elsímülnek* 5 SZT *ki* – 8 SZT *Teleszívja magát széppel,* (Sh.?) 9 SZT *vízbe* [...] *meglocsolja.* 10 k *kalapácsol* (Th.) SZT *fölemeli s* [...] *kalapácsol.*

Szövegforrások:

k OSZK Analekta 11.892. (Gáspár Endre tulajdonából.) E kiadás alapszövege. A 10. sor végére pontot tettem.

Színház és Társaság (Szeged) 1926. ápr. 6.

Híd 1940. szept. 27. (Marék Antal közlése. Az 5. sorban hibásan: gyere,) – ÖM 1952. I, 246, 424.
– ÖM 1955. I, 260, 438. – ÖV 1984. 276. sz.

273. Csak a tenger jött el

Melled két pólusa közt a kék sugár –
A kötélzáncos álma áll azon.

A felhő elfoszlott, hogy föllegeghess
És én már túlsokat kerestelek –

5 Nyugodt, mély vizek leheletével száll már az enyém
S magányos, nagy fenyőmről hullong a jóhúsú toboz.

S a legmagosabb füvek is kinőttek már a dombon,
Szivükben szép, zöld tüzek égnek,
Hogy az elfáradt bogarak mind hazatalálnak, ha esteledik

10 S az Úr
Nytított tenyérrel, térdig csobogó nyugalomban
Ott áll az útjuk végén...

De én nem vagyok fáradt, kedvesem –
Csak a tenger jött el a küszöbömig.

Szövegváltozatok:

- 3 k₁ *A felhő elszállott, hogy föllegeghess*
k₂ *A felhő elfoszlik, hogy föllegeghess*
7 k₁ *S a legmagosabb füvek is kinőnek már a dombon,*
13 k₁₋₂ *De én nem vagyok fáradt.*

Más eltérések: 4 k₁ *kerestelek*; 5 MFÚ *Nyugodtt (Sh.) már, (Sh.)* 7 MFÚ *legmagasabb* 11 k₁ *nyugalomban, 12 k₁₋₂ végén.*

Szövegforrások:

- k₁ PIM JA 1059. (Gáspár Endrétől.) Cím nélküli, tintával írt tisztázat. Kelte: *Bécs, 1926. márc.*
k₂ PIM JA 615/3. (Lábán Antaltól.) Cím nélküli, tintával írt tisztázat 1926 áprilisából.
k₃ PIM JA 589. A vers alatt: *Bécs. A Saitos Gyulának 1926. márc. 27-én írt levélhez volt mellékelve. (Lev. 84. sz.) A Makói Friss Újság nyomdai kézírata. E kiadás főszerzője.*
Makói Friss Újság 1926. ápr. 4. A vers alatt: *Bécs.*

Híd 1940. szept. 27. (Marék Antal közlése k₁ alapján.) – ÖM 1952. I, 248, 425. (k₁ alapján.) – ÖM 1955. I, 261, 438. (MFÚ alapján.) – ÖV 1984. 277. sz.

274. Jutka verse

Kislány ő még, a mamája nyujtózkodva karjára veszi,
Odahajol az arcához, az őzek dalát beszélnek el néki szemei,
A villamosok hajnali csengését, meg a legmagosabb fenyőfa csúcsát,
Kék lángocska lobban ott föl, mutatja a nagy fenyő utját,
5 Ő a fenyőfa akarata, odaszól a fának: Nőssz-e már?
Tudsz te nőni, hát még hogy a kisgyerekek homlokából rád száll a
madár,
Néked kínálja ceruzáját a kisgyerek, egy tipeg által a folyó tükrén,
Ugrándoza várja mamája, eléje megy sebesen, büszkén,
Ahogy lehajol az árban, melle csengve a habokba ér –
10 Mögötte meg szőke halomba kereken frissen hull, száll a kenyér.

A PIM JA 1064. jelzetű, tintával írt kéziratáról. (Gáspár Endrétől.) Kelte: *Bécs, 1926. márc.* Az utolsó sor előbb így: [...] *frissen hull, hull a kenyér.*

Fényszóró 1945. 19. (A kézirat hasonmása. Gáspár Endre közlése.) – ÖM 1952. II, 322, 445. (Az utolsó sor hibásan: *száll, száll*) – ÖM 1955. II, 337, 476. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 585. sz.

275. [A szeretők hallgatva álltak...]

A szeretők hallgatva álltak,
A tóban elrejtették szívüket
S megbeszélvén a hullámokat,
Széjjelvéáltak.

- 5 Most már kimehetsz a partra,
Kinálhatsz nevetve egy almát föl a fának,
Nagyot szaladhatsz –
A tóból minden kanyarodónál
Hűvös szemmel egy arc fordul utánad.

Szövegváltozatok:

- 1 k_{1-2} *A szeretők hallgatva megálltak*
2 $k_1(1)$ *A tóba rejtették szívüket*
3 $k_1(1)$ *És megbeszélve a hullámokat*
 $k_1(2)$ k_2 *És megbeszélvén a hullámokat*
6 $k_1(1)$ *Neki adhatod almádat a fának*
(2) *Kínálhatod almádat már föl a fának*
 $k_2(1)$ *Kínálhatod szép, piros (Azonnal erre javítva:)*
(2) *Kínálhatsz egy piros almát föl a fának,*
9 k_{1-2} *Hűvös szemű arc fordul utánad*

Egyéb eltérések: 1 k_2 *megálltak*, 3 k_2 *hullámokat*, 5 k_1 *partra* 7 k_1 *szaladhatsz* k_2 *szaladhatsz*, – 9 k_2 *Hűvös-szemű [...] utánad*.

Szövegforrások:

k_1 OSZK Analekta 11.902. (Gáspár Endrétől.) Cím nélküli fogalmazvány; a 2–3. és 6. sor szövege módosítva.

k_2 PIM JA 92. Cím nélküli, tintával írt tisztázat. A 6. sorban egy azonnali javítás. Kelte: *Bécs, 1926. márc. 29. Gáspáréknál.*

k_3 PIM JA 615/5. (Lábán Antaltól.) Cím nélküli, tintával írt tisztázat 1926 áprilisából. E kiadás főszövege.

Kardos László, 1950. 414. (k_2 alapján.) – ÖM 1952. I, 249, 425. (k_2 alapján.) – ÖM 1955. I, 262, 438. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 278. sz.

276. Acélgömb föl, föl! Emelkedj!

Acélgömbbe tömítettett egyedülvalóság,
Lassan, csillogva, kéményem ormáról – emelkedj!

A magos virág szirmaiból véled száll föl Isten elvesztett koponyája,
Fönnsíkok fagyott zuhatagja zokogva indul néked –
5 Ki gurul most végig rajta roppant hurjait zengetően?
Acélgömbbe tömítettett egyedülvalóság,
Körben térdeplő elefántok irányozott ormányai fölött: emelkedj!

Minden szépen füttyentő vonat beleragadt az alagutakba,
Vén gőzök buggyannak a kátrányfolyam buktató medrén –
10 Dühödt ebek terelik ott a bús hullák keserű nyáját.

Ki az esőt sötét barlang odvából vigyázza,
Kedves annak az árva ég vakságot dobó dördülése –
Minden villám feléd cikáz és benned hal meg –
Acélgömbbe tömítettett egyedülvalóság,
15 Emelkedj!

Szövegforrása egy elveszett kéziratról készült fénykép: PIM JA 1005/1/1. Az eredeti kézirat 1951-ben Gáspár Endre tulajdonában volt.

ÖM 1952. I, 251, 426. – ÖM 1955. I, 264, 439. – ÖV 1984. 279. sz.

277. [A kelő korongba hajítom...]

A kelő korongba hajítom hegygel
Vadbika vörös húsán kalapált gerelyét a fiatal szűznek.

Most indulsz el, hogy hazavezettesd falaimat –
Változó árnyékaim ittmaradnak elhagyott hűvösében.

- 5 Érzed a viharszellőt, az egymáshoz közelre bujtogatót?
A tétetett város előtt bosszúsan köszörüli csorbított szerszámait.

Most indulsz el, hogy új földet találtass magvaidnak –
Kövér gyerek alatt sem törik ott ketté a faág,
Leveleivel fölfogott kötényed ráncait igazítja.

- 10 Bontsam-e hát a felhőket magosba érő térdeimről?
Fektessem-e már szívünket egymásra a patak fehérlő kavicsain?

Melledet két domb őrizze kétoldalt,
Gyöngé, kifejtett szádat marék érintetlen cseresnye óvja!

Az OSZK Analekta 11.891 jelzetű kéziratáról. (Gáspár Endréné volt.) A 6. sor *bosszúsan* szava utólag beszúrva.

ÖM 1952. I, 252, 426. – ÖM 1955. I, 265, 439. – ÖV 1984. 280. sz.

278a. Mikor a szeretők [I.]

Mikor a szeretők veszekednek,
Akkor a fákkal magosodnak,
Mikor a szeretők ölelőznek,
Akkor a földdel elsimulnak.

- 5 Gyere kedves,
Szaladjunk egyet arccal a szélnek,
Hadd pirosodjunk ki, mint a szöllőfürt,
Melyet szerelmünknek a tóba dobtam.

A kézirat eltérései: **2** magosodnak. **5** Gyere, **6** szélnek! **7** ki **8** A szerelmünknek szó azonnal ebből javítva: szerelmünkért

Szövegforrások:

k Kiss Ferenc tulajdonában. Fényképe: PIM JA 1076. (Előbb Gáspár Endréé, majd Szilágyi Ákosé volt.) Cím nélkül.

Diogenes (Bécs) 1927. febr. 19. A 278a. sz. főszövege.

278b. Mikor a szeretők... [II.]

mikor a szeretők veszekednek,
akkor a fákkal magosodnak;
mikor a szeretők ölelőznek,
akkor a földdel elsímulnak – –

- 5 gyere kedves,
szaladjunk egyet arccal a szélnek – –

Szövegforrások:

Láthatár 1927. június–július. A 278b. sz. főszövege.

g PIM JA 150/35. Csupa kisbetűvel; írásjelek az 1. szakasz végi két, s a 2. szakasz végi három gondolatjelen kívül nincsenek. A 4. sor *elsimulnak* szavának *i*-jén nincs pótolva a hosszú ékezet. A gépirat a Nincsen apám se anyám tervezett korábbi kiadásának összeállításakor, 1927 őszén készült.

ÖM 1952. I, 263, 429. – ÖV 1984. 281. sz.

278c. Dalocska

Mikor a szeretők veszekednek,
akkor hajlongva magasodnak,
mikor a szeretők ölelőznek,
akkor a földdel elsímulnak.

5 Énekeljünk –
 haja ha!
 Bömbölődjünk –
 böm-böm-böm!
 Susogjunk, hogy
10 sususu –
 üss egyet a
 hátamba!

Helyesírási eltérések: 2 NA *magosodnak*, 4 NA g *elsimulnak*. 5 NA *Énekeljünk*: 7 NA *Bömbölődjünk*: g *Bömbölődjünk* <,> – 8 NA *böm-böm-böm* (Sh.) 9 g *Ssusogjunk*, (Gh.) 10 NA *sususu*,–

Szövegforrások:

Nincsen apám se anyám. Bp. 1929. (febr.) 28. Utánközlése Komlós Aladárnak a kötetről írt ismeretében: *Képes Hét* (Prága) 1929. ápr. 21.

g PIM JA 21/8. A tervezett Tiszta szívvel kötet összeállításakor, 1934 nyarán legépelt szöveg.

Medvetánc (1934. dec.) 33. A *Két dalocska* első darabjaként, a második a *Ringató* (334). E kiadás főszövege. Utánközlése: *Népújság* (Hódmezővásárhely) 1936. okt. 5.

ÖM 1952. I, 319, 445. – ÖM 1955. I, 276, 442. – ÖV 1984. 375. sz.

279a. Az oroszlán idézése [I.]

Volt fogam közt már szivar
mellemben megállt a kés
mosdatott pucér vihar
alvó számba szállt a légy
5 néni szunnyadt ágyamon
szépet álmodott szegény
nyúlt utánam hosszú nyelv
csókom csillogott hegyén
tiszteltek ha vért köhögtem
10 mégse köptem hóba én
voltam vonító kaján –
halljunk hát nevetni holtat
vagy a holt is él talán?
erre ittam jó borocskát
15 rágtam főtt malaclapockát
kezet fogtam balkezemmel
megszámoltam fogaim
isteneim mind eladtam
ez a ruha másé rajtam
20 kereshet pipogya ember
az én nyurga szép szívemmel
tükröm mögött szerelemmel
oroszlánra várok én – – –

első ízben cipőm fényét
25 kényesítse bús sörénye
másodízben cirógasson
körme torkomat kitépje
behunyt szemmel végignyáljon
harmadízben az ágyamon
30 pártalanul és üvöltve
őrizze a ravatalom.

A gépirat szövegváltozatai:

- 2** *csuklómban megállt a kés*
7–8 Nincs meg.
17 *vicsorgattam fogaim*
21 *az én megnyurgult szívemmel*

A gépirat egyéb eltérései: **13** *talán?* – **23** *én* – – **31** *ravatalom* – – –

279b. Az oroslán idézése [II.]

Volt fogam közt már szivar,
csuklómban megállt a kés,
mosdatott habos vihar,
alvó számba szállt a légy,
5 néni szunnyadt ágyamon,
szépet álmodott szegény.
Tiszteltek, mert messze köptem,
aludtam a hóban én.
Voltam vonító, kaján, –
10 halljunk hát nevetni holtat,
vagy a holt is él talán?
Erre ittam jó borocskát,
rágtam főtt malaclapockát,
kezet fogtam balkezemmel,
15 megpöngettem szemfogam,
isteneim mind eladtam,
ez a ruha másé rajtam,
kereshet pipogya ember,
az én megnyurgult szivemmel,
20 bőröm alatt szerelemmel,
orszlánra várok én – –

Első izben cipőm fényét
kényesítse bus sörénye,
másodizben cirógasson,
25 körme torkomat kitépje,
behunyt szemmel végignyaljon
harmadizben az ágyamon,
és dörmögve és üvöltve
őrizze a ravatalom.

A Nincsen apám se anyám szövegváltozatai:

- 7–8 *Tiszteltek, ha vért köhögtem,
mégse köptem hóba én.*
20 *tükröm mögött szerelemmel*
28 *pártalanul és üvöltve*

Egyéb eltérések: 2 g *csuklóban* (Gh.) NA *csuklómban* 6 g *szegény*, (Gh.) NA *szegény*. 9 g *vonító*, NA *vonító kaján*:

Az oroslán idézése [I.] szövegforrásai:

Kassai Napló 1927. jan. 23. E kiadás főszövege.

g PIM JA 150/14. Csupa kisbetűvel. (A cím és az 1. sor is.) A gépirat a Nincsen apám se anyám tervezett korábbi kiadásához, 1927 végén készült.

Az oroslán idézése [II.] szövegforrásai:

Nincsen apám se anyám (1929. febr.) 24.

g PIM JA 21/3. A tervezett Tiszta szívvel kötet összeállításakor, 1934 nyarán készült. E kiadás alapszövege. A 2. és 6. sor géphibáját javítottam, a 9. sorban a *vonító* szót NA alapján hosszú í-vel írtam.

ÖM 1952. I, 244, 424. (NA alapján.) – ÖM 1955. I, 258, 437. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 312. sz. (Mint ÖM 1952.)

280. [Pucér csapat dobog...]

Pucér csapat dobog a dombon,
Keresztülgázol kertemen.
Belénevetnek kutamba,
Hogy kékje nyugtalan legyen.

- 5 Szépek, erősek, egymás húsát
Jóltépett lombokkal verdesik –
Ugrádozzatok csak magosra
S a friss széllel
Gyertek el újra kertemig.

Tintával írt tisztázat a PIM JA 615. jelzetű füzetének 4. lapján. (Lábán Antaltól.)

ItK 1960. 27. (Kunszery Gyula közlése.) – ÖM 1967. IV, 162, 299. – ÖV 1984. 282. sz.

281. [Aludj...]

Aludj
egy fáradt vén fa fölrepült és elpihent a legkönnyebb felhőn
a vízcsepp lábujjhegyen gurul reszkető szived fölött
szeretném ha kócsag lebegne mosolyodban
5 hó hull
komoly fekete medvék vonulnak
én nem tudom hogy férnek el kicsi tavaszi szobánkban
nem is rád gondoltam tavaly mikor hirtelen fölgyógyultam
amerre jársz jószagú friss fehérnemű lebeg a fejed fölött
10 könyvek hallgatnak körülöttünk
nagyon örülni nem szabad vigyázz
a halott virággal legyezlek melyet hajadból nekem adtál.

Nádass József közléséből. (Ország Világ 1960. nov. 23.) Nádass a verset gépiratról közölte. A magyar vers alatt a *Du feu...* kezdetű vers állt (664). A gépiratot két másik, „egyazon formájú gépirásos papírral” együtt József Jolántól kapta. Ezekre a *Lányszépség dicsérete* (118) és az *Alkohol* (140) volt gépelve. Szántó Judit jegyzete szerint a verseket József Jolán másolta 1939-ben.

A verset a költő lefordította franciára. A fordításnak csak első két sora ismeretes a József Jolánnak Párizsban, 1927. jan. 13-án írt levélből (Lev. 107. sz.):

*Dors,
un arbre vieux et fatigué s'envola et se reposa sur le nuage le plus aisé*

ÖM 1967. IV, 162, 299. – ÖV 1984. 283. sz.

282. Kopogtatás nélkül

Ha megszeretlek, kopogtatás nélkül bejöhetsz hozzám,
de gondold jól meg,
szalmazsákómra fektetlek, porral sóhajt a zizegő szalma.

5 A kancsóba friss vizet hozok be néked,
cipődet, mielőtt elmegy, letörlöm,
itt nem zavar bennünket senki,
görnyedve ruhánkat nyugodtan foltozhatod.

10 Nagy csönd a csönd, néked is szólok,
ha fáradt vagy, egyetlen székemre leültetlek,
melegben levethetsz nyakkendődet, gallért,
ha éhes vagy, tiszta papírt kapsz tányérul, amikor akad más is,
hanem akkor hagyj nékem is, én is örökké éhes vagyok.

15 Ha megszeretlek, kopogtatás nélkül bejöhetsz hozzám,
de gondold jól meg,
bántana, ha azután sokáig elkerülnél.

Szövegváltozatok:

Cím	NSZ	<i>Kopogtatás nélkül bejöhetsz.</i>
3	k NSZ	<i>Ágyam oly rossz, hogy szememet lefekvés előtt lehunyom.</i>
7	k NSZ	<i>Harisnyáinkat nyugodtan stoppolhatod.</i>
8	k	<i>Ha megszeretlek, kopogtatás nélkül bejöhetsz hozzám,</i>
10	k NSZ	<i>Melegben levehetsz nyakkendődet, gallért,</i>
12	k	<i>De keveset nékem is hagyj, mert én is örökké éhes vagyok.</i>
	NSZ	<i>de megkérlek, hagyj nékem is, én is örökké éhes vagyok – –</i>

Egyéb eltérések: **3** NSZ *ágyam* **5** NA *cipődet* **7** NSZ *harisnyáinkat* NA *görnyedvén* **8** NSZ *a csönd* – (Sh.) **10** NSZ *melegben*

Szövegforrások:

k PIM JA 245. Tintával írt tisztázat, cím nélkül. A sorok nagybetűvel kezdődnek. Ugyanezen a lapon a *Beteg vagyok...* (284), a *Pillantásomtól az almák...* (283) és az *Anyám meghalt...* (285) kezdetű versek cím nélküli tisztázata is.

Népszava 1927. dec. 10.

Nincsen apám se anyám (1929. febr.) 60.

g PIM JA 21/28. A Tiszta szívvel című, tervezett gyűjteményes kötet összeállításakor, 1934 nyarán készült. E kiadás főszerzője.

ÖM 1952. I, 299, 440. – ÖM 1955. I, 239, 433. – ÖV 1984. 284. sz.

283. Erősödik

Pillantásomtól az almák pirosodnak és gömbölyödnek,
tédigérő erős búzában henteregnek a fiúk, a lányok.
Én a magos fa ágán ülök, lelógatom a lábomat,
kacagásuk fürtjeimet megbodorítja.

- 5 Nem tudják ám a leányok, hogy én mennyire kedvelem őket.
Akkor szaladvást jönnének el, sokszázan gyülnének össze itt körülöttem,
én meg a zöld leveleket két marokkal szórnám hajukba,
hanem előbb még minden szálát futtában is kétoldalt megcsókolnék.
- 10 Erősödik az ág alattam, erősödöm én is a világon,
sokaggancsú szarvasa hátán egyszercsak megérkezik a meztelen leányzó.
Akkor indult el, amidőn anyámra szememet fölnyitottam,
huszonegy éve már,
hogy elhagyta értem az erdőt.

Szövegváltozatok:

Cím	D	<i>Nem tudják a lányok</i>
	E	<i>Fiatalságom éneke</i>
8	E	<i>hanem előbb még minden szálát, futtában is minden szálát kétoldalt megcsókolnék.</i>
10	KN	<i>sokagancsú szarvasa hátán egyszercsak megérkezik a meztelen leány –</i>
11	g	<i>akkor indult el amikor anyámra szememet fölnyitottam</i>

Egyéb eltérések: **2** KN *hentegenek* (Sh.) *a fiuk*, g *lányok* – **3** E *magas fán ágán* (Sh.) [...] *lábamat*, **4** g *megborodítja* – – **5** KN *leányok*, D *öket*, E *öket*, (Sh.) **6** L *gyülnének* k KN g *gyülnének* D *it* (Sh.) **7** D E *marékkal* **8** g *megcsókolnék* – – **9–10** E *világon*, *Sokagancsu* (Sh.) **10** D *szarvas* (Sh.) D L *egyszer csak* k g E *egyszercsak* E a *leányzó*. (A *meztelen* szó hiányzik; sh.?) g *leányzó* – **12–13** D E Egy sor. **12** k KN g *21* **13** g *erdőt* – –

Szövegforrások:

k PIM JA 245. Cím nélküli, tintával írt tisztázat. Mindegyik sor nagybetűvel kezdődik. Lásd a *Kopogtatás nélkül* (282) kéziratának jegyzetét.

Kassai Napló 1926. dec. 12. A cím és az első szó kezdőbetűjén kívül csupa kisbetűvel. Csak a 2., 5., 10. és 13. sorban van egy-egy írásjel.

Diogenes (Bécs) 1926. dec. 23. Mindegyik sor nagybetűvel kezdődik. Az i-u-ü mind, s az ö betűk többsége rövid.

Láthatár 1927. június–július, 21. E kiadás alapszövege. A többi forrás alapján a 6. sor *gyülnének* szavának *ü*-jét rövid *ü*-vel írtam, s a 10. sorban az *egyszer csak* szót egybeírtam.

g PIM JA 150/24. Hosszú *ü*-vel felszerelt írógépen gépelve, az *i-ü* betűk hosszú ékezeete nincs pótolva. Csupa kisbetűvel, írásjel nélkül, csak a 2., 4., 8., 10. és 13. sor végén van egy-két gondolatjel. A gépirat 1927 őszén, a Nincsen apám se anyám tervezett kiadásához készült.

Ellenzék (Kolozsvár) 1928. febr. 27. Az i-u-ü mind rövid.

Németh Andor, 1938. 198. (A kézirat alapján.) – ÖM 1952. I, 225, 418. (A 12–13. sor egy sorban.) – ÖM 1955. I, 241, 433. (Mint ÖM 1952; a 3. sorban hibásan: *magas*) – ÖV 1984. 285. sz.

284. [Beteg vagyok...]

Beteg vagyok, 3 napja nem láttam senkit, a szomszédasszony tejes
köcsögöt állított asztalomra,
Nem halhatok meg, nem szabad, míg meg nem találtam a tiszta-
ságot,
Nem tudom még, milyen lehet, szeretném, ha sok haja volna, én a
haját kedveltem mindig,
Beletúrnék az ujjaimmal, de csak vigyázva,
5 Belevesznék egészen végül s jószagától nyújtózkodva ott elaludnék.
Igen kicsim, egyszer még mi is örülni fogunk.
Mert leheletem segít a felhőn s a kis öreg hosszan bámul az eltűnő
csapat után,
Óvatosan indul meg aztán, pipája is kialszik közben.
Hűvösödik,
10 Az uccára dobott cselédlány fiacskája holttestét költögeti.

Szövegforrása egy tintával írt tisztázat (PIM JA 245). Lásd a *Kopogtatás nélkül* (282) kéziratának jegyzetét. A 7. sor tollhibáját (*lehetem*) az eddigi kiadásokkal egyetértően javítottam. Ugyane sorban a *bámul u*-ja fölött a német helyesírás félköre, amely nem a hosszúságot jelzi. Nem-autográf gépiratos másolata: PIM JA 144/A/35.

MÉ 1941. 168. (Radnóti Miklós közlése a gépiratos másolat alapján.) – ÖM 1952. I, 281, 435. (Radnóti közlése alapján.) – ÖM 1955. I, 240, 433. – ÖV 1984. 286. sz.

285. [Anyám meghalt...]

Anyám meghalt, most nem tudom, hogy viselkedjem vele szemben,
Megfoltozná kabátomat, megnézné milyen szép vagyok meztelenül,
Még soha senkise látott meztelenül!
A parasztok learattak, kis padokon várják a halált –
5 Poloska marja álmainkat, tányérunk csak falakra való,
Csak egy csöpp vajat adjatok kenyerekre.
De jobb ebédet akarunk, hogy jobbak legyünk,
Több pár cipőt az ágyunk mellé, hogy többek legyünk:
A híd lassan kijön a ködből, a túlparton szuronyok állnak –
10 Itt az olló, ott pedig a szövendő szövet –
Mire várunk?

Egy tintával írt tisztázatról. (PIM JA 245.) Lásd a *Kopogtatás nélkül* (282) kéziratának jegyzetét.
Néhány sora az *Anyám a mosásban gyászkoszorú* (312) című versben is megvan.

Németh Andor, 1938. 199. – ÖM 1952. I, 285, 437. (Németh Andor kiadása alapján.) – ÖM 1955.
I, 242, 434. – ÖV 1984. 287. sz.

286. Páncélvonat

- Kigyulladt a repülőgép a világ alatt.
A zengő sziget
Érthetetlen módon elúszott.
És két fiatal szerető
5 Még mindig keresi
A boldogságot.
Minden gyűlöletem a feneszép jövőnek –
Miért késik a vas-szagú,
Mikor annyira várom!
10 Az összecsődtett házak letérdeltek,
Csak a legkarcsúbb torony követelőzik,
Nem ejti le fáradtan harangját,
De nem büszke a városra többé.
Egy elfeledett bús alagútból
15 Kíront még zúgva a páncélvonat,
Ütegeiben tömített fények –
Az én tékozolt sok szép erőm.
Mint a legnagyobb,
Legmegkivántabb szerelem:
20 Vagyok számító; kíméletlen;
És erős.

Szövegváltozatok:

- 2 k₁ *A forrósan zengő sziget*
4 k₁ *És két szép fiatal szerető*
11 k₁ *A sor után még egy sor:
Nem csügged el,*
13 k₁ *De nem büszke többé a városra.*
15 k₁ *Kíront még zengve a páncélvonat,*
17 k₁₋₂ *Az én tékozolt sok szép erőm.*

Más eltérések: 3 k₁ A sor első szava olvashatatlan betűkből javítva. A szót a költő a lap szélén újra leírta. 8 D *vasszagu*, 10 D *letérdeltek* (Sh.) 16 k₁ *tömített* 19 D *szerelem*. 20 D *kíméletes*; (Sh.)

Szövegforrások:

k₁ PIM JA 572. A Mikes Lajoshoz 1926. ápr. 23-án írt levélben, a *Mégis elveszem* (287) szövegével együtt. (Lev. 87. sz.) Tintával írt tisztázatot.

k₂ PIM JA 163. A Deák Hajnalkához 1926. ápr. 24-én írt levélben, a *Mégis elveszem* (287) szövegével együtt. (Lev. 88. sz.) Hasonlója: Szabolcsi, ÉF 22. mell. Tintával írt tisztázatot, cím nélkül. E kiadás alapszövege. A hiányzó címet pótoltam.

Diogenes (Bécs) 1926. máj. 8. Az i-u-ü mind rövid.

ÖM 1952. I, 254, 427. – ÖM 1955. I, 265, 439. – ÖV 1984. 288. sz.

287. Mégis elveszem

Ballagok lassan hazafelé,
Vert hadak futnak hazafelé –
Nem volt énnékem feleségem.
Vár rám a feleségem.

5 Elébeem jön, szemével mondja:
Elfut tőlem s zendítve mondja:
Simogassál meg, édes uram.
Tüzeddel verj meg, Uram.

10 Kis küszöbén kicsit megállok, –
Magos szíven zengve megállok –
Lábam elé teríti csókját.
Ég mögé veti csókját.

Köréje rejtő erdő száll le.
Énkörém égő erdő száll le.
15 Így vesz el engem diadallal.

Mégis elveszem diadallal!

Szövegváltozatok:

- 4 k₁ *Vár rám nagyon a feleségem.*
8 k₁ *Bosszús tüzeddel verj meg, Uram!*
11 k₁ *Könnyel takarja el csókját.*
k₂(1) *Könnyellj. el csókját.*
12 k₁ k₂(1) *Lábam elé teríti csókját.*

k₁ egyéb eltérései: **3** feleségem, **5** mondja, **7** uram **9** megállok, **10** szíven zengve megállok. **13** le, **15** A sor után nincs köz. **16** diadallal.

Szövegforrások:

k₁ PIM JA 572. (Mikes Lajostól, lásd az előző vers jegyzetét.) Tintával írt tisztázat.
k₂ PIM JA 163. (Deák Hajnalkától, lásd az előző vers jegyzetét.) Tintával írt tisztázat, cím nélkül.
A 11–12. sor szövege módosítva. A 11. sor korábbi szövegét csak részben tudtam kibetűzni. E kiadás alapszövege. A hiányzó címet k₁ alapján pótoltam.

ÖM 1952. I, 255, 427. – ÖM 1955. I, 268, 440. – ÖV 1984. 289. sz. (k₁ alapján.)

288. A mennyei páncélvonalat

Éjjel,
Mikor a fáradt harcosok őrt állnak az épülő kapu előtt,
A leggyötörtebb tompán a földre puffan,
Szive kifuttatja a vágányokat
5 S a fények szédítő pályaudvaráról
Kirobog a mennyei páncélvonalat.

A páncélvonalat megdördül haraggal,
De csak a pávák hallják s kitárják rá farkukat kénytelen
S a fiatalok vérebe zuhog
10 Ütegeiből a szerelem.

Mert küzdeni kell a halálban is:
A fáradt élet nem bír minden harcokat –
Mikor még friss eleven voltam,
Mért nem akkor zúdultál szivemből
15 Jobbharcú, mennyei páncélvonalat!

Szövegforrása a PIM JA 54. jelzetű tintával írt tisztázata a Mikes Lajoshoz 1926 májusában küldött levélben, a 289–292. sz. versekkel együtt. (Lev. 89. sz.)

ÖM 1952. I, 257, 428. – ÖM 1955. I, 270, 440. – ÖV 1984. 290. sz.

289. A világ ha elbujdosat

A világ ha elbujdosat
Csak visszahív harangozni.
Elbujdosott harangozó
Csak visszajön harangozni.

5 Ha visszajön meg is bánja,
Elbúcsúzhat harangszóval.
De ha tűz van megint jöhet,
Megint jöhet harangszóval.

10 Aztán egyszer nagy ünnepkor,
Mikor keresik halálra,
Visszajön még harangozni,
Harangozni, de halálra.

A kézirat szövegváltozata:

6 *Elbujdoshat harangszóval,*

Egyéb eltérések: 2 D *vihszahív* (Sh.) k *visszahív harangozni*, 5 k *visszajön*, 7 D *tűz k tűz van*,

Szövegforrások:

k PIM JA 54. (Mikes Lajostól, lásd az előző vers jegyzetét.) Tintával írt tisztázat.

Diogenes (Bécs) 1927. jan. 8. E kiadás alapszövege. A 2. sor sajtóhibáját javítottam; a 6–7. sor u és ü betűit hosszú ékezzettel írtam.

Németh Andor, 1938. 215. (Téves keltezéssel: „Szeged, 1925.”) – ÖM 1952. I, 258, 428. – ÖM 1955. I, 271, 440. – ÖV 1984. 291. sz.

290. Pohár

- A pohár friss, tiszta növény,
A mezőn csillog és a harmatcseppek rárepülnek.
Ha egy kisgyerek poharakra néz,
Halkan
5 Megcsendülnek.
- A források szivén pohár nő,
De az üvegesek sem tudják eme titkukat.
A lányok és fiatalemberek
Mindig összetévesztik poharukat.
- 10 Összevéttem egyszer én is,
Nékem azóta ízes vízzel pohár nem akad,
Pedig a szomjan haldokló madár
Észreveszi az ég mögött a sok szép poharat.

Szövegforrása a PIM JA 571. jelzetű, tintával írt tisztázata. (Mikes Lajostól.) A verset a költő később németre és franciára fordította. A fordítások tintával írt tisztázata: PIM JA 932. Hasonmása: Kovács Ákos [1980.] 25. A lap másik oldalán a *Proletárdal* (315b). Nem-autográf gépirata: PIM JA 150/37. A lap alján: *Paris 1926*. A fordítások szövege a következő:

Glas

*Das glas schimmert im gras. Das glas ist
an das die tau-tropfen dringen.
Wenn ein klein kind gläser anschaut,
so fangen sie an
um still zu klingen.*

*Ein glas wächst am herzen der quellen
das weiss kein glaser selbst kein lieber leser.
Die mädchen und die jungen männer
verwechseln immer ihre gläser.*

*Die vielen gläser hinterm himmel
bemerkte einst ein vogel
durstig und ohne lied.
Ich möchte dir, ich möchte nur so leuchten,
wie das glas
das auf meinem tische allein blieb.*

Verre

*Le verre respand dans l'herbe.
Les rosées descendent à le teinter,
Quand un petit enfant voit des verres:
doucement
ils commencent à tinter.*

*Un verre pousse au coeur des fontaines
et les verriers ignorent ce mystère.
Les jeunes gens et les filles
confondent toujours leurs verres.*

*Jadis un oiseau qui eut soif
aperçut beaucoup de verres
derrière le ciel.
Je ne voudrais que te luire
comme le verre
qui sur ma table restait solitaire.*

A német változat 2. sorában előbb: taentropfen; 3. szakaszának 2. sorában a *vogel* szót előbb nagybetűvel kezdte. A francia változat 3. sorának 2. szava a kéziratban hibásan: *en*; *un-ra* javítottam, mint az ÖM.

ÖM 1952. I, 259, 428. – ÖM 1955. I, 272, 441. – ÖV 1984. 292. sz.

291. Virágos

Virágos fák közt ballagok,
Feleségemhez ballagok,
Kinő a földből már a nyár,
Feleségemmel vár a nyár.

5 Fényekkel ott a küszöbön,
Szívemmel ül, mint küszöbön,
Komoly örömmel énekel,
Erős urának énekel.

10 „Neveltem kövem patakon –
Ne bujdosódj már patakon –
Csobogott nap mint nap a víz,
Tiszta már kövem, mint a víz.

15 Sokat kerested, tiszta vagy,
Tornyunkat rakni való vagy;
Lakom szivedben, én uram,
Gyere már haza, én uram.”

20 Hívj csak, hívj, kedves, én megyek,
Zászlókkal, zenékkal megyek,
Mikorra kedved könnyet ér,
Akkorra urad odaér.

Szövegforrása a PIM JA 581. jelzetű, tintával írt tisztázata. (Mikes Lajostól, lásd a 288. sz. vers jegyzetét.) A 12. sor (*viz*) és a 20. sor (*Akkora*) tollhibáját (mint az ÖM) javítottam.

ÖM 1952. I, 260, 429. – ÖM 1955. I, 273, 441. – ÖV 1984. 293. sz.

292. Bődülj torony

Kardhegyen pörg a világ.
Háborúság a hitem.
Szépekkel, nagyokért –
Nincsen jobb a csatánál!

5 Behúnyom a szememet:
Ki rúg belém nagyobbat?
Kacagok, nyilt a szám:
Ki dúg békát beléje?

10 Tréfás koldús a világ.
Bot volnék a kezében.
Földbe szúr – virágzom:
Inkább hajít a tűzbe.

15 Bődülj torony, rohanj hát!
Fusd ki magad kedvedre!
Szépekkel, nagyokért –
Hiszen ugyis visszajössz.

Szövegforrása a PIM JA 581. jelzetű tintával írt tisztázata. A költő a kéziratot Mikes Lajosnak küldte el 1926. május elején. (Lev. 89. sz.) A 3. sor végén előbb vessző volt.

ÖM 1952. I, 261, 429. – ÖM 1955. I, 274, 442. – ÖV 1984. 294. sz.

293. Érted haragszom, nem ellened

- Mikor fölkel a nap,
a sosem haragvók hajától eltérítődik a harmat,
ne bántson téged az én haragom soha, kedves.
- 5 Sokszor gondolok nagy futós terekre, ahol lehet el kell majd esnem,
az árbocfaragók árbocokkal jönnek oda tömött sorokban,
és győzvéen ott, égnek hajítja hatmillió vasas az ő csengő szívű ka-
lapácsát.
Szerszámok égi viharába
csókjaidat hadd viszem én is el oda kedves.
- 10 Ésre sem veszed hogy kihúzó magam, mikor a jövőről szólok,
ha akarod, hát csak ama városdaloló győzelem után térek meg
hozzád,
vagy majd a pékek összekötik kenyérvető, jó lapátjaikat,
végigfektetnek rajta engem és lehajtott lisztes fővel
elhozna lassan az ágyadig.
- 15 Érted haragszom én, nem ellened,
nosza szorítsd meg a kezem, mellyel magosra tartalak álmaimban,
erősítsen az én haragom, ahogy is bántson, kedves.

Szövegváltozatok:

Cím	NSZ	<i>Csókjaidat hadd viszem oda</i>
	D	<i>Érted haragszom én, nem ellened</i>
	NA	tartalomjegyzék <i>Mikor fölkel a nap</i>
3	k	<i>Ne bántson az én haragom sohase, kedves.</i>
7	k NSZ KN D	<i>Ez a sor még nincs meg.</i>
16	k	<i>Ne bántson az én haragom soha de soha, kedves.</i>
	NSZ KN D	<i>ne bántson téged az én haragom soha de soha kedves.</i>

Egyéb eltérések: 1–2 k NSZ KN D Egy sor. 1 NSZ KN nap 2 k NSZ KN sosemharagvók D sosemharagvók KN eléritődik (Sh.) k harmat, – KN harmat D harmat – 3 NSZ KN D soha 4 k D nagy, NSZ terekre k D lehet, KN esnem 5 NSZ KN árbócfaragók árbócokkal k D sorokban KN sarokban (Sh.) 6 NSZ KN D ott NA csengő szívü k csengőszívü NSZ D csengőszívü KN csengőszívü kalapácsát, D kalapácsát 8 k D oda, KN csókjaidat (Kis kezdőbetűvel; sh.) 9 k D se k NSZ KN D veszed, NSZ D NA kihuzom k KN kihúzom k szólok. KN D szólok 10 NSZ akarod k varosdaloló (Th.) KN hozzád 11 k NSZ KN D kenyérvető KN lapátjaikat 14 KN én nem ellened 15 k Nosza, KN Nosza szorítsd meg a kezem mellyel magasra tartalak álmaimban k NSZ D álmaimban – 16 KN D Ne D soha, de soha,

Szövegforrások:

k PIM JA 49. (Abramovits Irén tulajdonából.) Cím nélküli, tintával írt tisztázat. A sorok nagybetűvel kezdődnek.

Népszava 1926. szept. 5. Az i-u-ü mind rövid.

Kassai Napló 1926. dec. 19. A sorok nagybetűvel kezdődnek.

Diogenes (Bécs) 1927. febr. 19. A sorok nagybetűvel kezdődnek.

Nincsen apám se anyám (1929. febr.) 59. E kiadás alapszövege. A 6. és 9. sorban az í-ú-ü ékezetét a kézirát szerint írtam.

ÖM 1952. I, 271, 432. – ÖM 1955. I, 282, 444. – ÖV 1984. 295. sz.

294. Jut most elég virág

Ha ki erős ember, erős az ő dolga,
vagyok én a magam búsultató dolga.
Kaszát kalapáltam s vittek háborúba,
menjek hát, kaszával, menjek háborúba.

5 Erős az én szívem s vagyok éhes, rongyos,
nem akarok lenni én már éhes, rongyos.
Inkább akarok csúf, tapodott holt lenni,
méginkább új rendben sorsom ura lenni.

10 Csúf halottak sírja kivirágzik szépen,
csúf halottak sírja csak besüpped szépen.
De ki győzésig élt, följebb jut virága,
szabad szeretőknek eljut a virága.

Jut most elég virág majd a szabadoknak,
tetszik is akkori finnyás szabadoknak.
15 Tetszhet is: ma harc az igazoknak rendje
s igazok harcának győzelem a rendje.

Szövegváltozatok:

Cím D *Ha ki erős ember...*
3–4 k D *Nem vittek tanácsba, vittek háborúba,
Nem megyek tanácsba, megyek háborúba.*
8 k D *Méginkább új rendben magam ura lenni.*
13 k D *Jut az én virágom dalos szabadoknak,*

Más eltérések: 2 NSZ *busultató* k D *búsultató* 3 D NSZ *háboruba*, k *háborúba*, 4 D NSZ *háboru-
ba*, k *háborúba*. 5 D NSZ *szivem* k *szívem* [...] *rongyos*. D *rongyos* – 7 NSZ *csuf*, k D *csúf*, 8 D NSZ
uj k új 9 NSZ *Csuf* k D *Csúf* D NSZ *sirja* k *sírja* 10 NSZ *csuf* k D *Csúf* D NSZ *sirja* k *sírja* 13 D *vi-
rágom*, 15 k D *is*,

Szövegforrások:

k PIM JA 7. (Abramovits Irén tulajdonából.) Cím nélküli, tintával írt tisztázat. Mindegyik sor nagybetűvel kezdődik.

Diogenes (Bécs) 1927. ápr. 16. Mindegyik ö rövid. A sorok nagybetűvel kezdődnek.

Népszava 1928. ápr. 20. Ezzel a jegyzettel: „Szerzőnek »Nincsen apám se anyám« című sajtó alatt levő könyvéből. Előfizetéseket elfogad a Népszava-könyvkereskedés. Előfizetési ára 2 pengő.” E kiadás alapszövege. Az í-ú-ű betűk hosszú ékezetét a kézirat alapján pótoltam.

Németh Andor, 1938. 210. (A Diogenes alapján, 1924-re keltezve.) – ÖM 1952. I, 274, 434. – ÖM 1955. I, 289, 446. – ÖV 1984. 296. sz.

295. [Csodálkozó bogarak közt...]

- Csodálkozó bogarak közt lépkedek bátran,
Ha felhő volnék, szárazságban járnék csak erre,
Elkerülném a kirándulókat, összeszedik őket a papírt, nehogy jövőre
 eső legyen,
Viseltes ruhájuk alól forró testük felel a siető nyárral,
5 Hétnapra valót játszadoznak és egy bujtató lombról
Feledékeny madár figyel
Az örömeiket.
- A lányok szagos lépte nyomán kibútt ez az ártatlan kavics,
Ez a kavics nem József Attila és a fű se, én se vagyok az,
10 Én a barátja vagyok itt mindennek, tenyeremben a jó dió háládatosan
 roppan ketté,
A belékevert szalmaszálat hajamból vigyázva kihúzza az ág –
Mező, mező, szaladtató, akár a kedvesem termékeny karjaival,
Téritő lengésű szoknyájával a fiatal emberek élén jár ő,
Minden szagodat néki adtad, virágozzunk most hát nélküle.
- 15 Te rengeteg,
Ég felé fordított paizs!

Szövegforrása a PIM JA 126. jelzetű, tintával írt tisztázata. (Abramovits Irén tulajdonából.)

Kardos László, 1950. 396. (1924-re keltezve.) – ÖM 1952. I, 253, 427. – ÖM 1955. I, 266, 439.
(A 7. sorban hibásan: örömmünket) – ÖV 1984. 297. sz.

296a. [Eljön az az éjjel...]

Eljön az az éjjel, melynek
Minden csillaga szívig ég el.
Föllázadt szeretők szaladnak
Lobogó hajakkal, zenékkal.

Nótázva hozza mind a partig
Görnyesztő, tilos drágaságát.
Megtárul morogva a tenger
S kincseiket ők bedobálják.

– Győztél, eljöttünk szerelemmel,
Ízedet visszahoztuk néked.
Nosza, fogadd bilincseinket,
Legyen csak a te szíved mélyebb.

Nosza, fogadd koronáinkat,
A harangot, sapkánkon a csörgőt
Egy zacskó lisztünk s egy marék
Ragadós kövérségű szöllőt.

Fogadd most-tépett ágainkat,
Fogadd jólcsinált szerszámainkat,
Fogadd seprőnket, tányérunkat,
De ágyunk helyett, nesze, magunkat! – 20

S kigyúló, csóvás homlokokkal
Fiuk és lányok leguggolnak.
Fölöttünk remegve ereszkednek
Pártalanul nagy, teli holdak.

S a víz a sok víg ajándéktól
Kijön értük, előnti őket.
Hanem hiába zúg, zúgása
Erősbiti az éneklőket.

S a lányok mondják: Tenger vagyunk,
Keserű só vagytok mi bennünk. 30
S a fiúk mondják: Meder vagyunk,
Keserű tenger vagytok bennünk.

296b. Szeretők lázadása

Eljön az az éjjel, melynek
minden csillaga szívig ég el.
Föllázadt szeretők szaladnak
lobogó hajakkal, zenékkal.

5 Nótázva hozza mind a partig
görnyesztő, piros drágaságát.
Megtárul morogva a tenger
s kincseiket mind bedobálják.

10 – Győztél, eljöttünk szerelemmel,
ízedet visszahoztuk néked.
Nosza, fogadd bilincseinket,
kötözd el fájó szívverésed.

15 Nosza, fogadd hát koronáinkat,
a harangot, sapkánkon a csörgőt,
egy zacskó lisztünk s egy marék
elbúsult, ragaszkodó szöllőt.

Fogadd most-tépett ágainkat,
vedd jól csinált szerszámainkat,
fogadd seprőnket, tányérunkat,
de ágyunk helyett, nesze, – magunkat!

S füstölgő, parazsas homlokkal
fiuk és lányok leguggolnak.
Fölöttük reszketve ereszkednek
magányos, nagy-nagy, teli holdak.

25 A víz a sok vad ajándéktól
kijön értük, előnti őket,
hanem hiába zúg, zúgása
erősbiti az éneklőket.

A lányok dalát: Tenger vagyunk,
keserű só vagytok ti bennünk –
a fiúk dalát: Partok vagyunk,
keserű tenger vagytok bennünk. –

S magányos, bomlott kontyán a víz
Ragyogó holtakat ringat csengve
S a Föld továbbzuhog gyözőn 35
Új harcokért a végtelenbe.

S a víz habzó, kibomlott kontyán
ragyogó holtakat ringat csengve
és háborogván emlékezik
az elcsöndesült szerelemre.

296b. Szeretők lázadása

Szövegváltozatok:

- 8 k NY *s kincseiket ők bedobálják*
11 k *nosza fogadd karunk-bilincsünk*
12 k *kötözd meg fájó szívverésed*
NY *kötözd le fájó szívverésed.*
NA *kötözd be fájó szívverésed.*
13 k *nosza fogadd koronáinkat*
21 k *s kigyúló szénnel burgonyával*
23 k *fölöttünk reszketve ereszkednek*
24 k NY NA *pártalanul nagy teli holdak*
25 k *s a víz megnő az ajándéktól*

Egyéb eltérések: 2 g szívig k NY NA szívig 6 k NA görnyesztő 7 NA tenger, 8 NY bedobálják. 10 g NA izedet k NY ízedet NY NA néked, 11 NY NA nosza 12 g szívverésed. 13 NA Nosza 16 g elbusult, k elbusult [!] NY NA elbúsult, 17 k most tépott NY most – tépott (Sh.) 18 k NY NA jólcsinált NA szerszámainkat. 19 NA Fogadd 20 NY NA nesze, NY magunkat. NA magunkat (Sh.) 22 NY NA fiúk NY NA leguggolnak, 23 NY NA fölöttük 24 NA páratlanul (Sh.) NY NA nagy, teli holdak. 25 g víz k s a víz NY NA S a víz 27 g zug, zugása NA zúg, zúgása k zúg zugása NY zúg, – zúgása 28 NY NA erősbíti 30 NY NA keserű NY NA bennünk, – 31 g fiuk k NY NA fiúk 32 NY keserű g bennünk – (Gh.) NY bennünk. NA bennünk. – 33 NY NA víz 34 NA csengve, 36 NA elcsendesült

296a. [Eljön az az éjjel...]

Szövegforrása a Szőke György tulajdonában levő tintával írt tisztázat. (Abramovits Iréntől.) Cím nélkül. Hasonmását Szőke György közölte: ItK 1960. 482.

296b. Szeretők lázadása

Szövegforrások:

k PIM JA 910. Tintával írt tisztázat a Nem én kiáltok XXIII., Wallesz Lucának ajándékozott példányának 8–9. lapján. Nagybetűk és írásjelek nélkül, csak a 9. sor elején van egy gondolatjel, a 29. és 31. sorban egy-egy kettőspont s a vers végén két gondolatjel. A kötetbe való beírás 1927 karácsonyán történt.

Nyugat 1928. máj. 16. 700.

Nincsen apám se anyám (1929. febr.) 44.

g PIM JA 21/44. A gépirat a tervezett Tiszta szívvel című gyűjteményes kötet összeállításakor, 1934 nyarán készült. E kiadás alapszövege. Az í-ú-ű betűkről mindenütt hiányzó hosszú ékezetet a kézirat alapján pótoltam; a 32. sor géphibáját javítottam.

ÖM 1952. I, 300, 440. – ÖM 1955. I, 308, 452. (Az 1. sorban a *melynek* szó tévesen erre változtatva: *amelynek*) – ÖV 1984. 298. sz.

297. [Mindig jótanácsot sziszegnek...]

Mindig jótanácsot sziszegnek
S még ifjú hülye akad ezeknek
Az óvatosoknak, kopaszoknak,
Nagyhasú, huncut okosoknak.

5 Ha messzehangzón fölbúg a mellem,
Törvényt tesznek szeretők ellen.
S pénzzel – mig mennyégre tanítanak –
Minden szép lányt elkaparítanak.

10 Hogy kell rohanni, magyarázzák
A köszvényes lábú strázsák.
S mutogatva sok vacak érmet,
Győzelmeinkről lebeszélnek.

15 Szopós isten pelenka-lenben –
Fenék szültek meg a szivemben:
Kölyökséged örökidőnyi,
De végül is föl kell már nőni!

20 Akik kályhánál sosem ültünk,
Kell, hogy egyszer mi is befűtsünk!
Megsütjük mind az okosokat,
Legelőbb is: a kopaszokat.

Szövegforrása a PIM-ben őrzött, tintával írt tisztázata: JA 76. (Abramovits Irén tulajdonából.)

ÖM 1952. I, 262, 429. – ÖM 1955. I, 275, 442. (Az 5. sorban hibásan: felbúg) – ÖV 1984. 299. sz.

298a. A bábok között...

A bábok között elaludt a hangya.
Szél, a bábokat most el ne vidd!
Különben jó az is.
A fűszálak közt elaludt a hangya
5 És alszik véle csöpp árnyéka is.

Egy szalmaszállal felkelteni szépen...
De jobb, ha már indulunk haza –
Erősen beborult.
A bábok közt ott elaludt egy hangya
10 És itt egy csöpp már a kezemre hullt.

Szövegforrása: Diogenes (Bécs) 1926. aug. 7.

298b. Hangya

A bábok között elaludt a hangya.
Szél, a bábokat most el ne fúdd!
Különben jó az is.

Kis, fáradt fejét csillámokra hajtja
5 és alszik véle csöpp árnyéka is.

Egy szalmaszállal fölkelteni szépen!
De jobb, ha már indulunk haza,
erősen beborult – –

A bábok között elaludt egy hangya
10 és – hopp – egy csöpp már a kezemre hullt.

Helyesírási eltérések: 2 NA Szél 4 g NA Kis NA hajtja, 5 T csöp árnyéka is (Sh.) 8 g T beborult – NA beborult, – 9 NA a 10 T csöp NA hullt (Sh.)

Szövegforrások:

g PIM JA 1002/4. A hosszú ékezet a 2. sor ú-ján nincs pótolva. A gépiratot a költő a Nyugat szerkesztőségének küldte el, 1928 szeptemberében.

Nincsen apám se anyám (1929. febr.) 17. Utánközlése: Vásárhelyi Friss Újság 1931. máj. 3.

A Toll 1930. jan. 3.

Medvetánc (1934. dec.) 24. E kiadás főszövege.

ÖM 1952. I, 265, 430. – ÖM 1955. I, 278, 442. – ÖV 1984. 300. sz.

299. Hajad az ujjamé...

Hajad az ujjamé, a szoknyád alatt
Ámulva búvik a szívem
S zizegve hull a naptár levele.

5 Vén küszöböm sír, mint a gyerek,
Amikor jössz, hogy többször gyere.

Erős csapatban régi napjaim
Elfúlva rágják a fülem –
Bennünket mért nem csókoltál belé?

10 És nem értik, hogy sápadtak, buták,
Hogy fényük nem lehet a szemedé!

Szövegforrása: Diogenes (Bécs) 1926. aug. 7. A 4. sor végére vesszőt tettem; az 5. sor sajtóhibáját (jössz,) javítottam; az í-ú betűkről mindenütt hiányzó hosszú ékezetet hozzávetőleg pótoltam.

MÉ 1941. 148. (Radnóti Miklós közlése, 1924-es keltezéssel.) – ÖM 1952. I, 266, 431. – ÖM 1955. I, 280, 443. – ÖV 1984. 301. sz.

300. Ülni, állni, ölni, halni

Ezt a széket odább tolni,
vonat elé leguggolni,
óvatosan hegyre mászni,
zsákomat a völgybe rázni,
5 vén pókomnak méhet adni,
öregasszonyt cirógatni,
jóízű bablevest enni,
sár van, lábujjhegyen menni,
kalapom a sínre tenni,
10 a tavat csak megkerülni,
fenekén ruhástul ülni,
csengő habok közt pirulni,
napraforgók közt virulni –
vagy csak szépet sóhajtani,
15 csak egy legyet elhajtani,
poros könyvem letörülni, –
tükröm közepébe köpni,
elleneimmel békülni,
hosszú késsel mind megölni,
20 vizsgálni, a vér hogy csordul,
nézni, hogy egy kislány fordul –
vagy csak így megülni veszteg –
fölguyjtani Budapestet,
morzsámra madarat várni,
25 rossz kenyerelem földhöz vágni,
jó szeretőm megríkatni,
kicsi hugát ölbe kapni
s ha világ a számadásom,
úgy itt hagyni, sose lássson – –
30 ó köttető, oldoztató,
most e verset megírató,
nevettető, zokogtató,
életem, te választató!

Szövegváltozatok:

- 3–4** D NSZ KN g₁ *óvatosan csucsra mászni*
zsákom szakadékba rázni
19 D NSZ KN g₁ *hideg késsel mind megölni*
20 D NSZ KN g₁ NA *figyelni a vér hogy csordul*

Más eltérések: **Cím** NA ÜLNI ÁLLNI ÖLNI HALNI (A tartalomjegyzékben is vesszők nélkül.) **1** D g₁ *odábbtolni* NSZ *odébbtolni*, KN *odébbtolni* **3** NSZ KN *csúcsra* NSZ *mászni*, **4** NSZ *rázni*, **7** g₂ *jó izü* **8** D *van*, (Sh.) **13** NA *virulni*, **16** NSZ NA *letörülni*, g₁ *letörölni* **19** NSZ *megölni*, **20** NA *figyelni*, NSZ NA *csordul*, **21** NA *fordul*, **22** NSZ NA *veszteg*, **23** D g₁ NA *felgyújtani* KN *felgyújtani* **26** KN *megríkatni* **27** KN NA *húgát* NSZ NA *kapni*, **29** KN *ugy* D KN g₁ *itthagyni* NSZ *itthagyni* – D *lásson* – – – KN *lásson...* **30** NSZ *Ó* NA *oh* g₂ *óh* **31** NA *megírató*, **33** g₁ *választató* – – –

Szövegforrások:

Diogenes (Bécs) 1926. aug. 7. Ajánlása: *Gáspár Endrének, mert ő az, aki azt akarja, ami kell és tud szeretni, mert az kell, amit ő akar*. Írásjel csak a 8. sorban (sajtóhibából), valamint a 29. és 33. sor végén van. Az i-u-ü betűkön nincs hosszú ékezet.

Népszava 1926. nov. 12. *Gáspár Endrének* ajánlva. Csak a 3. sor *csúcsra* és a 26. sor *megríkatni*, szavában van hosszú ékezet. a többi i-u-ü rövid.

Kassai Napló 1926. nov. 21. *Gáspár Endrének* ajánlva. Írásjel csak a 29. és 33. sor végén van.

g₁ PIM JA 150/85. Végig kisbetűvel; írásjel csak a 13., 29. és 33. sor végén van. Hosszú ü-vel ellátott írógépen gépelve, az í-ú betűk ékezete nincs pótolva. 1927 őszén, a Nincsen apám se anyám tervezett korábbi kiadásának összeállításakor készült.

Nincsen apám se anyám (1929. febr.) 25.

g₂ PIM JA 21/51. Az í-ú-ü betűkön nincs pótolva a hosszú ékezet. A gépirat a tervezett Tiszta szívvel című gyűjteményes kötet összeállításakor, 1934 nyarán készült.

Medvetánc (1934. dec.) 29. E kiadás főszövege.

ÖM 1952. I, 250, 426. – ÖM 1955. I, 263, 438. – ÖV 1984. 302. sz.

301a. verettetvén

kazánt súroltam üztem varjat
elnyúltam rothadt szalmazsákon
bíró elitélt hülye csúfolt
pincéből tódult ragyogásom
5 csókoltam lányt aki dalolva
ropogós cipót süített másnak
ó este sirni és rossz kabátban
a hidak előtt állni másnap!
volt alázatomb szebb és fentebb
10 piritóbb mint amazok gőgje
kik rosszágú multtal hivalgva
csendőrt küldnek tiszta jövőre –
kényszerű csönd hogy legnagyobb volt
szivembe rúgtam ordítson már
15 hogy hagyja az én szabad lelkem
feledtető s tán szebb daloknál?
kínáltak pénzt nagy sok bosszúért
pap mondta fiam szállj az úrhoz
s tudtam ki üres kézzel tér meg
20 láthatatlan bús revolvvert hoz –
villogó szívű győzni bíró
vagyok kinek kell legyen kedve
igazat tenni pártot állni
ím e szigorú emlékekre –
25 de emlékhöz mi közöm nékem?
rongy ceruzámat inkább leteszem –
verettetvén a szerszám élit
földjeinkben vad idő érik
zajtalanul és félelmesen – – –

Szövegváltozatok:

Cím	NSZ	<i>Vagyok, kinek kell, legyen kedve!</i>
	KN	<i>Zajtalanul és félelmesen.</i>
7–8	NSZ KN	<i>de sok szép este elcsüggedtem, hogy új dühvel ébredjek másnap;</i>
10	NSZ KN	<i>gőgösebb mint amazok gőgje,</i>
15	NSZ KN	<i>ma sem hagy az én szabad lelkem</i>
23	NSZ KN	<i>igazat tenni, áldást mondni</i>
28	NSZ KN	<i>földjeinkben az idő érik</i>

301b. Végül

Kazánt súroltam; vágtam sarjat;
elnyúltam rothadt szalmazsákon;
bíró elítélt; hülye csúfolt;
pincéből tódult ragyogásom.
5 Csókoltam lányt, aki dalolva
ropogós cipót süített másnak.
Ruhát kaptam és könyvet adtam
a parasztnak és a munkásnak.
Egy jó módú leányt szerettem,
10 osztálya elragadta tőlem.
Két naponként csak egyszer ettem
és gyomor bajos lett belőlem.
Éreztem, forgó, gyulladós
gyomor a világ is és nyálkás,
15 gyomorbeteg szerelmünk, elménk
s a háború csak véres hányás.
S mert savanykás csönd tölti szánkat,
szivembe rúgtam, ordítson már!
Hogyan is hagyna dolgos elmém
20 feledtető, de bérdaloknál.
Kínáltak pénzt nagy sok bosszúért,
pap mondta: Fiam, szállj az úrhoz!
S tudtam, ki üres kézzel tér meg,
baltát, kapát meg köveket hoz.
25 Villogó szívű, győzni bíró
vagyok, kinek kell legyen kedve
igazat tenni, pártot állni,
ím, e szigorú emlékekre.
De emlékhez mi közöm nékem?
30 Rongy ceruzámat inkább leteszem
s köszörülöm a kasza élit,
mert földünkön az idő érik,
zajtalanul és félelmesen.

301a. veretettvén jegyzeti:

Egyéb eltérések: **1** g *üztem* (Gh.) NSZ *súroltam, üztem varjat*, KN *súroltam üztem* **2** NSZ KN *elnyúltam* NSZ *szalmazsákon*, **3** NSZ KN *bíró* NSZ *elítélt*, [...] *csúfolt*, KN *csúfolt* **4** NSZ *ragyogásom*, **5** NSZ *lányt*, **6** NSZ *másnak*, **9** NSZ *alázatomban*, [...] *fentebb*, **11** g *kikroszszagu* (Gh.) NSZ KN *kik rosszágú* **12** NSZ *jövőre*; **13** NSZ KN *kényszerű* **14** KN *szívembe rúgtam ordítson* NSZ *rúgtam, – ordítson már*. (Sh.) **15** KN *hogy* (Sh.) **16** NSZ *daloknál*; **17** NSZ *kínáltak* [...] *bosszúért*, KN *bosszúért* **18** NSZ KN *mondta*: NSZ *Fiam*: [...] *úrhoz* – KN *Fiam Szállj* (Sh.) *az Úrhoz!* **19** NSZ *s tudtam*, [...] *meg*, **20** KN *láthatatlan* (Sh.) *bús* NSZ *bús* [...] *hoz*; KN *hoz* **21** NSZ *szívű*, [...] *bíró*, KN *szívű* [...] *bíró* **22** NSZ *vagyok, kinek kell*, **24** NSZ *ím, e szigorú emlékekre*. KN *ím* **25** NSZ *De* **26** NSZ *Rongy* NSZ KN *leteszem*: **27** NSZ *Veretettvén* **29** NSZ KN *félelmesen*.

Szövegforrások:

Népszava 1926. okt. 10.

Kassai Napló 1927. márc. 6. A közlés 1927. novemberi szövegforrás alapján történt.

g PIM JA 150/87. Hasonmása: ÖM 1952. I. 272. l. után. Hosszú ú-vel ellátott írógépen gépelve; az í-ú betűk hosszú ékezeete nincs pótolva. E kiadás alapszövege. A hosszú ékezeteket a Népszava alapján pótoltam.

ÖV 1984. 304. sz. (A Kassai Napló alapján.)

301b. Végül szövegforrása: *Döntsd a tőkét...* (1931. márc.) 36. A hosszú ékezetek csak három helyen vannak kitéve: **3** *elítélt*; **21** *bosszúért*, **22** *úrhoz!* A többi helyen hozzátétel (részben a variáns-szöveg alapján) én pótoltam.

ÖM 1952. I, 273, 433. – ÖM 1955. I, 286, 445. – ÖV 1984. 408. sz.

302. Szocialisták

Fájás, nyomor és jóság hajtott össze,
Erős búzában gázolunk, kedves fegyverünk böködi tomporunkat –
Kedves fegyverünk, böködd csak szüntelen tomporunkat,
Hadd tudjuk meg újra és újra – nem győzünk semmikép véletlenül.

- 5 Nem sietünk, erősek vagyunk, tudjuk, kit miért állítunk törvény elé.
Tanácsot állunk a dombon, gyöngye fürjek, nyulak bűnnek meg nyugodtan lábainknál –
Elmegy fölülünk a felleg, hogy észrevehessünk minden idegen repülőgépet.

Te délre mégy, te nyugatra, én pedig északra, Elvtárs!

Szövegforrása: Népszava 1926. okt. 6. Az í-ú betűkről mindenütt hiányzó hosszú ékezetet hozzávetőleg pótoltam.

A vers későbbi változatát lásd 400. sz. alatt.

ÖM 1952. I, 276, 435. (Két hibával: 2 bököddi 7 fölöttünk) – ÖM 1955. I, 283, 444. – ÖV 1984. 303. sz.

303. Esik

1.

Esik esik –
a por nedvesen reszket életünkön –
csattog, dörög –
dörömbölnek – hallod? – a szivünkön!

5 Meztelenül
futni futni
tárt karral futni egy erdő felé – – –

esik esik –
kis tenyered
10 mért tartod ki a menykő elé? – – –

A szél hozta –
a szél
hangosan kacagó lányok
bontott hajából zúdulva lebeg – – –

15 recsegve jajdulnak az ágon
hibás-szívű száraz levelek.

2.

És szoknyád szagát is akarom tőled
s te csókolsz, ütsz és sohase vársz –
20 hogy tisztulhatna meg hát a szerelmem,
ha látlak, hallak, hogy szólsz és hogy állsz –
nézd, fáj a homlokom az ütközéstől
és fáj, hogy elmúlik ez a fájás,
mert bomlott melled varként rátapad
s elfordult szemmel hiába tépem róla,
25 ne félj, nem gyógyul, csak tovább szakad – – –

s hiába bánkódsz,
az igazak lehelte felhő
nem segít a te könnyeiden –
30 az én szememmel kell kisírnod mindent,
hogy érted el ne pusztuljon szivem!

3.

35 És isten lábánál ülünk le együtt,
te kettős melled bontod összezsengve,
ő elhalványul, én közönnyel nézem,
hogy két lélek mellettem újra gyenge,
hogy szivemben csak kerestétek egymást,
akik ágyamban találkoztatok – – –

de úgy mondom csak a közönnyt s az istent,
mert bús fennszóval sírva rothadok.

4.

40 Hullj eső hullj és öntsd el e világot,
mely ilyen nőkkel verte meg magát.
Ki védené azt bicskával szurom le,
a történelem ha parancsot ad.
S bár piszkos vagyok már a nagy jövőre,
ott leszek én a barrikád előtt –
45 az új szeretők, sárgák és fehérek,
ne lássanak mint gyöngé szenvedőt.
Találkozzanak vágó testemen
Sanghajtól Wienig, Chikagon keresztül,
csak mosolyogjanak ezen a versen,
50 melyben meghülyült korunk kínja rezdül.
Szabad közösség, jöjj, feléd megyek,
néném könnyei feléd hullanak,
mind szenvedünk s nagyon kiérdemeltük,
hogy megérjük már néhány napodat!

Az 51. sor előbb így:

Munkásközösség, jöjj, feléd megyek

Egyéb eltérések: **1** NSZ *Esik, esik* – KN *Esik esik* **2** KN *életünkön* **3** KN *csattog dörög* **4** NSZ *szívünkön*. KN *szívünkön* **6** NSZ *futni, futni*, **7** NSZ KN *felé!* **8** NSZ *Esik, esik* – KN *esik esik* **10** NSZ KN *elé?* **14** KN *zúdulva* NSZ KN *lebeg* – **16** NSZ *hibásszívü*, KN *hibásszívü* **41** g *ki* (Gh.) **48** g *Shangajtól* (Gh.)

Szövegforrások:

Népszava 1926. okt. 16. Csak az 1. rész.

Kassai Napló 1927. febr. 20. Csak az 1. rész. A cím és az 1. sor kezdőbetűjén kívül csupa kisbetűvel.

g PIM JA 574. (Nagy Lajos hagyatékából.) A költő hosszú ü-vel ellátott írógépen, 1928-ban gépelte; az 51. sort tintával módosította. E kiadás alapszövege. Az í-ú betűk mindenütt hiányzó hosszú ékezetét a 14. sorban KN alapján, a többi helyen hozzávetőleg pótoltam. Javítottam a 41. és 48. sor gépelési hibáját is.

A Toll 1938. máj. 10. (A Kassai Napló alapján.) – ÖM 1952. I, 275, 435. (A Népszava alapján.) – ÖM 1955. I, 287, 446. – ÖV 1984. 305. sz.

304. Négyen ugrottunk vízbe

Négyen ugrottunk vízbe. A habok
Szívünkben zúgnak, zubognak, fehér
Tarajuk lobog, mint kigyulladt zászlók.
Barátaim, szép, tiszta, hűsítő
5 Nagy lángokat kavartunk a nyugodt
Vizekből, melyek bátor vágyaikkal
Dallal vonulnak roppant hegyfokok
Istenünk-rakta tornyai alatt.
Az áldott anyaföldet más ki vinné
10 Friss karjaiban, testében, szívében,
Ilyen erőt-foganó, tiszta nászba?
Ki fojtaná el borús könnyeit,
Bús sóhaját az árva panaszoknak,
Hogy szívében fájóra földagadjon
15 Minden, mi Istendicsérő, derék,
Emberben-bízó cselekedet volna
Az új kapuk gyémántos fordulóján?
Ki maradna még komoly és erős?
Ó maradjunk is erősek nagyon,
20 Ha majdan eljön bensőbb rokona
Erőnek, földnek, víznek, tisztaságnak,
Elporló emlékünk fölött ne hallja
Bús szózatát az igaz kritikának:
Elfordult arccal vették be a földek,
25 És némán vették vissza a vizek,
Kik az erőt: A földet izmaikban,
S szívükben a háborgó vizeket
Egy gyöngé korban gyáván megtagadták.

Szövegforrása: Diogenes (Bécs) 1926. okt. 9. A 19. sor *O*-jára ékezetet tettem; a 24. sor sajtóhibáját (földdel,) mint az ÖM, javítottam; az í-ü-ű betűkről mindenütt hiányzó hosszú ékezetet hozzávetőleg pótoltam.

Németh Andor, 1938. 205. – ÖM 1952. I, 272, 433. (A 21. sorban hibásan: esőnek,) – ÖM 1955. I, 285, 445. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 307. sz.

Hatvan 1926. augusztus

305. Táncba fognak

Ismeretlen érveket ki győz
bús fejével bizton birni le!...
Már hajóra szállok, elmegyek,
egyszer aztán észre is veszik,
5 hogy hiába főtt a jó ebéd
és hiába szólnak énnekem,
nem hozok a pincéből szenet.
Majd a rendőr elgondolkodik,
hogyha csillagos, nagy este lesz
10 s nem kószál az uccán senki sem.
Érzik majd a lányok is nagyon,
hogy nem annyi szem néz hosszasan
vízben hajló nád-lábuk után,
de csak összekacagnak megint,
15 táncba fognak valamennyien
és vidáman elénekelik:

anyira szerette
kedvesét eme,
hogy hajóra szállt s az
20 elsülyedt vele.

Szövegváltozatok:

- 13 D k g₁₋₂ NA E *Sétikáló lábaik után –
g₃ sétikáló lábaik (Azonnal erre javítva:)
 sétikáló csepp lábuk után,*
- 17–20 D k E négy sor helyett két sor, sorköz nélkül, balra zárva:
*Annyira szerette kedvesét,
Hogy hajóra szállt s az elsülyedt.*

Egyéb eltérések: 1 g₁ *győz*, (Gh.) 2 D *Bus* k g₁₋₃ *bus* D k g₁₋₃ NA E *le!* 5 k g₁ *ebéd*, 6 g₁ *szólna* (Gh.) 9 D *Hogy ha* D k *csillagos* [...] *lesz*, 10 D M *utcán* k g₁ *uccán senkisem*. g₂₋₃ NA E *uccán* 13 k g₁₋₂ NA E *sétikáló* [...] *után*, 15 g₁ *fogna* (Gh.) k g₁₋₂ *valamennyien*, 16 k *vidáman* (Az *i í*-ből javítva.) E *vidáman* 20 k *hogy* M *elsülyedt* g₁₋₃ NA E *elsülyedt*

Szövegforrások:

- Diogenes (Bécs) 1926. okt. 9. Valamennyi sor nagybetűvel kezdődik.
k PIM JA 426/1. A költő Kuncz Aladárnak küldte el 1925. ápr. 25-én. (Lev. 135. sz.) Lásd a 3. kötet 153. lapján levő jegyzetet.
g₁ a Makai család tulajdonában. Ugyanezen a lapon a *Tószunnyadó* (331b) és a *Sok gondom közt* (353) gépirata is.
g₂ PIM JA 1002/12. A gépiratot a költő a Nyugat szerkesztőségének küldte el 1928 szeptemberében.
Nincsen apám se anyám (1929. febr.) 29.
Előőrs 1930. jan. 4.
g₃ PIM JA 21/47. A 13. sor géppel javítva. A gépirat a tervezett *Tiszta szívvel* című gyűjteményes kötet összeállításakor, 1934 nyarán készült.
Medvetánc (1934. dec.) 31. E kiadás alapszövege. A 10. sor *utcán* és a 20. sor *elsülyedt* szavát a költő szóhasználatának megfelelően így írtam: *uccán, elsülyedt*. (Az utóbbit az ÖM nyomán.)
ÖM 1952. I, 264, 430. (A 4. sorban hibásan: *egyszerre*) – ÖM 1955. I, 279, 443. – ÖV 1984. 306. sz.

306a. A pap mosolyog

A pap mosolyog és derúsen
buja gondtalan istent dicsér
darazsak dongnak s poros úton
végig zümmögő gyásznép kísér

5 kerülős szemmel szégyenpírban
tanácstalan barátok várnak
s meggyőződvn, hogy eltemetnek
utamból immár félreállnak

10 harmatos füvek gyenge ízzel,
a fákon hajnali pirosság
lombok zizegnek, szöcske ugrik
a pókok hálójuk foltozzák

15 hű bűneim mások szivére
szállnak le vágyaimmal, fájva,
valaki meglop s jó kutyámat
nem uszíthatom többé rája.

A gépirat szövegváltozatai:

- 2 *kéjenc gondtalan istent dicsér*
- 5 *friss széltől pirosított arccal*

Szövegforrások:

g Hatvan, Múzeum. Címe nincs. A vers végi ponton kívül írásjelek nélkül. Az i-u-ü mind rövid. „Kastély Hatvan” cégjelzésű papíron, egy József Jolánhoz, 1926 augusztusában írt levél hátlapján. Hasonmása: Kovács Ákos, [1980.] 69.

Diogenes (Bécs) 1926. nov. 6. E kiadás alapszövege. Az í-ú-ü betűk mindenütt hiányzó hosszú ékezetét hozzávetőleg (részben a variáns-szöveg alapján) pótoltam.

Németh Andor, 1938. 227. (A gépirat alapján, tévesen 1925-re keltezve.) – ÖM 1952. I, 436. (Az *Engem temetnek* jegyzetében. A 3. sorban hibásan: *a* poros) – ÖM 1955. I, 447. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 308. sz.

306b. Engem temetnek

A pap mosolyog és derűsen
gondtalan üdvü istent dicsér.
Darazsak dongnak s poros úton
végig zümmögő gyásznép kísér.

5 Egy barna és ijedt leányka
ablakhoz nyomja orrocskáját
és papája a pipaszárral
megveregeti farocskáját.

S harmatos füvek gyenge ízzel.
10 A fákon hajnali pirosság.
Lombok zizegnek, szöcske ugrik,
a pókok hálójuk foltozzák.

Emlémem egyre merevebb lesz.
Valaki rábök homlokára,
15 síromig setteng s jó kutyámat
nem uszíthatom többé rája.

Szövegváltozatok:

Cím NY NA g *A pap mosolyog*
7 NY *és papája egy pipaszárral*
14 NY NA *Egy spicli rábök homlokára,*

Más eltérések: **Cím** g *mosolyog...* 1 NA *derűsen* 2 NY NA *üdvü* NY *dicsér*, NA *dicsér*, 3 NY NA *darazsak* NY *uton* 4 NY *kísér*. 10–11 NY NA *pirosság*, *lombok*

Szövegforrások:

Nyugat 1929. jan. 16. (87.)

Nincsen apám se anyám (1929. febr.) 12.

g PIM JA 21/1. Az í-ú-ű betűkön nincs pótolva a hosszú ékezet. A gépirat a Tiszta szívvel című gyűjteményes kötet összeállításakor, 1934 nyarán készült.

Medvetánc (1934. dec.) 20. E kiadás főszövege.

ÖM 1952. I, 282, 435. (A 14. sor NY és NA alapján.) – ÖM 1955. I, 291, 447. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 370. sz.

307. Jut az ember

Jut az ember két virághoz
egyik jön a kalapjához
a másikat odaadja
mindakettőt elhervasztja

5 nekibúsul hídon ballag
fölszól a víz – le nem csallak –
s ő valamijét beejti
aztán azt is elfelejti

10 nevet s vacog – esteledik
vizen a hab sebesedik
karjára dűl el is alszik
de csak jobban sötétedik.

Szövegforrása: Diogenes (Bécs) 1927. ápr. 16. A hosszú ékezet csak az 5. sor *ú*-jára van kitéve; a többi én pótoltam. A 9. sor sajtóhibáját (esteleik) javítottam.

ÖM 1952. I, 283, 436. – ÖM 1955. I, 294, 448. – ÖV 1984. 309. sz.

308. Csengő

A csengetyűcsinálást
Felfedezni csak az tudta,
Aki kedvese kék szemét
Elfeledni sohasem tudta.

5 A fákon megszólalnak a csengők:
Valaki megérkezett.
A hajnalnak is sok csengője van,
A hajnal
Fiatalasszonyok szívéből keletkezett.

10 Egy bosszús leány
A bokrok közé dobta csengőjét
S most halványan figyel az elvesztett csengő
szavára.
S egy gazdag úr
Csengőt akasztott szolgája nyakába.

15 S a csengőszó
Néha átszáll a szolga álmán.
Ha nem volna csengő akkor én magam
Kitalálnám.

Szövegforrása: Diogenes (Bécs) 1927. jún. 28. Az í-ú-ű mindenütt hiányzó hosszú ékezetét pótol-
tam; három sajtóhibát (Cím Csengő. 9 Fialalasszonyak 18 Kitalalálnám) kijavítottam.

Bálint György, 1940. 147. – ÖM 1952. I, 280, 435. – ÖM 1955. I, 290, 446. – ÖV 1984. 310. sz.

309. Feleségem

I.

- Engem küldtek mindig boltba gyermekkoromban
Az ostobák engem nevettek mindig jobban
Én a feleségem megtaláltam.
Az én feleségem szeme hűs akár a gyógyszertárok
5 És mint a harmatos dombok melyeket hegyes galambok körüljárnak
Az én feleségem patak mélyén neveli csókjait olyan tiszták.
Van-e valami fölmutatandó frissebb a most vágott almagereznél?
Van-e valami erősebb a tűzvészben fennhangon éneklő sziveknél?
Vasasok én mindig pártoltalak benneteket
10 Állítsatok magos szerkezetet
Az én feleségem alá.
Én a feleségem megtaláltam
És most az uccára kimegyek
Lássák meg az én arcomat a komor kapuk
15 És nyiladozzanak és örüljenek.

II.

- Ki az akinek szomjúságára az ivóvíz zavara leülepszik?
Ki az aki komiszok közt igazat tesz a szépségével?
Az én feleségem nógat engem:
Nosza keress kenyeret hamar a te két karod erejével.
20 Az én feleségem nevet engem:
Nosza fuss kalapod után míg a szoknyám legszebben lobog...
Az én feleségem igazán nagyon szép
Összecsókol munka után ha megmosdatott.
Gyere kedves
25 Erre jönnek barátaim – a mi esténk összehozóan holdas –
Kinyitom én az ablakot a szebbiket hogy te eléjük kihajolhass.

Szövegforrása: Kassai Napló 1926. dec. 25. Kiadta Zimándi P. István, Vigilia 1972. 561.

ÖV 1984. 311. sz.

310. Két vers, kertről

1.

Új borzongást gondolt ki a kert
hozzámvalót és énekeltetőt
tudott engem és öltöződve várt
és én szívét még nem láttam előbb

5 legszebb fáit dombra küldte fel
hogy zúgjanak ha kél a homlokon
s vízíg hajolva mosták gyökerük
kik élémjöttek völgyi úton

10 völgyi úton érek égbe én
de ezt a dombot én nem engedem
elpusztíthat már választott veszély
itt pusztul el a kert a szívemen.

A gépirat szövegváltozatai:

Cím *a kert*
4 *és szívét én még nem láttam előbb --*
10 *de ezt a dombot nem engedhetem*

A gépirat más eltérései: **6** *homlokom* (Gh.) **8** *elém jöttek [...]* úton --

311a. [Két vers, kertről]

2.

Szeretem és szeretnek nagyon
szőke ajándék hibás uzsora
csengő habok s a tompa por de már
por nem szállhat a szívemig soha

5 tüköröm mögé faháncsot teszek
kirakom fűvel: itt járt valaki
hajába szalmaszálat fútt a szél
és itt egy ág vigyázva húzta ki

10 most meg elmegyek a fák közé
az erősök pálcáját letöröm
három virágot ütök el vele
hogy illatozzanak az övömön.

A gépirat szövegváltozatai:

- 1 *eltűröm és szeretnek nagyon*
7 *hajába szalmát kórót fútt a szél*

Más eltérések: 8 g *huzta* 9 KN A névelő hiányzik, sh. g *a fák* 12 KN *örömön*. (Sh.) g *övömön* – –

Szövegforrások:

g PIM JA 144/A/36. Ismeretlen szövegforrásról készült nem-autográf másolat. A szöveg után „József Jolán közlése. 1925.” (Az évszám téves.) Csupa kisbetűvel, írásjelek nélkül, csak a szakaszok végén áll két-két gondolatjel.

Kassai Napló 1927. jan. 30. A közlés 1926. novemberi szövegforrás alapján történt. E kiadás alapszövege. A 9. és 12. sor sajtóhibáját javítottam.

MÉ 1941. 164. (Radnóti Miklós közlése a gépirat alapján. Az 1. rész 2. sorában hibásan: *hozzávalót*) – ÖM 1952. I, 268–269, 431. (Az 1. rész Radnóti kiadása alapján, a 2. rész a *Kirakom röggel* [311b] változataként. A 10. sorban hibásan: *és erősök pályáját*) – ÖM 1955. I, 292–293, 448. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 313. sz.

311b. Kirakom röggel

Szeretem és szeretnek nagyon
szőke ajándék, kopasz uzsora,
csengő habok s a tompa por, de már
por nem lebeghet dalomban soha.

5 Tükröm mögé faháncsot teszek,
kirakom röggel: élni, halni: jó,
s akit Lucája fák között hagyott,
azt elszunnyasztja darázs és rigó.

10 S most megkeresem fámat, a juhart,
az erősök pálcáját letöröm,
három virágot ütök el vele,
hogy illatozzanak az övömön.

A Makai család tulajdonában levő kéziratról. (Xeroxmásolata: Int. Arch. Szeged.) A 4. sor *nem* szava azonnal beszúrva. A 6. sor előbb így:

kirakom fűvel: élni, halni: jó!

ÖM 1952. I, 269, 431. (A 3. sorban hibásan: csergő) – ÖM 1955. I, 293, 448. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 336. sz.

312. Anyám a mosásban gyászkoszorú

Anyám meghalt, most nem tudom mit tegyek véle,
a bögrét két kezébe fogta,
egy vasárnap, ugy estefelé, csendesen elmosolyodott,
akitől virágot kapott, nem volt anyakönyvi lapja még a házmaster
sem látta,

5 ha Kínában él, őt küldik el a sárkányokhoz,
de ő föláll,
a sárkány messzire lakik tőlem, kis rizsemért most hazafutok,
gyászkoszorúm is megfonom helyettetek.

10 Megfoltozná kabátomat megnézné milyen szép vagyok meztelenül,
még soha senkise látott meztelenül,
a mosásban kicsit meggörnyedt,
én nem tudtam hogy fiatalasszony,
álmában tiszta kötényt hordott, a póstás olyankor köszönt néki.

Helyesírási eltérések: **1** k₁ *meghalt<, >* **3** KN *úgy* **5** KN *Kínában* k₁ *él<, >* **7** KN *messzi* (Sh.) **8** k₁ *gyászkoszorú* **9** k₂ *megfoltozná [...]* vagy (Th.) **10** k₁ *senki-sem* **13** k₁ KN *postás*

Szövegforrások:

k₁ PIM JA 1/3. Tintával írt tisztázat. Nagybetű csak a cím és az 1. sor *Anyám* szavában, valamint az 5. sor *Kínában* szavában van. A vers végi ponton kívül írásjelek nélkül.

Kassai Napló 1927. febr. 6. Ajánlása: *Hirsch Albertné asszonynak sok szeretettel*. Kis- és nagybetűk, valamint írásjelek mint k₁-ben.

k₂ PIM JA 925. Tintával írt tisztázat. A Galamb Ödönnek Párizsban, 1927. jan. 23-án írt levélhez volt mellékelve a *Chant de prolétaire* (315a) és a *Dudoló* (315c) szövegével együtt. (Lev. 109. sz.) E kiadás alapszövege. A 9. sort nagybetűvel kezdtem, s tollhibáját javítottam.

Vö. a 285. és a 394. sz. versekkel.

MÉ 1941. 81. – ÖM 1952. I, 284, 437. (MÉ alapján; a cím *gyászkoszorú* szava tévesen alcímként.)
– ÖM 1955. I, 295, 448. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 314. sz. (A Kassai Napló alapján.)

313a. Virág

A virág elfáradt már szagosodni,
unta,
5 hogy mifenének tettük asztalunkra.
S igyekezett árnyékot vetni,
nagyobbat, mint a kertben
s elfáradt, mikor nem néztünk oda.
De észrevettem.
Bimm, suhanás, harangszó ez a reggel!
Mennyek,
10 nyiljatok, hogy a fénybe rózsát szedjek!
Körmömben tüske ég, és csillag
gyúlik sajogva bennem –
az Isten is csak szenvedésre jó!
De észrevettem.

A Kassai Napló szövegváltozatai

Cím	<i>A virág</i>
2	<i>és únta</i>
7	<i>s én észrevettem.</i>
9–14	Nincs meg.

Szövegforrások:

Kassai Napló 1927. márc. 20. 1926. októberi szövegforrás alapján. A cím és az első sor kezdőbetűjén kívül végig kisbetűvel. Csak a cím és az utolsó sor végén van pont.

A Toll 1929. nov. 3. E kiadás alapszövege. A 11. sor központosítását (*tüske, ég*) megváltoztattam.

313b. Somogyi Lolinak

A virág elfáradt már szagosodni. Unta,
hogy mifénének tettem asztalomra.
S igyekezett árnyékot vetni,
nagyobbat mint a kertben
5 s elfáradt, mikor nem néztem oda.
De észrevettem.

És nógattam a bimbót: nyilj ki!
kezemből virágozva hullj ki,
virág-világ!
10 Ej, ködben élünk! hullj derengvén:
szivem felé fordulva gyengén, –
no, bátorság, hisz van még jóbarát –
óh nem az Isten, nem. De Somogyi
Lolli vigyáz reád. –

A vers a Nincsen apám se anyám Hatvany Lajosnének ajánlott példányába van tintával beírva. (MTAK 541.765; fényképe: PIM JA 897.) A vers alatt: *azért írtam ezt néki, igaz barátsággal és szeretettel. ... 1929. febr. 20. Attila.* (A dátum előtti helynév le van vágva.)

ÖM 1952. II, 332, 448. – ÖM 1955. II, 349, 479. – ÖV 1984. 602. sz.

313c. Kultura

A virág elfáradt már szagosodni.
Unta,
hogy mifénének tettük asztalunkra.
S igyekezett árnyékot vetni,
5 nagyobb, mint a kertben
s elfáradt, mikor nem néztünk oda.
De észrevettem.

Szövegforrása: Döntsd a tökét, ne siránkozz (1931. márc.) 24.

Németh Andor, 1938. 236. (*Virág* címen.) – ÖM 1952. II, 7, 369. – ÖM 1955. I, 302, 449. – ÖV 1984. 315. sz.

Franciaország 1926. szeptember–1927. szeptember

314. [Hont Erzsinek]

Tréfás személyek előttem komoly dolgokat mondtak,
mögöttem lévő magam sem vagyok
nálamnál kissebb állít meg mindig végén a soroknak
akit ti nőnek neveztek s aki titokban is csak néha tesz nagyot
5 ám bocsánatos kérés kell itt, ő az aki fölénékli rejtelveimet
s bár megfelelni nem tud senki az ő húsa az ő csontja tudja hogy
minek
s bár életem ének volna, dolgok dolga, hogy ő énekel
s az én szívem az elejtett nem tehet mást minthogy fölemel
hozzaemel gyönyörűket, nagyokat, mik hiábavalók
10 és lehet tán összekötnek emez égi idegen adók
és ha Erzsinek is mondom több ő nekem és ha Attilának mond is
kevesebb vagyok
s bár ezek itt emléksorok szívemben én magamra hagyott
kell hogy messze elhajoljak hús kezétől – homlokom csak üszköl-
jön tovább –
itt ez idegen papíron; de mi Bözsi álljunk, szálljunk, egy kettő
odább
15 mert hogy még gyerekek volnánk, Attila majd verseket ír szépet és
sokat
Bözsi pedig élénékli nagyon szépen a folyóktól hallott titkokat.

Hont Erzsi emlékkönyvéből. (PIM JA 609. Az emlékkönyvben még Kassák, Karinthy, Juhász Gyula és sokan mások emléksorai.) Kelte: *Paris, 1926. sept. 23.*

Azonnali javítások a kéziratban: **4** <é>**s 12** én <egy> magamra Ugyanott a *szívemben* ebből javítva: *szívetekben 16* Az *élénékli* első *e*-je fölött egy áthúzott ékezet.

Delta-Almanach 1940. 54. (Fakszimilével.) – ÖM 1952. II, 323, 445. (Egy-egy hibával a 3–4. sorban: *készebb; s ki*; a 15–16. sor hibásan tördelve.) – ÖM 1955. II, 339, 476. (Mint ÖM 1952; a 14. sor is hibásan tördelve.) – ÖV 1984. 586. sz.

315a. Chant de prolétaire

- Sur les eaux fraîches et immenses
les continents nagent en silence
parapamm paramm papamm
les continents nagent en silence
- 5 l'on a des pots et des choux ronds
nous vivons sales et nous mourons
parapamm paramm papamm
nous vivons sales et nous mourons
- 10 oh pourquoi pleures-tu? pourquoi?
je rêve une chemise neuve sur toi
parapamm paramm papamm
je rêve une chemise neuve sur toi
- 15 il n'a de deuil il tue il vainc
dont seul le Parti prend soin
parapamm paramm papamm
dont seul le Parti prend soin.

Változatok: 1 k₁ *immense* 5 k₁ *On* 9 k₁(1) *Pourquoi* k₁ *pleures-tu*, 13 k₁ *deuil, il tue*,

Szövegforrások:

k₁ ismeretlen helyen. Hasonmását kiadta Gáspár Endre az Irodalmi Szemle 1948. márciusi számában. A 9. sort a költő módosította. A sorok nagybetűvel kezdődnek.

k₂ PIM JA 925. Tintával írt tisztázat. A költő 1927. jan. 23-án küldte el Párizsból Galamb Ödönnek az *Anyám a mosásban gyászkoszorú* (312) szövegével együtt. (Lev. 109. sz.) A vers alatt gyorsírással írt magyar változata áll (*Proletárdal* [315b]). E kiadás főszövege.

Az 5. sort Déry Tibor így idézi:

nous avons pots [!] et des choux ronds

(Szép Szó 1938. január, 41.)

Az 5. (vagy 6.) sort pedig Németh Andor így:

Nous plantons des choux et nous mourons.

(N. A.: József Attila. Bp. 1944. 7.)

MÉ 1941. 82. – ÖM 1952. I, 291, 437. (k₁ alapján.) – ÖM 1955. I, 301, 449. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 316. sz.

315b. Proletárdal

A világrészek csöndesen
Úsznak a hűvös vízeken
Pamparampa pampa pamm
Úsznak a hűvös vízeken

5 Van krumplink és van kanalunk
Piszokban élünk s meghalunk
Pamparampa pampa pamm
Piszokban élünk s meghalunk

10 Mért görbül kicsikém a szád?
Új inget gondolok reád
Pamparampa pampa pamm
Új inget gondolok reád

15 Minden halál és semmi gyász
Akire csak a Párt vigyáz
Pamparampa pampa pamm
Akire csak a Párt vigyáz.

Szövegváltozatok:

3 k₁ *parapamm paramm papamm*
A szakaszok 3. sora végig ez.

Egyéb eltérés: 16 k₂(1) *vigyáz!*

Szövegforrások:

k₁ PIM JA 925. Tintával írt tisztázat a Galamb Ödönnek Párizsból, 1927. jan. 23-án küldött levélben. (Lev. 109. sz.) Előbb a francia nyelvű változat (*Chant de prolétaire* [315a]), majd *Magyarul*: felirattal, gyorsírással a magyar szöveg. A szakaszok ismétlődő 3–4. sorai helyén vízszintes vonalak vannak. Ugyanitt az *Anyám a mosásban gyászkoszorú* (312) szövege is.

k₂ PIM JA 932. Tintával írt tisztázat a *Proletárdal* 1. részeként. A 2. rész a *Biztató* (316) változata. E kiadás főszövege. Hasonmása: József Attila Párizsban. Bp. 1982. 81. A kéziratlap másik oldalán a *Glas* és a *Verre* szövege olvasható (290).

MÉ 1941. 83. (k₁ szövege.) – ÖM 1952. I, 290, 315. (Mint MÉ.) – ÖM 1955. I, 300, 323. (Mint MÉ.) – ÖV 1984. 317. sz.

315c. Dudoló

A rétek, utak csendesen
úsznak a hűvös vízeken,
parapamm param papamm
úsznak a hűvös vízeken – –

5 Van krumplink és van kanalunk,
pizokban élünk s meghalunk,
parapamm param papamm
pizokban élünk s meghalunk – –

10 Mért görbül kicsikém a szád?
uj inget gondolok reád
parapamm param papamm
uj inget gondolok reád – –

15 Senkije sincs, nem éri gyász,
akire csak egy párt vigyáz,
parapamm param papamm
akire csak egy párt vigyáz – –

Szövegváltozatok:

- 1 g A <világrészek> rétek, utak csendesen
3 k parapamm paramm papamm
NA sejhaj
A szakaszok 3. sora végig ez.
13–14 k Él mindörökkön, mint a gyász,
akire csak az ég vigyáz<, >
16 k akire csak az ég vigyáz – –

Egyéb eltérések: 1 k utak, NA utak 2 k NA úsznak a hűvös k vízeken NA vízeken 3 g parapamm, param papamm, (A többi refrénsorban nincsenek vesszők.) 4 k NA úsznak k hűvös [!] vízeken – – NA hűvös vízeken – – 6 k meghalunk NA meghalunk. (Sh.) 8 g meghalunk, – – k NA meghalunk – – 9 k görbül, kicsikém, g szád? (A kérdőjel vesszőből javítva.) 10, 12 NA új 13 NA gyász 14 NA vigyáz

Szövegforrások:

k PIM JA 426/2. Tintával írt tisztázat a Kuncz Aladárnak 1928. ápr. 25-én küldött levélben. (Lásd a 3. kötet 153. lapján levő jegyzetet.) Hasonmása: József Attila Párizsban. Bp. 1982. 50.

Nincsen apám se anyám (1929. febr.) 56.

g PIM JA 21/9. Az 1. és 9. sorban egy-egy azonnali javítás géppel. A gépirat a Tiszta szívvel című kötet összeállításakor, 1934 nyarán készült. E kiadás alapszövege. A 3. és 8. sor központozását javítottam, az i-u-ü betűkről mindenütt hiányzó hosszú ékezetet a kézirat alapján pótoltam.

A Nincsen apám, se anyám Wallesz Lucának ajándékozott példányában a költő a 14. sor változtatát a vers alá írta, és nyíllal a helyére utalta: akire tíz körme vigyáz (Kiss Ferenc tulajdona.)

ÖM 1952. I, 437, 444. (NA) – ÖM 1955. I, 449, 456. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 317. sz.

316. Biztató

Kínában lóg a mandarin.
Gyilkolt ma is a kokain.
Zizeg a szalma, menj, aludj.
Gyilkolt ma is a kokain.

- 5 Az áruházak üvegén
a kasszáig lát a szegény.
Zizeg a szalma, menj, aludj.
A kasszáig lát a szegény.
- 10 Végy kolbászt és végy kenyeret,
őrizd meg jól az életed.
Zizeg a szalma, menj, aludj,
őrizd meg jól az életed.
- 15 Aki majd főz is, csokol is,
kerül majd egyszer asszony is.
Zizeg a szalma, menj, aludj,
kerül majd egyszer asszony is.

Szövegváltozatok:

- 1 k *Kínában sír a mandarin*
3 k *A nap lemond már este van*
A szakaszok 3. sora végig ez.

Egyéb eltérések: 1 NA g *Kínában* 2 NA *kokain*, 3 NA *zizeg M aludj* (Sh.) NA g *aludj*. 5 k *áruházak* 7 NA *aludj* – 8 NA *a kasszáig* 10 NA *az hiányzik*, sh. *életed*, 11 NA *zizeg* 14 NA *is*, 15 NA *zizeg [...]* *aludj*. (Sh.)

Szövegforrások:

k PIM JA 932. Tintával írt tisztázat a *Proletárdal* (315b) 2. részeként, külön cím nélkül. Az 1. rész a *Dudoló* (315c) változata. A sorok nagybetűvel kezdődnek. Írásjelek nélkül, csak a vers végén van pont.

Nincsen apám se anyám (1929. febr.) 14.

g PIM JA 21/5. A tervezett Tiszta szívvel című gyűjteményes kötet összeállításakor, 1934 nyarán készült.

Medvetánc (1934. dec.) 22. E kiadás alapszövege. A 3. sor végére pontot tettem.

ÖM 1952. I, 340, 452. – ÖM 1955. I, 347, 465. – ÖV 1984. 318. sz.

317a. A bőr alatt halovány árnyék

Egy átlátszó oroszlán él fekete falak között,
szívemben kivasalt ruhát hordok amikor megszólítlak
nem szabad hogy rád gondoljak munkám kell elvégeznem,
te táncolsz,
5 nincsen betevő kenyérem és még sokáig fogok élni,
5 hete, hogy nem tudom mi van veled
az idő elrohant vérvörös falábakon
az utak összebújnak a hó alatt,
nem tudom, hogy szerethet-e téged az ember?
10 néma négerek sakkoznak régen elcsendült szavaidért.

317b. ombrage pâlot sous la peau

un lion transparent vit entre des murs noirs
je porte un habit repassé dans mon coeur quand je t'aborde
je ne dois pas penser à toi il faut que je fasse mon travail
tu dances
5 je n'ai pas une miette de pain et je serai encore longtemps en vie
les chemins se cachent côte-à côte au-dessous de la neige
depuis cinq semaines je n'ai pas de tes nouvelles
je ne sais si l'on peut t'aimer
le temps s'enfuit sur des échasses couleur de sang
10 des nègres muets jouent aux échecs pour tes paroles
qui jadis s'ensonnèrent.

317a. A bőr alatt halovány árnyék

Bálint György kiadásából. (1940. 150.) Eredeti szövegforrása ismeretlen. Bálint György az első sor három szavát tette meg címül. A francia változatnak megfelelő cím József Attila párizsi egyetemi nyugtája (PIM JA 614.) hátlapján olvasható a költő tintaceruzás írásával, három további verscímmel együtt:

*1 Esti felhőkön
2 Ülni állni ölni halni
3 A bőr alatt halovány árnyék
4 Anyám*

A 3. címet utóbb áthúzta.

József Jolán (József Attila élete. Bp. 1940. 252.) az első sort így idézi: „Attila Bécsben kezdte írni »szabadverseit«, ilyeneket:

*Egy átlátszó oroszlán él falaim között
letörli orrát aztán becsenget...*”

Az idézet második sora az *Arcodon könnyed ott ragadt...* kezdetű, alkalmi rögtönzést tartalmazó lapról való. (Lásd 441. sz. alatt.)

ÖM 1952. I, 245, 424. (A 6. sorban az 5 betűvel; a 9. sor végén vessző.) – ÖM 1955. I, 259, 437. (Mint ÖM 1952. Az utolsó sorban hibásan: elcsendesült) – ÖV 1984. 319. sz.

317b. ombrage pâlot sous la peau

Szövegforrások:

k PIM JA 430. Tintával írt tisztázat, Marcel Seuphor javításaival. Hasonmása: Szabolcsi, ÉF 21. mell. és József Attila Párizsban. Bp. 1982. 59. A javított helyek korábbi, a költő által írt szövege: *5 je serrai encore longtemps vivant 6 du neige 7 je n'ai rien 8 si on 9 le temps s'enhâta sur des échasses sanguines*. A L'esprit Nouveau szedőpéldánya.

L'esprit Nouveau [Paris 1927. ápr.] Hasonmása: Szántó J. 1958. 122. A vers után: *(du hongrois)* Kiadásunk főszövege.

ÖM 1955. II, 437. (Az *Egy átlátszó oroszlán* jegyzetében, két hibával: *5 je n'ais 6 les chemises*) – ÖV 1984. 320. sz.

318. Párizsi anzix

A patron sosem kelt föl reggel,
Párizsban Jeanettek a Berták
s borbélynál is vehet az ember
főtt spenótot vagy égő gyertyát.

5 A Saint Michelen végig hatvan
meztelen nő dalol az éghez
s a Notre Dame: belül hideg van,
felül öt frankért rám lenézhetsz.

10 Az Eiffel-torony éjjel eldől,
bebúvik paplanos ködökbe,
ha lány vagy, megcsókol a rendőr
s az illemhelyen nincs ülőke.

Egy 1927. ápr. 8-án feladott levélboríték hátlapján (tintával). PIM JA 114. Hasonmása: Szántó J. 1958. 124. A 4. sor *vagy* szava *és*-ből, a 10. sor *paplanos* szava *biboros*-ből, ugyanott a *ködökbe* második *k*-ja olvashatatlan betűből javítva. A 11. sor fölé beszúrva, majd áthúzva: *megcsokol*

Kelet Népe 1940. márc. 1. – ÖM 1952. I, 292, 438. – ÖM 1955. II, 338, 476. (Az alkalmi rögtönzések között.) – ÖV 1984. 588. sz.

319. Szabados dal

- Ahol nincsen villanylámpa,
gyűjtsd a burzsit fáklyalánggra,
ahol nincsen hús a babban
füstölt burzsuj főjjon abban,
5 ugy biz édes cimborám!
- Rossz cipőd nem ér egy füttyöt?
Burzsujszemmel kend a bütyköd.
Hát az ablak? Vedd a sorját,
gitteld be a burzsuj orrát,
10 ugy biz édes cimborám!
- Hol titkolni kell a harcot,
burzsibőrbe kösd be Marxot;
de ne Marxot, hanem inkább
Bakunint és Kropotkinkát,
15 ugy biz édes cimborám!
- Egyre többen, egyre jobban,
irtsd a burzsujt, megfontoltan:
aki gyöngé anyámasszony,
az csak százhuszat akasszon,
20 ugy biz édes cimborám!

Szövegváltozatok:

- 2 PM k₁ *Gyujtsd a burzsujt gyertyalánggra,*
13–14 PM *S ahol szabad szép szót szólni*
 Ümi kell ott, nem okolni. –
13 k₁ *ha nem Marxot, akkor inkább*

Egyéb eltérések: 1 k₁ k₃ *villanylámpa* PM k₂ *villanylámpa*, k₃ A sor fölött: <Ahol nincsen hús> 2 k₁ *gyűjtsd* k₂ *gyujtsd* 3 k₂ *babban*, 7 k₁ *bütyköd*; k₂ *Burzsi-szemmel kend a bütyköd!* 8 k₁ *hát az ablak? vedd a sorját* – 11 k₃ *harcot* PM k_{1,2} *harcot*, 12 PM *Burzsuj bőrbe* k₁ *burzsujbőrbe kös<s>d* PM *Marxot*, 13 k₃ *ne<m>* (Azonnali javítás.) k₁ *akkir* (Th.) 14 k₂ *Kropotkinkát!* 15 k₂ *Ugy* 17 k₁ *burzsujt megfontoltan*; – k₂ *burzsujt*: 19 k₂ *akasszon* –

Szövegforrások:

A Párisi Munkás 1927. máj. 7-i számának szerkesztői üzenetei között: „»Vöröscsontu költő.« Verse nagyon mulatságos, rimeit pompásan perdülnek, de kissé, hogyismondjuk: túl sok vérrrel kezegeti őket. Bármennyire is gusztusa lehet néha az embernek a burzsoázia szadista vérszomját valami hasonlival megtorolni, propagandát ennek nem csinálhatunk. Az olyan sorok, mint például ezek:

Ahol nincsen villanylámpa,
Gyujtsd a burzsujt gyertyalángra,
Ahol nincsen hus a babban
Füstölt burzsuj föjjön abban, –

Vagy:

Hol titkolni kell a harcot,
Burzsuj bőrbe kösd be Marxot,
S ahol szabad szép szót szólni
Ütni kell ott, nem okolni. –

könnyen félre érthetők, illetve könnyen eltéveszthetik *tréfás céljukat* és a munkásság ellenségei komolyan vehetnek és kiaknázhathatnak őket ellenünk.” (Közölte Sarló Sándor, Irodalmi Újság 1955. április 16.)

k₁ PIM JA 474. Tintával írt tisztázatot. Utólagos keltezése: *Párizs, 1927.*

k₂ A Nem én kiáltok kötet Illyés Gyulának ajánlott példányába tintával beírva. (Illyés Mária tulajdonában.)

k₃ PIM JA 588. Tintával írt tisztázatot. Ajánlása: *Saitos Gyulának, első szerkesztőmnnek, szívbéli és léletemmel való barátomnak több szeretettel, mint amennyi gyűlöletet ebben a versben el-kiordítani birtam.* Közölte Szabolcsi Miklós, ItK 1961. 738. Saitos Gyula szerint a költő 1930 nyarán írta le és ajándékozta neki a verset. (Saitos 1964. 197.) Az aláírás formája valamivel korábbiak, 1928–29-ből valónak mutatja a kéziratot. (Péter László észrevétele.) E kiadás főszövege. Az 1. és a 11. sor végére vesszőt tettem.

A 3–4. sort Sándor Kálmán – párizsi emlékeinek novellisztikus felidézése során – így idézi:

*Ha nincs főtt kolbász a babban,
Füstölt burzsuj föjjön abban.*

(Ekv. 187.)

A 11–12. sor változata a költő tanítványainak, a Hajdu fiuknak emlékezése szerint már Bécsben megvolt:

*Élvtárs, ne add fel a harcot,
burzsujbőrbe kösd be Marxot!*

(Élet és Irodalom 1973. ápr. 7. Szentkirályi János közlése.)

ÖM 1952. I, 294, 438. (k₁ alapján.) – ÖM 1955. I, 304, 450. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 322. sz.

320. Kiszombori dal

Oly sok zavart okoztál – kedvesebben
bánsz legjobb barátommal, mint velem.
Csak hajadat szeretném simogatni.
Alig is érnék hozzá.
5 Idegen érzések bántanak meg.
Vízcsepp
alakjában világítsz álmaimban.
Csak kapáltam nap mint nap egyre.
Kis ösvényecském el van keveredve
10 búsító fürtjeiddel.
Sándor úrnak jó keztyűje van
s az én kezemet nem melengeted.
Iddogálnak – hej! – a legények,
ünnep van
15 és én nem tudok örülni neked.

Szövegforrása: Népszava 1927. dec. 21. Az í-ú-ü betűkről mindenütt hiányzó hosszú ékezetet hozzávetőleg pótoltam.

Kardos László, 1950. 431. – ÖM 1952. I, 293, 438. – ÖM 1955. I, 303, 450. – ÖV 1984. 321. sz.

321. [Bevezető]

Lidi nénémnek öccse itt,
Batu khán pesti rokona,
kenyéren élte éveit
s nem volt azurkék paplana;
5 kinek verséért a halál
öles kondérban főz babot –
hejh burzsoá! hejh proletár! –
én, József Attila, itt vagyok!

Szövegváltozatok:

Cím	k ₁	<i>Bevezető vers</i>
	k ₃	<i>Bevezető:</i>
1	k ₁₋₂	<i>Lucie nénémnek fénye itt,</i>
3	k ₁	<i>Másoktól kapta éveit,</i>
6	k ₁₋₂	<i>Magos fazékban főz babot –</i>
7	k ₁₋₂	<i>Ó burzsoá, ó proletár! –</i>

Egyéb eltérések: **1** k₁ A költő a *Lucie* fölé írta: (*Jolán?*) **2** k₁₋₂ *kán* **4** k₁ *Nem M azurkék* k_{1.4} g NA *azurkék* k₁ *paplana*, **6** k_{2,3} *babot* **7** k₂ – *Ó* k₃ – *hejh burzsoá*<,>! **8** k₂ *Én József Attila*

Szövegforrások:

k₁ PIM JA 442. Tintával írt tisztázat a József Jolánnak Párizsban, 1927. máj. 28-án írt levélben. (Lev. 124. sz.) A sorok nagybetűvel kezdődnek.

k₂ PIM JA 952. (Janovics Ferenctől.) Tintával írt tisztázat „Janovics Paris 27.” szignatúrájú, József Attilát ábrázoló karikatúrán. Hasonmása: Szántó J. 1958. 125. Cím nélkül. A sorok nagybetűvel kezdődnek; az 1–6. sor végén nincs írásjel.

k₃ PIM JA 426. Tintával írt tisztázat. A költő a Kuncz Aladárnak 1928. ápr. 25-én írt leveléhez mellékelte. (Lásd a 3. kötet 153. lapján levő jegyzetet.) Hasonmása: Szántó J. 1958.

k₄ xeroxmásolata: PIM JA 1004. Az eredeti: American Hungarian Foundation, New Brunswick, USA. (Ladányi Imrétől, akinek a költő 1928 szeptemberében ajándékozta.) Cím nélkül.

Nincsen apám se anyám (1929. febr.) 5. A kötet cím nélküli bevezető verse.

g PIM JA 21/29. A tervezett Tiszta szívvel című gyűjteményes kötet összeállításakor, 1934 nyarán gépelt szöveg, cím nélkül.

Medvetánc (1934. dec.) 15. Cím nélkül, kurzívval szedve. Kiadásunk alapszövege. A címet (mint az ÖM) k₃ alapján adom; a 4. sor *azurkék* szavát rövid u-val írtam. (Vö. 606a, 6.)

ÖM 1952. I, 289, 437. – ÖM 1955. I, 299, 448. – ÖV 1984. 323. sz.

322. [Ó bánat ne érij el...]

Ó bánat ne érij el csak holnap
ma nem voltam csók senkinek
eredj felhő hisz úgyis mennél
ha árnyad nem volna hideg!

Szövegforrása a Makai család tulajdonában levő, József Jolánhoz Cagnes-sur-merből, 1927. jún. 10-én írt levél. (Lev. 128. sz.) Előtte a *Barátommal egy ágyban lakom...* kezdetű „medália” (325/1), ezután a levél így folytatódik: *Ez még párizsi. Egy másiktól négy sort, amilyent még nem irtak soha: Ó bánat [...]* Ugyanebben a levélben van az *Örökkön háborog a tenger...* kezdetű töredék is. A költő a 3. sor 2. szavát előbb így kezdte: *fell* majd *felhő*-re javította; a rosszul olvasható javított szót áthúzta, s megismételte.

József Jolán 1940. 290. – ÖM 1952. II, 273, 435. (József Jolán könyvéből.) – ÖM 1955. II, 287, 463. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 324. sz.

323. [Örökkön háborog a tenger...]

Örökkön háborog a tenger
örökkön zúgnak aombok
örökkön fájdalmas az ember
örökkön kicsik a dolgok.

Szövegforrása ugyanaz, mint az előző töredéké. Ezek a szavak előzik meg: *S egy itteniből:*

József Jolán 1940. 290. – ÖM 1952. II, 273, 435. (József Jolán közlése alapján.) – ÖM 1955. II, 288, 463. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 325. sz.

324a. [Ó Európa hány redő...]

Ó Európa hány redő
minden redőben gyilkosok
ne hadd hogy sirassam a lányt
ki két év múlva szülni fog.

5 Ne hadd hogy szomorú legyek
Lucie nővérem hazavár
a gyilkosokban félelem
s a félelemben a halál.

10 Verset írok hogy szórakozz
adjon kezet ki megmaradt
az irodalmi klikkeken
ez a versem is elakad.

15 Egy légy a tejben megfuladt
a tenger a hegyfokra jött
s egy terített asztal uszik
a jóllakott habok fölött.

Szövegforrása a PIM JA 749. jelzetű kézirata. Tintával írt tisztázat a József Jolánnak Cagnes-sur-merből, 1927. júl. 17-én írt levél hátlapján. (Lev. 130. sz.) Hasonmása: Szántó J. 1958. 120.; ÖV 1984. I. 64. l. után.

Bálint György, 1940. 162. – ÖM 1955. I, 451. – ÖV 1984. 326. sz.

324b. [ó európa hány határ...]

ó európa hány határ
minden határban gyilkosok
ne hadd hogy sirassam a lányt
ki két év múlva szülni fog – –

5 ne hadd hogy szomorú legyek
mert európai vagyok
szabad medvék komája én
szabadságtalan sorvadok – –

10 verset írok hogy szórakozz
a tenger a hegyfokra jött
s egy terített asztal uszik
a habon fellegek között – –

Szövegforrása az a Makai család tulajdonában levő kézirat, amelyet a következő versnél k₂ szigla alatt ismertetek.

ÖM 1952. I, 295, 438. – ÖM 1955. I, 305, 451. – ÖV 1984. 327/4. sz.

325. [Medáliák I.]

[1.]

barátommal egy ágyban lakom
nem is lesz hervadó liliumom
nincs gépfegyverem kövem vagy nyilam
ölni szeretnék mint mindannyian, –

5 ki égbenyuló rózsán heverek
hullajtsatok szét őszi fellegek
négy fillérem van mindenem kopott
ne nevésetek ki asszonyok – –

[2.]

10 harapj az égbe nyers húshajnalom
lyukas nadrágom kézzel takarom
a varázsló ríva öleli át
megkövített tarka malacát, –

15 a zöld füst pedig lassan megpirul
csöngess a csöngés tompa tóra hull
jéglapba fagyva tejfehér virág
elvált levélen lebeg a világ – –

[3.]

20 disznó de akin jáspis a csülök
fából faragott istenen ülök
zöld csillag a tejen tűnj elő
meghalok s mázsás szakállam kinő, –

s ha elhulltanak mind a szabadok
számmal az éggel szörnyűt mordulok
egyetlen vadkan szabad és hideg
megtiprom emberi isteneiket – –

[4.]

- 25 lehet hogy hab vagy cukrozott tejen
lehet hogy zörej meredt éjjelen
lehet hogy kés vagy ónos víz alatt
lehet hogy gomb vagy amely leszakad, –
- 30 a pékinas könnye a kovászba hull
ne keress csókot ez a ház kigyúl
hazatalálsz még szedd a lábodat
füstölgő szemek világítanak – –

Szövegváltozatok:

- 5–6 k_1 *a lányok csak hordják a kenyereket*
a lélek vén teknőc hátán lebeg
- 7 $k_1(1)$ *négy szantimom van mindenem kopott*
- 25–32 NSZ címe *Még hazatalálsz.*

Egyéb eltérések: 1 k_1 *Barátommal* 4 k_1 *mindannyian* – – 8 k_1 *asszonyok*. 25 NSZ *Lehet*, [...] *tejen*, 26 NSZ *lehet*, [...] *éjjelen*, 27 NSZ *lehet*, [...] *víz alatt*, 28 NSZ *lehet*, *hogy gomb vagy, amely leszakad*, – 29 NSZ *hull*, 30 NSZ *csókot*, [...] *kigyul*, 31 NSZ *még*, [...] *lábodat*,

Szövegforrások:

k_1 a Makai család tulajdonában, a József Jolánhoz Cagnes-sur-merből 1927. jún. 10-én írt levélben. (Lev. 128. sz.) Xeroxmásolata: Int. Arch. Szeged. A vers után: *Ez még párizsi...* Az 1. darab. A 7. sor módosítva.

k_2 uo. Xeroxmásolata: Int. Arch. Szeged. Három kockás papírlapon, egyforma tintaírással, feltehetőleg 1927 második felében leírva. Az 1. lapon az 1–2. darab, a 2. lapon a 3. darab és az *ó európa hány határ...* (324b), a 3. lapon a 4. darab. Mindegyik darab alá van írva. E kiadás főszövege.

Népszava 1927. nov. 1. A 4. darab címmel és központozással ellátott szövege.

A darabok módosított szöveggel a *Medáliák* ciklusba (367) kerültek be. (1=9, 2=2, 3=5, 4=4)

József Jolán 1940. 290. (k_1 második szakasza. Az 1. sor erre változtatva: „Nővérem csak küldi a kenyereket”) – ÖM 1952. I, 343, 453. (A *Medáliák* változataként.) II, 325, 446. (József Jolán közlésének szövege a rögtönzések között.) – ÖM 1955. I, 351, 446; II, 339, 476. (Mint ÖM 1952.) – ÖV 1984. 327. sz.

CÍM- ÉS KEZDŐSORMUTATÓ

A bábok között (298)	488
A bánat (80)	95
A bátrak (106)	134
A betűk sivatagában (119)	159
A boldogságunk némán meghúzódott... (45)	52
A bolygó fények rajta, mint ha kertben... (137a/6)	204
A bőr alatt halovány árnyék (317/a)	519
A bús biborkirályfi, naplemente... (83)	98
A búzát vágja sok szilaj legény... (12)	16
Acélgömbbe tömítettett egyedülvalóság... (276)	458
Acélgömb föl, föl! Emelkedj! (276)	458
A csapat (271)	452
A csengetyűcsinálást... (308)	505
A csoda (212)	354
A csorda megjött... (76)	91
A csendes hajnali égről... (61)	75
A dombon... (271)	452
A döglött dombok homlokából... (184)	313
Ad sidera (105)	133
Ady Endre helyett mondom (110)	141
A fák megálltak mozdulatlan... (242)	396
A fák susognak illatokkal telten... (137a/3)	200
A fergeteg ormán (220)	366
A földeken néhány komoly paraszt... (149)	237
A földön semmi nem örök... (24)	28
A füst (58)	71
A gép elkapta... (13)	17
A gép megállt... (63)	77
A gondolkodó szonettje (137/c)	218
A gót s latin betűk sivatagában... (119)	159
A gyerekszemű élet-tavon (26)	31
A halálról (9)	13
A hangok ömlenek a zongorából... (43)	50
A holdas fények rajta, mint ha kertben... (137a/6)	204
Ahol nincsen villanylámpa... (319)	522
A jámbor tehén (76)	91
Ajándék (25)	30
Ajkam hiába is haraptad... (109)	140
A kakas forgó szavakat szól (238b)	390
A kedvesem (253)	427
A kelő korongba hajítom... (277)	459
A kenyeret s a csókot hirdetem... (161)	277
A kert (A fák megálltak mozdulatlan...) (242)	397
a kert (Új borzongást gondolt ki a kert...) (310/1)	507
A keserűség száll bús éji órán... (124)	169
Aki szegény, az a legszegényebb (207)	344
Akkor (18)	21

A koldusszegénynek krajcárt adtok... (153a/8, 153g)	248, 258
A Kozmosz éneke (137a)	198
A kukorica-földön ülök, várok... (79)	94
A kutya (209)	348
a lányok csak hordják a kenyereket... (325/1)	531
A legutolsó harcos (129)	179
A lelkem életért zugó tavában... (27)	32
Alkohol (140)	223
Alkotni vagyunk, nem dicsérni... (170)	293
Álomban enyém vagy (45)	52
A lovak... (151)	239
Alszik a vár, elhagyatott... (36)	43
Aludj... (281)	466
A lány ahogy a pólyából kilép... (166a)	286
A meddő dombok homlokából... (184)	313
A mennyei páncélvonat (288)	474
Amint kihül, lehull az éjbe esve... (137a/10)	208
Amióta... (8)	12
A műterem... (235)	383
A nagy városokat (257)	434
A nap kigyulladt vonata elrobogott... (263)	441
Anyám a mosásban gyászkoszorú (312)	510
Anyám, ki már a messzi végtelen vagy... (105)	133
Anyám meghalt... (285)	471
Anyám meghalt... (312) [=Anyám a mosásban gyászkoszorú]	510
Apáink mindig robotoltak... (62)	76
A pap mosolyog (306)	502
A paradicsom életté lesz (242)	396
A patron sosem kelt föl reggel... (318)	521
A pohár friss, tiszta növény... (290)	476
Április 11 (243)	398
A rák (270)	450
Arany hajad, mint a nap sugára... (7)	11
Arany kalásztól... (50)	60
Aratásban (12)	16
Aratás előtt (83)	98
A rétek, utak csendesesen... (315c)	517
A rózsakötőjű nap... (140)	223
A sírás nekem nem kenyerem... (110)	141
A számokról (169)	292
A szemed (98c)	119
A Szent Jobb ünnepén... (69)	84
A szerelmes szonettje (137b)	216
A szeretők hallgatva álltak... (275)	457
A szívem hoztam el... (25)	30
A szívem ócska, istenes, remek... (48)	56
A szív érez, a szem kutat... (5)	9
A szív s a szem (5)	9
A szolnoki hidon (2)	6

Asszonyra várok, aki vággyal telve... (113)	146
Asszonyvárás asszonyszobor mellett (113)	146
Asszonyvárás holdfényes szobor mellett (113)	147
A talló kalászeit hányva... (243)	398
A tavi torony harangozója (264)	442
A távol új s új egeket szór (238)	388
A tegnapiak és öregapáitok... (153a/7)	247
A tegnapiak s öregapáitok... (153g/1)	258
A te hajad... (255)	430
A tükör előtt öltözik... (166b)	287
A vén diványon hentereg a Nap... (38)	45
A vergődő diák (34)	40
A világ ha elbujdostat (289)	475
A világ megteremtése (196)	328
A világrészek csöndesen... (315b-c)	516
A villámok szeretője (165)	285
A virág (313)	512
A virág elfáradt már szagosodni... (313)	512
Az asztal alól fölnyúlnak emlékeim... (221)	367
Az elmultba szemem tétován tekint... (11)	15
Az én ajándékom (25)	30
Az érc-oroszlán üstökét csóválva... (2)	6
Az erdőben elülnek már a varjak... (128)	178
Azért vagyok, hogy virág nőjjön... (245)	402
Az oroszlán idézése (279)	462
Az örök elmulás (24)	28
Az örült hajótörött (141)	225
Az őszutói barna alkonyat... (91)	109
Azt hiszik, ha ők karikáznak... (193)	324
Az uccán a téren és a mezőn is... (239)	392
Az Úristen minket nagyon szeret... (94)	112
Az utolsó harcos (129b)	181
Az üvegöntök nagy tüzeket raknak... (153a/5, 153f)	245, 257
Baál (75)	90
Balga költő (247)	406
Ballagok lassan hazafelé... (287)	473
Barátaim, a Pilátusok megfürödtek... (208)	346
barátommal egy ágyban lakom... (325/1)	530
Bátyám, ki bortól mámoros éneket... (42)	49
Be jó az éjben bátoran menni... (23)	26
Békességért való harcolás (144)	231
Bennem betöltetlen szomorúság tátong... (28)	33
Berlin, Párizs, Moszkva és Szeged... (181)	309
Beteg vagyok... (284)	470
Bevezető (321)	525
Bezárva okos örültek közé... (233)	380
Bibliai (255)	431
Bizony a szirmok összeborulnak este... (167)	289

Biztató (Kínában lóg a mandarin...) (316)	518
Bolyongás a kertben (23)	27
Bolyongók (14)	18
Boros keserűség (82)	97
Bor, te dús örömelixir... (73)	88
Boruljatok csak össze bennem... (131b)	189
Bosszúság (193)	324
Bődülj torony (292)	479
Bölcs, vén könyvekben áll... (153a/14)	251
Bús énekhívás (92)	110
Bús fejetekbe űzve jöttem... (103b)	129
Bús magyar éneke (39)	46
Chant de prolétaire (315a)	515
Csak a tenger jött el (273)	455
Csak éjfélután (137a/5)	203
Csend (37)	44
Csengő (308)	505
Csodálkozás (188b)	319
Csodálkozó bogarak közt... (295)	483
Csókjaidat hadd viszem oda (293)	481
Csókkérés tavasszal (52)	62
Csókolj, csókolj... (6)	10
Csöndes estéli zsoltár (59)	72
Csudálkozunk az életen (188a)	318
Dacos, vad erdő sűrű nagy hajam... (100)	122
Dalocska (278c)	461
Dalol a madársereg... (65)	80
Das glas schimmert im gras... (290)	476
De majd kihül s le hull az éjbe esve... (137a/10)	208
Derekamban tizenhétéves izmok ringatóznak... (44)	51
De szeretnék gazdag lenni... (1)	5
Dícsérlek hát... (218)	364
Dícsértessék (232)	378
disznó de akin jáspis a csülök... (325/3)	530
Dolgaim elől rejtgetlek... (248c)	415
Dors... (281)	466
Dudoló (315c)	517
Dübörgő gépváros zugó agyam... (137a/4, 137c)	201, 218
Egy asszony s egy leány (101)	124
Egy átlátszó oroszlán... (317a)	519
Egyedül (16)	19
Eggyélelődés vágya (108)	138
Egyre várlak... (41)	48
Egy részeg ember fekszik a síneken... (78)	93
Egyszerű ez (206)	342

Egyszerű vers (30)	36
Egyszerű volt és természetes... (157)	266
együgyü ének (241)	394
Éhség (63)	77
Éjjel (111)	142
Éjjel, mikor a fáradt harcosok... (288)	474
Ekrazittömeg (222)	368
El innen (142)	227
Eljön az az éjjel, melynek... (296)	484
Elköszönő szelíd szavak (127)	176
Előtte sívár halom mered... (34)	40
Előttetek egy ember ment el... (153a/6)	246
Elszomorodott szózat (110)	141
eltűröm és szeretnek nagyon... (311a)	508
Ember is, magyar is, magam is (115)	151
Én az Istenem úgy szeretem... (249)	417
Én dobtam (225)	371
Ének 1923-ban (112a)	144
Ének 1924-ben (112b)	145
Éneklek a tavaszt, a fényt... (49)	58
Ének magamhoz (71)	86
Énekestű és ismeretlen... (234)	382
Engem nem hívnak Párisok, Velencék... (40)	47
Engem küldtek mindig boltba... (309)	506
Engem temetnek (306b)	503
Én már fiatalember lettem... (248a/4)	411
Épp 1000 korona, hajón megyek Pestre... (194)	325
Erdő vagy, ifju lombos... (154)	260
Érik a fény (224)	370
Erőének (44)	51
Erősödik (283)	468
Érted haragszom, nem ellened (293)	480
Érzitek-e? (208)	346
És akkor zuhogott... (18)	21
És csak csudálkozunk az életen (188a)	318
És csudálkozunk az életen (188a)	318
Esik (303)	496
És keressük az igazságot (159)	272
Este volt s a nyári égről... (203)	339
Este volt s a bőrünk összeért (203)	339
Esti felhőkön (223)	369
Eveztem én az élet kék taván... (26)	31
Ezerfárosznyi végzet (125b)	172
Ezt a széket odább tolni... (300)	490
Ezüst élet (244)	400
Fájás, nyomor és jószág hajtott össze... (302)	495
Fakó köntösben, hószin ménlován... (72)	87
Falak (33)	39

Falvát megőrült népe lerombolá... (107)	137
Fejem forró, de büszke templom... (85)	101
Fejünkre tapodták a multat... (162)	278
Feleségem (309)	506
Félidő: 0–0 (262)	440
Férfiszóval (Énektestű és ismeretlen...) (234)	382
Férfiszóval (Erdő vagy, ifju lombos...) (154)	260
Fiatal asszonyok éneke (256)	432
Fiatal életek indulója (62)	76
fiatalember húszesztendős... (241)	394
Fiatal rák (270)	451
Fiatalságom éneke (283)	469
Figyel a kancsal (214)	357
Fohászzkodó ének (48b)	57
Forduló (195)	326
Földmadár (157)	266
Friss, daloló szerelemmel elődbe... (57)	70
Frisses (208)	347
Fuldoklik már a szétternyedt szoba... (51)	61
Furcsa fohász a sinek között (135)	194
Furcsák és betegek... (177)	303
Glas (290)	476
Gondom földörögő tankja alatt a föld... (144)	230
Gögössen, egymagamba jöttem... (103a)	128
Gyémánt (171)	294
Gyere, menjünk édesapádhoz... (259)	437
Gyere Úristen, nézd meg, itt vagyok... (53)	64
Gyertek fürödni hozzám, gyertek... (137a/8)	206
Gyöngysor (68)	83
Ha az Isten írónépe volna... (207)	344
Ha bolygók és világok mind kihűlnek... (137a/12)	210
Hadd öllek által (125b)	173
Ha elmegyek, ha szólítanak... (29)	34
Hahó, te gálya... (141)	225
Hajad az ujjamé... (299)	489
Hajnalban kel föl mint a pécek (253)	427
Hajnali vers (238a)	389
Hajnali vers kedvesemnek (61)	75
Hajnalvárás (132)	190
Hajón megyek Pestre (194)	325
Ha jó a sápadt ifjú Éjjel... (31)	37
Ha ki erős ember... (294)	482
Ha könny csorog... (22)	25
Halál, terítsd rám köntösöd... (84)	100
Halkan hörög végsőt a lámpa... (111)	142
Ha már nagyon kell imádkozni... (153a/15)	252

Ha megszeretlek, kopogtatás nélkül... (282)	467
Ha mosolyog (188)	318
Ha nem veszik észben... (126)	174
Hangya (298b)	488
harapj az égbe nyers húshajnalom... (325/2)	530
Harc a békekességért (144)	230
Hát huszonötév rút robotja kellett... (145)	232
Hegyes fogakkal mard az ajkam... (99)	120
Hej haj, mégis (159)	273
Hét napja (185)	314
Hiába gyúl ki nagy szemedbe máglya... (108)	138
Híd alatt (133)	192
Hivogató (272)	454
Hogyan volt, azt már nem tudom... (81)	96
Hogyha golyóznak a gyerekek... (248a/2, 248b)	409, 413
Hol a tiszta szavak nem dadognak... (142)	227
Holttest az uccán (60)	74
Hol vagy erős pogány sereg... (55)	67
Hol van az a kis ház... (14)	18
Homály borult az erdőre... (3)	7
Hont Erzsinek (314)	514
Hosszú sorban jönnek, mennek... (174)	300
Hozzá! (7)	11
Hűség (116)	152
Hymnus a Borhoz (73)	88
Hymnus az Élethez (74)	89
Ide újra a szeretet jön (162)	278
Idill (65)	80
Ifjúmunkás (259)	437
Igaz-e, hogy érzek most is... (202)	338
Igaz ember (186)	315
Igaz, őszinte búcsú (103b)	129
Igazságnak gyujtván hűs fényt, az Űrnök... (137a/13)	211
Igen, tudom, még nem volt a világ... (196)	328
Ímádság megfáradtaknak (170)	293
Íme, már megvan az egysejtű ember... (205)	341
Ismeretlen érveket ki győz... (305)	500
Isten (Dolgaim elől rejtegetlek...) (248c)	416
Isten (Én az Istenem úgy szeretem...) (249)	417
Isten (Hogyha golyóznak a gyerekek...) (248b)	413
Isten (Láttam Uram...) (265)	443
Isten (Mikor a villamos csilingel...) (248a)	408
Istenem (248c)	415
Istenem, adj két megvakult szemet... (104)	131
Istenem, én nagyon szeretlek... (248a/3, 248c)	410, 416
Isten! Kiáltunk hozzád... (155)	262
Istenjárás (94)	112
Isten országát hirdetem néktek... (153a/9)	249

Istentelen bú sarkvidékén... (131a)	188
Istentelen fohászzkodás (48a)	56
Itt egy fa, ott egy fa (216)	360
Jaj azoknak... (152)	240
Jelen, Mult, Jövő (11)	15
Jónál jobb (181)	308
József Attila (József Attila, hidd el...) (229)	375
Jöjj testvérkém (139)	220
Jött, megfogott és áthajított (213)	356
Jövendő férfiak (153e)	256
Juhász Gyulához (42)	49
Juhász Gyula nótája (145)	233
Juhász Gyulának (136)	196
Juhász Gyuláról való nóta (145)	232
Jut az ember (307)	504
Jutka verse (274)	456
Jut most elég virág (294)	482
Kakuk Marci (182)	310
Kakukkos isten rakott... (182)	310
Kalózkapitány indulója (124)	169
Karácsony (158)	268
Kardhegyen pörg a világ... (292)	479
Kár volna magamat eladnom... (212)	354
kazánt súroltam... (301)	492
Kedvesem (Bizony a szirmok...) (167)	289
Kedvesem (Kedvesem erősderekű...) (253)	427
Kedvesem erősderekű, karcsú asszony... (253)	427
kedvesem erőskétkaru karcsu asszony (253)	427
Kedves Jocó! (1)	5
Kegyetlen bánat marja meg szivét... (96)	115
Keményderékú gyárbörtön dús füstje... (58)	71
Kép a tükörben (81)	96
Képedet halk ritmusok ősi habján... (123)	166
Kerekek lehettek a talpán... (179)	306
Kerengő bolygó friss humusza lelkem... (137a/2, 137b)	199, 216
Keresek Valakit (20)	23
Keresztények, ti hajtsatok fejet... (69)	84
Kertész leszek... (250)	418
Keserű (228)	374
Keserű nekifohászzkodás (53)	64
Két gyerek, csöpp gyerek... (271)	452
Két tulsó part közt cirógatta annyit... (101a)	124
Két vers, kertről (310)	507
Kiáltunk Istenhez (155)	262
Kiáltvány Istenhez (155)	263
Ki gyáván várja a halált... (106)	134
Kigyulladt a repülőgép a világ alatt... (286)	472

Ki lesz a madár, ha meghalunk... (222)	368
Kilóméterekkel (230)	376
Kínában lóg a mandarin... (316)	518
Kínában sír a mandarin... (316)	518
Kirakom röggel (311b)	509
Kis Asszonyom... (102)	127
Kislány ő még... (274)	456
Kiszaladt a vér ereinkből... (217)	362
Kiszombori dal (320)	524
Ki verné föl lelkünkben a lelket? (184)	313
Koldus (87)	104
Koldusok (187)	316
Komoly, komor, magányos, bús templomkert vagyok... (120)	160
Komoly lett már (172)	296
Komor bolygóm a legszebben lobog... (137a/14)	212
Komor búcsúzás (103a)	128
Kopár szobám – kopárabb négy fala... (33)	39
Kopogtatás nélkül (282)	467
Kovács (269)	449
Kovács, kovács, fölgyürted jól az inget... (269)	449
Ködből, csöndből (246)	404
Költőszerem teremtő estje (128)	178
Köntösök (47)	54
Kövek (160)	274
Kristály (171a)	294
Kukorica-föld (79)	94
Kultura (313c)	513
Külön bolygó világ vagyok magam... (137a/1, 14)	198, 213
Külön világ vagyok zuhant magam... (137a/1, 14)	198, 213
Külön világot alkotok magam... (137a/1, 14)	198, 213
Lábonjáró szomorúfűz... (180)	307
Lábunk elkophat hónaljig... (159)	272
Lányszépség dicsérete (Valaki másnak kéne mostan jönni...) (118)	156
Lányszépség dicsérete (Dicsérlek hát...) (218)	364
Látod? (263)	441
Láttam Uram, a hegyeidet... (265)	443
Lázadó Krisztus (130)	184
Lázadó szentek (164)	282
Leánykérő ének (57)	70
Leányszépség dicsérete (118)	156
Legalább 20 fok hideg van... (156, 158)	264, 268
lehet hogy hab vagy cukrozott tejen... (325/4)	531
Lélekszirteken (27)	32
Lelkedet halk ritmusok ősi habján... (123)	167
Lelkedet szüz ritmusok ősi habján... (123)	167
Lelkedet szüz verseim iktusán... (123)	167
Lelked valami különös csoda... (136)	196
Lelkem, részeg szavak örök-mogorva csósze... (92)	110

Lement a nap nyugaton... (206)	342
Lesznek, akik majd kinevetnek... (153a/1)	241
Le verre resplend dans l'herbe... (290)	477
Lidi nénémnek öccse itt... (321)	525
Lírám földörögő tankja alatt a föld... (144)	231
Lopók között szegényember (173)	298
Lovas a temetőben (31)	37
Lucie nénémnek fénye itt... (321)	525
Lyány (166a)	286
Magyarok (Bezárva okos örültek közé...) (233)	380
Magyarok (Minek magunkat lassan ölni...) (112b)	145
Magyarok (Ó jaj, mi igazán tiszták vagyunk...) (198)	332
Magyarország messzire van... (261)	439
Magyar vagyok, de európai... (254)	429
Májusi ének (138)	219
Mámor (17)	20
Mancinak (és Miskának) (161)	277
Ma nektek tornyozó akarattól... (88)	105
Már elhagyom tizennyolc évemet... (127)	176
Már félig készen, büszkén állt a fal... (60)	74
Márta, hajad... (52)	62
Ma újfent üdvözöl szivem... (90)	108
Medáliák [I.] (325)	530
Megfáradt ember (149)	237
Még hazatalálsz (325/4)	531
Mégis elveszem (287)	473
Megrázhatom fáimat... (224)	370
Megsemmisülés vágya (104)	132
Melled két pólusa közt... (273)	455
Mély szürkeségbe szédült át a reggel... (97b)	117
Mért hagyta el, hogyha kívánsz? (202)	338
Mert Ismeretlenünknek tetszik (115)	150
Mesterszonett (137a/15)	213
Miért mondtál rosszat nékem (163)	280
Mikor a szeretők... (278)	460
Mikor a villamos csilingel... (248a/1)	408
Mikor az uccán átment a kedves (251)	420
Mikor fölkél a nap (293)	480
Mikor már minden sötét... (30)	36
Mikor nagyokat ütnek rajtunk... (199)	334
Mikor raktok parazsakat... (153a/13, 153g/3)	250, 259
Milyen jó lenne nem ütni vissza (199)	334
Mindenkor idejük van a zsoltároknak... (171)	294
Minden rendű emberi dolgokhoz (215)	358
Mindent hagyok (211)	352
Mindig figyel valaki... (214)	357
Mindig jótanácsot sziszegnek... (297)	487
Minek magunkat lassan ölni... (112)	144

Mint börtön ablakára hajnal... (132)	191
Mint feledésbe hulló verssorok... (137/a/11)	209
Mint hajnal börtön ablakára... (132)	190
Míntha szerelmes béka (125)	171
Mint holt leánynak örült szeretője... (116)	152
Mint loholó bolond... (148)	236
Mint tenger alól... (150)	238
Mint vad, részeg legény... (114)	148
Most a jövőendő férfiakról szólok (153a/4)	244
Most a teremtés kezdetén vagyunk (205)	341
Most fehér a tűz (226)	372
Munkás (260)	438
Munkáshalál (13)	17
Múterem (235)	383
Művészet az emberek között (179)	306
Nagy ajándékok tora (46)	53
Nagy bánatomnak égő csipkebokrán... (146)	234
Nagy, ezüst halak... (270)	450
Nagy hitvallás a nem-akarás... (64)	78
Nagy, mély szemed réámragyog sötéten... (98)	118
Nagyon utálkozhatott az Isten... (211a)	353
Nagy szívemből a keserűség torka... (115)	150
Nagy szűrkeségbe szédült át a reggel... (97b)	116
Nagy városokról beszélt a messzi vándor (258)	436
Napszonett (38)	45
Ne bántsatok... (244)	400
Négyen ugrottunk vízbe (304)	499
Néha szigetek (227)	373
Nekem mindegy (231)	377
Ne legyen bennetek kegyetlenség... (153a/3)	243
Nem adatott meg mindenkinek... (247)	406
Nem én kiáltok (192)	323
Nem! Nem! Soha! (32)	38
Nem tudják a lányok (283)	469
Nem tudunk élni (28)	33
Nem várom már az életet... (246)	404
Névnapi dícséret (56)	68
Nézem a lámpát (35)	42
Niddy Impekovemnek (179)	306
Nincsen apám, se anyám... (237)	386
Nincs itt semmi szép, mert nincs igazság... (143)	228
Nő a tükör előtt (166b)	287
Nyári délután a szobában (51)	61
Nyár volt (168)	290
Nyolcesztendő lányok (174)	300

Ó bánat ne érij el... (322)	526
ó európa hány határ... (324b)	529
Ó Európa hány redő... (324a)	528
Ó jaj, mi igazán tiszták vagyunk... (198)	332
Ó jajgató, bús hangok... (93)	111
Olyan bolond vagy (267)	446
Oly friss (183)	312
Oly lompos volt és lucskos... (209)	348
Oly sok zavart okoztál... (320)	524
ombrage pâlot sous la peau (317b)	519
Ó messi, messi két szép Asszonyok... (101b)	125
Ó, örökszép Nap, Te erős, hatalmas... (67)	82
Ó rádióaktivitás... (228)	374
Orgonaszó (153g)	258
Ó szőke csókok partja... (147)	235
Ott alszunk a száraz fában... (252)	423
Ó, Uramisten, ne légy te a Jóság... (130)	184
Ó, Uram, nem birom rimbe kovácsolni... (59)	72
Ó zordon Szépség... (89)	106
Öblös mellel szeptemberbe... (82)	97
Ők lesznek az erő és szelidség... (153e)	256
Ökölnyi nagy rubinkövet adok... (46)	53
Önarckép (100)	122
Ördög röhög és Isten sír belőle... (165)	284
Öreg, én eztán lopni fogok... (187)	316
Öreg kövek, ne haragudjatok... (160)	274
Őrjögők, Rád ha néznek... (54)	66
Örökkön háborog a tenger... (323)	527
Örökre látlak szépség-verte szemmel... (87)	104
Örök reménység istenajka csókol... (138)	219
Őrütl szerelem (116)	154
Ősapám (72)	87
Őszi alkonyat (91)	109
Összetört szívem... (4)	8
Páncélvonal (286)	472
Pap a templomban (85)	101
Parasztanyóka (77)	92
Parasztlábaikról... (178)	304
Páris, Berlin, Madrid és Szeged... (181)	309
Páris, Berlin, Moszkva és Szeged... (181)	308
Párizsi anizs (318)	521
Patkány, szeretlek: tégedet szerelmes... (133)	192
Perc (65)	80
Petőfi Sándor, Tégedet <i>ünnepel</i> ... (107)	137
Petőfi tüze (107)	137
Pharao, Élet, örök Nagyúr!... (74)	89
Pihés, ártatlan, fehér galambot öltem... (117)	155

Pihés, huncut, görbe állunk... (256)	432
Pillantásomtól az almák... (283)	468
Pilóta (268)	448
Piros labdámát föl-fölhajigálom... (122)	164
Pirosszemű (266)	444
Pogányos hitvallás magyarul (55)	67
Pohár (290)	476
Prédikáció (64)	78
Proletárdal (315b)	516
Proletárok! (88)	105
Prologus (Arany kalásztól...) (50)	60
Prológus minden rendű emberi dolgokhoz (215)	359
Prózavers (30)	36
Pucér csapat dobog... (280)	465
Pusztába viszi csókjait magával... (176)	302
Pünkösöd előtt (134)	193
Reggeli (238b)	390
Remegni kell a vérsötét... (47)	54
Rengő csoda Tenger... (21)	24
Részeg a síneken (78)	93
Riának hívom (219)	365
Riasztó, mint a földmorajló tenger... (37)	44
Rokkantak (178)	304
Roncsolt lábaikról... (178)	305
Rossz volt, elszéledt szivemből (221)	367
Rózsa, rózsza, szállj és énekelj... (232)	378
Rózsás ajkaidon mámoros élet él... (56)	68
Rög a röghöz (139b)	221
Röpül a rigó... (272)	454
Rövid óda a kelő Naphoz (67)	82
Sacrilegium (114)	148
Sirdomb a hegycsúcson (204)	340
S kereng a bolygó, mint fáradt agy este... (137a/9)	207
Sóhaj (22)	25
Sok szárnyad alatt melengeted... (266)	444
Somogyi Lolinak (313b)	513
Sötét hitem szent, hömpölygő folyam... (137a/8)	206
Spleen (84)	100
Sur les eaux fraîches et immenses... (315a)	515
Szabados dal (319)	522
Száll az ének a mezőnek... (39)	46
Szeged alatt (66)	81
Szegényember a XX. században (236a)	384
Szegényember balladája (190)	321
Szegényember, hát már megint lázadsz... (236)	384
Szegényember, hogy adod a bölcsőt... (190)	321

Szegényember szeretője (191)	322
Szelíd, búcsúzó asszony (176)	302
Szélkiáltó madár (236b)	385
Szemeim, ti fényfejtő parasztnők... (186)	315
Szent, éhes lelkem, pünkösöd ünnepére... (134)	193
Szép, ártatlan, fehér galambot öltem... (117)	155
Szép csöndesen aludj (240)	393
Szép este van... (240)	393
Szép kincses Kolozsvár... (32)	38
Szép lobogóval, vagy anélkül (245)	402
Szép, nyári este van (197)	330
Szépség-fák állnak illatokkal telten... (137a/3)	200
Szépség koldusa (87)	104
Szép szál legény vagy... (268)	448
Szép, tévedt bolygó friss humusza lelkem... (137a/2, 137b)	199, 216
Szerelem ez? (54)	66
Szerelmes keserű hazafiság (40)	47
Szerelmes kiszólás (96)	115
Szerelmes vers (Hegyes fogakkal...) (99)	120
Szerelmes vers (Míntha szerelmes béka...) (125b)	173
Szeretem és szeretnek nagyon... (311)	508
Szeretném felverni lelkem dalával... (17)	20
Szeretném, ha vadalmafa lennék! (10)	14
Szeretni kell a csalfa köd-eget... (71)	86
Szeretők (177)	303
Szeretők lázadása (296b)	484
Szétkujtorognak részeg-boldogan... (137a/5)	202
Szívemmel hogyha megelégszel... (89)	106
Szocialisták (Fájás, nyomor...) (302)	495
Szólnom kell akármit is... (220)	366
Szólt az ember (200)	336
Szomorú (221)	367
Szomorúfűz (180)	307
Szonett (137b)	217
Szonettkoszorú (137a)	198
Szonett, te drágakő, te antik... (68)	83
Szőke hajam... (175)	301
Szűk fejetekbe tártan jöttem... (103b)	129
Takarékos emberhez illőn... (264)	442
Táncba fognak (305)	500
Tanítások (153a)	241
Tanulmányfej (97)	116
Tanultátok-e a számokat... (169)	292
Tavaszi ének (49)	58
Tavaszi labdajáték (122)	164
Tavaszi sár (239)	392
Tavas van! Gyönyörű! (189)	320
Tavas van, tavasz van, gyönyörű tavasz... (189)	320

Távoli ének (109)	140
Távol, zongora mellett (43)	50
Te a lelkek összessége... (135)	194
Tedd le kissé a szerszámokat... (260)	438
Téged siratlak... (95)	114
Tél (86)	102
Tele vágyakkal zokog a lelkem... (20)	23
Templom, hulla, rózsa (120)	160
Tengerhez (21)	24
Tenyeremre tettem... (201)	337
Testvérek! (88)	105
Testvérek ott lenn! (88)	105
Te vagy a lelkek összessége... (135)	195
Ti jók vagytok mindannyian... (153a/2, 153b-d)	242, 253
Tintába mártom tollamat... (185)	314
Tiszánk, ifjú folyónk, e nyári estén... (66)	81
Tiszta szívvel (237)	386
Tovább én nem birom (104)	131
Tréfás személyek... (314)	514
Tüntetés (217)	362
Tüzek éneke (252)	423
Tűz van! (210)	350
Ugy-e, pajtás! (70)	85
Új borzongást gondolt ki a kert... (310/1)	507
un lion transparent... (317b)	519
Uram! (146)	234
Útrahívás (123)	166
Útrakészség (29)	34
Üdvözlés (90)	108
Ülni, állni, ölni, halni (300)	490
Ülök én újfent dögrovást a porban... (164b)	283
Ülök én újra dögrovást a porban... (164)	282
Ülünk egymás mellett (15)	18
Üveghegy ez... (204)	340
Üvegöntők (153f)	257
Vágymagam a Hold alatt (23)	26
Vagyok, kinek kell, legyen kedve (301a)	492
Valami forró nyári éjszakán... (129)	179
Valami nagy-nagy tüzet kéne rakni... (86)	102
Változások nehéz szagát görgeti a szél... (195)	326
Van egy színház, végtelen és mibennünk lakik... (215)	358
Várakozás (36)	43
Várlak (41)	48
Város: az agy (137c)	218
Vas-öltönyben előttem áll... (9)	13
Végtelen óta (19)	22

Végül (301b)	493
Vén Baál, te kapzsi... (75)	90
Vén ráncos arca majdnem fekete... (77)	92
verettetvén (301a)	492
Verre (290)	477
Vers (Hiába gyúl ki...) (108)	139
Vers a szemedről (98a–b)	118
Versek végére (93)	111
Verseem komor... (121)	162
Versemmel hogyha megelégszel... (89)	106
Vigasztaljátok a szenvedő alkonyokat... (226)	372
Világbogárkák szárnya csókra rebben... (137a/7)	205
Világ megokolt útálata (143)	228
Világ van a szegényember vállán... (191)	322
Villámok szeretője (165)	284
Virág (A virág elfáradt...) (313a)	512
Virágos (291)	478
Viszem a földem (254)	429
Volt az ember... (200)	336
Volt fogam közt már szivar... (279)	462
Vörös dresszünkön elmaradt nyarak... (262)	440
Zajtalanul és félelmesen (301a)	492

TARTALOM

1922 júliusáig

1. Kedves Jócó!	5
2. A szolnoki hídon	6
3. Homály borult az erdőre... ..	7
4. Összetört szívem... ..	8
5. A szív s a szem	9
6. Csókolj, csókolj... ..	10
7. Hozzá!	11
8. Amióta... ..	12
9. A halálról	13
10. Szeretném, ha vadalmafa lennék!	14
11. Jelen, Mult, Jövő	15
12. Aratásban	16
13. Munkáshalál	17
14. Bolyongok	18
15. Ülünk egymás mellett	18
16. Egyedül	19
17. Mámor	20
18. Akkor	21
19. Végtelen óta... ..	22
20. Keresek Valakit	23
21. Tengerhez	24
22. Sóhaj	25
23. Vágymagam a Hold alatt	26
24. Az örök elmulás	28
25. Ajándék	30
26. A gyerekszemű élet-tavon	31
27. Lélekszirtéken	32
28. Nem tudunk élni	33
29. Utrakészség	34
30. Egyszerű vers	36
31. Lovas a temetőben	37
32. Nem! Nem! Soha!	38
33. Falak	39
34. A vergődő diák	40
35. Nézem a lámpát	42
36. Várakozás	43
37. Csend	44
38. Napszonett	45
39. Bús magyar éneke	46
40. Szerelmes keserű hazafiság	47
41. Várlak	48
42. Juhász Gyulához	49
43. Távol, zongora mellett	50
44. Erőének	51
45. Álomban enyém vagy	52

46.	Nagy ajándékok tora	53
47.	Köntösök	54
48.	a. Istentelen fohászkodás	56
	b. Fohászkodó ének	57
49.	Tavaszi ének	58
50.	[Arany kalásztól...]	60
51.	Nyári délután a szobában	61
52.	Csókkérés tavasszal	62

Kiszombor 1922. július–augusztus

53.	Keserű nekifohászkodás	64
54.	Szerelem ez?	66
55.	Pogányos hitvallás magyarul	67
56.	Névnapi dícséret	68
57.	Leánykérő ének	70
58.	A füst	71
59.	Csöndes estéli zsoltár	72
60.	Holttest az uccán	74
61.	Hajnali vers kedvesemnek	75
62.	Fiatal életek indulója	76
63.	Éhség	77
64.	Prédikáció	78
65.	Perc	80
66.	Szeged alatt	81
67.	Rövid óda a kelő Naphoz	82
68.	Gyöngysor	83
69.	A Szent Jobb ünnepén	84
70.	Ugy-e, pajtás!	85
71.	Ének magamhoz	86
72.	Ósapám	87
73.	Hymnus a Borhoz	88
74.	Hymnus az Élethez	89
75.	Baál	90
76.	A jámbor tehén	91
77.	Parasztanyóka	92
78.	Részeg a síneken	93
79.	Kukorica-föld	94

Makó, Budapest 1922. szeptember–1923. május

80.	A bánat	95
81.	Kép a tükörben	96
82.	Boros keserűség	97
83.	Aratás előtt	98
84.	Spleen	100
85.	Pap a templomban	101
86.	Tél	102
87.	Koldus	104

88.	Proletárok!	105
89.	Ó zordon Szépség... ..	106
90.	Üdvözlés	108
91.	Őszi alkonyat	109
92.	Bús énekhívás	110
93.	Versék végére	111
94.	Istenjárás	112
95.	[Téged siratlak...]	114
96.	Szerelmes kiszólás	115
97.	a. Tanulmány-fej	116
	b. Tanulmányfej	117
98.	a. Vers a szemedről [I.]	118
	b. Vers a szemedről [II.]	118
	c. A szemed	119
99.	Szerelmes vers	120
100.	a. Önarckép [I.]	122
	b. Önarckép [II.]	123
101.	a. Egy asszony s egy leány [I.]	124
	b. Egy asszony s egy leány [II.]	125
102.	[Kis Asszonyom...]	127
103.	a. Komor búcsúzás	128
	b. Igaz, őszinte búcsú	129
104.	Tovább én nem bírom	131
105.	Ad sidera... ..	133
106.	a. A bátrak [I.]	134
	b. A bátrak [II.]	135
107.	Petőfi tüze	137
108.	Eggyéolelődés vágya	138
109.	Távoli ének	140
110.	Ady Endre helyett mondom	141
111.	Éjjel	142
112.	a. Ének 1923-ban	144
	b. Magyarok (Minek magunkat lassan ölni...)	145
113.	Asszonyvárás asszonyszobor mellett	146
114.	Sacrilegium	148
115.	Mert Ismeretlenünknek tetszik	150
116.	Hűség	152
117.	[Szép, ártatlan, fehér galambot öltem...]	155
118.	Lányszépség dicsérete	156
119.	A betűk sivatagában	159
120.	Templom, hulla, rózsa	160
121.	[Versem komor...]	162
122.	Tavaszi labdajáték	164
123.	Útrahívás	166
124.	Kalózkapitány indulója	169
125.	a. Míntha szerelmes béka	171
	b. Ezerfárosznyi végzet	172
126.	[Ha nem veszik észben...]	174
127.	Elköszönő szelíd szavak	176

128.	Költőszerelem teremtő estje	178
129.	a. A legutolsó harcos [I.]	179
	b. A legutolsó harcos [II.]	180
	c. A legutolsó harcos [III.]	182
130.	Lázadó Krisztus	184
131.	a. [Istentelen bü sarkvidékén...]	188
	b. [Boruljatok csak össze bennem...]	189
132.	Hajnalvárás	190
133.	Híd alatt	192
134.	Pünkösöd előtt	193
135.	Furcsa fohász a sinek között	194
136.	[Juhász Gyulának]	196
137.	a. A Kozmosz éneke	198
	b. A szerelmes szonettje	216
	c. A gondolkodó szonettje	218

Makó 1923. május–1924. február

138.	Májusi ének	219
139.	a. Jöjj testvérkém	220
	b. Rög a röghöz	221
140.	Alkohol	223
141.	Az örült hajótörött	225
142.	El innen	227
143.	Világ megokolt ítálata	228
144.	Harc a békességért	230
145.	Juhász Gyuláról való nóta	232
146.	Uram!	234
147.	[Ó szőke csókok partja...]	235
148.	[Mint loholó bolond...]	236
149.	Megfáradt ember	237
150.	[Mint tenger alól...]	238
151.	[A lovak...]	239
152.	[Jaj azoknak...]	240
153.	a. Tanítások	241
	b. Ti jók vagytok mindannyian [I.]	253
	c. Ti jók vagytok mindannyian [II.]	254
	d. Ti jók vagytok mindannyian [III.]	255
	e. Jövendő férfiak	256
	f. Üvegöntök	257
	g. Orgonaszó	258
154.	Férfiszóval	260
155.	Kiáltunk Istenhez	262
156.	[Legalább 20 fok hideg van...]	264
157.	Földmadár	266
158.	a. Karácsony [I.]	268
	b. Karácsony [II.]	270
159.	És keressük az igazságot	272
160.	a. Kövek [I.]	274

	<i>b.</i> Kövek [II.]	275
161.	Mancinak (és Miskának)	277
162.	<i>a.</i> Ide újra a szeretet jön [I.]	278
	<i>b.</i> Ide újra a szeretet jön [II.]	279
163.	Miért mondottál rosszat nékem	280
164.	<i>a.</i> Lázadó szentek [I.]	282
	<i>b.</i> Lázadó szentek [II.]	283
165.	Villámok szeretője	284
166.	<i>a.</i> Lyány	286
	<i>b.</i> Nő a tükör előtt	287
167.	Kedvesem,	289
168.	<i>a.</i> [Nyár volt...] [I.]	290
	<i>b.</i> Nyár volt [II.]	291
169.	A számokról	292
170.	Imádság megfáradtaknak	293
171.	<i>a.</i> Gyémánt [I.]	294
	<i>b.</i> Gyémánt [II.]	295
172.	Komoly lett már	296
173.	<i>a.</i> Lopók között szegényember [I.]	298
	<i>b.</i> Lopók között szegényember [II.]	299
174.	Nyolcesztendő lányok	300

Budapest, Szeged 1924. február–1925. február

175.	[Szőke hajam...]	301
176.	Szelid, búcsúzó asszony	302
177.	Szeretők	303
178.	Rokkantak	304
179.	Művészet az emberek között	306
180.	Szomorúfűz	307
181.	Jónál jobb	308
182.	Kakuk Marci	310
183.	Oly friss	312
184.	Ki verné föl lelkünkben a lelket?	313
185.	Hét napja	314
186.	Igaz ember	315
187.	Koldusok	316
188.	<i>a.</i> Csodálkozunk az életen	318
	<i>b.</i> Csodálkozás	319
189.	Tavasza van! Gyönyörű!	320
190.	Szegényember balladája	321
191.	Szegényember szeretője	322
192.	Nem én kiáltok	323
193.	Bosszúság	324
194.	Hajón megyek Pestre	325
195.	Forduló	326
196.	A világ megteremtése	328
197.	Szép, nyári este van	330
198.	Magyarok (Ó jaj, mi igazán tiszták vagyunk...)	332

199.	a. Milyen jó lenne nem ütni vissza [I.]	334
	b. Milyen jó lenne nem ütni vissza [II.]	335
200.	Szólt az ember	336
201.	[Tenyeremre tettem...]	337
202.	Mért hagytál el, hogyha kívánsz?	338
203.	Este volt s a bőrünk összeért	339
204.	Sirdomb a hegycsúcson	340
205.	Most a teremtés kezdetén vagyunk	341
206.	a. Egyszerű ez [I.]	342
	b. Egyszerű ez [II.]	343
207.	Aki szegény, az a legszegényebb	344
208.	Érzitek-e?	346
209.	a. A kutya [I.]	348
	b. A kutya [II.]	348
210.	Tűz van	350
211.	a. Mindent hagyok [I.]	352
	b. Mindent hagyok [II.]	353
212.	A csoda	354
213.	Jött, megfogott és áthajtott	356
214.	Figyel a kancsal	357
215.	Minden rendű emberi dolgokhoz	358
216.	Itt egy fa, ott egy fa	360
217.	Tüntetés	362
218.	Lányszépség dicsérete	364
219.	Riának hívom	365
220.	A fergeteg ormán	366
221.	Rossz volt, elszéledt szivemből	367
222.	Ekrazittömeg	368
223.	Esti felhőkön	369
224.	Érik a fény	370
225.	Én dobtam	371
226.	Most fehér a tűz	372
227.	Néha szigetek	373
228.	Keserű	374
229.	József Attila	375
230.	Kilóméterekkel	376
231.	Nekem mindegy	377
232.	a. Dícsértessék [I.]	378
	b. Dícsértessék [II.]	379
233.	Magyarok (Bezárva okos örültek közé...)	380
234.	Férfiszóval (Énektestű és ismeretlen...)	382
235.	[A műterem...]	383

1925. február–szeptember

236.	a. Szegényember a XX. században	384
	b. Szélkiáltó madár	385
237.	Tiszta szívvel	386
238.	a. A távol új s új egeket szór	388

	<i>b. Reggeli</i>	390
239.	Tavaszi sár	392
240.	Szép csöndesen aludj	393
241.	együgyü ének	394
242.	A paradicsom életté lesz	396
243.	Április 11	398
244.	Ezüst élet	400
245.	Szép lobogóval, vagy anélkül	402
246.	Ködből, csöndből	404
247.	Balga költő	406
248.	<i>a. Isten 1–4.</i>	408
	<i>b. Isten (Hogyha golyóznak a gyerekek...)</i>	413
	<i>c. Istenem</i>	415
249.	Isten (Én az Istenem úgy szeretem...)	417
250.	Kertész leszek... ..	418
251.	<i>a. Mikor az uccán átment a kedves [I.]</i>	420
	<i>b. Mikor az uccán átment a kedves [II.]</i>	421
	<i>c. Mikor az uccán átment a kedves [III.]</i>	422
252.	<i>a. Tüzek éneke [I.]</i>	423
	<i>b. Tüzek éneke [II.]</i>	424
	<i>c. Tüzek éneke [III.]</i>	425
253.	Hajnalban kel föl mint a pékek	427
254.	Viszem a földem	429
255.	[A te hajad...]	430
256.	Fiatal asszonyok éneke	432
257.	A nagy városokat	434
258.	Nagy városokról beszélt a messzi vándor	436
259.	Ifjómunkás	437
260.	Munkás	438

Bécs 1925. október–1926. július

261.	[Magyarország messzire van...]	439
262.	Félidő: 0–0	440
263.	Látod?	441
264.	A tavi torony harangozója	442
265.	Isten (Láttam Uram...)	443
266.	Pirosszemű	444
267.	Olyan bolond vagy	446
268.	Pilóta	448
269.	Kovács	449
270.	A rák	450
271.	A csapat	452
272.	Hivogató	454
273.	Csak a tenger jött el	455
274.	Jutka verse	456
275.	[A szeretők hallgatva álltak...]	457
276.	Acélgömb föl, föl! Emelkedj!	458
277.	[A kelő korongba hajítom...]	459

278.	a. Mikor a szeretők [I.]	460
	b. Mikor a szeretők... [II.]	460
	c. Dalocska	461
279.	a. Az oroslán idézése [I.]	462
	b. Az oroslán idézése [II.]	463
280.	[Pucér csapat dobog...]	465
281.	[Aludj...]	466
282.	Kopogtatás nélkül	467
283.	Erősödik	468
284.	[Beteg vagyok...]	470
285.	[Anyám meghalt...]	471
286.	Páncélvonal	472
287.	Mégis elveszem	473
288.	A mennyei páncélvonal	474
289.	A világ ha elbujdostat	475
290.	Pohár	476
291.	Virágos	478
292.	Bödülj torony	479
293.	Érted haragszom, nem ellened	480
294.	Jut most elég virág	482
295.	[Csodálkozó bogarak közt...]	483
296.	a. [Eljön az az éjjel...]	484
	b. Szeretők lázadása	484
297.	[Mindent jótanácsot sziszegnek...]	487
298.	a. A bábok között...	488
	b. Hangya	488
299.	Hajad az ujjamé...	489
300.	Úlni, állni, ölni, halni	490
301.	a. verettetvén	492
	b. Végül	493
302.	Szocialisták (Fájás, nyomor...)	495
303.	Esik	496
304.	Négyen ugrottunk vízbe	499

Hatvan 1926. augusztus

305.	Táncba fognak	500
306.	a. A pap mosolyog	502
	b. Engem temetnek	503
307.	Jut az ember	504
308.	Csengő	505
309.	Feleségem	506
310.	Két vers, kertről 1.	507
311.	a. [Két vers, kertről] 2.	508
	b. Kirakom röggel	509
312.	Anyám a mosásban gyászkoszorú	510
313.	a. Virág	512
	b. Somogyi Lolinak	513
	c. Kultura	513

Franciaország 1926. szeptember–1927. szeptember

314.	[Hont Erzsinek]	514
315.	a. Chant de prolétaire	515
	b. Proletárdal	516
	c. Dudoló	517
316.	Biztató	518
317.	a. A bőr alatt halovány árnyék	519
	b. ombrage pâlot sous la peau	519
318.	Párizsi anziksz	521
319.	Szabados dal	522
320.	Kiszombori dal	524
321.	[Bevezető]	525
322.	[Ó bánat ne éj el...]	526
323.	[Örökkön háborog a tenger...]	527
324.	a. [Ó Európa hány redő...]	528
	b. [ó európa hány határ...]	529
325.	[Medáliák I.]	530
Cím- és kezdősorutató		533

Balassi Kiadó
Felelős kiadó Kőszeghy Péter igazgató
Felelős szerkesztő Ruttkay Helga
Műszaki szerkesztő Harcsár Magda
A borítót Szák András tervezte
A nyomás a Danár Nyomdában készült
Felelős vezető Dancsó Árpád
A kötészeti munkálatokat az Orient Szövetkezet,
Nagykőrös végezte

